ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ

๒๕๔๙ พุทฺธวสฺเส

สุตฺตนฺตปิฏเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
สตฺตกนิปาต – อฏฺฐกนิปาต – นวกนิปาตปาลิ
ปาลิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปริปุณฺณสฏฺฐิวสฺเส สิริรชฺชมงฺคลมหกมฺมกาเล
ทยฺยสงฺฆมหาเถรสมาคเมน มุทฺทาปิตา

๒๓

ที่ระลึกในโอกาสพิธีรายสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙

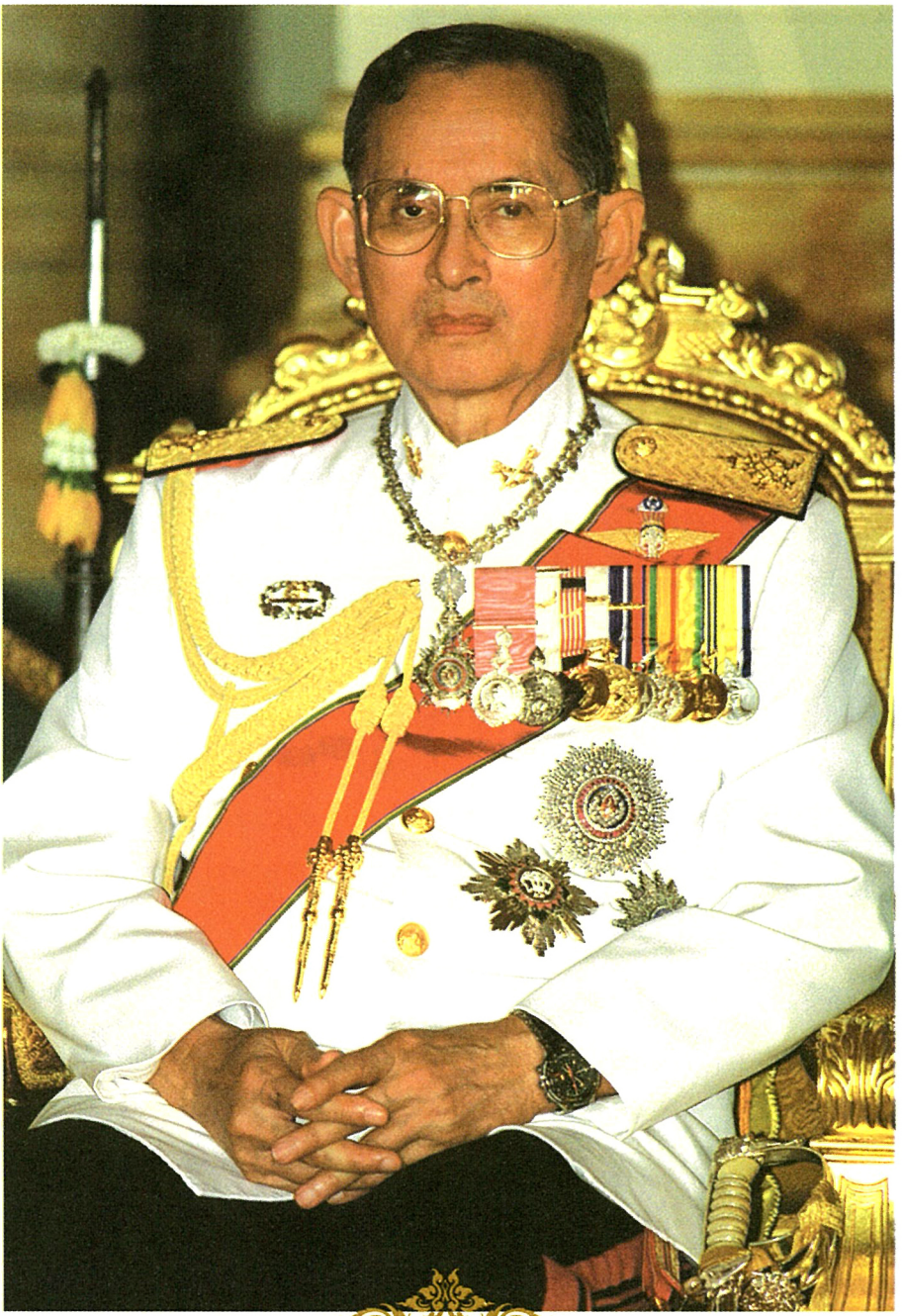

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ *"คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฝูงท่วย มีศรัทธาใน***พระพุทธศาสนา** *ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว..."*

พระบรมสัตยาธิฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า *"ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุง***พระพุทธศาสนา** *ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า"* พอตกพระโอษฐ์ลง *พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...*

น้ำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช *"พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือ***พระพุทธศาสนา***มาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน*

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?" "จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า **ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๕ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้นเป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้"**

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

"อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก กู้ชาติ พระศาสนา
ถวายแผ่นดิน ให้เป็น พุทธบูชา
แด่พระศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม
ให้ยืนยง คงถ้วน ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี ปฏิบัติ ให้พอสม
เจริญสมถะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม
ถวายบังคม รอยบาท พระศาสดา
คิดถึงพ่อ พ่ออยู่ คู่กับเจ้า
ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา อยู่ยง คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา ฝากไว้ ให้คู่กัน"

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

*"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยก***พระพุทธศาสนา**
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย *"ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว...* **ทรงพระราชศรัทธาจะยกรื้อวิสาขบูชามหายัญพิธี** *อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอัตตัตถประโยชน์และปรัตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า..."*

น้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว *"ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม* **พระรัตนตรัยสรณาคมน์อันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง** *ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรสามัคคีรสปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้ราชานุวัตร* **จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา** *แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร..."*

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร *"การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดขุ่นเคืองขัดใจเลย* **พระนครนี้เป็น**

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น *คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโทมนัสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเลย ถ้าโทมนัสก็ชื่อว่าโลภล่วงเกินไป...”*

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช *“ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสดาอื่นนอกจาก* **สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่** *อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”*

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนา *เป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า* **พุทธศาสนาเป็นของไทย** เรามาชวนกันนับถือ **พระพุทธศาสนาเถิด... ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ...** *เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...”* และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ **หมายพระไตรรัตน์**
และธรรมะคุ้มจิตไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว *“แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ* **พระพุทธศาสนาก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล**

*เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้น***พระพุทธศาสนาในมณฑลนี้มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย** *เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วนคดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคดีธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** ได้มีพระราชดำรัสตรัสลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า "โดยที่**พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา** *ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบุรพการีตามคตินิยมด้วย..."* และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า **"คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ"**

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความบริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลีของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะตราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั้น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุฒาจารย์

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า **พระธรรมวินัย** *พระธรรม* ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ *พระวินัย* ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมาเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต, โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า *"ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาลล่วงไปแห่งเรา"*

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสอบทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณาสอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว้ ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** อันประกอบด้วย *พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก* และ*พระอภิธรรมปิฎก*

พระวินัยปิฎก *หมวดพระวินัย* ว่าด้วยพระพุทธบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวชประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธดำรัสตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ *มหาวิภังค์ ภิกขุนีวิภังค์ มหาวรรค จุลลวรรค* และ*ปริวาร* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก *หมวดพระสูตร* ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนาตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า *นิกาย ๕* คือ *ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย* และ*ขุททกนิกาย* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก *หมวดพระอภิธรรม* ว่าด้วยประมวลพระพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักปรมัตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ *ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก* และ*ปัฏฐาน* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัตติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวังคสัตถุศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิปัตติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

> *"พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับภารธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา โยชนา สัททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน*

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่..."

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมาด้วย*ภาษามคธ* หรือ*ภาษาบาลี* อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความฟั่นเฝือเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติผิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะถือเอาเป็นภารธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า *"ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร"* เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครองประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่างลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกันทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไรจะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อสาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยายทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษาสิงหล แล้วนำสืบเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎกฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และธัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบุรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารภว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชิญราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ** : *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ* พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมดนับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๘๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมินัดหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า *พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น* จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภารธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาลิวิโสธกะ คณะกรรมาธิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ** เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตรหรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ ๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส** : *พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐* โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม**จึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้งต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กันกลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมิได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภารธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมาให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลัดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นปรู๊ฟเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณาจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธาธิบาย นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมที่จะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณาจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม** ปรารภเหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธศาสนานอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศาสนศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาคู่กับชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐** สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พุรหฺมคุตฺโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็นประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัดปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็นประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียงตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วยพระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส) (๒) สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส) และพระไตรปิฎกบาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฏฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘) (๒) อิงฺคลิสเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สีหฬเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนฺทาเทวนาครีปาลิเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีจงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุชุมคฺคํ วิสุทฺธิยา.

ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดงทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

มหาเถรสมาคม

THE PALḶĪ ALPHABET
IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -า = ā ◌ิ = i ◌ี = ī ◌ุ = u ◌ู = ū เ- = e โ- = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฏ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha ฬ = ḷa ◌ं = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka กา = kā กิ = ki กี = kī กุ = ku กู = kū เก = ke โก = ko
ข = kha ขา = khā ขิ = khi ขี = khī ขุ = khu ขู = khū เข = khe โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏเก
สงฺเกตวิญฺญาปนำ

อิ.	=	อิงฺคลิสเตปิฏกำ
ฉ.	=	ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกำ
ทยฺ.	=	ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส)
เท.	=	นาลนฺทาเทวนาคริปาลิเตปิฏกำ
โป.	=	โปราณเตปิฏกำ
มหา.	=	มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณียำ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส)
สี.	=	สีหฬเตปิฏกำ
สฺยา.	=	สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส)

สุตฺตนฺตปิฏเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
สตฺตกนิปาตปาลิยา
กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา องฺเก

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. ธนวคฺโค

๑. ปฐมปิยสุตฺตํ ๑
๒. ทุติยปิยสุตฺตํ ๒
๓. สงฺขิตฺตพลสุตฺตํ ๓
๔. วิตฺถตพลสุตฺตํ ๓
๕. สงฺขิตฺตธนสุตฺตํ ๔
๖. วิตฺถตธนสุตฺตํ ๔
๗. อุคฺคสุตฺตํ ๗
๘. สญฺโญชนสุตฺตํ ๘
๙. ปหานสุตฺตํ ๙
๑๐. มจฺฉริยสุตฺตํ ๙

๒. อนุสยวคฺโค

๑. ปฐมานุสยสุตฺตํ ๑๑
๒. ทุติยานุสยสุตฺตํ ๑๑

มาติกา **องฺเก**

๓. กุลสุตฺตํ ๑๒
๔. ปุคฺคลสุตฺตํ ๑๒
๕. อุทกูปมสุตฺตํ ๑๓
๖. อนิจฺจานุปสฺสีสุตฺตํ ๑๖
๗. ทุกฺขานุปสฺสีสุตฺตํ ๑๗
๘. อนตฺตานุปสฺสีสุตฺตํ ๑๗
๙. นิพฺพานสุตฺตํ ๑๗
๑๐. นิทฺทสวตฺถุสุตฺตํ ๑๘

๓. วชฺชิวคฺโค

๑. สารนฺททสุตฺตํ ๒๐
๒. วสฺสการสุตฺตํ ๒๒
๓. ภิกฺขุสุตฺตํ ๒๖
๔. กมฺมสุตฺตํ ๒๘
๕. สทฺธิยสุตฺตํ ๒๙
๖. โพธิยสุตฺตํ ๒๙
๗. สญฺญาสุตฺตํ ๓๐
๘. เสขสุตฺตํ ๓๑
๙. หานิสุตฺตํ ๓๒
๑๐. วิปตฺติสุตฺตํ ๓๓
๑๑. สมฺภวสุตฺตํ ๓๓

มาติกา **องฺเก**

๔. เทวตาวคฺโค

๑. อปฺปมาทสุตฺตํ ๓๕
๒. หิริมาสุตฺตํ ๓๖
๓. ปฐมสุวจสุตฺตํ ๓๗
๔. ทุติยสุวจสุตฺตํ ๓๗
๕. ปฐมสขสุตฺตํ ๓๙
๖. ทุติยสขสุตฺตํ ๓๙
๗. ปฐมปฏิสมฺภิทาสุตฺตํ ๔๐
๘. ทุติยปฏิสมฺภิทาสุตฺตํ ๔๑
๙. ปฐมวสสุตฺตํ ๔๒
๑๐. ทุติยวสสุตฺตํ ๔๒
๑๑. ปฐมนิทฺทสสุตฺตํ ๔๒
๑๒. ทุติยนิทฺทสสุตฺตํ ๔๕

๕. มหายญฺญวคฺโค

๑. จิตฺตสุตฺตํ ๔๘
๒. ปริกฺขารสุตฺตํ ๔๙
๓. ปฐมคฺคิสุตฺตํ ๔๙
๔. ทุติยคฺคิสุตฺตํ ๔๙
๕. ปฐมสญฺญาสุตฺตํ ๕๕
๖. ทุติยสญฺญาสุตฺตํ ๕๕
๗. เมฬุนสุตฺตํ ๖๓
๘. สญฺโญคสุตฺตํ ๖๕

มาติกา **องฺเก**

๙. ทานสุตฺตำ ๖๗
๑๐. มาตาสุตฺตำ ๗๑

๖. อพฺยากตวคฺโค

๑. อพฺยากตสุตฺตำ ๗๗
๒. ปุริสคติสุตฺตำ ๗๙
๓. ติสฺสพฺรหฺมสุตฺตำ ๘๓
๔. สีหเสนาปติสุตฺตำ ๘๙
๕. อรกฺเขยฺยสุตฺตำ ๙๒
๖. กิมิลสุตฺตำ ๙๔
๗. สตฺตธมฺมสุตฺตำ ๙๕
๘. ปจลายมานสุตฺตำ ๙๖
๙. เมตฺตสุตฺตำ ๑๐๐
๑๐. ภริยาสุตฺตำ ๑๐๒
๑๑. โกธนสุตฺตำ ๑๐๕

๗. มหาวคฺโค

๑. หิโรตฺตปฺปสุตฺตำ ๑๑๑
๒. สตฺตสุริยสุตฺตำ ๑๑๒
๓. นคโรปมสุตฺตำ ๑๑๘
๔. ธมฺมญฺญุสุตฺตำ ๑๒๔
๕. ปาริณตฺตกสุตฺตำ ๑๒๘

มาติกา		องฺเก
๖.	สกฺกจฺจสุตฺตํ	๑๓๑
๗.	ภาวนาสุตฺตํ	๑๓๗
๘.	อคฺคิกฺขนฺโธปมสุตฺตํ	๑๔๐
๙.	สุเนตฺตสุตฺตํ	๑๔๘
๑๐.	อรกสุตฺตํ	๑๔๙

๘. วินยวคฺโค

๑.	ปฐมวินยธรสุตฺตํ	๑๕๔
๒.	ทุติยวินยธรสุตฺตํ	๑๕๔
๓.	ตติยวินยธรสุตฺตํ	๑๕๕
๔.	จตุตฺถวินยธรสุตฺตํ	๑๕๕
๕.	ปฐมวินยธรโสภนสุตฺตํ	๑๕๖
๖.	ทุติยวินยธรโสภนสุตฺตํ	๑๕๖
๗.	ตติยวินยธรโสภนสุตฺตํ	๑๕๗
๘.	จตุตฺถวินยธรโสภนสุตฺตํ	๑๕๗
๙.	สตฺถุสาสนสุตฺตํ	๑๕๗
๑๐.	อธิกรณสมถสุตฺตํ	๑๕๘

๙. สมณวคฺโค

๑.	ภิกฺขุสุตฺตํ	๑๖๐
๒.	สมณสุตฺตํ	๑๖๐
๓.	พฺราหฺมณสุตฺตํ	๑๖๐

มาติกา **องฺเก**

๔. โสตฺถิยสุตฺตํ ๑๖๐
๕. นหาตกสุตฺตํ ๑๖๑
๖. เวทคูสุตฺตํ ๑๖๑
๗. อริยสุตฺตํ ๑๖๑
๘. อรหาสุตฺตํ ๑๖๑
๙. อสทฺธมฺมสุตฺตํ ๑๖๒
๑๐. สทฺธมฺมสุตฺตํ ๑๖๒

๑๑. อาหุเนยฺยวคฺโค ๑๖๓
๑๒. ราคเปยฺยาลํ ๑๖๖

อฏฺฐกนิปาตปาลิ

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. เมตฺตาวคฺโค

๑. เมตฺตาสุตฺตํ ๑๖๘
๒. ปญฺญาสุตฺตํ ๑๗๐
๓. ปฐมอปฺปิยสุตฺตํ ๑๗๔
๔. ทุติยอปฺปิยสุตฺตํ ๑๗๕
๕. ปฐมโลกธมฺมสุตฺตํ ๑๗๕
๖. ทุติยโลกธมฺมสุตฺตํ ๑๗๖
๗. เทวทตฺตวิปตฺติสุตฺตํ ๑๗๙

มาติกา **องฺเก**

๘. อุตฺตรวิปตฺติสุตฺตํ ๑๘๑
๙. นนฺทสุตฺตํ ๑๘๖
๑๐. กรณฺฑวสุตฺตํ ๑๘๘

๒. มหาวคฺโค

๑. เวรญฺชสุตฺตํ ๑๙๒
๒. สีหสุตฺตํ ๑๙๙
๓. อสฺสาชานิยสุตฺตํ ๒๐๙
๔. อสฺสขฬุงฺกสุตฺตํ ๒๑๑
๕. มลสุตฺตํ ๒๑๖
๖. ทูตสุตฺตํ ๒๑๖
๗. ปฐมพนฺธนสุตฺตํ ๒๑๗
๘. ทุติยพนฺธนสุตฺตํ ๒๑๘
๙. ปหาราทสุตฺตํ ๒๑๘
๑๐. อุโปสถสุตฺตํ ๒๒๕

๓. คหปติวคฺโค

๑. ปฐมอุคฺคสุตฺตํ ๒๓๐
๒. ทุติยอุคฺคสุตฺตํ ๒๓๔
๓. ปฐมหตฺถกสุตฺตํ ๒๓๘
๔. ทุติยหตฺถกสุตฺตํ ๒๔๐
๕. มหานามสุตฺตํ ๒๔๑

มาติกา **องฺเก**

๖. ชีวกสุตฺตํ ๒๔๓
๗. ปฐมพลสุตฺตํ ๒๔๔
๘. ทุติยพลสุตฺตํ ๒๔๕
๙. อกฺขณสุตฺตํ ๒๔๗
๑๐. อนุรุทฺธมหาวิตกฺกสุตฺตํ ๒๕๐

๔. ทานวคฺโค

๑. ปฐมทานสุตฺตํ ๒๕๘
๒. ทุติยทานสุตฺตํ ๒๕๘
๓. ทานวตฺถุสุตฺตํ ๒๕๘
๔. เขตฺตสุตฺตํ ๒๕๙
๕. ทานูปปตฺติสุตฺตํ ๒๖๑
๖. ปุญฺญกิริยาวตฺถุสุตฺตํ ๒๖๓
๗. สปฺปุริสทานสุตฺตํ ๒๖๖
๘. สปฺปุริสสุตฺตํ ๒๖๖
๙. อภิสนฺทสุตฺตํ ๒๖๘
๑๐. ทุจฺจริตวิปากสุตฺตํ ๒๗๐

๕. อุโปสถวคฺโค

๑. สงฺขิตฺตุโปสถสุตฺตํ ๒๗๒
๒. วิตฺถตุโปสถสุตฺตํ ๒๗๔
๓. ปฐมวิสาขาสุตฺตํ ๒๗๙

มาติกา **องฺเก**

๔. วาเสฏฺฐสุตฺตํ ๒๘๓
๕. โพชฺฌาสุตฺตํ ๒๘๔
๖. อนุรุทฺธสุตฺตํ ๒๘๗
๗. ทุติยวิสาขาสุตฺตํ ๒๙๒
๘. นกุลมาตาสุตฺตํ ๒๙๓
๙. ปฐมอิธโลกิกสุตฺตํ ๒๙๔
๑๐. ทุติยอิธโลกิกสุตฺตํ ๒๙๗

๒. ทุติยปณฺณาสโก

๑. โคตมีวคฺโค

๑. โคตมีสุตฺตํ ๓๐๐
๒. โอวาทสุตฺตํ ๓๐๖
๓. สงฺขิตฺตสุตฺตํ ๓๐๗
๔. ทีฆชาณุสุตฺตํ ๓๐๘
๕. อุชฺชยสุตฺตํ ๓๑๓
๖. ภยสุตฺตํ ๓๑๗
๗. ปฐมอาหุเนยฺยสุตฺตํ ๓๑๘
๘. ทุติยอาหุเนยฺยสุตฺตํ ๓๑๙
๙. ปฐมปุคฺคลสุตฺตํ ๓๑๙
๑๐. ทุติยปุคฺคลสุตฺตํ ๓๒๐

มาติกา **องฺเก**

๒. ภูมิจาลวคฺโค

๑.	อิจฺฉาสุตฺตํ	๓๒๑
๒.	อลํสุตฺตํ	๓๒๓
๓.	สงฺขิตฺตสุตฺตํ	๓๒๖
๔.	คยาสีสสุตฺตํ	๓๒๙
๕.	อภิภายตนสุตฺตํ	๓๓๒
๖.	วิโมกฺขสุตฺตํ	๓๓๔
๗.	อนริยโวหารสุตฺตํ	๓๓๕
๘.	อริยโวหารสุตฺตํ	๓๓๕
๙.	ปริสาสุตฺตํ	๓๓๕
๑๐.	ภูมิจาลสุตฺตํ	๓๓๖

๓. ยมกวคฺโค

๑.	ปฐมสทฺธาสุตฺตํ	๓๔๔
๒.	ทุติยสทฺธาสุตฺตํ	๓๔๕
๓.	ปฐมมรณสฺสติสุตฺตํ	๓๔๗
๔.	ทุติยมรณสฺสติสุตฺตํ	๓๕๐
๕.	ปฐมสมฺปทาสุตฺตํ	๓๕๓
๖.	ทุติยสมฺปทาสุตฺตํ	๓๕๔
๗.	อิจฺฉาสุตฺตํ	๓๕๖
๘.	อลํสุตฺตํ	๓๕๙
๙.	ปริหานสุตฺตํ	๓๖๒
๑๐.	กุสีตารพฺภวตฺถุสุตฺตํ	๓๖๒

มาติกา **องฺเก**

๔. สติวคฺโค

๑. สติสมฺปชญฺญสุตฺตํ ๓๖๗
๒. ปุณฺณิยสุตฺตํ ๓๖๘
๓. มูลกสุตฺตํ ๓๖๙
๔. โจรสุตฺตํ ๓๗๐
๕. สมณสุตฺตํ ๓๗๑
๖. ยสสุตฺตํ ๓๗๒
๗. ปตฺตนิกุชฺชนสุตฺตํ ๓๗๖
๘. อปฺปสาทปเวทียสุตฺตํ ๓๗๖
๙. ปฏิสาราณียสุตฺตํ ๓๗๗
๑๐. สมฺมาวตฺตนสุตฺตํ ๓๗๘

๕. สามญฺญวคฺโค

๑๑. ราคเปยฺยาลํ ๓๗๙

นวกนิปาตปาลิ

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. สมฺโพธวคฺโค

๑. สมฺโพธสุตฺตํ ๓๘๒
๒. นิสฺสยสุตฺตํ ๓๘๕

มาติกา		องฺเก
๓.	เมฆิยสุตฺตํ	๓๘๖
๔.	นนฺทกสุตฺตํ	๓๙๐
๕.	พลสุตฺตํ	๓๙๕
๖.	เสวนาสุตฺตํ	๓๙๗
๗.	สุตวาสุตฺตํ	๔๐๑
๘.	สชฺฌสุตฺตํ	๔๐๒
๙.	ปุคฺคลสุตฺตํ	๔๐๔
๑๐.	อาหุเนยฺยสุตฺตํ	๔๐๔

๒. สีหนาทวคฺโค

๑.	สีหนาทสุตฺตํ	๔๐๕
๒.	สอุปาทิเสสสุตฺตํ	๔๐๙
๓.	โกฏฺฐิตสุตฺตํ	๔๑๓
๔.	สมิทฺธิสุตฺตํ	๔๑๗
๕.	คณฺฑสุตฺตํ	๔๑๘
๖.	สญฺญาสุตฺตํ	๔๑๙
๗.	กุลสุตฺตํ	๔๑๙
๘.	นวงฺคุโปสถสุตฺตํ	๔๒๐
๙.	เทวตาสุตฺตํ	๔๒๑
๑๐.	เวลามสุตฺตํ	๔๒๓

มาติกา **องฺเก**

๓. สตฺตาวาสวคฺโค

๑. ติจานสุตฺตํ ๔๒๗
๒. อสฺสขฬุงฺกสุตฺตํ ๔๒๗
๓. ตณฺหามูลกสุตฺตํ ๔๓๑
๔. สตฺตาวาสสุตฺตํ ๔๓๑
๕. ปญฺญาสุตฺตํ ๔๓๒
๖. สิลายูปสุตฺตํ ๔๓๓
๗. ปฐมเวรสุตฺตํ ๔๓๖
๘. ทุติยเวรสุตฺตํ ๔๓๙
๙. อาฆาตวตฺถุสุตฺตํ ๔๔๐
๑๐. อาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ ๔๔๑
๑๑. อนุปุพฺพนิโรธสุตฺตํ ๔๔๑

๔. มหาวคฺโค

๑. อนุปุพฺพวิหารสุตฺตํ ๔๔๓
๒. อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติสุตฺตํ ๔๔๓
๓. นิพฺพานสุขสุตฺตํ ๔๔๘
๔. คาวีอุปมาสุตฺตํ ๔๕๑
๕. ฌานสุตฺตํ ๔๕๗
๖. อานนฺทสุตฺตํ ๔๖๒
๗. โลกายติกสุตฺตํ ๔๖๔
๘. เทวาสุรสงฺคามสุตฺตํ ๔๖๗

มาติกา **องฺเก**

๙. นาคสุตฺตำ ๔๗๐
๑๐. ตปุสฺสสุตฺตำ ๔๗๓

๕. ปญฺจาลวคฺโค

๑. ปญฺจาลสุตฺตำ ๔๘๖
๒. กายสกฺขิสุตฺตำ ๔๘๙
๓. ปญฺญาวิมุตฺตสุตฺตำ ๔๙๐
๔. อุภโตภาควิมุตฺตสุตฺตำ ๔๙๐
๕. สนฺทิฏฺฐิกธมฺมสุตฺตำ ๔๙๑
๖. สนฺทิฏฺฐิกนิพฺพานสุตฺตำ ๔๙๑
๗. นิพฺพานสุตฺตำ ๔๙๒
๘. ปรินิพฺพานสุตฺตำ ๔๙๒
๙. ตทงฺคนิพฺพานสุตฺตำ ๔๙๒
๑๐. ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานสุตฺตำ ๔๙๒

๒. ทุติยปณฺณาสโก

๑. เขมวคฺโค

๑. เขมสุตฺตำ ๔๙๔
๒. เขมปฺปตฺตสุตฺตำ ๔๙๔
๓. อมตสุตฺตำ ๔๙๔

มาติกา **องฺเก**

๔. อมตปฺปตฺตสุตฺตํ ๔๙๕
๕. อภยสุตฺตํ ๔๙๕
๖. อภยปฺปตฺตสุตฺตํ ๔๙๕
๗. ปสฺสทฺธิสุตฺตํ ๔๙๕
๘. อนุปุพฺพปสฺสทฺธิสุตฺตํ ๔๙๕
๙. นิโรธสุตฺตํ ๔๙๕
๑๐. อนุปุพฺพนิโรธสุตฺตํ ๔๙๖
๑๑. ภพฺพสุตฺตํ ๔๙๖

๒. สติปฏฺฐานวคฺโค

๑. สิกฺขาทุพฺพลฺยสุตฺตํ ๔๙๘
๒. นีวรณสุตฺตํ ๔๙๘
๓. กามคุณสุตฺตํ ๔๙๙
๔. อุปาทานกฺขนฺธสุตฺตํ ๔๙๙
๕. โอรมฺภาคิยสุตฺตํ ๕๐๐
๖. คติสุตฺตํ ๕๐๐
๗. มจฺฉริยสุตฺตํ ๕๐๐
๘. อุทฺธมฺภาคิยสุตฺตํ ๕๐๑
๙. เจโตขีลสุตฺตํ ๕๐๑
๑๐. เจตโสวินิพนฺธสุตฺตํ ๕๐๒

มาติกา **องฺเก**

๓. สมฺมปฺปธานวคฺโค

๑. สิกฺขสุตฺตํ ๕๐๔
๒. นีวรณสุตฺตํ - ๙. เจโตขีลสุตฺตํ ๕๐๔
๑๐. เจตโสวินิพนฺธสุตฺตํ ๕๐๕

๔. อิทฺธิปาทวคฺโค

๑. สิกฺขสุตฺตํ ๕๐๖
๒. นีวรณสุตฺตํ - ๙. เจโตขีลสุตฺตํ ๕๐๖
๑๐. เจตโสวินิพนฺธสุตฺตํ ๕๐๖

๕. ราคเปยฺยาลํ ๕๐๘

ปทานุกฺกโม ๕๑๑
อสาธารณนามานิ ๕๓๔

สุตฺตนฺตปิฏกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส

สตฺตกนิปาตปาลิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. ธนวคฺโค

๑. ปฐมปิยสุตฺตํ

[๑] เอวมฺเม สุตฺ. เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุ. ภควา เอตทโวจ

"สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ, อมนาโป จ, อครุ จ, อภาวนีโย จ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลาภกาโม จ โหติ, สกฺการกาโม จ [๑] อนวญฺญตฺติกาโม จ [๑], อหิริโก จ [๑], อโนตฺตปฺปี จ, ปาปิจฺโฉ จ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ

---

[๑] ฉ.,เท. โหติ, เอวมุปริปิ.

สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ, อมนาโป จ, อครุ จ, อภาวนีโย จ.

สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ, มนาโป จ, ครุ จ, ภาวนีโย จ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ลาภกาโม จ โหติ, น สกฺการกาโม จ [๑], น อนวญฺญตฺติกาโม จ, หิริมา จ, โอตฺตปฺปี จ, อปฺปิจฺโฉ จ, สมฺมาทิฏฺฐิ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ, มนาโป จ, ครุ จ, ภาวนีโย จาติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยปิยสุตฺตํ

[๒] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ, อมนาโป จ, อครุ จ, อภาวนีโย จ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลาภกาโม จ โหติ, สกฺการกาโม จ, อนวญฺญตฺติกาโม จ, อหิริโก จ, อโนตฺตปฺปี จ, อิสฺสุกี จ, มจฺฉรี จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ, อมนาโป จ, อครุ จ, อภาวนีโย จ.

สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ, มนาโป จ, ครุ จ, ภาวนีโย จ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ลาภกาโม จ โหติ, น สกฺการกาโม จ, น อนวญฺญตฺติกาโม จ, หิริมา จ, โอตฺตปฺปี จ, อนิสฺสุกี จ, อมจฺฉรี จ.

---

[๑] ฉ. โหติ, เอวมุปริปิ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ, มนาโป จ, ครุ จ, ภาวนีโย จาติ. ทุติยํ.

๓. สงฺขิตฺตพลสุตฺตํ

[๓] "สตฺติมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ สตฺต. สทฺธาพลํ, วิริยพลํ, หิรีพลํ, โอตฺตปฺปพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต พลานีติ.

สทฺธาพลํ วิริยพลํ[๑]　　หิรี[๒] โอตฺตปฺปิยํ พลํ
สติพลํ สมาธิพลํ[๓]　　ปญฺญา เว สตฺตมํ พลํ
เอเตหิ พลวา ภิกฺขุ　　สุขํ ชีวติ ปณฺฑิโต.
โยนิโส วิจิเน ธมฺมํ　　ปญฺญายตฺถํ วิปสฺสติ
ปหฺโหตสฺเสว นิพฺพานํ　　วิโมกฺโข โหติ เจตโสติ. ตติยं.

๔. วิตฺถตพลสุตฺตํ

[๔] "สตฺติมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ สตฺต. สทฺธาพลํ, วิริยพลํ, หิรีพลํ, โอตฺตปฺปพลํ, สติพลํ, สมาธิพลํ, ปญฺญาพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาพลํ. (๑)

---

[๑] ฉ.,เท. วีรยญฺจ, เอวมุปริปิ.　　[๒] สี.,อิ. หิริ
[๒] ฉ.,เท. สมาธิ จ, เอวมุปริปิ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว วิริยพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพลํ. (๒)

กตมญฺจ ภิกฺขเว หิรีพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก หิริมา โหติ, หิรียติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, หิรียติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว หิรีพลํ. (๓)

กตมญฺจ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก โอตฺตปฺปี โหติ, โอตฺตปฺปติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปพลํ. (๔)

กตมญฺจ ภิกฺขเว สติพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สติมา โหติ ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต, จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สติพลํ. (๕)

กตมญฺจ ภิกฺขเว สมาธิพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมาธิพลํ. (๖)

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. (๗) อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต พลานีติ.

สทฺธาพลํ วิริยพลํ　　หิรี โอตฺตปฺปิยํ พลํ
สติพลํ สมาธิพลํ　　ปญฺญา เว สตฺตมํ พลํ
เอเตหิ พลวา ภิกฺขุ　　สุขํ ชีวติ ปณฺฑิโต.
โยนิโส วิจิเน ธมฺมํ　　ปญฺญายตฺถํ วิปสฺสติ
ปชฺโชตสฺเสว นิพฺพานํ　　วิโมกฺโข โหติ เจตโสติ. จตุตฺถํ.

๕. สงฺขิตฺตธนสุตฺตํ

[๕] "สตฺติมานิ ภิกฺขเว ธนานิ. กตมานิ สตฺต. สทฺธาธนํ, สีลธนํ, หิรีธนํ, โอตฺตปฺปธนํ, สุตธนํ, จาคธนํ, ปญฺญาธนํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต ธนานีติ.

สทฺธาธนํ สีลธนํ　　หิรี โอตฺตปฺปิยํ ธนํ
สุตธนญฺจ จาโค จ　　ปญฺญา เว สตฺตมํ ธนํ.
ยสฺส เอตา[๑] ธนา　　อตฺถิ อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา
อทฬิทฺโทติ ตํ อาหุ　　อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ.
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ　　ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี　　สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ.
ปญฺจมํ.

๖. วิตฺถตธนสุตฺตํ

[๖] "สตฺติมานิ ภิกฺขเว ธนานิ. กตมานิ สตฺต. สทฺธาธนํ, สีลธนํ, หิรีธนํ, โอตฺตปฺปธนํ, สุตธนํ, จาคธนํ, ปญฺญาธนํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เอเต, เอวมุปริปิ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สทฺธาธนํ อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ ‘อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาธนํ. (๑)

กตมญฺจ ภิกฺขเว สีลธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สีลธนํ. (๒)

กตมญฺจ ภิกฺขเว หิรีธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก หิริมา โหติ, หิรียติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, หิรียติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว หิรีธนํ. (๓)

กตมญฺจ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก โอตฺตปฺปี โหติ, โอตฺตปฺปติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว โอตฺตปฺปธนํ. (๔)

กตมญฺจ ภิกฺขเว สุตธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สุตธนํ. (๕)

กตมญฺจ ภิกฺขเว จาคธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ

โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จาคธนํ. (๖)

กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาธนํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ ฯเปฯ สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาธนํ. (๗) อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต ธนานีติ.

สทฺธาธนํ สีลธนํ　　หิรี โอตฺตปฺปิยํ ธนํ
สุตธนญฺจ จาโค จ　　ปญฺญา เว สตฺตมํ ธนํ.

ยสฺส เอตา ธนา อตฺถิ　　อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา
อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ　　อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ.

ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ　　ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี　　สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ. ฉฏฺฐํ.

๗. อุคฺคสุตฺตํ

[๗] อถ โข อุคฺโค ราชมหามตฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุคฺโค ราชมหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว อฑฺโฒจายํ ภนฺเต มิคาโร โรหเณยฺโย ยาว มหทฺธโน ยาว มหาโภโคติ. "กิญฺจ.[๑] อฑฺโฒ ปนคฺค มิคาโร โรหเณยฺโย กิญฺจ.[๑] มหทฺธโน กิญฺจ.[๑] มหาโภโคติ. "สตํ ภนฺเต สหสฺสานิ[๒] หิรญฺญสฺส, โก ปน วาโท

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. กีว.　　[๒] สี. สหสฺสานํ ฉ.,เท. สตสหสฺสานํ

รูปิยสฺสาติ. “อตฺถิ โข เอตํ อุคฺค ธนํ, เนตํ ‘นตฺถีติ วทามิ; ตญฺจ โข เอตํ อุคฺค ธนํ สาธารณํ อคฺคินา อุทเกน ราชูหิ โจเรหิ อปฺปิเยหิ ทายาเทหิ. สตฺต โข อิมานิ อุคฺค ธนานิ อสาธารณานิ อคฺคินา อุทเกน ราชูหิ โจเรหิ อปฺปิเยหิ ทายาเทหิ. กตมานิ สตฺต. สทฺธาธนํ, สีลธนํ, หิรีธนํ, โอตฺตปฺปธนํ, สุตธนํ, จาคธนํ, ปญฺญาธนํ. อิมานิ โข อุคฺค สตฺต ธนานิ อสาธารณานิ อคฺคินา อุทเกน ราชูหิ โจเรหิ อปฺปิเยหิ ทายาเทหีติ.

สทฺธาธนํ สีลธนํ หิรี โอตฺตปฺปิยํ ธนํ
สุตธนญฺจ จาโค จ ปญฺญา เว สตฺตมํ ธนํ.

ยสฺส เอตา ธนา อตฺถิ อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา
ส เว มหทฺธโน โลเก อเชยฺโย เทวมานุเส.

ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ.

สตฺตมํ.

๘. สญฺโญชนสุตฺตํ[๑]

[๘] “สตฺติมานิ ภิกฺขเว สญฺโญชนานิ. กตมานิ สตฺต. อนุนยสญฺโญชนํ, ปฏิฆสญฺโญชนํ, ทิฏฺฐิสญฺโญชนํ, วิจิกิจฺฉาสญฺโญชนํ, มานสญฺโญชนํ, ภวราคสญฺโญชนํ, อวิชฺชาสญฺโญชนํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต สญฺโญชนานีติ. อฏฺฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. สโยชนสุตฺต

๙. ปหานสุตฺตํ

[๙] “สตฺตนฺนํ ภิกฺขเว สญฺโญชนานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. กตเมสํ สตฺตนฺนํ. อนุนยสญฺโญชนสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ, ปฏิฆสญฺโญชนสฺส ฯเปฯ ทิฏฺฐิสญฺโญชนสฺส ฯเปฯ วิจิกิจฺฉาสญฺโญชนสฺส ฯเปฯ มานสญฺโญชนสฺส ฯเปฯ ภวราคสญฺโญชนสฺส ฯเปฯ อวิชฺชาสญฺโญชนสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว สตฺตนฺนํ สญฺโญชนานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. ยโต จ[๑] โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อนุนยสญฺโญชนํ ปหีนํ โหติ อุจฺฉินฺนมูลํ ตาลาวตฺถุกตํ อนภาวงฺกตํ[๒] อายตึ อนุปฺปาทธมฺมํ, ปฏิฆสญฺโญชนํ ฯเปฯ ทิฏฺฐิสญฺโญชนํ วิจิกิจฺฉาสญฺโญชนํ มานสญฺโญชนํ ภวราคสญฺโญชนํ อวิชฺชาสญฺโญชนํ ปหีนํ โหติ อุจฺฉินฺนมูลํ ตาลาวตฺถุกตํ อนภาวงฺกตํ อายตึ อนุปฺปาทธมฺมํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อจฺเฉชฺชิ[๓] ตณฺหํ, วิวฏฺฏยิ[๔] สญฺโญชนํ, สมฺมามานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสาติ. นวมํ.

๑๐. มจฺฉริยสุตฺตํ

[๑๐] “สตฺติมานิ ภิกฺขเว สญฺโญชนานิ. กตมานิ สตฺต. อนุนยสญฺโญชนํ, ปฏิฆสญฺโญชนํ, ทิฏฺฐิสญฺโญชนํ, วิจิกิจฺฉาสญฺโญชนํ,

---

[๑] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. อนภาวํ กตํ, เอวมุปริปิ. ฉ.,เท.,อิ. อนภาวงฺกตํ, เอวมุปริปิ. [๓] ฉ.,เท. อจฺเฉจฺฉิ [๔] สฺยา. วิวฏฺฏยิ

มานสญฺโญชนํ, อิสฺสาสญฺโญชนํ, มจฺฉริยสญฺโญชนํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺต สญฺโญชนานีติ. ทสมํ.

ปฐโม ธนวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทฺว ปิยานิ[๑] พลํ ธนํ สงฺขิตฺตญฺเจว วิตฺถตํ
อุคฺคสญฺโญชนญฺเจว[๒] ปหานมจฺฉริเยน[๓] จาติ.

---

[๑] สฺยา. เทฺวปิยญฺจ [๒] ฉ.,เท. อุคฺคํ
[๓] ฉ.,เท. ปหานํ

๒. อนุสยวคฺโค

๑. ปฐมานุสยสุตฺตํ

[๑๑] “สตฺติเม ภิกฺขเว อนุสยา. กตเม สตฺต. กามราคานุสโย, ปฏิฆานุสโย, ทิฏฺฐานุสโย, วิจิกิจฺฉานุสโย, มานานุสโย, ภวราคานุสโย, อวิชฺชานุสโย. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต อนุสยาติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยานุสยสุตฺตํ

[๑๒] “สตฺตนฺนํ ภิกฺขเว อนุสยานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. กตเมสํ สตฺตนฺนํ. กามราคานุสยสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ, ปฏิฆานุสยสฺส ฯเปฯ ทิฏฺฐานุสยสฺส ฯเปฯ วิจิกิจฺฉานุสยสฺส ฯเปฯ มานานุสยสฺส ฯเปฯ ภวราคานุสยสฺส ฯเปฯ อวิชฺชานุสยสฺส ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว สตฺตนฺนํ อนุสยานํ ปหานาย สมุจฺเฉทาย พฺรหฺมจริยํ วุสฺสติ.

ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กามราคานุสโย ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวงฺกโต[๑] อายตึ อนุปฺปาทธมฺโม, ปฏิฆานุสโย ฯเปฯ ทิฏฺฐานุสโย ฯเปฯ วิจิกิจฺฉานุสโย ฯเปฯ มานานุสโย ฯเปฯ ภวราคานุสโย ฯเปฯ อวิชฺชานุสโย ปหีโน โหติ อุจฺฉินฺนมูโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวงฺกโต อายตึ อนุปฺปาทธมฺโม. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อชฺเฉชฺชิ[๒]

---

[๑] สฺยา. อนภาวํ กโต, เอวมุปริปิ. อิ. อนภาวกโต, เอวมุปริปิ.

[๒] ฉ.,เท. อจฺเฉจฺฉิ

ตณฺหํ, วิวฏฺฏยิ[๑] สญฺโญชนํ, สมฺมามานาภิสมยา อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสาติ. ทุติยํ.

๓. กุลสุตฺตํ

[๑๓] "สตฺตหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา นาลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา นาลํ นิสีทิตุํ[๒] กตเมหิ สตฺตหิ. น มนาเปน ปจฺจุฏฺเฐนฺติ, น มนาเปน อภิวาเทนฺติ, น มนาเปน อาสนํ เทนฺติ, สนฺตมสฺส ปริคูหนฺติ, พหุกมฺหิ[๓] โถกํ เทนฺติ, ปณีตมฺหิ[๔] ลูขํ เทนฺติ, อสกฺกจฺจํ เทนฺติ, โน สกฺกจฺจํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา นาลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา นาลํ นิสีทิตุํ.

สตฺตหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา อลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา อลํ นิสีทิตุํ. กตเมหิ สตฺตหิ. มนาเปน ปจฺจุฏฺเฐนฺติ, มนาเปน อภิวาเทนฺติ, มนาเปน อาสนํ เทนฺติ, สนฺตมสฺส น ปริคูหนฺติ, พหุกมฺหิ พหุกํ เทนฺติ, ปณีตมฺหิ ปณีตํ เทนฺติ, สกฺกจฺจํ เทนฺติ, โน อสกฺกจฺจํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา อลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา อลํ นิสีทิตุนฺติ. ตติยํ.

๔. ปุคฺคลสุตฺตํ

[๑๔] "สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

---

[๑] สฺยา. วิวตฺตยิ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อุปนิสีทิตุํ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. พหุกมฺปิ, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท. ปณีตมฺปิ

กตเม สตฺต. อุภโตภาควิมุตฺโต, ปญฺญาวิมุตฺโต, กายสกฺขิ, ทิฏฺฐิปฺปตฺโต, สทฺธาวิมุตฺโต, ธมฺมานุสารี, สทฺธานุสารี. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. จตุตฺถํ.

๕. อุทกูปมสุตฺตํ

[๑๕] "สตฺติเม ภิกฺขเว อุทกูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สกึ นิมุคฺโค นิมุคฺโค ว โหติ, อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา นิมุชฺชติ, อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา จิโต โหติ, อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา วิปสฺสติ วิโลเกติ, อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ปตรติ, อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ปติคาธปฺปตฺโต โหติ, อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ติณฺโณ โหติ ปารคโต.[๑] ถเล ติฏฺฐติ พฺราหฺมโณ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล สกึ นิมุคฺโค นิมุคฺโค ว โหติ. อิธ [๒] ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สมนฺนาคโต โหติ เอกนฺตกาฬเกหิ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล สกึ นิมุคฺโค นิมุคฺโค ว โหติ. (๑)

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา นิมุชฺชติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชติ 'สาธุ สทฺธา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ หิรี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ โอตฺตปฺปี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ

---

[๑] ฉ.,เท. ปารงฺคโต, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท. ปน

วิริยํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ. สาธุ ปญฺญา กุสเลสุ ธมฺเมสูติ. ตสฺส สา สทฺธา เนว ติฏฺฐติ, โน วฑฺฒติ, หายติเยว. ตสฺส สา หิรี ฯเปฯ ตสฺส ตํ โอตฺตปฺปี ฯเปฯ ตสฺส ตํ วิริยํ ฯเปฯ ตสฺส สา ปญฺญา เนว ติฏฺฐติ. โน วฑฺฒติ, หายติเยว. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา นิมุชฺชติ. (๒)

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา จิโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชติ 'สาธุ สทฺธา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ หิรี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ โอตฺตปฺปี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ วิริยํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ ปญฺญา กุสเลสุ ธมฺเมสูติ. ตสฺส สา สทฺธา เนว หายติ, โน วฑฺฒติ, จิตา โหติ. ตสฺส สา หิรี ฯเปฯ ตสฺส ตํ โอตฺตปฺปี ฯเปฯ ตสฺส ตํ วิริยํ ฯเปฯ ตสฺส สา ปญฺญา เนว หายติ, โน วฑฺฒติ, จิตา โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา จิโต โหติ. (๓)

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา วิปสฺสติ วิโลเกติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชติ 'สาธุ สทฺธา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ หิรี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ โอตฺตปฺปี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ วิริยํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ ปญฺญา กุสเลสุ ธมฺเมสูติ. โส ติณฺณํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา โสตาปนฺโน โหติ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโน. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา วิปสฺสติ วิโลเกติ. (๔)

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ปตรติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชติ 'สาธุ สทฺธา กุสเลสุ ธมฺเมสุ สาธุ หิรี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ โอตฺตปฺปี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ วิริยํ

กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ ปญฺญา กุสเลสุ ธมฺเมสูติ. โส ติณฺณํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา ราคโทสโมหานํ ตนุตฺตา สกทาคามี โหติ สกิเทว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ปตรติ. (๕)

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ปติคาธปฺปตฺโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชติ 'สาธุ สทฺธา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ หิรี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ โอตฺตปฺปี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ วิริยํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ ปญฺญา กุสเลสุ ธมฺเมสูติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. อยํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ปติคาธปฺปตฺโต โหติ. (๖)

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ติณฺโณ โหติ ปารคโต ถเล ติฏฺฐติ พฺราหฺมโณ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชติ 'สาธุ สทฺธา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ หิรี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ โอตฺตปฺปี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ วิริยํ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สาธุ ปญฺญา กุสเลสุ ธมฺเมสูติ. โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเวว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุคฺคโล อุมฺมุชฺชิตฺวา ติณฺโณ โหติ ปารคโต ถเล ติฏฺฐติ พฺราหฺมโณ. (๗)

อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต อุทกูปมา ปุคฺคลา สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปญฺจมํ.

๖. อนิจฺจานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๖] “สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ อนิจฺจสญฺญี อนิจฺจปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, โส อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ อนิจฺจสญฺญี อนิจฺจปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, ตสฺส อปุพฺพํ อจริมํ อาสวปริยาทานญฺจ โหติ ชีวิตปริยาทานญฺจ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพสงฺขาเรสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ อนิจฺจสญฺญี อนิจฺจปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุปหจฺจปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุทฺธโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี. อยํ ภิกฺขเว สตฺตโม ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. อิเม

โข ภิกฺขเว สตฺต ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ทุกฺขานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๗] “สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺพสงฺขาเรสุ ทุกฺขานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. สตฺตมํ.

๘. อนตฺตานุปสฺสีสุตฺตํ

[๑๘] “สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อนตฺตานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. อฏฺฐมํ.

๙. นิพฺพานสุตฺตํ

[๑๙] “สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล นิพฺพาเน สุขานุปสฺสี วิหรติ สุขสญฺญี สุขปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, โส อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล นิพฺพาเน สุขานุปสฺสี วิหรติ สุขสญฺญี สุขปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน. ตสฺส อปุพฺพํ อจริมํ อาสวปริยาทานญฺจ โหติ ชีวิตปริยาทานญฺจ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล นิพฺพาเน สุขานุปสฺสี วิหรติ สุขสญฺญี สุขปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุปหจฺจปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุทฺธโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี. อยํ ภิกฺขเว สตฺตโม ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. นวมํ.

๑๐. นิทฺทสวตฺถุสุตฺตํ

[๒๐] "สตฺติมานิ ภิกฺขเว นิทฺทสวตฺถูนิ. กตมานิ สตฺต. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สิกฺขาสมาทาเน ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ, อายตึ จ สิกฺขาสมาทาเน อธิคตเปโม.[๑] ธมฺมนิสนฺติยา ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ, อายตึ จ ธมฺมนิสนฺติยา อธิคตเปโม. อิจฺฉาวินเย ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ, อายตึ จ อิจฺฉาวินเย อธิคตเปโม. ปฏิสลฺลาเน ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ, อายตึ จ ปฏิสลฺลาเน อธิคตเปโม. วิริยารมฺเภ ติพฺพจฺฉนฺโท

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อวิคตเปโม, เอวมุปริปิ.

โหติ, อายตึ จ วิริยารมฺเภ อธิคตเปโม. สติเนปกฺเก ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ, อายตึ จ สติเนปกฺเก อธิคตเปโม. ทิฏฺฐิปฏิเวเธ ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ, อายตึ จ ทิฏฺฐิปฏิเวเธ อธิคตเปโม. อิมานิ โข ภิกฺขเว สตฺตนิทฺทสวตฺถูนีติ. ทสมํ.

ทุติโย อนุสยวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

ทุเว อนุสยา กุลํ ปุคฺคลํ อุทกูปมํ
อนิจฺจา ทุกฺขา[๑] อนตฺตา จ นิพฺพานํ นิทฺทสวตฺถูนีติ.[๒]

---

[๑] ฉ.,เท. อนิจฺจํ ทุกฺขํ [๒] ฉ.,เท. นิทฺทสวตฺถุ จาติ

๓. วชฺชิวคฺโค[๑]

๑. สารนฺททสุตฺตํ

[๒๑] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ สารนฺททเท เจติเย. อถ โข สมฺพหุลา ลิจฺฉวี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข เต ลิจฺฉวี ภควา เอตทโวจ "สตฺต โว ลิจฺฉวี อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ, ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต ลิจฺฉวี ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"กตเม จ ลิจฺฉวี สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา. ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี อภิณฺหสนฺนิปาตา[๒] ภวิสฺสนฺติ สนฺนิปาตพหุลา. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๑)

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ, สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ, สมคฺคา วชฺชิกรณียานิ กริสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๒)

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี อปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปสฺสนฺติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ, ยถาปญฺญตฺเต โปราเณ วชฺชิธมฺเม สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๓)

---

[๑] ฉ.,เท. วชฺชิสตฺตกวคฺค [๒] ฉ.,เท. อภิณฺหํ สนฺนิปาตา, เอวมุปริปิ.

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี, เย เต วชฺชีนํ วชฺชิมหลฺลกา, เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ[๑] มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ, เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๔)

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี, ยา ตา กุลิตฺถิโย กุลกุมาริโย, ตา น โอกฺกสฺส ปสยฺห วาเสสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๕)

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชี, ยานิ ตานิ วชฺชีนํ วชฺชิเจติยานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ, ตานิ สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ, เตสญฺจ ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ธมฺมิกํ พลึ โน ปริหาเปสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๖)

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี วชฺชีนํ อรหนฺเตสุ ธมฺมิการกฺขาวรณคุตฺติ สุสํวิหิตา ภวิสฺสติ 'กินฺติ อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อาคจฺเฉยฺยุ, อาคตา จ อรหนฺโต วิชิเต ผาสุ วิหเรยฺยุนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๗)

ยาวกีวญฺจ ลิจฺฉวี อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา วชฺชีสุ จสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ วชฺชี สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ลิจฺฉวี วชฺชีนํ ปฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. ปฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. ครุ๎ กริสฺสนฺติ

๒. วสฺสการสุตฺตํ

[๒๒] เอวมฺเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน ราชา มาคโธ อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต วชฺชี[๑] อภิยาตุกาโม โหติ. โส เอวมาห "อหํ อิเม วชฺชี เอวมหิทฺธิเก เอวมหานุภาเว อุจฺเฉชฺชิสฺสามิ,[๒] วชฺชี วินาเสสฺสามิ, วชฺชี อนยพฺยสนํ อาปาเทสฺสามีติ."[๓] อถ โข ราชา มาคโธ อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต วสฺสการํ พฺราหฺมณํ มคธมหามตฺตํ อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวํ พฺราหฺมณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺท, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหุฏฺฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฺฉ 'ราชา ภนฺเต มาคโธ อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหุฏฺฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฺฉตีติ. เอวญฺจ วเทหิ 'ราชา ภนฺเต มาคโธ อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต วชฺชี อภิยาตุกาโม. โส เอวมาห "อหํ อิเม วชฺชี เอวมหิทฺธิเก เอวมหานุภาเว อุชฺเฉชฺชิสฺสามิ, วชฺชี วินาเสสฺสามิ, วชฺชี อนยพฺยสนํ อาปาเทสฺสามีติ. ยถา [๔] ภควา พฺยากโรติ, ตํ สาธุกํ อุคฺคเหตฺวา มม อาโรเจยฺยาสิ. น หิ ตถาคตา วิตถํ ภณนฺตีติ.

"เอวํ โภติ โข วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ มคธมหามตฺโต[๕] รญฺโญ มาคธสฺส อชาตสตฺตุสฺส เวเทหิปุตฺตสฺส ปฏิสฺสุณิตฺวา,

---

[๑] สฺยา. วชฺชี, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท. อุจฺเฉจฺฉามิ, เอวมุปริปิ.
[๓] อิ. อาปาเทสฺสามิ วชฺชีติ.
[๔] ฉ.,เท.. เต
[๕] ฉ.,เท. มาคธมหามตฺโต

เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ มคธมหามตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “ราชา โภ โคตม มาคโธ อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต โภโต โคตมสฺส ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกํ ลหุฏฺฐานํ พลํ ผาสุวิหารํ ปุจฺฉติ. [๑] ราชา โภ โคตม มาคโธ อชาตสตฺตุ เวเทหิปุตฺโต วชฺชี อภิยาตุกาโม. โส เอวมาห ‘อหํ อิเม วชฺชี เอวมหิทฺธิเก เอวมหานุภาเว อุจฺเฉชฺชิสฺสามิ. [๒] วชฺชี อนยพฺยสนํ อาปาเทสฺสามีติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปิฏฺฐิโต ฐิโต โหติ ภควนฺตํ วีชมาโน.[๓] อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ “กินฺติ เต อานนฺท สุตํ “วชฺชี อภิณฺหสนฺนิปาตา สนฺนิปาตพหุลาติ. “สุตํ เม ตํ ภนฺเต ‘วชฺชี อภิณฺหสนฺนิปาตา สนฺนิปาตพหุลาติ. “ยาวกีวญฺจ อานนฺท วชฺชี อภิณฺหสนฺนิปาตา ภวิสฺสนฺติ สนฺนิปาตพหุลา. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๑)

กินฺติ เต อานนฺท สุตํ ‘วชฺชี สมคฺคา สนฺนิปตนฺติ สมคฺคา วุฏฺฐหนฺติ, สมคฺคา วชฺชิกรณียานิ กโรนฺตีติ. “สุตํ เม ตํ ภนฺเต ‘วชฺชี สมคฺคา สนฺนิปตนฺติ, สมคฺคา วุฏฺฐหนฺติ, สมคฺคา วชฺชิกรณียานิ กโรนฺตีติ. “ยาวกีวญฺจ อานนฺท วชฺชี สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ. สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ, สมคฺคา วชฺชิกรณียานิ กริสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๒)

---

[๑] อิ. เอวญฺจ วเทติ

[๒] ฉ.,เท.,อิ. วชฺชี วินาเสสฺสามิ

[๓] ฉ. พีชมาโน เท. พีชยมาโน

กินฺติ เต อานนฺท สุตํ วชฺชี อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปนฺติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทนฺติ, ยถาปญฺญตฺเต โปราเณ วชฺชิธมฺเม สมาทาย วตฺตนฺตีติ. "สุตํ เม ตํ ภนฺเต "วชฺชี อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปนฺติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทนฺติ, ยถาปญฺญตฺเต โปราเณ วชฺชิธมฺเม สมาทาย วตฺตนฺตีติ. "ยาวกีวญฺจ อานนฺท วชฺชี อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปสฺสนฺติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ, ยถาปญฺญตฺเต โปราเณ วชฺชิธมฺเม สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๓)

กินฺติ เต อานนฺท สุตํ 'วชฺชี เย เต วชฺชีนํ วชฺชิมหลฺลกา, เต สกฺกโรนฺติ ครุกโรนฺติ[๑] มาเนนฺติ ปูเชนฺติ, เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญนฺตีติ. "สุตํ เม ตํ ภนฺเต 'วชฺชี เย เต วชฺชีนํ วชฺชิมหลฺลกา, เต สกฺกโรนฺติ ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปูเชนฺติ; เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญนฺตีติ. "ยาวกีวญฺจ อานนฺท วชฺชี เย เต วชฺชีนํ วชฺชิมหลฺลกา, เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ, เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๔)

กินฺติ เต อานนฺท สุตํ 'วชฺชี ยา ตา กุลิตฺถิโย กุลกุมาริโย, ตา น โอกฺกสฺส ปสยฺห วาเสนฺตีติ. "สุตํ เม ตํ ภนฺเต 'วชฺชี ยา ตา กุลิตฺถิโย กุลกุมาริโย, ตา น โอกฺกสฺส ปสยฺห วาเสนฺตีติ. "ยาวกีวญฺจ อานนฺท วชฺชี ยา ตา กุลิตฺถิโย กุลกุมาริโย, ตา น โอกฺกสฺส ปสยฺห วาเสสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๕)

---

[๑] ฉ.,เท. ครุ กโรนฺติ, เอวมุปริปิ.

กินฺติ เต อานนฺท สุตํ ‘วชฺชี ยานิ ตานิ วชฺชีนํ วชฺชิเจติยานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ, ตานิ สกฺกโรนฺติ ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปูเชนฺติ, เตสญฺจ ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ธมฺมิกํ พลึ โน ปริหาเปนฺตีติ. “สุตํ เม ตं ภนฺเต ‘วชฺชี ยานิ ตานิ วชฺชีนํ วชฺชิเจติยานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ, ตานิ สกฺกโรนฺติ ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปูเชนฺติ, เตสญฺจ ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ธมฺมิกํ พลึ โน ปริหาเปนฺตีติ. “ยาวกีวญฺจ อานนฺท วชฺชี ยานิ ตานิ วชฺชีนํ วชฺชิเจติยานิ อพฺภนฺตรานิ เจว พาหิรานิ จ, ตานิ สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ, เตสญฺจ ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ธมฺมิกํ พลึ โน ปริหาเปสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๖)

กินฺติ เต อานนฺท สุตํ ‘วชฺชีนํ อรหนฺเตสุ ธมฺมิการกฺขาวรณคุตฺติ สุสංวิหิตา [๑] ‘กินฺติ อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อาคจฺเฉยฺยุ, อาคตา จ อรหนฺโต วิชิเต ผาสุ วิหเรยฺยุนฺติ. “สุตํ เม ตं ภนฺเต ‘วชฺชีนํ อรหนฺเตสุ ธมฺมิการกฺขาวรณคุตฺติ สุสංวิหิตา [๑] ‘กินฺติ อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อาคจฺเฉยฺยุ, อาคตา จ อรหนฺโต วิชิเต ผาสุ วิหเรยฺยุนฺติ. “ยาวกีวญฺจ อานนฺท ‘วชฺชีนํ อรหนฺเตสุ ธมฺมิการกฺขาวรณคุตฺติ สุสංวิหิตา ภวิสฺสติ ‘กินฺติ อนาคตา จ อรหนฺโต วิชิตํ อาคจฺเฉยฺยุ, อาคตา จ อรหนฺโต วิชิเต ผาสุ วิหเรยฺยุนฺติ. วุฑฺฒิเยว อานนฺท วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. (๗)

---

[๑] ฉ.,เท. ภวิสฺสติ

อถ โข ภควา วสฺสการํ พฺราหฺมณํ มคธมหามตฺตํ อามนฺเตสิ "เอกมิทาหํ พฺราหฺมณ สมยํ เวสาลิยํ วิหรามิ สารนฺทเท เจติเย, ตตฺราหํ [๑] วชฺชีนํ อิเม สตฺต อปริหานิเย ธมฺเม เทเสมิ[๒] ยาวกีวญฺจ พฺราหฺมณ อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา วชฺชีสุ ฐสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ วชฺชี สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ[๓] วุฑฺฒิเยว พฺราหฺมณ วชฺชีนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ.

"เอกเมเกนปิ โภ โคตม อปริหานิเยน ธมฺเมน สมนฺนาคตานํ วชฺชีนํ วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. โก ปน วาโท สตฺตหิ อปริหานิเยหิ ธมฺเมหิ. อกรณียา จ โภ โคตม วชฺชี รญฺญา มาคเธน อชาตสตฺตุนา เวเทหิปุตฺเตน, ยทิทํ ยุทฺธสฺส อญฺญตฺร อุปลาปนาย[๔] อญฺญตฺร มิถุเภทา 'หนฺท จ ทานิ มยํ โภ โคตม คจฺฉาม, พหุกิจฺจา มยํ พหุกรณียาติ. "ยสฺสทานิ ตฺวํ พฺราหฺมณ กาลํ มญฺญสีติ. อถ โข วสฺสกาโร พฺราหฺมโณ มคธมหามตฺโต ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามีติ. ทุติยं.

๓. ภิกฺขุสุตฺตํ[๕]

[๒๓] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ, ตํ สุณาถ, สาธุกํ

---

[๑] ฉ.,เท. พฺราหฺมณ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. เทเสสึ
[๓] อิ. สนฺทิสฺสนฺติ
[๔] อิ. อุปลาปนา
[๕] ฉ.,เท. ปฐมสตฺตกสุตฺต

มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"กตเม จ ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา. ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู อภิณฺหสนฺนิปาตา.[๑] ภวิสฺสนฺติ สนฺนิปาตพหุลา. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา โน ปริหานิ. (๑)

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู สมคฺคา สนฺนิปติสฺสนฺติ, สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ, สมคฺคา สงฺฆกรณียานิ กริสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน[๒] ปริหานิ. (๒)

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปสฺสนฺติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทิสฺสนฺติ, ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมาทาย วตฺติสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๓)

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู เย เต ภิกฺขู เถรา รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปรินายกา, เต สกฺกริสฺสนฺติ ครุกริสฺสนฺติ[๓] มาเนสฺสนฺติ ปูเชสฺสนฺติ; เตสญฺจ โสตพฺพํ มญฺญิสฺสนฺติ วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๔)

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู อุปฺปนฺนาย ตณฺหาย โปโนพฺภวิกาย โน[๔] วสํ คจฺฉิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๕)

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ สาเปกฺขา ภวิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๖)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อภิณฺหํ สนฺนิปาตา
[๒] ฉ.,เท.,อิ. น
[๓] ฉ.,เท. ครุ กริสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,อิ. น

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ปจฺจตฺตญฺเญว สตึ อุปฏฺฐเปสฺสนฺติ ‘กินฺติ อนาคตา จ เปสลา สพฺรหฺมจารี อาคจฺเฉยฺยุ, อาคตา จ เปสลา สพฺรหฺมจารี ผาสุ์ วิหเรยฺยุนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนำ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. (๗)

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา ภิกฺขูสุ ฐสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ ภิกฺขู สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนำ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. ตติยำ.

๔. กมฺมสุตฺตำ [๑]

[๒๔] “สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ ฯเปฯ “กตเม จ ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา. ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู น กมฺมารามา ภวิสฺสนฺติ, [๒] น กมฺมารามตำ อนุยุตฺตา. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนำ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู น ภสฺสารามา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน[๓] ปริหานิ.[๓] น นิทฺทารามา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. น สงฺคณิการามา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. น ปาปิจฺฉา ภวิสฺสนฺติ น ปาปิกานำ อิจฺฉานำ วสำ คตา ฯเปฯ โน ปริหานิ. น ปาปมิตฺตา ภวิสฺสนฺติ น ปาปสหายา น ปาปสมฺปวงฺกา ฯเปฯ โน ปริหานิ. น โอรมตฺตเกน วิเสสาธิคเมน อนฺตรา โวสานำ อาปชฺชิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนำ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

---

[๑] ฉ.,เท. ทุติยสตฺตกสุตฺต [๒] ฉ.,เท. น กมฺมรตา
[๓-๓] สฺยา. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา ภิกฺขูสุ ฐสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ ภิกฺขู สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. จตุตฺถํ.

๕. สทฺธิยสุตฺตํ [๑]

[๒๕] "สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ. ฯเปฯ กตเม จ ภิกฺขเว สตฺต จ ปริหานิยา ธมฺมา. ยาว กีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู สทฺธา ภวิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู หิริมนฺโต ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. โอตฺตปฺปิโน ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. พหุสฺสุตา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. อารทฺธวิริยา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. สติมนฺโต ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. ปญฺญวนฺโต ภวิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา ภิกฺขูสุ ฐสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ ภิกฺขู สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. ปญฺจมํ.

๖. โพธิยสุตฺตํ [๒]

[๒๖] "สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ ฯเปฯ กตเม จ ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา. ยาวกีวญฺจ

---

[๑] ฉ.,เท. ตติยสตฺตกสุตฺต　　[๒] ฉ.,เท. โพชฺฌงฺคสุตฺต

ภิกฺขเว ภิกฺขู สติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. วิริยสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. ปีติสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. สมาธิสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺคํ ภาเวสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา ภิกฺขูสุ จสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ ภิกฺขู สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สญฺญาสุตฺตํ

[๒๗] "สตฺต โว ภิกฺขเว อปริหานิเย ธมฺเม เทเสสฺสามิ ฯเปฯ กตเม จ ภิกฺขเว สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา. ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู อนิจฺจสญฺญํ ภาเวสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ.

ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขู อนตฺตสญฺญํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. อสุภสญฺญํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. อาทีนวสญฺญํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. ปหานสญฺญํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. วิราคสญฺญํ ภาเวสฺสนฺติ ฯเปฯ โน ปริหานิ. นิโรธสญฺญํ ภาเสสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ

ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ. ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว อิเม สตฺต อปริหานิยา ธมฺมา ภิกฺขูสุ จสฺสนฺติ, อิเมสุ จ สตฺตสุ อปริหานิเยสุ ธมฺเมสุ ภิกฺขู สนฺทิสฺสิสฺสนฺติ. วุฑฺฒิเยว ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานีติ. สตฺตมํ.

๘. เสขสุตฺตํ [๑]

[๒๘] "สตฺติเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. กมฺมารามตา, ภสฺสารามตา, นิทฺทารามตา, สงฺคณิการามตา, อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา, โภชเน อมตฺตญฺญุตา, สนฺติ โข ปน สงฺเฆ สงฺฆกรณียานิ ตตฺร [๒] ภิกฺขุ น[๓] อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'สนฺติ โข ปน สงฺเฆ เถรา รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิตา ภารวาหิโน, [๔] เต เตน ปญฺญายิสฺสนฺตีติ อตฺตนา โว[๕] โยคํ อาปชฺชติ อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ.[๖]

"สตฺติเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. น กมฺมารามตา, น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, น สงฺคณิการามตา, อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตา, โภชเน มตฺตญฺญุตา, สนฺติ โข ปน สงฺเฆ สงฺฆกรณียานิ ตตฺร ภิกฺขุ อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'สนฺติ โข ปน สงฺเฆ เถรา รตฺตญฺญู จิรปพฺพชิตา ภารวาหิโน, เต เตน ปญฺญายิสฺสนฺตีติ อตฺตนา น โว โยคํ อาปชฺชติ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ธมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปฐมปริหานิสุตฺต
[๒] ฉ.,เท. เสโข, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ. นสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท. น
[๕] ฉ.,เท. เตสุ
[๖] ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

๕. หานิสุตฺตं [๑]

[๒๙] "สตฺติเม ภิกฺขเว ธมฺมา อุปาสกสฺส ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. ภิกฺขุทสฺสนं หาเปติ, สทฺธมฺมสฺสวนं ปมชฺชติ, อธิสีเล น สิกฺขติ, อปฺปสาทพหุโล โหติ ภิกฺขูสุ เถเรสุ เจว นเวสุ จ มชฺฌิเมสุ จ, อุปารมฺภจิตฺโต[๒] ธมฺมं สุณาติ รนฺธคเวสี, อิโต พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยं คเวสติ, ตตฺถ จ ปุพฺพการं กโรติ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ธมฺมา อุปาสกสฺส ปริหานาย สංวตฺตนฺติ.

สตฺติเม ภิกฺขเว ธมฺมา อุปาสกสฺส อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. ภิกฺขุทสฺสนं น หาเปติ, สทฺธมฺมสฺสวนं นปฺปมชฺชติ, อธิสีเล สิกฺขติ. ปสาทพหุโล โหติ ภิกฺขูสุ เถเรสุ เจว นเวสุ จ มชฺฌิเมสุ จ, อนุปารมฺภจิตฺโต ธมฺมं สุณาติ น รนฺธคเวสี, น อิโต พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยं คเวสติ, อิธ จ ปุพฺพการं กโรติ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ธมฺมา อุปาสกสฺส อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ[๓] ภควา, อิทं วตฺวาน สุคโต อถาปรं เอตทโวจ สตฺถา[๓]

"ทสฺสนं ภาวิตตฺตานं โย หาเปติ อุปาสโก
สวนญฺจ อริยธมฺมานं อธิสีเล น สิกฺขติ
อปฺปสาโท จ ภิกฺขูสุ ภิยฺโย ภิยฺโย ปวฑฺฒติ
อุปารมฺภกจิตฺโต จ สทฺธมฺมं โสตุมิจฺฉติ
อิโต จ พหิทฺธา อญฺญं ทกฺขิเณยฺยं คเวสติ
ตตฺเถว จ ปุพฺพการं โย กโรติ อุปาสโก.

---

[๑] ฉ.,เท. ทุติยปริหานิสุตฺต
[๒] สฺยา. สอุปรมฺภจิตฺโต
[๓-๓] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ., เอวมุปริปิ.

เอเต โข ปริหานีเย[๑]　　สตฺต ธมฺเม สุเทสิเต
อุปาสโก เสวมาโน　　สทฺธมฺมา ปริหายติ.
ทสฺสนํ ภาวิตตฺตานํ　　โย น หาเปติ อุปาสโก
สวนญฺจ อริยธมฺมานํ　　อธิสีเล จ สิกฺขติ
ปสาโท จสฺส ภิกฺขูสุ　　ภิยฺโย ภิยฺโย ปวฑฺฒติ
อนุปารมฺภจิตฺโต จ　　สทฺธมฺมํ โสตุมิจฺฉติ
น อิโต พหิทฺธา อญฺญํ　　ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ
อิเธว จ ปุพฺพการํ　　โย กโรติ อุปาสโก.
เอเต โข อปริหานีเย　　สตฺต ธมฺเม สุเทสิเต
อุปาสโก เสวมาโน　　สทฺธมฺมา[๒] น จ หายตีติ.[๒] นวมํ.

๑๐. วิปตฺติสุตฺตํ

[๓๐] “สตฺติมา ภิกฺขเว อุปาสกสฺส วิปตฺติโย ฯเปฯ สตฺติมา ภิกฺขเว อุปาสกสฺส สมฺปทา ฯเปฯ ทสมํ.

๑๑. สมฺภวสุตฺตํ[๓]

[๓๑] “สตฺติเม ภิกฺขเว อุปาสกสฺส อสมฺภวา[๔] ฯเปฯ สตฺติเม ภิกฺขเว อุปาสกสฺส สมฺภวา. กตเม สตฺต. ภิกฺขุทสฺสนํ น หาเปติ, สทฺธมฺมสฺสวนํ นปฺปมชฺชติ, อธิสีเล สิกฺขติ ปสาทพหุโล โหติ ภิกฺขูสุ เถเรสุ เจว นเวสุ จ มชฺฌิเมสุ จ, อนุปารมฺภจิตฺโต ธมฺมํ สุณาติ น รนฺธคเวสี, น อิโต พหิทฺธา ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ, อิธ จ ปุพฺพการํ กโรติ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต อุปาสกสฺส สมฺภวาติ. อิทมโวจ ภควา ฯเปฯ เอตทโวจ สตฺถา

---

[๑] ฉ.,เท. ปริหานิเย, เอวมุปริปิ.
[๒-๒] ฉ.,เท.,อิ. สทฺธมฺมา น ปริหายตีติ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. ปราภวสุตฺต
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ปราภวา

"ทสฺสนํ ภาวิตตฺตานํ โย หาเปติ อุปาสโก
สวนญฺจ อริยธมฺมานํ อธิสีเล น สิกฺขติ
อปฺปสาโท จ ภิกฺขูสุ ภิยฺโย ภิยฺโย ปวฑฺฒติ
อุปารมฺภกจิตฺโต จ สทฺธมฺมํ โสตุมิจฺฉติ
อิโต จ พหิทฺธา อญฺญํ ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ
ตตฺเถว จ ปุพฺพการํ โย กโรติ อุปาสโก.
เอเต โข ปริหานีเย สตฺต ธมฺเม สุเทสิเต
อุปาสโก เสวมาโน สทฺธมฺมา ปริหายติ.
ทสฺสนํ ภาวิตตฺตานํ โย น หาเปติ อุปาสโก
สวนญฺจ อริยธมฺมานํ อธิสีเล จ สิกฺขติ
ปสาโท จสฺส ภิกฺขูสุ ภิยฺโย ภิยฺโย ปวฑฺฒติ
อนุปารมฺภจิตฺโต จ สทฺธมฺมํ โสตุมิจฺฉติ
น อิโต พหิทฺธา อญฺญํ ทกฺขิเณยฺยํ คเวสติ
อิเธว จ ปุพฺพการํ โย กโรติ อุปาสโก.
เอเต โข อปริหานีเย สตฺต ธมฺเม สุเทสิเต
อุปาสโก เสวมาโน สทฺธมฺมา น จ หายตีติ.

เอกาทสมํ.

ตติโย วชฺชิวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานํ

"สารนฺทโท[๒] วสฺสกาโร ภิกฺขุ กมฺมญฺจ สทฺธิยํ
โพธิยสญฺญํ เสโข จ หานิ วิปตฺตยสมฺภโวติ.[๒]

---

[๑] ฉ.,เท. วชฺชีสตฺตกวคฺโค

[๒-๒] ฉ.,เท.,อิ. สารนฺทวสฺสกาโร จ ติสตฺตกานิ ภิกฺขุกา
โพธิสญฺญา เทฺว จ หานิ วิปตฺติ จ ปราภโวติ

๔. เทวตาวคฺโค

๑. อปฺปมาทสุตฺตํ[๑]

[๓๒] อถ โข อญฺญตรา เทวตา, อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ

"สตฺติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, สมาธิคารวตา, อปฺปมาทคารวตา, ปฏิสนฺถารคารวตา. อิเม โข ภนฺเต สตฺต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ สา เทวตา. สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. อถ โข สา เทวตา "สมนุญฺโญ เม สตฺถาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายิ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ภิกฺขเว สา เทวตา มํ เอตทโวจ 'สตฺติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, สมาธิคารวตา, อปฺปมาทคารวตา, ปฏิสนฺถารคารวตา. อิเม โข

---

[๑] ฉ.,เท. อปฺปมาทคารวสุตฺต

ภนฺเต สตฺต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา, อิทං วตฺวา มं อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณं กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

"สตฺถุครุ ธมฺมครุ สงฺเฆ จ ติพฺพคารโว
สมาธิครุ อาตาปี สิกฺขาย ติพฺพคารโว
อปฺปมาทครุ ภิกฺขุ ปฏิสนฺถารคารโว
อภพฺโพ ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ. ปฐมं.

๒. หิริมาสุตฺตं [๑]

[๓๓] "อิมं ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา, อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนं โอภาเสตฺวา, เยนาหं, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตं ฐิตา โข ภิกฺขเว สา เทวตา มं เอตทโวจ 'สตฺติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, สมาธิคารวตา, หิริคารวตา, โอตฺตปฺปคารวตา. อิเม โข ภนฺเต สตฺต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา, อิทं วตฺวา มं อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณं กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

"สตฺถุครุ ธมฺมครุ สงฺเฆ จ ติพฺพคารโว
สมาธิครุ อาตาปี สิกฺขาย ติพฺพคารโว
หิริโอตปฺปสมฺปนฺโน สปฺปติสฺโส สคารโว
อภพฺโพ ปริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ. ทุติยं.

---

[๑] ฉ.,เท. หิรีคารวสุตฺตา

๓. ปฐมสุวจสุตฺตํ [๑]

[๓๔] "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา เทวตา ฯเปฯ มํ เอตทโวจ 'สตฺติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, สมาธิคารวตา, โสวจสฺสตา, กลฺยาณมิตฺตตา. อิเม โข ภนฺเต สตฺต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว สา เทวตา อิทํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ. อิทมโวจ ภควา ฯเปฯ เอตทโวจ สตฺถา

"สตฺถุครุ ธมฺมครุ　　สงฺเฆ จ ติพฺพคารโว
สมาธิครุ อาตาปี　　สิกฺขาย ติพฺพคารโว
กลฺยาณมิตฺโต สุวโจ　　สปฺปติสฺโส สคารโว
อภพฺโพ ปริหานาย　　นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ. ตติยํ.

๔. ทุติยสุวจสุตฺตํ [๒]

[๓๕] "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ อญฺญตรา ฯเปฯ มํ เอตทโวจ 'สตฺติเม ภนฺเต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม สตฺต. สตฺถุคารวตา, ธมฺมคารวตา, สงฺฆคารวตา, สิกฺขาคารวตา, สมาธิคารวตา, โสวจสฺสตา, กลฺยาณมิตฺตตา. อิเม โข ภนฺเต สตฺต ธมฺมา ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. อิทมโวจ ภิกฺขเว

---

[๑] ฉ.,เท. ปฐมโสวจสฺสตาสุตฺต　　[๒] ฉ.,เท. ทุติยโสวจสฺสตาสุตฺต

สา เทวตา อิทำ วตฺวา มำ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณำ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายีติ.

เอวำ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตำ เอตทโวจ "อิมสฺส โข อหำ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวำ วิตฺถาเรน อตฺถำ อาชานามิ. อิธ ภนฺเต ภิกฺขุ อตฺตนา จ สตฺถุคารโว โหติ, สตฺถุคารวตาย จ วณฺณวาที. เย จญฺเญ ภิกฺขู น สตฺถุคารวา, เต จ สตฺถุคารวตาย สมาทเปติ. เย จญฺเญ ภิกฺขู สตฺถุคารวา, เตสญฺจ วณฺณำ ภณติ ภูตำ ตจฺฉำ กาเลน. อตฺตนา จ ธมฺมคารโว โหติ ฯเปฯ สงฺฆคารโว โหติ. สิกฺขาคารโว โหติ, สมาธิคารโว โหติ. สุวโจ โหติ. กลฺยาณมิตฺโต โหติ, กลฺยาณมิตฺตตาย จ วณฺณวาที. เย จญฺเญ ภิกฺขู น กลฺยาณมิตฺตา, เต จ กลฺยาณมิตฺตตาย สมาทเปติ. เย จญฺเญ ภิกฺขู กลฺยาณมิตฺตา, เตสญฺจ วณฺณำ ภณติ ภูตำ ตจฺฉำ กาเลน.[๑] อิมสฺส โข อหำ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวำ วิตฺถาเรน อตฺถำ อาชานามีติ.

"สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, สาธุ โข ตฺวำ สารีปุตฺต อิมสฺส มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวำ วิตฺถาเรน อตฺถำ อาชานาสิ. อิธ สารีปุตฺต ภิกฺขุ อตฺตนา จ สตฺถุคารโว โหติ, สตฺถุคารวตาย จ วณฺณวาที. เย จญฺเญ ภิกฺขู น สตฺถุคารวา, เต จ สตฺถุคารวตาย สมาทเปติ, เย จญฺเญ ภิกฺขู สตฺถุคารวา, เตสญฺจ วณฺณำ ภณติ ภูตำ ตจฺฉำ กาเลน. อตฺตนา จ ธมฺมคารโว โหติ ฯเปฯ สงฺฆคารโว โหติ. สิกฺขาคารโว โหติ. สมาธิคารโว โหติ. สุวโจ โหติ. กลฺยาณมิตฺโต โหติ. กลฺยาณมิตฺตตาย จ วณฺณวาที. เย จญฺเญ ภิกฺขู น กลฺยาณมิตฺตา, เต จ กลฺยาณมิตฺตตาย สมาทเปติ. เย

---

[๑] ฉ.,เท. กาเลนาติ.

จญฺเญ ภิกฺขู กลฺยาณมิตฺตา, เตสญฺจ วณฺณํ ภณติ ภูตํ ตจฺฉํ กาเลน.[๑] อิมสฺส โข สารีปุตฺต มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมสขสุตฺตํ [๒]

[๓๖] "สตฺตหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต มิตฺโต เสวิตพฺโพ. กตเมหิ สตฺตหิ. ทุทฺททํ ททาติ, ทุกฺกรํ กโรติ, ทุกฺขมํ ขมติ, คุยฺหมสฺส[๓] อาวิกโรติ, คุยฺหมสฺส ปริคูหติ, อาปทาสุ น ชหติ, ขีเณน นาติมญฺญติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหงฺเคหิ สมนฺนาคโต [๔] มิตฺโต เสวิตพฺโพติ.

ทุทฺททํ ททติ จิตฺตํ[๕]　　ทุกฺกรญฺจาปิ กุพฺพติ
อโถปิสฺส ทุรุตฺตานิ　　ขมติ ทุกฺขมานิปิ[๖]

คุยฺหมสฺส จ[๗] อกฺขาติ　　คุยฺหสฺส ปริคูหติ[๘]
อาปทาสุ น ชหาติ　　ขีเณน นาติมญฺญติ

ยสฺมึ[๙] เอตานิ ฐานานิ　　สวิชฺชนฺตีธ ปุคฺคเล
โส มิตฺโต มิตฺตกาเมน　　ภชิตพฺโพ ตถาวิโธติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยสขสุตฺตํ [๑๐]

[๓๗] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต เสวิตพฺโพ ภชิตพฺโพ ปยิรุปาสิตพฺโพ อปิ ปนุชฺชมาเนนปิ.

---

[๑] ฉ.,เท. กาเลนาติ
[๒] ฉ.,เท. ปฐมมิตฺตสุตฺต
[๓] ฉ.,เท. คุยฺหสฺส
[๔] อิ. ภิกฺขุ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. ททาติ มิตฺโต
[๖] ฉ.,เท. จ
[๗] ฉ.,เท.,อิ. คุยฺหญฺจ ตสฺส
[๘] อิ. ปริคุยฺหติ
[๙] ฉ.,เท. ยมฺหิ
[๑๐] ฉ.,เท. ทุติยมิตฺตสุตฺต

กตเมหิ สตฺตหิ. ปิโย จ โหติ, มนาโป จ, ครุ จ, ภาวนีโย จ, วตฺตา จ, วจนกฺขโม จ, คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา โหติ, โน จ อฏฺฐาเน นิโยเชติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ มิตฺโต เสวิตพฺโพ ภชิตพฺโพ ปยิรุปาสิตพฺโพ อปิ ปนุชฺชมาเนนปีติ.

ปิโย จ[๑] ครุ ภาวนีโย วตฺตา จ วจนกฺขโม
คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา โน จฏฺฐาเน นิโยชเย[๒]
ยสฺมึ เอตานิ ฐานานิ สัวิชฺชนฺตีธ ปุคฺคเล
โส มิตฺโต มิตฺตกาเมน อตฺถกามานุกมฺปโก[๓]
อปิ นาสิยมาเนน ภชิตพฺโพ ตถาวิโธติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมปฏิสมฺภิทาสุตฺตํ

[๓๘] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ 'อิทมฺเม[๔] เจตโส ลีนตฺตนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'อชฺฌตฺตํ เม สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ยถาภูตํ ปาชานาติ. พหิทฺธา วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'พหิทฺธา เม วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. วิทิตา สญฺญา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. วิทิตา วิตกฺกา อุปฺปชฺชนฺติ,

---

[๑] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท. นิโยชโก
[๓] ฉ.,เท. อตฺถกามานุกมฺปโต [๔] ฉ.,เท.,อิ. อิทำ เม, เอวมุปริปิ.

วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. สปฺปายาสปฺปาเยสุ โข ปนสฺส ธมฺเมสุ หีนปฺปณีเตสุ กณฺหสุกฺกสปฺปฏิภาเคสุ นิมิตฺตํ สุคฺคหิตํ โหติ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ.[๑] สตฺตมํ.

๘. ทุติยปฏิสมฺภิทาสุตฺตํ

[๓๙] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว สารีปุตฺโต 'อิทมฺเม เจตโส ลีนตฺตนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อชฺฌตฺตํ สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ 'อชฺฌตฺตํ เม สงฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. พหิทฺธา วา[๒] วิกฺขิตฺตํ จิตฺตํ 'พหิทฺธา เม วิกฺขิตฺตํ จิตฺตนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ. ตสฺส วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. วิทิตา สญฺญา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. วิทิตา วิตกฺกา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. สปฺปายาสปฺปาเยสุ โข ปนสฺส ธมฺเมสุ หีนปฺปณีเตสุ กณฺหสุกฺกสปฺปฏิภาเคสุ จิตฺตํ[๓] สุคฺคหิตํ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ สุปฺปฏิวิทฺธํ ปญฺญาย. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ. อฏฺฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.　　[๒] ฉ.,เท. วิกฺขิตฺตํ วา

[๓] ฉ.,เท.,อิ. นิมิตฺตํ

๙. ปฐมวสสุตฺตํ

[๔๐] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จิตฺตํ วเส วตฺเตติ, โน จ ภิกฺขุ จิตฺตสฺส วเสน วตฺตติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมาธิกุสโล โหติ, สมาธิสฺส สมาปตฺติกุสโล โหติ, สมาธิสฺส จิติกุสโล โหติ, สมาธิสฺส วุฏฺฐานกุสโล โหติ, สมาธิสฺส กลฺลิตกุสโล[๑] โหติ, สมาธิสฺส โคจรกุสโล โหติ, สมาธิสฺส อภินีหารกุสโล โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จิตฺตํ วเส วตฺเตติ, โน จ ภิกฺขุ จิตฺตสฺส วเสน วตฺตตีติ. นวมํ.

๑๐. ทุติยวสสุตฺตํ

[๔๑] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต จิตฺตํ วเส วตฺเตติ, โน จ สารีปุตฺโต จิตฺตสฺส วเสน วตฺตติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว สารีปุตฺโต สมาธิกุสโล [๒], สมาธิสฺส สมาปตฺติกุสโล สมาธิสฺส จิติกุสโล, สมาธิสฺส วุฏฺฐานกุสโล, สมาธิสฺส กลฺลิตกุสโล, สมาธิสฺส โคจรกุสโล, สมาธิสฺส อภินีหารกุสโล [๒] อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต จิตฺตํ วเส วตฺเตติ, โน จ สารีปุตฺโต จิตฺตสฺส วเสน วตฺตตีติ. ทสมํ.

๑๑. ปฐมนิทฺทสสุตฺตํ

[๔๒] อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อถ โข

---

[๑] ฉ.,เท. กลฺยาณกุสโล, เอวมุปริปิ [๒] ฉ.,เท. โหติ

อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส เอตทโหสิ “อติปฺปโค โข ตาว สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตุํ. ยนฺนูนาหํ, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธึ สมฺโมทิ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เตน โข ปน สมเยน เตสं อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ “โย หิ โกจิ อาวุโส ทฺวาทส วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं จรติ, ‘นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลं วจนายาติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต เตสं อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ภาสิตํ เนว อภินนฺทิ, นปฺปฏิกฺโกสิ; อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ “ภควโต สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามีติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต สาวตฺถิยं ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

“อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสึ. ตสฺส มยฺหं ภนฺเต เอตทโหสิ ‘อติปฺปโค โข ตาว สาวตฺถิยं ปิณฺฑาย จริตุं. ยนฺนูนาหํ, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถขฺวาหํ ภนฺเต, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม

เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธึ สมฺโมทึ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ. เตน โข ปน ภนฺเต สมเยน เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ 'โย หิ โกจิ อาวุโส ทฺวาทส วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนายาติ. อถ ขฺวาหํ ภนฺเต เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ภาสิตํ เนว อภินนฺทึ, นปฺปฏิกฺโกสึ; อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามึ.[๑] 'ภควโต สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส[๒] อตฺถํ อาชานิสฺสามีติ สกฺกา นุ โข ภนฺเต อิมสฺมึ ธมฺมวินเย เกวลํ วสฺสคณนมตฺเตน นิทฺทโส ภิกฺขุ ปญฺญาเปตุนฺติ.

"น โข สารีปุตฺต สกฺกา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย เกวลํ วสฺสคณนมตฺเตน นิทฺทโส ภิกฺขุ ปญฺญาเปตุํ. สตฺต โข อิมานิ สารีปุตฺต นิทฺทสวตฺถูนิ มยา สยุํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ.

กตมานิ สตฺต. อิธ สารีปุตฺต ภิกฺขุ สิกฺขาสมาทาเน ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ สิกฺขาสมาทาเน อธิคตเปโม,[๓] ธมฺมนิสนฺติยา ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ ธมฺมนิสนฺติยา อธิคตเปโม, อิจฺฉาวินเย ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ อิจฺฉาวินเย อธิคตเปโม, ปฏิสลฺลาเน ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ ปฏิสลฺลาเน อธิคตเปโม, วิริยารมฺเภ ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ วิริยารมฺเภ อธิคตเปโม, สติเนปกฺเก ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ สติเนปกฺเก อธิคตเปโม, ทิฏฺฐิปฏิเวเธ ติพฺพจฺฉนฺโท โหติ อายติญฺจ ทิฏฺฐิปฏิเวเธ อธิคตเปโม.

---

[๑] ฉ.,เท. ปกฺกมึ.

[๒] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

[๓] ฉ.,เท.,อิ. อวิคตเปโม, เอวมุปริปิ.

อิมานิ โข สารีปุตฺต สตฺต นิทฺทสวตฺถูนิ มยา สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. อิเมหิ โข สารีปุตฺต สตฺตหิ นิทฺทสวตฺถูหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทฺวาทส [๑] วสฺสานิ ปริปุณฺณं ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลं วจนาย. จตุวีสติ เจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณं ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลं วจนาย. ฉตฺตึสติ[๒] เจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณं ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลं วจนาย. อฏฺฐจตฺตาฬีสญฺเจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณं ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลं วจนายาติ. เอกาทสมं.

๑๒. ทุติยนิทฺทสสุตฺตํ

[๔๓] เอวมฺเม สุตं:- เอกं สมยं ภควา โกสมฺพิยं วิหรติ โฆสิตาราเม. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย โกสมฺพึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ "อติปฺปโค โข ตาว โกสมฺพิยं ปิณฺฑาย จริตุं. ยนฺนูนาหं, เยน อญฺญติตฺถิยานं ปริพฺพาชกานं อาราโม, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน อญฺญติตฺถิยานं ปริพฺพาชกานं อาราโม, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธึ สมฺโมทิ. สมฺโมทนียं กถं สาราณียं วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ.

เตน โข ปน สมเยน เตสं อญฺญติตฺถิยานं ปริพฺพาชกานं สนฺนิสินฺนานं สนฺนิปติตานं อยมนฺตรากถา อุทปาทิ "โย หิ โกจิ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เจปิ　　[๒] อิ. ฉตฺตึส

อาวุโส ทฺวาทส วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนายาติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ภาสิตํ เนว อภินนฺทิ, นปฺปฏิกฺโกสิ; อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ "ภควโต สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามีติ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย โกสมฺพึ[๑] ปิณฺฑาย ปาวิสึ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ 'อติปฺปโค โข ตาว โกสมฺพิยํ ปิณฺฑาย จริตุํ. ยนฺนูนาหํ, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ ขฺวาหํ ภนฺเต, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺถิเยหิ[๒] ปริพฺพาชเกหิ[๒] สทฺธึ สมฺโมทึ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ: เตน โข ปน ภนฺเต สมเยน เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ 'โย หิ โกจิ อาวุโส ทฺวาทส วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนายาติ. อถ ขฺวาหํ ภนฺเต เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ภาสิตํ เนว อภินนฺทึ, นปฺปฏิกฺโกสึ; อนภินนฺทิตฺวา อปฺปโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามึ

---

[๑] อิ. โกสมฺพิยํ [๒-๒] ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

'ภควโต สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามีติ, สกฺกา นุ โข ภนฺเต อิมสฺมึ ธมฺมวินเย เกวลํ วสฺสคณนมตฺเตน 'นิทฺทโส ภิกฺขุ ปญฺญาเปตุนฺติ.

"น โข อานนฺท สกฺกา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย เกวลํ วสฺสคณนมตฺเตน นิทฺทโส ภิกฺขุ ปญฺญาเปตุํ, สตฺต โข อิมานิ อานนฺท นิทฺทสวตฺถูนิ มยา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. กตมานิ สตฺต. อิธานนฺท ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, สติมา โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิมานิ โข อานนฺท สตฺต นิทฺทสวตฺถูนิ มยา สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวทิตานิ. อิเมหิ โข อานนฺท สตฺตหิ นิทฺทสวตฺถูหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทฺวาทส เจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนาย. จตุวีสติ เจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนาย. ฉตฺตึสติ เจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนาย. อฏฺฐจตฺตาฬีสญฺเจปิ วสฺสานิ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ, 'นิทฺทโส ภิกฺขูติ อลํ วจนายาติ. ทฺวาทสมํ.

จตุตฺโถ เทวตาวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

อปฺปมาโท หิริมา[๑] จ[๑] เทฺว สุวจา ทุเว สขา[๒]
เทฺวปฏิสมฺภิทา เทฺว วสา นิทฺทสวตฺถุปเร[๓] เทฺวติ.[๓]

[๑-๑] ฉ.,เท. หิรี เจว
[๒] ฉ.,เท. มิตฺตา
[๓-๓] ฉ.,เท. ทุเว นิทฺทสวตฺถุนาติ

๕. มหายญฺญวคฺโค

๑. จิตฺตสุตฺตํ [๑]

[๔๔] "สตฺติมา ภิกฺขเว วิญฺญาณฏฺฐิติโย. กตมา สตฺต. สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา นานตฺตกายา นานตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อยํ ปฐมา วิญฺญาณฏฺฐิติ.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา นานตฺตกายา เอกตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ เทวา พฺรหฺมกายิกา ปฐมาภินิพฺพตฺตา. อยํ ทุติยา วิญฺญาณฏฺฐิติ.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา เอกตฺตกายา นานตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ เทวา อาภสฺสรา. อยํ ตติยา วิญฺญาณฏฺฐิติ.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา เอกตฺตกายา เอกตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ เทวา สุภกิณฺหา. อยํ จตุตฺถา วิญฺญาณฏฺฐิติ.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา[๒] ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนูปคา. อยํ ปญฺจมา วิญฺญาณฏฺฐิติ.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนูปคา. อยํ ฉฏฺฐา วิญฺญาณฏฺฐิติ.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนูปคา. อยํ สตฺตมา วิญฺญาณฏฺฐิติ. อิมา โข ภิกฺขเว สตฺต วิญฺญาณฏฺฐิติโยติ. ปฐมํ.

---

[๑] ฉ. สตฺตวิญฺญาณฏฺฐิติสุตฺต [๒] อิ. สมติกฺกม

๒. ปริกฺขารสุตฺตํ [๑]

[๔๕] "สตฺติเม ภิกฺขเว สมาธิปริกฺขารา. กตเม สตฺต. สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา, สมฺมากมฺมนฺโต, สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม, สมฺมาสติ. ยา โข ภิกฺขเว อิเมหิ สตฺตหงฺเคหิ จิตฺตสฺเสกคฺคตา ปริกฺขตา, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว 'อริโย สมาธิ [๒] สอุปนิโส อิติปิ สปริกฺขาโร, อิติปีติ. ทุติยํ.

๓. ปฐมคฺคิสุตฺตํ

[๔๖] "สตฺติเม ภิกฺขเว อคฺคี. กตเม สตฺต. ราคคฺคิ, โทสคฺคิ, โมหคฺคิ, อาหุเนยฺยคฺคิ, คหปตคฺคิ, ทกฺขิเณยฺยคฺคิ, กฏฺฐคฺคิ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต อคฺคีติ. ตติยํ.

๔. ทุติยคฺคิสุตฺตํ

[๔๗] เอกํ [๓] สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. [๓] เตน โข ปน สมเยน อุคฺคตสรีรสฺส พฺราหฺมณสฺส มหายญฺโญ อุปกฺขโฏ โหติ. ปญฺจ อุสภสตานิ ถูณูปนีตานิ โหนฺติ ยญฺญตฺถาย, ปญฺจ วจฺฉตรสตานิ ถูณูปนีตานิ โหนฺติ ยญฺญตฺถาย, ปญฺจ วจฺฉตริสตานิ ถูณูปนีตานิ โหนฺติ ยญฺญตฺถาย, ปญฺจ อชสตานิ ถูณูปนีตานิ โหนฺติ ยญฺญตฺถาย, ปญฺจ อุรพฺภสตานิ ถูณูปนีตานิ โหนฺติ ยญฺญตฺถาย. อถ โข อุคฺคตสรีโร พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา

---

[๑] ฉ.,เท. สมาธิปริกฺขารสุตฺต　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. สมฺมาสมาธิ

[๓-๓] ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียं กถं สาราณียं วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข อุคฺคตสรีโร พฺราหฺมโณ ภควนฺตं เอตทโวจ

"สุตं เมตं โภ โคตม อคฺคิสฺส อาธานं[๑] ยูปสฺส อุสฺสาปนं มหปฺผลं โหติ มหานิสංสนฺติ.

"มยาปิ โข เอตं พฺราหฺมณ สุตं 'อคฺคิสฺส อาธานं ยูปสฺส อุสฺสาปนं มหปฺผลं โหติ มหานิสංสนฺติ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อุคฺคตสรีโร พฺราหฺมโณ ภควนฺตं เอตทโวจ "สุตं เมตं โภ โคตม อคฺคิสฺส อาธานं ยูปสฺส อุสฺสาปนं มหปฺผลं โหติ มหานิสංสนฺติ. "มยาปิ โข เอตं พฺราหฺมณ 'สุตं อคฺคิสฺส อาธานं ยูปสฺส อุสฺสาปนं มหปฺผลं โหติ มหานิสංสนฺติ. "ตยิทं โภ โคตม สเมติ โภโต เจว โคตมสฺส อมฺหากญฺจ, ยทิทं สพฺเพน สพฺพนฺติ.[๒]

เอวं วุตฺเต, อายสฺมา อานนฺโท อุคฺคตสรีรं พฺราหฺมณं เอตทโวจ "น โข พฺราหฺมณ ตถาคตา เอวं ปุจฺฉิตพฺพา 'สุตं เมตं โภ โคตม 'อคฺคิสฺส อาธานं ยูปสฺส อุสฺสาปนं มหปฺผลं โหติ มหานิสංสนฺติ, เอวญฺจ[๓] โข พฺราหฺมณ ตถาคตา ปุจฺฉิตพฺพา 'อหญฺหิ ภนฺเต อคฺคึ อาธาตุกาโม[๔] ยูปं อุสฺสาเปตุกาโม. โอวทตุ มं ภนฺเต ภควา, อนุสาสตุ มं ภนฺเต ภควา; ยं มม อสฺส ทีฆรตฺตं หิตาย สุขายาติ.

อถ โข อุคฺคตสรีโร พฺราหฺมโณ ภควนฺตं เอตทโวจ "อหญฺหิ โภ โคตม อคฺคึ อาธาตุกาโม ยูปं อุสฺสาเปตุกาโม

---

[๑] ฉ.,เท. อาธานं, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท. อาธาตุกาโม, เอวมุปริปิ.

โอวทตุ มํ ภวํ โคตโม, อนุสาสตุ มํ ภวํ โคตโม; ยํ มม อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

"อคฺคึ พฺราหฺมณ อาเธนฺโต[๑] ยูปึ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ[๒] ตีณิ สตฺถานิ อุสฺสาเปติ อกุสลานิ ทุกฺขุทฺรยานิ ทุกฺขวิปากานิ. กตมานิ ตีณิ. กายสตฺถํ, วจีสตฺถํ, มโนสตฺถํ, อคฺคึ พฺราหฺมณ อาเธนฺโต ยูปึ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ เอวํ จิตฺตํ อุปฺปาเทติ "เอตฺตกา อุสภา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา วจฺฉตรา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา วจฺฉตริโย หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา อชา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา อุรพฺภา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถายาติ. โส ปุญฺญํ กโรมีติ อปุญฺญํ กโรติ 'กุสลํ กโรมีติ อกุสลํ กโรติ, 'สุคติยา มคฺคํ ปริเยสามีติ ทุคฺคติยา มคฺคํ ปริเยสติ. อคฺคึ พฺราหฺมณ อาเธนฺโต ยูปึ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ อิทํ ปฐมํ มโนสตฺถํ อุสฺสาเปติ อกุสลํ ทุกฺขุทฺรยํ ทุกฺขวิปากํ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อคฺคึ อาเธนฺโต ยูปึ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ เอวํ วาจํ ภาสติ "เอตฺตกา อุสภา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา วจฺฉตรา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา วจฺฉตริโย หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา อชา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, เอตฺตกา อุรพฺภา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถายาติ. โส "ปุญฺญํ กโรมีติ อปุญฺญํ กโรติ, 'กุสลํ กโรมีติ อกุสลํ กโรติ, 'สุคติยา มคฺคํ ปริเยสามีติ ทุคฺคติยา มคฺคํ ปริเยสติ. อคฺคึ พฺราหฺมณ อาเธนฺโต ยูปึ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ อิทํ ทุติยํ วจีสตฺถํ อุสฺสาเปติ อกุสลํ ทุกฺขุทฺรยํ ทุกฺขวิปากํ.

---

[๑] ฉ.,เท. อาเทนฺโต, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. ยญฺญา, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อคฺคึ อาเธนฺโต ยูปํ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ สยํ ปฐมํ สมารภติ[๑] "อุสภา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, สยํ ปฐมํ สมารภติ วจฺฉตรา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, สยํ ปฐมํ สมารภติ วจฺฉตริโย หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย, สยํ ปฐมํ สมารภติ อชา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถาย,[๒] สยํ ปฐมํ สมารภติ อุรพฺภา หญฺญนฺตุ ยญฺญตฺถายาติ. โส 'ปุญฺญํ กโรมีติ อปุญฺญํ กโรติ, 'กุสลํ กโรมีติ อกุสลํ กโรติ, 'สุคติยา มคฺคํ ปริเยสามีติ ทุคฺคติยา มคฺคํ ปริเยสติ. อคฺคึ พฺราหฺมณ อาเธนฺโต ยูปํ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ อิทํ ตติยํ กายสตฺถํ อุสฺสาเปติ อกุสลํ ทุกฺขุทฺรยํ ทุกฺขวิปากํ. อคฺคึ พฺราหฺมณ อาเธนฺโต ยูปํ อุสฺสาเปนฺโต ปุพฺเพว ยญฺเญ อิมานิ ตีณิ สตฺถานิ อุสฺสาเปติ อกุสลานิ ทุกฺขุทฺรยานิ ทุกฺขวิปากานิ.

ตโยเม พฺราหฺมณ อคฺคี ปหาตพฺพา, ปริวชฺเชตพฺพา; น เสวิตพฺพา. กตเม ตโย. ราคคฺคิ, โทสคฺคิ, โมหคฺคิ.

กสฺมา จายํ พฺราหฺมณ ราคคฺคิ ปหาตพฺโพ, ปริวชฺเชตพฺโพ; น เสวิตพฺโพ. รตฺโต โข พฺราหฺมณ ราเคน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยน ทุจฺจริตํ จรติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรติ มนสา ทุจฺจริตํ จรติ, โส กาเยน ทุจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. ตสฺมา จายํ[๓] ราคคฺคิ ปหาตพฺโพ, ปริวชฺเชตพฺโพ; น เสวิตพฺโพ.

---

[๑] สี. สมารพฺภติ ฉ.,เท. สมารมฺภติ, เอวมุปริปิ. [๒] สฺยา. หญฺญติตฺถาย
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ตสฺมายํ, เอวมุปริปิ.

กสฺมา จายํ พฺราหฺมณ โทสคฺคิ ปหาตพฺโพ, ปริวชฺเชตพฺโพ; น เสวิตพฺโพ. ทุฏฺโฐ โข พฺราหฺมณ โทเสน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยน ทุจฺจริตํ จรติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรติ, มนสา ทุจฺจริตํ จรติ. โส กาเยน ทุจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. ตสฺมา จายํ โทสคฺคิ ปหาตพฺโพ, ปริวชฺเชตพฺโพ; น เสวิตพฺโพ.

กสฺมา จายํ พฺราหฺมณ โมหคฺคิ ปหาตพฺโพ, ปริวชฺเชตพฺโพ; น เสวิตพฺโพ. มูฬฺโห โข พฺราหฺมณ โมเหน อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต กาเยน ทุจฺจริตํ จรติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรติ. มนสา ทุจฺจริตํ จรติ โส กาเยน ทุจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. ตสฺมา จายํ โมหคฺคิ ปหาตพฺโพ, ปริวชฺเชตพฺโพ; น เสวิตพฺโพ. อิเม โข พฺราหฺมณ[๑] ตโย[๑] อคฺคี ปหาตพฺพา, ปริชฺเชตพฺพา; น เสวิตพฺพา.

ตโยเม พฺราหฺมณ อคฺคี สกฺกตฺวา ครุกตฺวา[๒] มาเนตฺวา ปูเชตฺวา สมฺมา สุขํ ปริหาตพฺพา. กตเม ตโย. อาหุเนยฺยคฺคิ. คหปตคฺคิ. ทกฺขิเณยฺยคฺคิ.

กตโม จ พฺราหฺมณ อาหุเนยฺยคฺคิ. อิธ พฺราหฺมณ ยสฺส เต โหนฺติ 'มาตาติ วา 'ปิตาติ วา, อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อาหุเนยฺยคฺคิ. ตํ กิสฺส เหตุ. อโตหายํ[๓] พฺราหฺมณ อาหุโต, สมฺภูโต ตสฺมา จายํ อาหุเนยฺยคฺคิ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา สมฺมา สุขํ ปริหาตพฺโพ.

[๑-๑] ฉ.,เท. ตโย พฺราหฺมณ　[๒] ฉ.,เท. ครุ กตฺวา, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. อโตหยํ, อิ. อโตยํ

กตโม จ พฺราหฺมณ คหปตคฺคิ. อิธ พฺราหฺมณ ยสฺส เต โหนฺติ 'ปุตฺตาติ วา 'ทาราติ วา 'ทาสาติ วา 'เปสฺสาติ วา [๑], อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ คหปตคฺคิ. ตสฺมา จายํ คหปตคฺคิ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา สมฺมา สุขํ ปริหาตพฺโพ.

กตโม จ พฺราหฺมณ ทกฺขิเณยฺยคฺคิ. อิธ พฺราหฺมณ เย เต สมณพฺราหฺมณา มทปฺปมาทา[๒] ปฏิวิรตา ขนฺติโสรจฺเจ นิวิฏฺฐา เอกมตฺตานํ ทเมนฺติ, เอกมตฺตานํ สเมนฺติ, เอกมตฺตานํ ปรินิพฺพาเปนฺติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ ทกฺขิเณยฺยคฺคิ. ตสฺมา จายํ ทกฺขิเณยฺยคฺคิ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา สมฺมา สุขํ ปริหาตพฺโพ. อิเม โข พฺราหฺมณ ตโย อคฺคี สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา สมฺมา สุขํ ปริหาตพฺพา.

อยํ โข ปน พฺราหฺมณ กฏฺฐคฺคิ กาเลน กาลํ อุชฺชเลตพฺโพ กาเลน กาลํ อชฺฌุเปกฺขิตพฺโพ กาเลน กาลํ นิพฺพาเปตพฺโพ, กาเลน กาลํ นิกฺขิปิตพฺโพติ.

เอวํ วุตฺเต, อุคฺคตสรีโร พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ: "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตํ,[๓] เอสาหํ โภ โคตโม ปญฺจ อุสภสตานิ มุญฺจามิ, ชีวิตํ เทมิ. ปญฺจ วจฺฉตรสตานิ มุญฺจามิ, ชีวิตํ เทมิ. ปญฺจ วจฺฉตริสตานิ มุญฺจามิ, ชีวิตํ เทมิ. ปญฺจ อชสตานิ มุญฺจามิ, ชีวิตํ เทมิ. ปญฺจ อุรพฺภสตานิ มุญฺจามิ, ชีวิตํ เทมิ. หริตานิ เจว ติณานิ ขาทนฺตุ, สีตานิ จ ปานียานิ ปิวนฺตุ; สีโต จ เนสํ วาโต อุปวายตูติ.[๔] จตุตฺถํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. กมฺมกราติ วา
[๒] ฉ.,เท. ปรปฺปวาทา
[๓] ฉ.,เท. คตนฺติ
[๔] ฉ.,เท. อุปวายตนฺติ

๕. ปฐมสญฺญาสุตฺตํ

[๔๘] “สตฺติมา ภิกฺขเว สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา.

กตมา สตฺต. อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา. อิมา โข ภิกฺขเว สตฺต สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยสญฺญาสุตฺตํ

[๔๙] “สตฺติมา ภิกฺขเว สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กตมา สตฺต. อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา. [๑].

“อสุภสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา ‘มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ, อสุภสญฺญาปริจิเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ วิหรโต เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ[๒] ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ;[๓] อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา[๔] วา สณฺฐาติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏปตฺตํ วา นฺหารุททฺทุลํ วา

---

[๑] ฉ.,เท. อิมา โข ภิกฺขเว สตฺต สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ

[๒] ฉ.,เท. ปติกุฏฺฐติ, เอวมุปริปิ.

[๓] ฉ.,เท. สมฺปสาริยติ, เอวมุปริปิ.

[๔] ฉ.,เท.,อิ. ปาฏิกูลฺยตา, เอวมุปริปิ.

อคฺคิมฺหิ ปกฺขิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสุภสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลं วิหรโต เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสุภสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลं วิหรโต เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา จิตฺตํ อนุสนฺทติ,[๑] อปฺปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตं ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อภาวิตา เม อสุภสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ.[๒] อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อสุภสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลं วิหรโต เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตं ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา เม อสุภสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ.[๒] อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. อสุภสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตं วุตฺตं, อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. (๑)

มรณสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตं วุตฺตं, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตं. มรณสญฺญาปริจิเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลं วิหรโต ชีวิตนิกนฺติยา จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อนุสนฺทหติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ภาวนาพลนฺติ, เอวมุปริปิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏปตฺตํ วา นฺหารุททฺทุลํ วา อคฺคิมฺหิ ปกฺขิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน มรณสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต ชีวิตนิกนฺติยา จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกงฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน มรณสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต ชีวิตนิกนฺติยา จิตฺตํ อนุสนฺทติ, อปฺปาฏิกงฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อภาวิตา เม มรณสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน มรณสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต ชีวิตนิกนฺติยา จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกงฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา เม มรณสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. 'มรณสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๒)

อาหาเร ปฏิกงฺกูลสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา 'มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อาหาเร ปฏิกงฺกูลสญฺญาปริจิเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ วิหรโต รสตณฺหาย จิตฺตํ ปฏิลียติ

ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ;[๑] อุเปกฺขา วา ปาฏิกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏปตฺตํ วา นฺหารุททฺทุลํ วา อคฺคิมฺหิ ปกฺขิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต รสตณฺหาย จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต รสตณฺหาย จิตฺตํ อนุสนฺทติ, อปฺปาฏิกูลฺยตา วา[๒] สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา "อภาวิตา เม อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต รสตณฺหาย จิตฺตํ ปฏิลียติ ฯเปฯ อุเปกขา วา ปาฏิกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา[๓] เม อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา 'มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๓)

สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญาปริจิเตน

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ., เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. สุภาวิตา, เอวมุปริปิ.

ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ วิหรโต โลกจิตฺเตสุ[๑] จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ [๒] ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏปตฺตํ วา นฺหารุททฺทุลํ วา อคฺคิมฺหิ ปกฺขิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ น สมฺปสารียติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต โลกจิตฺเตสุ จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต โลกจิตฺเตสุ จิตฺตํ อนุสนฺทติ, อปฺปาฏิกฺกูลฺยตา วา[๓] สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อภาวิตา เม สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน สพฺพโลเก อนภิรต-สญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต โลกจิตฺเตสุ จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา เม สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๔)

---

[๑] ฉ.,เท. โลกจิเตฺรสุ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ฯเปฯ ปฏิลียติ ปฏิกุฏติ ปฏิวตฺตติ น สมฺปสาริยติ [๓] ฉ.,เท. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

อนิจฺจสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อนิจฺจสญฺญาปริจิเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ วิหรโต ลาภสกฺการสิโลเก จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ[๑] ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ;[๑] อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏปตฺตํ วา นฺหารุททฺทุลํ วา อคฺคิมฺหิ ปกฺขิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อนิจฺจสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต ลาภสกฺการสิโลเก จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อนิจฺจสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต ลาภสกฺการสิโลเก จิตฺตํ อนุสนฺทติ อปฺปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อภาวิตา เม อนิจฺจสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อนิจฺจสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต ลาภสกฺการสิโลเก จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตฺตติ, น สมฺปสารียติ; อุเปกฺขา วา ปาฏิกฺกูลฺยตา วา สณฺฐาติ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา เม อนิจฺจสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. อนิจฺจสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๕)

---

[๑] ฉ.,เท. ฯเปฯ, เอวมุปริปิ.

อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญาปริจิเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ วิหรโต อาลสฺเส[๑] โกสชฺเช วิสฺสฏฺฐิเย ปมาเท อนนุโยเค อปฺปจฺจเวกฺขณาย ติพฺพา ภยสญฺญา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว[๒] อุกฺขิตฺตาสิเก วธเก.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต อาลสฺเส โกสชฺเช วิสฺสฏฺฐิเย ปมาเท อนนุโยเค อปฺปจฺจเวกฺขณาย ติพฺพา ภยสญฺญา น ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ, เสยฺยถาปิ อุกฺขิตฺตาสิเก วธเก. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อภาวิตา เม อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต อาลสฺเส โกสชฺเช วิสฺสฏฺฐิเย ปมาเท อนนุโยเค อปฺปจฺจเวกฺขณาย ติพฺพา ภยสญฺญา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ, เสยฺยถาปิ อุกฺขิตฺตาสิเก วธเก. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา เม อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๖)

ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ โข ปเนตํ

---

[๑] ฉ.,เท. อาลเสฺย, เอวมุปริปิ.　　[๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ทุกฺเข อนตฺตสญฺญาปริจิเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ วิหรโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานาปคตํ มานสํ โหติ วิธาสมติกฺกนฺตํ สนฺตํ สุวิมุตฺตํ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ทุกฺเข อนตฺตสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานาปคตํ มานสํ น[๑] โหติ วิธาสมติกฺกนฺตํ สนฺตํ สุวิมุตฺตํ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อภาวิตา เม ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา, นตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, อปฺปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ทุกฺเข อนตฺตสญฺญาปริจิเตน เจตสา พหุลํ วิหรโต อิมสฺมิญฺจ สวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสุ อหํการมมํการมานาปคตํ มานสํ โหติ วิธาสมติกฺกนฺตํ สนฺตํ สุวิมุตฺตํ. เวทิตพฺพเมตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'ภาวิตา เม ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา, อตฺถิ เม ปุพฺเพนาปรํ วิเสโส, ปตฺตํ เม ภาวนาผลนฺติ, อิติห ตตฺถ สมฺปชาโน โหติ. ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๗)

อิมา โข ภิกฺขเว สตฺต สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. ฉฏฺฐํ.

---

[๑] ฉ.,เท. นสทฺโท น ทิสฺสติ.

๗. เมฬุนสุตฺตํ

[๕๐] อถ โข ชานุสฺโสณี[๑] พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ,[๒] สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชานุสฺโสณี พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ[๒] เอตทโวจ "ภวมฺปิ โน โคตโม พฺรหฺมจารี ปฏิชานาตีติ.

"ยญฺหิ ตํ พฺราหฺมณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อขณฺฑํ อจฺฉิทฺทกํ อสพลํ อกมฺมาสํ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรตีติ, มเมว ตํ พฺราหฺมณ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย. อหญฺหิ พฺราหฺมณ อขณฺฑํ อจฺฉิทฺทกํ อสพลํ อกมฺมาสํ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรามีติ. "กึ ปน โภ โคตม พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปีติ.

"อิธ พฺราหฺมณ เอกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน นเหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ[๓] สมาปชฺชติ. อปิจ โข มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นฺหาปนํ สมฺพาหนํ[๔] สาทิยติ, โส ตํ อสฺสาเทติ. ตं นิกาเมติ, เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ. อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ. อยं วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยं จรติ สญฺญุตฺโต[๕] เมถุเนน สญฺโญเคน,[๖] น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน[๗] โสเกหิ ปริเทเวหิ

---

[๑] ฉ.,เท. ชาณุสฺโสณิ, เอวมุปริปิ.
[๒] อิ. ฯเปฯ
[๓] ฉ.,เท. ทฺวยं ทฺวยสมาปตฺตึ, เอวมุปริปิ. เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อุจฺฉาทนปริมทฺทนนฺหาปนสมฺพาหนํ,
[๕] ฉ.,เท.,อิ. สํยุตฺโต
[๖] ฉ.,เท.,อิ. สโยเคน
[๗] ฉ.,เท. ชราย มรเณน

ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ. ‘น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. (๑)

ปุน จปรํ พฺราหฺมณ อิเธกจฺโจ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา สมฺมา พฺรหฺมจารี ปฏิชานมาโน นเหว โข มาตุคาเมน สทฺธึ ทฺวยนฺทฺวยสมาปตฺตึ สมาปชฺชติ. นปิ มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนํ ปริมทฺทนํ นฺหาปนํ สมฺพาหนํ สาทิยติ. อปิจ โข มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สํกีฬติ สํเกฬายติ ฯเปฯ นปิ มาตุคาเมน สทฺธึ สญฺชคฺฆติ สํกีฬติ สํเกฬายติ. อปิจ โข มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ นปิ มาตุคามสฺส จกฺขุนา จกฺขุํ อุปนิชฺฌายติ เปกฺขติ. อปิจ โข มาตุคามสฺส สทฺทํ สุณาติ ติโรกุฑฺฑํ วา ติโรปาการํ วา หสนฺติยา วา ภณนฺติยา วา คายนฺติยา วา โรทนฺติยา วา, นปิ มาตุคามสฺส สทฺทํ สุณาติ ติโรกุฑฺฑํ วา ติโรปาการํ วา หสนฺติยา วา ภณนฺติยา วา คายนฺติยา วา โรทนฺติยา วา, อปิจ โข ยานิสฺส ตานิ ปุพฺเพ มาตุคาเมน สทฺธึ หสิตลปิตกีฬิตานิ ตานิ อนุสฺสรติ ฯเปฯ นปิ ยานิสฺส ตานิ ปุพฺเพ มาตุคาเมน สทฺธึ หสิตลปิตกีฬิตานิ ตานิ อนุสฺสรติ. อปิจ โข ปสฺสติ คหปตึ วา คหปติปุตฺตํ วา ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตํ สมงฺคีภูตํ ปริจารยมานํ ฯเปฯ นปิ ปสฺสติ คหปตึ วา คหปติปุตฺตํ วา ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตํ สมงฺคีภูตํ ปริจารยมานํ. อปิจ โข อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ “อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ. โส ตํ อสฺสาเทติ, ตํ นิกาเมติ เตน จ วิตฺตึ อาปชฺชติ. อิทมฺปิ โข พฺราหฺมณ พฺรหฺมจริยสฺส ขณฺฑมฺปิ ฉิทฺทมฺปิ สพลมฺปิ กมฺมาสมฺปิ.

อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จรติ สญฺญุตฺโต เมถุเนน สญฺโญเคน, น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ. 'น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. (๒ - ๗)

ยาวกีวญฺจาหํ พฺราหฺมณ อิเมสํ สตฺตนฺนํ เมถุนสญฺโญคานํ อญฺญตรํ เมถุนสญฺโญคํ[๑] อตฺตนิ อปฺปหีนํ สมนุปสฺสึ, เนว ตาวาหํ พฺราหฺมณ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ[๒] ปจฺจญฺญาสึ.

ยโต จ โข อหํ[๓] พฺราหฺมณ อิเมสํ สตฺตนฺนํ เมถุนสญฺโญคานํ อญฺญตรํ เมถุนสญฺโญคํ อตฺตนิ อปฺปหีนํ น สมนุปสฺสึ, อถาหํ พฺราหฺมณ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ. ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ 'อกุปฺปา เม วิมุตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ.

เอวํ วุตฺเต, ชานุสฺโสณี พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตนฺติ. สตฺตมํ.

๘. สญฺโญคสุตฺตํ[๔]

[๕๑] "สญฺโญควิสญฺโญคํ โว ภิกฺขเว ธมฺมปริยายํ เทเสสฺสามิ. ตํ สุณาถ, สาธุกํ[๕] มนสิกโรถ; ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ

---

[๑] ฉ.,เท. อญฺญตรญฺตรเมถุนสโยคํ อิ. อญฺญตรญฺญตรํ เมถุนสโยคํ
[๒] ฉ.,เท. อภิสมฺพุทฺโธติ, เอวมุปริปิ.　[๓] ฉ.,เท. โขหํ
[๔] ฉ.,เท. สโยคสุตฺต　[๕] ฉ.,เท.,อิ. ฯเปฯ

ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุ๑ ภควา เอตทโวจ "กตโม จ [๒] ภิกฺขเว สญฺโญควิสญฺโญโค๓ ธมฺมปริยาโย.

อิตฺถี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ อิตฺถินฺทฺริยํ มนสิกโรติ อิตฺถีกุตฺตํ อิตฺถากปฺปํ อิตฺถีวิธํ อิตฺถิจฺฉนฺทํ อิตฺถิสฺสรํ อิตฺถาลงฺการํ. สา ตตฺถ รชฺชติ, ตตฺราภิรมติ. สา ตตฺถ รตฺตา ตตฺราภิรตา พหิทฺธา ปุริสินฺทฺริยํ มนสิกโรติ ปุริสกุตฺตํ ปุริสากปฺปํ ปุริสวิธํ ปุริสจฺฉนฺทํ ปุริสสฺสรํ ปุริสาลงฺการํ. สา ตตฺถ รชฺชติ, ตตฺราภิรมติ, สา ตตฺถ รตฺตา ตตฺราภิรตา พหิทฺธา สญฺโญคํ อากงฺขติ, ยญฺจสฺสา สญฺโญคปจฺจยา อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, ตญฺจ อากงฺขติ. อิตฺถตฺเต ภิกฺขเว อภิรตา สตฺตา ปุริเสสุ สญฺโญคํ คตา. เอวํ โข ภิกฺขเว อิตฺถี อิตฺถตฺตํ นาติวตฺตติ.

ปุริโส ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ ปุริสินฺทฺริยํ มนสิกโรติ ปุริสกุตฺตํ ปุริสากปฺปํ ปุริสวิธํ ปุริสจฺฉนฺทํ ปุริสสฺสรํ ปุริสาลงฺการํ. โส ตตฺถ รชฺชติ, ตตฺราภิรมติ. โส ตตฺถ รตฺโต ตตฺราภิรโต พหิทฺธา อิตฺถินฺทฺริยํ มนสิกโรติ อิตฺถีกุตฺตํ อิตฺถากปฺปํ อิตฺถีวิธํ อิตฺถิจฺฉนฺทํ อิตฺถิสฺสรํ อิตฺถาลงฺการํ. โส ตตฺถ รชฺชติ, ตตฺราภิรมติ โส ตตฺถ รตฺโต ตตฺราภิรโต พหิทฺธา สญฺโญคํ อากงฺขติ, ยญฺจสฺส สญฺโญคปจฺจยา อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, ตญฺจ อากงฺขติ. ปุริสตฺเต ภิกฺขเว อภิรตา สตฺตา อิตฺถีสุ สญฺโญคํ คตา. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริโส ปุริสตฺตํ นาติวตฺตติ. เอวํ โข ภิกฺขเว สญฺโญโค โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว วิสญฺโญโค โหติ. อิตฺถี ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ อิตฺถินฺทฺริยํ น มนสิกโรติ อิตฺถีกุตฺตํ อิตฺถากปฺปํ อิตฺถีวิธํ อิตฺถิจฺฉนฺทํ

---

๑ ฉ.,เท.,อิ. ฯเปฯ ๒ ฉ.,เท. โส

๓ ฉ.,เท. สโยโค วิสโยโค, เอวมุปริปิ.

อิตฺถิสฺสรํ อิตฺถาลงฺการํ. สา ตตฺถ น รชฺชติ, ตตฺร นาภิรมติ. สา ตตฺถ อรตฺตา ตตฺร อนภิรตา พหิทฺธา ปุริสินฺทฺริยํ น มนสิกโรติ ปุริสกุตฺตํ ปุริสากปฺปํ ปุริสวิธํ ปุริสจฺฉนฺทํ ปุริสสฺสรํ ปุริสาลงฺการํ. สา ตตฺถ น รชฺชติ, ตตฺร นาภิรมติ. สา ตตฺถ อรตฺตา ตตฺร อนภิรตา พหิทฺธา สญฺโญคํ นากงฺขติ, ยญฺจสฺสา สญฺโญคปจฺจยา อุปฺปชฺชติ สุขं โสมนสฺสं, ตญฺจ นากงฺขติ. อิตฺถตฺเต โข[๑] ภิกฺขเว อนภิรตา สตฺตา ปุริเสสุ วิสญฺโญคํ คตา. เอวํ โข ภิกฺขเว อิตฺถี อิตฺถตฺตํ อติวตฺตติ.

ปุริโส ภิกฺขเว อชฺฌตฺตํ ปุริสินฺทฺริยํ น มนสิกโรติ ปุริสกุตฺตํ ปุริสากปฺปํ ปุริสวิธํ ปุริสจฺฉนฺทํ ปุริสสฺสรํ ปุริสาลงฺการํ. โส ตตฺถ น รชฺชติ, ตตฺร นาภิรมติ. โส ตตฺถ อรตฺโต ตตฺร อนภิรโต พหิทฺธา อิตฺถินฺทฺริยํ น มนสิกโรติ อิตฺถิกุตฺตํ อิตฺถากปฺปํ อิตฺถิวิธํ อิตฺถิจฺฉนฺทํ อิตฺถิสฺสรํ อิตฺถาลงฺการํ. โส ตตฺถ น รชฺชติ, ตตฺร นาภิรมติ. โส ตตฺถ อรตฺโต ตตฺร อนภิรโต พหิทฺธา สญฺโญคํ นากงฺขติ, ยญฺจสฺส สญฺโญคปจฺจยา อุปฺปชฺชติ สุขं โสมนสฺสं, ตญฺจ นากงฺขติ. ปุริสตฺเต ภิกฺขเว อนภิรตา สตฺตา อิตฺถีสุ วิสญฺโญคํ คตา. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริโส ปุริสตฺตํ อติวตฺตติ. เอวํ โข ภิกฺขเว วิสญฺโญโค โหติ. อยํ โข ภิกฺขเว สญฺโญควิสญฺโญโค ธมฺมปริยาโยติ. อฏฺฐมํ.

๙. ทานสุตฺตํ[๒]

[๕๒] เอกํ สมยํ ภควา จมฺปายํ วิหรติ คคฺคราย โปกฺขรณิยา ตีเร. อถ โข สมฺพหุลา จมฺเปยฺยกา อุปาสกา,

---

[๑] ฉ.,เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.　　[๒] ฉ.,เท. ทานมหปฺผลสุตฺต

เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข [๑] จมฺเปยฺยกา อุปาสกา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจุ๋ "จิรสฺสุตา โน ภนฺเต ภควโต สมฺมุขา ธมฺมีกถา, สาธุ มยํ ภนฺเต ลเภยฺยาม ภควโต [๒] ธมฺมึ กถํ สวนายาติ.

"เตนหาวุโส ตทหุโปสเถ อาคจฺเฉยฺยาถ, อปฺเปวนาม ลเภยฺยาถ ภควโต สนฺติเก" [๒] ธมฺมึ กถํ สวนายาติ.

"เอวํ ภนฺเตติ โข [๑] จมฺเปยฺยกา อุปาสกา อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ปฏิสฺสุณิตฺวา" อุฏฺฐายาสนา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกมึสุ.

อถ โข จมฺเปยฺยกา อุปาสกา ตทหุโปสเถ, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ.

อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต เตหิ จมฺเปยฺยเกหิ อุปาสเกหิ สทฺธึ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

"สิยา นุ โข ภนฺเต อิเธกจฺจสฺส ตาทิสฺเยว ทานํ ทินฺนํ [๔] มหปฺผลํ โหติ[๕] น มหานิสฺสํ. สิยา ปน ภนฺเต อิเธกจฺจสฺส ตาทิสฺเยว ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ มหานิสฺสนฺติ. สิยา สารีปุตฺต อิเธกจฺจสฺส ตาทิสฺเยว ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ

---

[๑] อิ. เต
[๒] ฉ.,เท.,อิ. สมฺมุขา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิสฺสุตฺวา
[๔] ฉ.,เท. น, เอวมุปริปิ.
[๕] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

น มหานิสํสํ, สิยา ปน สารีปุตฺต อิเธกจฺจสฺส ตาทิสเยว ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ มหานิสํสนฺติ.

"โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยนปิ[๑] อิเธกจฺจสฺส[๑] ตาทิสเยว ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ น มหานิสํสํ. โก นุ โข ภนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยนปิ อิเธกจฺจสฺส ตาทิสเยว ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ มหานิสํสนฺติ.

"อิธ สารีปุตฺต เอกจฺโจ สาเปกฺโข ทานํ เทติ, ปฏิพทฺธจิตฺโต ทานํ เทติ, สนฺนิธิเปกฺโข ทานํ เทติ, 'อิมํ เปจฺจ ปริภุญฺชิสฺสามีติ ทานํ เทติ. โส ตํ ทานํ เทติ สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยาวสถปทีเปยฺยํ, ตํ กึ มญฺญสิ สารีปุตฺต. ทเทยฺย อิเธกจฺโจ เอวรูปึ ทานนฺติ. "เอวํ ภนฺเต.

"ตตฺร สารีปุตฺต ยฺวายํ สาเปกฺโข ทานํ เทติ, ปฏิพทฺธจิตฺโต ทานํ เทติ, สนฺนิธิเปกฺโข ทานํ เทติ, 'อิมํ เปจฺจ ปริภุญฺชิสฺสามีติ ทานํ เทติ. โส ตํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. โส ตํ กมฺมํ เขเปตฺวา ตํ อิทฺธึ ตํ ยสํ ตํ อาธิปเตยฺยํ[๒] อาคามี โหติ อาคนฺตา อิตฺถตฺตํ.

อิธ ปน สารีปุตฺต เอกจฺโจ น เหว โข สาเปกฺโข ทานํ เทติ, น ปฏิพทฺธจิตฺโต ทานํ เทติ, น สนฺนิธิเปกฺโข ทานํ เทติ, น 'อิมํ เปจฺจ ปริภุญฺชิสฺสามีติ ทานํ เทติ. อปิจ โข 'สาหุ ทานนฺติ ทานํ เทติ ฯเปฯ นปิ 'สาหุ ทานนฺติ ทานํ เทติ.

[๑-๑] ฉ.,เท. เยน มิเธกจฺจสฺส　　[๒] ฉ.,เท. อาธิปจฺจํ, เอวมุปริปิ.

อปิจ โข ‘ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ปิตุปิตามเหหิ, น อรหามิ โปราณํ กุลวํสํ หาเปตุนฺติ ทานํ เทติ ฯเปฯ นปิ ‘ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ปิตุปิตามเหหิ, น อรหามิ โปราณํ กุลวํสํ หาเปตุนฺติ ทานํ เทติ. อปิจ โข ‘อหํ ปจามิ, อิเม น ปจนฺติ; น อรหามิ ปจนฺโต อปจนฺตานํ ทานํ อทาตุนฺติ ทานํ เทติ ฯเปฯ นปิ ‘อหํ ปจามิ, อิเม น ปจนฺติ; น อรหามิ ปจนฺโต อปจนฺตานํ ทานํ อทาตุนฺติ ทานํ เทติ. อปิจ โข ‘ยถา เตสํ ปุพฺพกานํ อิสีนํ, ตานิ มหายญฺญานิ อเหสุํ เสยฺยถีทํ. อฏฺฐกสฺส, วามกสฺส, วามเทวสฺส, เวสฺสามิตฺตสฺส, ยมทคฺคิโน, องฺคีรสสฺส, ภารทฺวาชสฺส, วาเสฏฺฐสฺส, กสฺสปสฺส, ภคุโน. ‘เอวํ เม อยํ ทานสංวิภาโค ภวิสฺสตีติ ทานํ เทติ ฯเปฯ นปิ ‘ยถา เตสํ ปุพฺพกานํ อิสีนํ, ตานิ มหายญฺญานิ อเหสุ๎. เสยฺยถีทํ. อฏฺฐกสฺส, วามกสฺส, วามเทวสฺส, เวสฺสามิตฺตสฺส, ยมทคฺคิโน, องฺคีรสสฺส, ภารทฺวาชสฺส, วาเสฏฺฐสฺส, กสฺสปสฺส, ภคุโน. ‘เอวํ เม อยํ ทานสංวิภาโค ภวิสฺสตีติ ทานํ เทติ. อปิจ โข ‘อิมํ เม ทานํ ททโต จิตฺตํ ปสีทติ, อตฺตมนตาโสมนสฺสํ อุปชายตีติ ทานํ เทติ ฯเปฯ นปิ ‘อิมํ เม ทานํ ททโต จิตฺตํ ปสีทติ, อตฺตมนตาโสมนสฺสํ อุปชายตีติ ทานํ เทติ. อปิจ โข จิตฺตาลงฺการํ จิตฺตปริกฺขารํ ทานํ เทติ. โส ตं ทานํ เทติ สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถं ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยาวสถปทีเปยฺยं. ตं กึมญฺญสิ สารีปุตฺต. ทเทยฺย อิเธกจฺโจ เอวรูปํ ทานนฺติ.

“เอวं ภนฺเต.

“ตตฺร สารีปุตฺต ยฺวายं น เหว โข[๑] สาเปกฺโข ทานํ

---

[๑] ฉ.,เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

เทติ, น ปฏิพทฺธจิตฺโต ทานํ เทติ, น สนฺนิธิเปกฺโข ทานํ เทติ, น 'อิมํ เปจฺจ ปริภุญฺชิสฺสามีติ ทานํ เทติ, นปิ 'สาหุ ทานนฺติ ทานํ เทติ, นปิ 'ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ปิตุปิตามเหหิ, น อรหามิ โปราณํ กุลวํสํ หาเปตุนฺติ ทานํ เทติ. นปิ 'อหํ ปจามิ, อิเม น ปจนฺติ. น อรหามิ ปจนฺโต อปจนฺตานํ ทานํ อทาตุนฺติ ทานํ เทติ. นปิ 'ยถา เตสํ ปุพฺพกานํ อิสีนํ, ตานิ มหายญฺญานิ อเหสุ. เสยฺยถีทํ. อฏฺจกสฺส, วามกสฺส, วามเทวสฺส, เวสฺสามิตฺตสฺส, ยมทคฺคิโน, องฺคีรสสฺส, ภารทฺวาชสฺส, วาเสฏฺจสฺส, กสฺสปสฺส, ภคุโน. 'เอวํ เม อยํ ทานสංวิภาโค ภวิสฺสตีติ ทานํ เทติ. นปิ 'อิมํ เม ทานํ ททโต จิตฺตํ ปสีทติ, อตฺตมนตาโสมนสฺสं อุปชายตีติ ทานํ เทติ. อปิจ โข จิตฺตาลงฺการํ จิตฺตปริกฺขารํ ทานํ เทติ. โส ตํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา พฺรหฺมกายิกานं เทวานं สหพฺยตํ อุปปชฺชติ, โส ตํ กมฺมํ เขเปตฺวา ตํ อิทฺธึ ตं ยสं ตं อาธิปเตยฺยं อนาคามี โหติ อนาคนฺตา อิตฺถตฺตं. อยํ โข สารีปุตฺต เหตุ อยं ปจฺจโย, เยนปิ อิเธกจฺจสฺส ตาทิสเยว ทานํ ทินฺนं มหปฺผลं น มหานิสංสं. อยं ปน[๑] สารีปุตฺต เหตุ อยं ปจฺจโย, เยนปิ อิเธกจฺจสฺส ตาทิสเยว ทานํ ทินฺนं มหปฺผลं มหานิสංสนฺติ. นวมं.

๑๐. มาตาสุตฺตํ [๒]

[๕๓] เอวมฺเม สุตं:- เอกं สมยं ภควา อายสฺมา จ สารีปุตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคลฺลาโน ทกฺขิณาคิริสฺมึ จาริกं จรนฺติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ. เตน โข ปน สมเยน

---

[๑] อิ. โข　　[๒] ฉ.,เท. นนฺทมาตาสุตฺต

เวพฺยากณฺฏกี[๑] นนฺทมาตา อุปาสิกา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย ปารายนํ สเรน ภาสติ.

เตน โข ปน สมเยน เวสฺสวณฺโณ[๒] มหาราชา อุตฺตราย ทิสาย ทกฺขิณํ ทิสํ คจฺฉติ เกนจิเทว กรณีเยน. อสฺโสสิ โข เวสฺสวณฺโณ มหาราชา นนฺทมาตาย อุปาสิกาย ปารายนํ สเรน ภาสนฺติยา, สุตฺวา กถาปริโยสานํ อาคมยมาโน อฏฺฐาสิ.

อถ โข นนฺทมาตา อุปาสิกา ปารายนํ สเรน ภาสิตฺวา ตุณฺหี อโหสิ. อถ โข เวสฺสวณฺโณ มหาราชา นนฺทมาตาย อุปาสิกาย กถาปริโยสานํ วิทิตฺวา อพฺภานุโมทิ "สาธุ ภคินิ, สาธุ ภคินีติ. "โก ปเนโส ภาทฺรมุขาติ. "อหนฺเต ภคินิ ภาตา เวสฺสวณฺโณ มหาราชาติ. "สาธุ ภาทฺรมุข, เตนหิ โย[๓] เม อยํ ธมฺมปริยาโย ภณิโต, อิทำ เต โหตุ อาติเถยฺยนฺติ. "สาธุ ภคินิ, เอตญฺเจว เม โหตุ อาติเถยฺยํ. เสฺวว สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ อกตปาตราโส เวพฺยากณฺฏกำ อาคมิสฺสติ, ตญฺจ ภิกฺขุสงฺฆำ ปริวิสิตฺวา มม ทกฺขิณำ อาทิเสยฺยาสิ. เอวญฺจ[๔] เม ภวิสฺสติ อาติเถยฺยนฺติ.

อถ โข นนฺทมาตา อุปาสิกา อญฺญตรำ[๕] ปุริสำ[๕] ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน สเก นิเวสเน ปณีตำ ขาทนียำ โภชนียำ ปฏิยาทาเปสิ. อถ โข สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ อกตปาตราโส, เยน เวพฺยากณฺฏกำ,[๖] ตทวสริ. อถ โข นนฺทมาตา อุปาสิกา อญฺญตรำ ปุริสำ อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวำ อมฺโภ ปุริส,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เวพฺยากณฺฑกี, เอวมุปริปิ.
[๒] กตฺถจิ เวสฺสวณฺโณติปิ.
[๓] สฺยา. เตน หีโย
[๔] ฉ.,เท. เอตญฺเจว, เอวมุปริปิ.
[๕-๕] ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๖] ฉ.,เท.,อิ. เวพฺยากณฺฑโก

อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส กาลํ อาโรเจหิ ‘กาโล ภนฺเต อยฺยาย นนฺทมาตาย[๑] นิเวสเน นิฏฺจิตํ ภตฺตนฺติ. “เอวํ อยฺเยติ โข โส ปุริโส นนฺทมาตาย อุปาสิกาย ปฏิสฺสุณิตฺวา[๒] อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส กาลํ อาโรเจสิ “กาโล ภนฺเต อยฺยาย นนฺทมาตาย นิเวสเน นิฏฺจิตํ ภตฺตนฺติ. อถ โข สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน นนฺทมาตาย อุปาสิกาย นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข นนฺทมาตา อุปาสิกา สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ.

อถ โข นนฺทมาตา อุปาสิกา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข นนฺทมาตรํ อุปาสิกํ อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ “โก ปน เต นนฺทมาเต ภิกฺขุสงฺฆสฺส อพฺภาคมนํ อาโรเจสีติ.

“อิธาหํ ภนฺเต รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺจาย ปารายนํ สเรน ภาสิตฺวา ตุณฺหี อโหสึ. อถ โข ภนฺเต เวสฺสวณฺโณ มหาราชา มม กถาปริโยสานํ วิทิตฺวา อพฺภานุโมทิ ‘สาธุ ภคินิ, สาธุ ภคินีติ. ‘โก ปเนโส ภทฺรมุขาติ. ‘อหนฺเต ภคินิ ภาตา เวสฺสวณฺโณ มหาราชาติ. ‘สาธุ ภทฺรมุข, เตน โย เม อยํ ธมฺมปริยาโย ภณิโต ‘อิทนฺเต โหตุ อาติเถยฺยนฺติ. ‘สาธุ ภคินิ, เอตญฺเจว เม โหตุ อาติเถยฺยํ, เสฺวว สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ อกตปาตราโส เวพฺภณฺฌกํ อาคมิสฺสติ, ตญฺจ ภิกฺขุสงฺฆํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. นนฺทมาตุยา, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิสฺสุตฺวา

ปริวิสิตฺวา มม ทกฺขิณํ อาทิเสยฺยาสิ. เอวญฺจ เม ภวิสฺสติ อาติเถยฺยนฺติ. ยทิทํ ภนฺเต ทาเน ปุญฺญํ ปุญฺญมหิตํ[๑] เวสฺสวณฺณสฺส มหาราชสฺส สุขาย โหตูติ.

"อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเต. ยตฺร หิ นาม เวสฺสวณฺเณน มหาราเชน เอวมหิทฺธิเกน เอวมเหสกฺเขน เทวปุตฺเตน สมฺมุขา สลฺลปิสฺสสีติ. (๑)

"น โข เม ภนฺเต เอเสว อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, อตฺถิ เม อญฺโญปิ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม. อิธ เม ภนฺเต นนฺโท นาม เอกปุตฺตโก ปิโย มนาโป, ตํ ราชาโน กิสฺมิญฺจิเทว การเณ[๒] โอกฺกสฺส ปสยฺห ชีวิตา โวโรเปสุ. ตสฺมึ โข ปนาหํ ภนฺเต ทารเก คหิเต วา คยฺหมาเน วา วเธ วา วชฺฌมาเน วา หเต วา หญฺญมาเน วา นาภิชานามิ จิตฺตสฺส อญฺญถตฺตนฺติ. 'อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเต. ยตฺร หิ นาม จิตฺตุปฺปาทมตฺตมฺปิ[๓] ปริโสเธสฺสสีติ. (๒)

"น โข เม ภนฺเต เอเสว อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, อตฺถิ เม อญฺโญปิ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม. อิธ เม ภนฺเต สามิโก กาลกโต อญฺญตรํ ยกฺขโยนึ อุปปนฺโน, โส เม เตเนว ปุริเมน อตฺตภาเวน อุทฺทสฺเสสิ. น โข ปนาหํ ภนฺเต อภิชานามิ ตโตนิทานํ จิตฺตสฺส อญฺญถตฺตนฺติ.

"อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเต. ยตฺร หิ นาม จิตฺตุปฺปาทมตฺตมฺปิ ปริโสเธสฺสสีติ. (๓)

---

[๑] สี. ปุญฺญํ หิ ตํ ฉ.,เท. ปุญฺญญฺจ ปุญฺญมหีจ ตํ อิ. ปุญฺญํ วา ปุญฺญมหํ วา
[๒] ฉ.,เท. ปกรเณ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. จิตฺตุปฺปาทมฺปิ, เอวมุปริปิ.

"น โข เม ภนฺเต เอเสว อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, อตฺถิ เม อญฺโญปิ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม. ยโตหํ ภนฺเต สามิกสฺส ทหรสฺเสว ทหรา อานีตา, นาภิชานามิ [๑] มนสาปิ อติจริตุ;[๒] กุโต ปน กาเยนาติ.

"อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเต, ยตฺร หิ นาม จิตฺตุปฺปาทมตฺตมฺปิ ปริโสเธสฺสสีติ. (๔)

"น โข เม ภนฺเต เอเสว อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, อตฺถิ เม อญฺโญปิ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม. ยทาหํ ภนฺเต อุปาสิกา ปฏิเทสิตา, นาภิชานามิ กิญฺจิ สิกฺขาปทํ สญฺจิจฺจ วีติกฺกมิตาติ. "อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเตติ. (๕)

"น โข เม ภนฺเต เอเสว อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, อตฺถิ เม อญฺโญปิ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม. อิธาหํ ภนฺเต ยาวเทว อากงฺขามิ, วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ[๓] ปีติสุขํ ทุติยं ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขิกา[๔] จ วิหรามิ, สตา จ สมฺปชานา; สุขญฺจ กาเยน ปฏิสංเวเทมิ. ยนฺตं อริยา อาจิกฺขนฺติ "อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยं ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขं อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามีติ. "อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเตติ. (๖)

---

[๑] ฉ.,เท. สามิกํ
[๒] ฉ.,เท. อติจริตา
[๓] ฉ.,เท. วิเวกชํ
[๔] อิ. อุเปกฺขกา

"น โข เม ภนฺเต เอเสว อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, อตฺถิ เม อญฺโญปิ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม. ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา เทสิตานิ ปญฺโจรมฺภาคิยานิ สญฺโญชนานิ, นาหนฺเตสํ กิญฺจิ อตฺตนิ อปฺปหีนํ สมนุปสฺสามีติ. "อจฺฉริยํ นนฺทมาเต, อพฺภุตํ นนฺทมาเตติ. (๗)

อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต นนฺทมาตรํ อุปาสิกํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามีติ. ทสมํ.

ปญฺจโม มหายญฺญวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

จิตฺตปริกฺขารํ[๑] เทฺวอคฺคิ สญฺญา อปรา ทุเว
เมถุนา จ สญฺโญโค ทานํ มาตาย เต ทสาติ.[๑]

ปณฺณาสโก สมตฺโต.

[๑-๑] ฉ.,เท. จิตฺติ จ ปริกฺขารํ เทฺว อคฺคี สญฺญา จ เทฺว ปรา
เมถุนา สโยโค ทานํ นนฺทมาเตน เต ทสาติ.
อิ. จิตฺติ ปริกฺขารํ เทฺว อคฺคิ สญฺญา อปรา ทุเว
เมถุนา สโยโค ทานํ นนฺทมาเตน เต ทสาติ.

๖. อพฺยากตวคฺโค

๑. อพฺยากตสุตฺตํ

[๕๔] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย; เยน สุตวโต อริยสาวกสฺส วิจิกิจฺฉา นุปฺปชฺชติ อพฺยากตวตฺถูสูติ.

"ทิฏฺฐินิโรธา โข ภิกฺขุ สุตวโต อริยสาวกสฺส วิจิกิจฺฉา นุปฺปชฺชติ อพฺยากตวตฺถูสุ. 'โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ ทิฏฺฐิคตเมตํ, 'น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ ทิฏฺฐิคตเมตํ 'โหติ จ, น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ ทิฏฺฐิคตเมตํ, 'เนว โหติ, น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ ทิฏฺฐิคตเมตํ. อสฺสุตวา ภิกฺขุ ปุถุชฺชโน ทิฏฺฐึ นปฺปชานาติ, ทิฏฺฐิสมุทยํ นปฺปชานาติ, ทิฏฺฐินิโรธํ นปฺปชานาติ, ทิฏฺฐินิโรธคามินึ ปฏิปทำ นปฺปชานาติ; ตสฺส สา ทิฏฺฐิ ปวฑฺฒติ. โส น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ. 'น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

สุตวา จ โข ภิกฺขุ อริยสาวโก ทิฏฺฐึ ปชานาติ, ทิฏฺฐิสมุทยํ ปชานาติ, ทิฏฺฐินิโรธํ ปชานาติ, ทิฏฺฐินิโรธคามินึ ปฏิปทำ ปชานาติ; ตสฺส สา ทิฏฺฐิ นิรุชฺฌติ. โส ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, 'ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. เอวำ ชานำ โข ภิกฺขุ

สุตวา อริยสาวโก เอวํ ปสฺสํ ‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติปิ น พฺยากโรติ, ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติปิ น พฺยากโรติ, ‘โหติ จ, น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติปิ น พฺยากโรติ, ‘เนว โหติ, น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ น พฺยากโรติ; เอวํ ชานํ โข ภิกฺขุ สุตวา อริยสาวโก เอวํ ปสฺสํ เอวํ อพฺยากรณธมฺโม โหติ อพฺยากตวตฺถูสุ. เอวํ ชานํ โข ภิกฺขุ สุตวา อริยสาวโก เอวํ ปสฺสํ นจฺฉมฺภติ[๑] น กมฺปติ น เวธติ น สนฺตาสํ อาปชฺชติ อพฺยากตวตฺถูสุ.

‘โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ ตณฺหาคตเมตํ ฯเปฯ สญฺญาคตเมตํ ฯเปฯ มญฺญิตเมตํ ฯเปฯ ปปญฺจิตเมตํ ฯเปฯ อุปาทานคตเมตํ ฯเปฯ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ วิปฺปฏิสาโร เอโส ‘น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ วิปฺปฏิสาโร เอโส, ‘โหติ จ, น จ โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ วิปฺปฏิสาโร เอโส, ‘เนว โหติ, น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติ โข ภิกฺขุ วิปฺปฏิสาโร เอโส. อสฺสุตวา ภิกฺขุ ปุถุชฺชโน วิปฺปฏิสารํ นปฺปชานาติ, วิปฺปฏิสารสมุทยํ นปฺปชานาติ, วิปฺปฏิสารนิโรธํ นปฺปชานาติ, วิปฺปฏิสารนิโรธคามินึ ปฏิปทำ นปฺปชานาติ; ตสฺส โส วิปฺปฏิสาโร ปวฑฺฒติ. โส น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

สุตวา จ โข ภิกฺขุ อริยสาวโก วิปฺปฏิสารํ ปชานาติ, วิปฺปฏิสารสมุทยํ ปชานาติ, วิปฺปฏิสารนิโรธํ ปชานาติ, วิปฺปฏิสารนิโรธคามินึ ปฏิปทำ ปชานาติ ตสฺส โส วิปฺปฏิสาโร

---

[๑] ฉ.,เท. น ฉมฺภติ

นิรุชฺฌติ โส ปริมุจฺจติ ชาติยา ฯเปฯ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. "โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติปิ น พฺยากโรติ ฯเปฯ "เนว โหติ, น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรณาติปิ น พฺยากโรติ. เอวํ ชานํ โข ภิกฺขุ สุตวา อริยสาวโก เอวํ ปสฺสํ เอวํ อพฺยากรณธมฺโม โหติ อพฺยากตวตฺถูสุ. เอวํ ชานํ โข ภิกขุ สุตวา อริยสาวโก เอวํ ปสฺสํ นจฺฉมฺภติ น กมฺปติ น เวธติ น สนฺตาสํ อาปชฺชติ อพฺยากตวตฺถูสุ. อยํ โข ภิกฺขุ เหตุ, อยํ ปจฺจโย; เยน สุตวโต อริยสาวกสฺส วิจิกิจฺฉา นุปฺปชฺชติ อพฺยากตวตฺถูสูติ. ปฐมํ.

๒. ปุริสคติสุตฺตํ

[๔๔] "สตฺต จ[๑] ภิกฺขเว ปุริสคติโย เทเสสฺสามิ[๒] อนุปาทา จ ปรินิพฺพานํ. ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ; ภาสิสฺสามีติ.

"เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "กตมา จ ภิกฺขเว สตฺต ปุริสคติโย.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส, โน จ เม สิยา, น ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสติ; ยทตฺถิ, ยํ ภูตํ; ตํ ปชหามีติ อุเปกฺขํ ปฏิลภติ. โส ภเว น รชฺชติ สมฺภเว น สชฺชติ,[๓] อตฺถตฺตริ[๔] ปทํ สนฺตํ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ; ตญฺจ ขฺวสฺส ปทํ น สพฺเพน สพฺพํ สจฺฉิกตํ โหติ, ตสฺส น สพฺเพน สพฺพํ มานานุสโย ปหีโน โหติ, น สพฺเพน สพฺพํ ภวราคานุสโย ปหีโน โหติ, น สพฺเพน สพฺพํ อวิชฺชานุสโย ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี

---

[๑] อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] อิ. เทสิสฺสามิ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. รชฺชติ, เอวมุปริปิ.
[๔] อิ. อตฺถตฺตรึ

โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต[๑] อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา[๒] นิพฺพาเยยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส, โน จ เม สิยา, น ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสติ; ยทตฺถิ, ยํ ภูตํ; ตํ ปชหามีติ อุเปกฺขํ ปฏิลภติ. โส ภเว น รชฺชติ, สมฺภเว น สชฺชติ, อตฺถุตฺตริ ปทํ สนฺตํ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ; ตญฺจ ขฺวสฺส ปทํ น สพฺเพน สพฺพํ สจฺฉิกตํ โหติ, ตสฺส น สพฺเพน สพฺพํ มานานุสโย ปหีโน โหติ, น สพฺเพน สพฺพํ ภวราคานุสโย ปหีโน โหติ, น สพฺเพน สพฺพํ อวิชฺชานุสโย ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ. (๑)

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส, โน จ เม สิยา, น ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสติ; ยทตฺถิ, ยํ ภูตํ; ตํ ปชหามีติ อุเปกฺขํ ปฏิลภติ. โส ภเว น รชฺชติ, สมฺภเว น สชฺชติ, อตฺถุตฺตริ ปทํ สนฺตํ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ; ตญฺจ ขฺวสฺส ปทํ น สพฺเพน สพฺพํ สจฺฉิกตํ โหติ, ตสฺส น สพฺเพน สพฺพํ มานานุสโย ปหีโน โหติ, น สพฺเพน สพฺพํ ภวราคานุสโย ปหีโน โหติ, น สพฺเพน สพฺพํ อวิชฺชานุสโย ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา นิพฺพาเยยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ. (๒)

---

[๑] ฉ.,เท. ทิวสสนฺตตฺเต, เอวมุปริปิ. [๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ ฯเปฯ โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา อนุปหจฺจตลํ นิพฺพาเยยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ. (๓)

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อุปหจฺจปรินิพฺพายี โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา อุปหจฺจตลํ นิพฺพาเยยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อุปหจฺจปรินิพฺพายี โหติ. (๔)

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา ปริตฺเต ติณปุญฺเช วา กฏฺฐปุญฺเช วา นิปเตยฺย สา ตตฺถ อคฺคิมฺปิ ชเนยฺย ธูมมฺปิ ชเนยฺย, อคฺคิมฺปิ ชเนตฺวา ธูมมฺปิ ชเนตฺวา ตเมว ปริตฺตํ ติณปุญฺชํ วา กฏฺฐปุญฺชํ วา ปริยาทิยิตฺวา อนาหารา นิพฺพาเยยฺย,

เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ. 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. (๕)

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา วิปฺเล ติณปุญฺเช วา กฏฺฐปุญฺเช วา นิปเตยฺย; สา ตตฺถ อคฺคิมฺปิ ชเนยฺย, ธูมมฺปิ ชเนยฺย, อคฺคิมฺปิ ชเนตฺวา ธูมมฺปิ ชเนตฺวา ตเมว วิปุลํ ติณปุญฺชํ วา กฏฺฐปุญฺชํ วา ปริยาทิยิตฺวา อนาหารา นิพฺพาเยยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ. (๖)

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อุทฺธํโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิวสสนฺตตฺเต อโยกปาเล หญฺญมาเน ปปฺปฏิกา นิพฺพตฺติตฺวา อุปฺปติตฺวา มหนฺเต ติณปุญฺเช วา กฏฺฐปุญฺเช วา นิปเตยฺย; สา ตตฺถ อคฺคิมฺปิ ชเนยฺย, ธูมมฺปิ ชเนยฺย, อคฺคิมฺปิ ชเนตฺวา ธูมมฺปิ ชเนตฺวา ติณปุญฺชํ วา กฏฺฐปุญฺชํ วา ปริยาทิยิตฺวา คจฺฉมฺปิ ทเหยฺย, ทายมฺปิ ทเหยฺย, คจฺฉมฺปิ ทหิตฺวา ทายมฺปิ ทหิตฺวา หริตนฺตํ วา [๑] เสลนฺตํ วา

---

๑ ฉ.,เท.,อิ. ปถนตํ วา

อุทกนฺตํ วา รมณียํ วา ภูมิภาคํ อาคมฺม อนาหารา นิพฺพาเยยฺย, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส ฯเปฯ ปหีโน โหติ. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อุทฺธํโสโต โหติ อกนิฏฺจคามี. (๗)

อิมา โข[๑] ภิกฺขเว สตฺต ปุริสคติโย.

กถญฺจ[๒] ภิกฺขเว อนุปาทา ปรินิพฺพานํ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ ปฏิปนฺโน โหติ 'โน จสฺส, โน จ เม สิยา, น ภวิสฺสติ, น เม ภวิสฺสติ; ยทตฺถิ, ยํ ภูตํ; ตํ ปชหามีติ อุเปกฺขํ ปฏิลภติ. โส ภเว น รชฺชติ, สมฺภเว น สชฺชติ, อตฺถุตฺตริ ปทำ สนฺตํ สมฺมปฺปญฺญาย ปสฺสติ; ตญฺจ ขฺวสฺส ปทำ สพฺเพน สพฺพำ สจฺฉิกตำ โหติ, ตสฺส สพฺเพน สพฺพำ มานานุสโย ปหีโน โหติ, สพฺเพน สพฺพำ ภวราคานุสโย ปหีโน โหติ, สพฺเพน สพฺพำ อวิชฺชานุสโย ปหีโน โหติ. โส อาสวานำ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ.

อิทำ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนุปาทา ปรินิพฺพานำ. อิมา โข ภิกฺขเว สตฺต ปุริสคติโย อนุปาทา จ ปรินิพฺพานนฺติ. ทุติยำ.

๓. ติสฺสพฺรหฺมสุตฺตำ

[๕๖] เอวมฺเม สุตำ:- เอกำ สมยำ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถ โข เทฺว เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปำ คิชฺฌกูฏำ โอภาเสตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตำ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตำ

---

[๑] สฺยา. โขสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. กตมญฺจ

อฏฺจ์สุ. เอกมนฺตํ จิตา โข เอกา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ "เอตา ภนฺเต ภิกฺขุนีโย วิมุตฺตาติ. อปรา เทวตา ภควนฺตํ เอตทโวจ "เอตา ภนฺเต ภิกฺขุนีโย[๑] อนุปาทิเสสา[๒] สุวิมุตฺตาติ.[๓] อิทมโวจุ์ ตา เทวตา, สมนุญฺโญ สตฺถา อโหสิ. อถ โข ตา เทวตา "สมนุญฺโญ สตฺถาติ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสุ.

อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิมํ ภิกฺขเว รตฺตึ เทฺว เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปุ์ คิชฺฌกูฏุ์ โอภาเสตฺวา, เยนาหุ์, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา มุ์ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตุ์ อฏฺจ์สุ. เอกมนฺตุ์ จิตา โข ภิกฺขเว เอกา เทวตา มุ์ เอตทโวจ 'เอตา ภนฺเต ภิกฺขุนีโย วิมุตฺตาติ. อปรา เทวตา มุ์ เอตทโวจ 'เอตา ภนฺเต ภิกฺขุนีโย[๔] อนุปาทิเสสา[๕] สุวิมุตฺตาติ.[๖] อิทมโวจุ์ ภิกฺขเว ตา เทวตา, อิทุ์ วตฺวา มุ์ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณุ์ กตฺวา ตตฺเถวนฺตรธายึสูติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต อวิทูเร นิสินฺโน โหติ. อถ โข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส เอตทโหสิ "กตเมสานุ์ โข เทวานุ์ เอวุ์ ญาณุ์ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ อนุปาทิเสเส วา 'อนุปาทิเสโสติ. เตน โข ปน สมเยน ติสฺโส นาม ภิกฺขุ อธุนา กาลกโต อญฺญตรุ์ พฺรหฺมโลกุ์ อุปปนฺโน โหติ. ตตฺราปิ นุ์ เอวุ์ ชานนฺติ "ติสฺโส พฺรหฺมา มหิทฺธิโก มหานุภาโวติ.

---

[๑] สฺยา. อยุ์ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] อิ. อยุ์ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. วิมุตฺตาติ [๔] สฺยา. อยุ์ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๕] อิ. อยุ์ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๖] อิ. วิมุตฺตาติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ[๑] วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย;[๒] เอวเมว คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต อนฺตรหิโต ตสฺมึ พฺรหฺมโลเก ปาตุรโหสิ. อทฺทสา โข ติสฺโส พฺรหฺมา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ ทูรโตว อาคจฺฉนฺตํ, ทิสฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เอตทโวจ “เอหิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน, สฺวาคตํ มาริส โมคฺคลฺลาน, จิรสฺสํ โข มาริส โมคฺคลฺลาน อิมํ ปริยายมกาสิ; ยทิทํ อิธาคมนาย. นิสีท มาริส โมคฺคลฺลาน, อิทมาสนํ ปญฺญตฺตนฺติ. นิสีทิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ปญฺญตฺเต อาสเน. ติสฺโสปิ โข พฺรหฺมา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ติสฺสํ พฺรหฺมานํ อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เอตทโวจ “กตเมสานํ โข ติสฺส เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา ‘สอุปาทิเสโสติ อนุปาทิเสเส วา ‘อนุปาทิเสโสติ. “พฺรหฺมกายิกานํ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา ‘สอุปาทิเสโสติ, อนุปาทิเสเส วา ‘อนุปาทิเสโสติ.

“สพฺเพสญฺเญว โข ติสฺส พฺรหฺมกายิกานํ เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา ‘สอุปาทิเสโสติ, อนุปาทิเสเส วา ‘อนุปาทิเสโสติ. “น โข มาริส โมคฺคลฺลาน สพฺเพสํ พฺรหฺมกายิกานํ เทวานํ เอวํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา ‘สอุปาทิเสโสติ, อนุปาทิเสเส วา ‘อนุปาทิเสโสติ.

เย โข เต มาริส โมคฺคลฺลาน พฺรหฺมกายิกา เทวา พฺรหฺเมน อายุนา สนฺตุฏฺฐา, พฺรหฺเมน วณฺเณน พฺรหฺเมน สุเขน

---

[๑] ฉ. สมิญฺชิตํ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ. สมิญฺเชยฺย, เอวมุปริปิ.

พฺรหฺเมน ยเสน พฺรหฺเมน อาธิปเตยฺเยน สนฺตุฏฺฐา; ตสฺส จ อุตฺตรึ[๑] นิสฺสรณํ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ. เตสํ น เอวํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ, อนุปาทิเสเส วา 'อนุปาทิเสโสติ เย จ โข เต มาริส โมคฺคลฺลาน พฺรหฺมกายิกา เทวา พฺรหฺเมน อายุนา อสนฺตุฏฺฐา, พฺรหฺเมน วณฺเณน พฺรหฺเมน สุเขน พฺรหฺเมน ยเสน พฺรหฺเมน อาธิปเตยฺเยน อสนฺตุฏฺฐาว ตสฺส จ อุตฺตรึ[๑] นิสฺสรณํ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เตสํ เอวํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ, อนุปาทิเสเส วา 'อนุปาทิเสโสติ.

อิธ มาริส โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ อุภโตภาควิมุตฺโต โหติ, ตเมนํ เต เทวา เอวํ ชานนฺติ "อยํ โข อายสฺมา อุภโตภาควิมุตฺโต ยาวสฺส กาโย จสฺสติ, ตาว นํ ทกฺขนฺติ[๒] เทวมนุสฺสา. กายสฺส เภทา น นํ ทกฺขนฺติ เทวมนุสฺสาติ เอวมฺปิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เตสํ เทวานํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ,[๓] อนุปาทิเสเส วา 'อนุปาทิเสโสติ.

อิธ ปน มาริส โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ ปญฺญาวิมุตฺโต โหติ, ตเมนํ เต เทวา เอวํ ชานนฺติ "อยํ โข อายสฺมา ปญฺญาวิมุตฺโต, ยาวสฺส กาโย จสฺสติ; ตาว นํ ทกฺขนฺติ เทวมนุสฺสา, กายสฺส เภทา น นํ ทกฺขนฺติ เทวมนุสฺสาติ. เอวมฺปิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เตสํ เทวานํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส[๓] วา 'สอุปาทิเสโสติ,[๓] อนุปาทิเสเส วา 'อนุปาทิเสโสติ.

---

[๑] ฉ. เต จ อุตฺตริ ท. เต อุตฺตริ [๒] อิ. ทกฺขินฺติ
[๓-๓] สฺยา. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

อิธ ปน มาริส โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ กายสกฺขิ โหติ, ตเมนํ เต[๑] เทวา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา กายสกฺขิ, อปฺเปวนาม อยมายสฺมา อนุโลมิกานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต ภชมาโน อินฺทฺริยานิ สมนฺนานยมาโน, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ; ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. เอวมฺปิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เตสํ เทวานํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ อนุปาทิเสเส วา 'อนุปาทิเสโสติ.[๒]

อิธ ปน มาริส โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ ทิฏฺฐิปฺปตฺโต โหติ ฯเปฯ สทฺธาวิมุตฺโต โหติ ฯเปฯ ธมฺมานุสารี โหติ, ตเมนํ เต เทวา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา ธมฺมานุสารี, อปฺเปวนาม อยมายสฺมา อนุโลมิกานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวมาโน กลฺยาณมิตฺเต ภชมาโน อินฺทฺริยานิ สมนฺนานยมาโน, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ; ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. เอวมฺปิ โข มาริส โมคฺคลฺลาน เตสํ เทวานํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ อนุปาทิเสเส[๒] วา 'อนุปาทิเสโสติ[๒]

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ติสฺสสฺส พฺรหฺมุโน ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว พฺรหฺมโลเก อนฺตรหิโต คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต ปาตุรโหสิ.

---

[๑] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ยาวตฺตโก[๑] อโหสิ ติสฺเสน พฺรหฺมุนา สทฺธึ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ.

"น หิ ปน เต โมคฺคลฺลาน ติสฺโส พฺรหฺมา สตฺตมํ อนิมิตฺตวิหารึ ปุคฺคลํ เทเสสีติ.[๒] "เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุคต กาโล. ยํ ภควา สตฺตมํ อนิมิตฺตวิหารึ ปุคฺคลํ เทเสยฺย. ภควโต สุตฺวา ภิกฺขู ธาเรสฺสนฺตีติ. "เตนหิ โมคฺคลฺลาน สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ; ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทโวจ

"อิธ โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ตเมนํ เต เทวา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข อายสฺมา สพฺพนิมิตฺตานํ อมนสิการา อนิมิตฺตํ เจโตสมาธึ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, อปฺเปวนาม อยมายสฺมา อนุโลมิกานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวมาโน, กลฺยาณมิตฺเต ภชมาโน อินฺทฺริยานิ สมนฺนานยมาโน, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ; ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. เอวํ โข โมคฺคลฺลาน เตสํ เทวานํ ญาณํ โหติ สอุปาทิเสเส วา 'สอุปาทิเสโสติ, อนุปาทิเสเส[๓] วา 'อนุปาทิเสโสติ[๓] ตติยํ.

---

[๑] ฉ.,เท. ยาวตโก [๒] ฉ.,เท. เทเสติ
[๓-๓] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

๔. สีหเสนาปติสุตฺตํ

[๕๗] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข สีโห เสนาปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ "สกฺกา นุ โข ภนฺเต สนฺทิฏฺฐิกํ ทานผลํ ปญฺญาเปตุนฺติ.

"เตนหิ สีห ตญฺเญวตฺถ ปฏิปุจฺฉิสฺสามิ. ยถา เต ขเมยฺย, ตถา นํ พฺยากเรยฺยาสิ. ตํ กึ มญฺญสิ สีห. อิธสฺส[๑] เทฺว ปุริสา เอโก ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, เอโก ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต. ตํ กึ มญฺญสิ สีห. กึ นุ โข อรหนฺโต ปฐมํ อนุกมฺปนฺตา อนุกมฺเปยฺยุ; โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ.

โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กินฺตํ อรหนฺโต ปฐมํ อนุกมฺปนฺตา อนุกมฺปิสฺสนฺติ. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, ตญฺเญว อรหนฺโต ปฐมํ อนุกมฺปนฺตา อนุกมฺเปยฺยุ.

ตํ กึ มญฺญสิ สีห. กึ นุ โข อรหนฺโต ปฐมํ อุปสงฺกมนฺตา อุปสงฺกเมยฺยุ; โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อิธ

"โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กินฺตำ อรหนฺโต ปจมำ อุปสงฺกมนฺตา อุปสงฺกมิสฺสนฺติ. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, ตญฺเญว อรหนฺโต ปจมำ อุปสงฺกมนฺตา อุปสงฺกเมยฺยุำ.

"ตำ กึ มญฺญสิ สีห. กสฺส นุ โข อรหนฺโต ปจมำ ปฏิคฺคณฺหนฺตา ปฏิคฺคเณฺหยฺยุำ; โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ. โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กึ[๑] ตสฺส[๑] อรหนฺโต ปจมำ ปฏิคฺคณฺหนฺตา ปฏิคฺคณฺหิสฺสนฺติ. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, ตญฺเญว[๒] อรหนฺโต ปจมำ ปฏิคฺคณฺหนฺตา ปฏิคฺคณฺเหยฺยุำ.

"ตำ กึ มญฺญสิ สีห. กสฺส นุ โข อรหนฺโต ปจมำ ธมฺมำ เทเสนฺโต เทเสยฺยุำ; โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ. โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กึ ตสฺส อรหนฺโต ปจมำ ธมฺมำ เทเสนฺตา เทเสสฺสนฺติ. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, ตสฺเสว อรหนฺโต ปจมำ ธมฺมำ เทเสนฺตา เทเสยฺยุำ.

"ตำ กึ มญฺญสิ สีห. กสฺส นุ โข กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺเฉยฺย; โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ.

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. กินฺตำ ตสฺส, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. ตสฺเสว

โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กึ ตสฺส กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิสฺสติ. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, ตสฺเสว กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺเฉยฺย.

“ตํ กึ มญฺญสิ สีห. โก นุ โข ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกเมยฺย: ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ. วิสารโท อุปสงฺกเมยฺย อมงฺกุภูโต. โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ.

โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กึ โส ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกมิสฺสติ ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ. วิสารโท อุปสงฺกมิสฺสติ อมงฺกุภูโต. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, โส ยญฺญเทว ปริสํ อุปสงฺกเมยฺย: ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ. วิสารโท อุปสงฺกเมยฺย อมงฺกุภูโต.

“ตํ กึ มญฺญสิ สีห. โก นุ โข กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺเชยฺย; โย วา โส ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, โย วา โส ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโตติ. “โย โส ภนฺเต ปุริโส อสฺสทฺโธ มจฺฉรี กทริโย ปริภาสโก, กึ โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสติ. โย จ โข โส ภนฺเต ปุริโส สทฺโธ ทานปติ อนุปฺปทานรโต, โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺเชยฺย.

ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา ฉ[๑] สนฺทิฏฺฐิกานิ ทานผลานิ อกฺขาตานิ, นาหํ เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ; อหํปิ เอตานิ ชานามิ. อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ, มํ อรหนฺโต ปจมํ อนุกมฺปนฺตา อนุกมฺปนฺติ. อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ, มํ อรหนฺโต ปจมํ อุปสงฺกมนฺตา อุปสงฺกมนฺติ. อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ, มยฺหํ อรหนฺโต ปจมํ ปฏิคฺคณฺหนฺตา ปฏิคฺคณฺหนฺติ. อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ, มยฺหํ อรหนฺโต ปจมํ ธมฺมํ เทเสนฺตา เทเสนฺติ อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ, มยฺหํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต 'สีโห เสนาปติ ทายโก การโก สงฺฆุปฏฺฐาโกติ. อหํ ภนฺเต ทายโก ทานปติ, ยญฺเวาว ปริสํ อุปสงฺกมามิ: ยทิ ขตฺติยปริสํ, ยทิ พฺราหฺมณปริสํ, ยทิ คหปติปริสํ, ยทิ สมณปริสํ. วิสารโท อุปสงฺกมามิ อมงฺกุภูโต.

ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา ฉ สนฺทิฏฺฐิกานิ ทานผลานิ อกฺขาตานิ, นาหํ เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ; อหํปิ เอตานิ ชานามิ. ยญฺจ โข มํ [๒] ภควา เอวมาห 'ทายโก สีห ทานปติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ, เอตาหํ น ชานามิ; เอตฺถ จ ปนาหํ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามีติ. "เอวเมตํ สีห เอวเมตํ สีห ทายโก สีห ทานปติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชตีติ. จตุตฺถํ.

๕. อรกฺเขยฺยสุตฺตํ

[๕๘] "จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว ตถาคตสฺส อรกฺเขยฺยานิ, ตีหิ จ อนุปวชฺโช. กตมานิ จตฺตาริ ตถาคตสฺส อรกฺเขยฺยานิ.

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ภนฺเต

ปริสุทฺธกายสมาจาโร ภิกฺขเว ตถาคโต, นตฺถิ ตถาคตสฺส กายทุจฺจริตํ; ยํ ตถาคโต รกฺเขยฺย "มา เม อิทํ ปโร อญฺญาสีติ. ปริสุทฺธวจีสมาจาโร ภิกฺขเว ตถาคโต, นตฺถิ ตถาคตสฺส วจีทุจฺจริตํ; ยํ ตถาคโต รกฺเขยฺย 'มา เม อิทํ ปโร อญฺญาสีติ. ปริสุทฺธมโนสมาจาโร ภิกฺขเว ตถาคโต, นตฺถิ ตถาคตสฺส มโนทุจฺจริตํ; ยํ ตถาคโต รกฺเขยฺย 'มา เม อิทํ ปโร อญฺญาสีติ. ปริสุทฺธาชีโว ภิกฺขเว ตถาคโต, นตฺถิ ตถาคตสฺส มิจฺฉาอาชีโว ยํ ตถาคโต รกฺเขยฺย 'มา เม อิทํ ปโร อญฺญาสีติ.

อิมานิ จตฺตาริ ตถาคตสฺส อรกฺเขยฺยานิ.

กตเมหิ ตีหิ อนุปวชฺโช. สฺวากฺขาตธมฺโม ภิกฺขเว ตถาคโต, ตตฺร วต มํ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา เทโว วา มาโร วา พฺรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมึ สหธมฺเมน ปฏิโจเทสฺสติ "อิติปิ ตุวํ[๑] น สฺวากฺขาตธมฺโมติ. นิมิตฺตเมตํ ภิกฺขเว น สมนุปสฺสามิ, เอตัปหๆ[๒] ภิกฺขเว นิมิตฺตํ อสมนุปสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต เวสารชฺชปฺปตฺโต วิหรามิ.

สุปญฺญตฺตา โข ปน เม ภิกฺขเว สาวกานํ นิพฺพานคามินี ปฏิปทา. ยถา ปฏิปนฺนา มม สาวกา อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ, ตตฺร วต มํ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา เทโว วา มาโร วา พฺรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมึ สหธมฺเมน ปฏิโจเทสฺสติ 'อิติปิ เต น สุปญฺญตฺตา สาวกานํ นิพฺพานคามินี ปฏิปทา. ยถา ปฏิปนฺนา ตว สาวกา อาสวานํ ขยา ฯเปฯ

---

[๑] อิ. เต

[๒] ฉ.,เท. เอตมหๆ, เอวมุปริปิ.

สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตีติ. นิมิตฺตเมตํ ภิกฺขเว น สมนุปสฺสามิ, เอตํปหํ ภิกฺขเว นิมิตฺตํ อสมนุปสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต เวสารชฺชปฺปตฺโต วิหรามิ.

อเนกสตา โข ปน เม ภิกฺขเว สาวกปริสา อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺติ, ตตฺร วต มํ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา เทโว วา มาโร วา พฺรหฺมา วา โกจิ วา โลกสฺมึ สหธมฺเมน ปฏิโจเทสฺสติ 'อิติปิ เต น อเนกสตา สาวกปริสา อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรนฺตีติ. นิมิตฺตเมตํ ภิกฺขเว น สมนุปสฺสติ, เอตํปหํ ภิกฺขเว นิมิตฺตํ อสมนุปสฺสนฺโต เขมปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโต เวสารชฺชปฺปตฺโต วิหรามิ. อิเมหิ ตีหิ อนุปวชฺโช.

อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ ตถาคตสฺส อรกฺเขยฺยานิ, อิเมหิ จ ตีหิ อนุปวชฺโชติ. ปญฺจมํ.

๖. กิมิลสุตฺตํ

[๕๙] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา กิมิลายํ[๑] วิหรติ เวพฺวเน.[๒] อถ โข อายสฺมา กิมิโล,[๓] เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา กิมิโล ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย; เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตีติ.

---

[๑] สฺยา. กิมฺมิลายํ อิ. กิมฺพิลายํ [๒] ฉ.,เท. นิจฺฉวเน
[๓] สฺยา. กิมฺมิโล อิ. กิมฺพิโล

"อิธ กิมิล ตถาคเต ปรินิพฺพุเต ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, ธมฺเม อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สงฺเฆ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สิกฺขาย อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, สมาธิสฺมึ อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, อปฺปมาเท อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา, ปฏิสนฺถาเร อคารวา วิหรนฺติ อปฺปติสฺสา. อยํ โข กิมิล เหตุ, อยํ ปจฺจโย; เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม น จิรฏฺฐิติโก โหตีติ.

"โก ปน ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย; เยน ตถาคเต, ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. "อิธ กิมิล ตถาคเต ปรินิพฺพุเต, ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย สตฺถริ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, ธมฺเม สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สงฺเฆ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สิกฺขาย สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, สมาธิสฺมึ สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, อปฺปมาเท สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, ปฏิสนฺถาเร สคารวา วิหรนฺติ สปฺปติสฺสา, อยํ โข กิมิล เหตุ, อยํ ปจฺจโย; เยน ตถาคเต ปรินิพฺพุเต สทฺธมฺโม จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สตฺตธมฺมสุตฺตํ

[๖๐] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ นจิรสฺเสว อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺย. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ, สีลวา โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, ปฏิสลฺลีโน โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, สติมา โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต

ภิกฺขุ นจิรสฺเสว อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยาติ. สตฺตมํ.

๘. ปจลายมานสุตฺตํ

[๖๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคิเร เภสกลาวเน มิคทาเย. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน มคเธสุ กลฺลวาลมุตฺตคาเม ปจลายมาโน[๑] นิสินฺโน โหติ. อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ มคเธสุ กลฺลวาลมุตฺตคาเม จปลายมานํ นิสินฺนํ, ทิสฺวา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว ภคฺเคสุ สุสุมารคิเร เภสกลาวเน มิคทาเย อนฺตรหิโต มคเธสุ กลฺลวาลมุตฺตคาเม อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส ปมุเข ปาตุรโหสิ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน, นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เอตทโวจ

"ปจลายสิ[๒] โน ตฺวํ โมคฺคลฺลาน, จปลายสิ โน ตฺวํ โมคฺคลฺลานาติ.

"เอวํ ภนฺเต.

"ตสฺมาติห โมคฺคลฺลาน ยถาสญฺญิสฺส เต วิหรโต ตํ มิทฺธํ โอกฺกมติ, ตํ สญฺญํ มนสิกเรยฺยาสิ;[๓] ตํ สญฺญํ พหุลํ[๔] กเรยฺยาสิ.[๔] ฐานํ โข ปเนตํ [๕] วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหีเยถ. (๑)

---

[๑] สฺยา. จปลายมาโน [๒] สฺยา. จปลายสิ [๓] ฉ.,เท. มา มนสากาสิ อิ. มนสากาสิ, เอวมุปริปิ. [๔-๔] ฉ.,เท. มา พหุลมกาสิ อิ. พหุลํ อกาสิ [๕] ฉ.,เท.,อิ. โมคฺคลฺลาน

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ เจตสา อนุวิตกฺเกยฺยาสิ อนุวิจาเรยฺยาสิ มนสานุเปกฺเขยฺยาสิ. ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ. (๒)

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ, ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน ยถาสุตฺตํ ยถาปริยตฺตํ ธมฺมํ วิตฺถาเรน สชฺฌายํ กเรยฺยาสิ. ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ. (๓)

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ, ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน อุโภ กณฺณโสตานิ อาวิเชยฺยาสิ[๑] ปาณินา คตฺตานิ อนุมชฺเชยฺยาสิ. ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ. (๔)

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ, ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน อุฏฺฐายาสนา อุทเกน อกฺขีนิ อนุมชฺชิตฺวา ทิสา อนุวิโลเกยฺยาสิ นกฺขตฺตานิ ตารกรูปานิ อุลฺโลเกยฺยาสิ. ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ. (๕)

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ, ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน อาโลกสญฺญํ มนสิกเรยฺยาสิ, ทิวาสญฺญํ อธิฏฺฐเหยฺยาสิ. ยถา ทิวา, ตถา รตฺตึ, ยถา รตฺตึ, ตถา ทิวา. อิติ วิวเฏน เจตสา อปริโยนทฺเธน สปฺปภาสํ จิตฺตํ ภาเวยฺยาสิ. ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ. (๖)

---

[๑] ฉ.,เท. อาวิญฺเฉยฺยาสิ

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ, ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน ปจฺฉาปุเรสญฺญี จงฺกมํ อธิฏฺฐเหยฺยาสิ อนฺโตคเตหิ อินฺทฺริเยหิ อพหิคเตน มานเสน. ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยนฺเต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ. (๗)

โน เจ เต เอวํ วิหรโต ตํ มิทฺธํ ปหียเถ, ตโต ตฺวํ โมคฺคลฺลาน ทกฺขิเณน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปยฺยาสิ ปาเทน[๑] ปาทํ อจฺจาธาย สโต สมฺปชาโน อุฏฺฐานสญฺญํ มนสิกริตฺวา, ปฏิพุทฺเธเนว[๒] เต โมคฺคลฺลาน ขิปฺปญฺเญว ปจฺจุฏฺฐาตพฺพํ 'น เสยฺยสุขํ, น ปสฺสสุขํ, น มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหริสฺสามีติ. เอวญฺหิ เต โมคฺคลฺลาน สิกฺขิตพฺพํ.

ตสฺมาติห โมคฺคลฺลาน เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'น อุจฺจาโสณฺฑํ ปคฺคเหตฺวา กุลานิ อุปสงฺกมิสฺสามีติ. เอวญฺหิ เต โมคฺคลฺลาน สิกฺขิตพฺพํ. สเจ โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ อุจฺจาโสณฺฑํ ปคฺคเหตฺวา กุลานิ อุปสงฺกมติ. สนฺติ หิ โมคฺคลฺลาน กุเลสุ กิจฺจกรณียานิ, เยน มนุสฺสา อาคตํ ภิกฺขุ์ น มนสิกโรนฺติ; ตตฺร ภิกฺขุสฺส เอวํ โหติ 'โก สุ นาม ทานิ มํ อิมสฺมึ กุเล ปริภินฺทิ, วิรตฺตรูปาทานีเม มยิ มนุสฺสาติ อิติสฺส อลาเภน มงฺกุภาโว, มงฺกุภูตสฺส อุทฺธจฺจํ, อุทฺธตสฺส อสำวโร, อสำวุตสฺส อารา จิตฺตํ สมาธิมฺหา.

ตสฺมาติห โมคฺคลฺลาน เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'น วิคฺคาหิกกถํ กเถสฺสามีติ. เอวญฺหิ เต โมคฺคลฺลาน สิกฺขิตพฺพํ. วิคฺคาหิกาย โมคฺคลฺลาน กถาย สติ, กถาพาหุลฺลํ ปาฏิกงฺขํ กถาพาหุลฺเล สติ

---

[๑] ฉ.,เท. ปาเท, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิพุทฺเธน จ

อุทฺธจฺจํ, อุทฺธตสฺส อสวโร, อสวุตสฺส อารา จิตฺตํ สมาธิมฺหา. นาหํ โมคฺคลฺลาน สพฺเพเหว สสคฺคํ วณฺณยามิ, น ปนาหํ โมคฺคลฺลาน สพฺเพเหว สสคฺคํ น วณฺณยามิ, สคหฏฺฐปพฺพชิเตหิ โข อหํ โมคฺคลฺลาน สสคฺคํ น วณฺณยามิ, ยานิ จ โข ตานิ เสนาสนานิ อปฺปสทฺทานิ อปฺปนิคฺโฆสานิ วิชนวาตานิ มนุสฺสราหเสยฺยกานิ[๑] ปฏิสลฺลานสารุปฺปานิ, ตถารูเปหิ เสนาสเนหิ สสคฺคํ วณฺณยามีติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุ สงฺขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโ เทวมนุสฺสานนฺติ.

"อิธ โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุโน สุตํ โหติ 'สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสายาติ, เอวญฺเจตํ โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุโน สุตํ โหติ 'สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสายาติ; โส สพฺพํ ธมฺมํ อภิชานาติ. สพฺพํ ธมฺมํ อภิญฺญาย สพฺพํ ธมฺมํ ปริชานาติ, สพฺพํ ธมฺมํ ปริญฺญาย ยงฺกิญฺจิ เวทนํ เวทิยติ สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ, วิราคานุปสฺสี[๒] วิหรติ,[๒] นิโรธานุปสฺสี วิหรติ, ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรติ. โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรนฺโต วิราคานุปสฺสี วิหรนฺโต นิโรธานุปสฺสี วิหรนฺโต ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรนฺโต น จ[๓] กิญฺจิ โลเก อุปาทิยติ, อนุปาทิยํ น ปริตสฺสติ, อปริตสฺสํ ปจฺจตฺตญฺเญว ปรินิพฺพายติ; 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ,

---

[๑] ฉ.,เท. มนุสฺสราหสฺเสยฺยกานิ, เอวมุปริปิ. [๒-๒] ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๓] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

กตำ กรณียำ, นาปรำ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาติ. เอตฺตาวตา โข โมคฺคลฺลาน ภิกฺขุ สงฺขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺโฐ อจฺจนฺตโยคกฺเขมี อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปริโยสาโน เสฏฺโฐ เทวมนุสฺสานนฺติ. อฏฺฐมำ.

๙. เมตฺตสุตฺตำ

[๖๒] "มา ภิกฺขเว ปุญฺญานำ ภายิตฺถ สุขสฺเสตำ ภิกฺขเว อธิวจนำ ยทิทำ ปุญฺญานีติ.[๑] อภิชานามิ โข ปนาหำ ภิกฺขเว ทีฆรตฺตำ [๒] อิฏฺฐำ กนฺตำ มนาปำ วิปากำ ปจฺจนุภูตำ. สตฺต วสฺสานิ เมตฺตจิตฺตำ ภาเวสึ, สตฺต วสฺสานิ เมตฺตจิตฺตำ ภาเวตฺวา สตฺต สำวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป น ยิมำ โลกำ ปุนาคมาสึ. สำวฏฺฏมาเน สุทาหำ ภิกฺขเว โลเก อาภสฺสรูปโค โหมิ, วิวฏฺฏมาเน โลเก สุญฺญำ พฺรหฺมวิมานำ อุปปชฺชามิ.

ตตฺร สุทำ ภิกฺขเว พฺรหฺมา โหมิ มหาพฺรหฺมา อภิภู อนภิภูโต อญฺญทตฺถุทโส วสวตฺตี. ฉตฺตึสกฺขตฺตุำ โข ปนาหำ ภิกฺขเว สกฺโก อโหสึ เทวานมินฺโท. อเนกสตกฺขตฺตุำ ราชา อโหสึ จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา จาตุรนฺโต วิชิตาวี ชนปทตฺถาวริยปฺปตฺโต สตฺตรตนสมนฺนาคโต. ตสฺส มยฺหำ ภิกฺขเว อิมานิ สตฺต รตนานิ อเหสุำ, เสยฺยถีทำ: จกฺกรตนำ, หตฺถิรตนำ, อสฺสรตนำ, มณิรตนำ, อิตฺถีรตนำ, คหปติรตนำ, ปริณายกรตนเมว สตฺตมำ. ปโรสหสฺสำ โข ปน เม ภิกฺขเว ปุตฺตา อเหสุำ สูรา วีรงฺครูปา ปรเสนปฺปมทฺทนา. โส อิมำ ปถวึ สาครปริยนฺตำ

---

[๑] สฺยา. ปุญฺญานนฺติ [๒] ฉ.,เท.,อิ. กตานำ ปุญฺญานำ ทีฆรตฺตำ

อทณฺเฑน อสตฺเถน ธมฺเมน อภิวิชิย อชฺฌาวสินฺติ. อิทมโวจ ภควา ฯเปฯ เอตทโวจ สตฺถา

"ปสฺส ปุญฺญานํ วิปากํ กุสลานํ สุเขสินํ[๑]
เมตฺตจิตฺตํ วิภาเวตฺวา สตฺต วสฺสานิ ภิกฺขโว[๒]
สตฺต สංวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป น ยิมํ โลกํ ปุนาคมึ.

สංวฏฺฏมาเน โลกมฺหิ โหมิ อาภสฺสรูปโค
วิวฏฺฏมาเน โลกมฺหิ สุญฺญพฺรหฺมูปโค อหุํ.

สตฺตกฺขตฺตุํ มหาพฺรหฺมา วสวตฺตี ตทา อหุ
ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวินฺโท เทวรชฺชมการยึ
จกฺกวตฺตี อหุ ราชา ชมฺพูสณฺฑสฺส[๓] อิสฺสโร.

มุทฺธาภิสิตฺโต ขตฺติโย มนุสฺสาธิปตี อหุ.
อทณฺเฑน อสตฺเถน วิเชยฺย ปฐวึ อิมं
อสาหเสน ธมฺเมน สเมน มนุสาสิ[๔] ตं.

ธมฺเมน รชฺชं กาเรตฺวา อสฺมึ ปฐวิมณฺฑเล
มหทฺธเน มหาโภเค อฑฺเฒ อชายิสं[๕] กุเล
สพฺพกามเหหิ สมฺปนฺเน รตเนหิ จ สตฺตหิ.

พุทฺธา สงฺคาหกา โลเก เตหิ เอตं สุเทสิตं
เอส เหตุ มหนฺตสฺส ปุถพฺโย[๖] เยน วุจฺจติ.[๖]

ปหูตวิตฺตูปกรโณ ราชา โหมิ ปตาปวา
อิทฺธิมา ยสวา โหมิ ชมฺพูสณฺฑสฺส[๗] อิสฺสโร.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สุเขสิโน
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขเว
[๓] ฉ.,เท. ชมฺพุมณฺฑสฺส
[๔] อิ. มนุสาสิยา
[๕] ฉ.,เท. อชายิหं
[๖-๖] ฉ.,เท. ปถพฺโย เม น วิปชฺชติ
[๗] ฉ.,เท. ชมฺพุมณฺฑสฺส

โก สุตฺวา นปฺปสีเทยฺย อปิ กณฺหาภิชาติโย
ตสฺมา หิ อตฺตกาเมน มหตฺตมภิกงฺขตา
สทฺธมฺโม ครุกาตพฺโพ สรๆ พุทฺธานสาสนนฺติ. นวมๆ.

๑๐. ภริยาสุตฺตๆ

[๖๓] อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยๆ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส นิเวสนๆ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. เตน โข ปน สมเยน อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส นิเวสเน มนุสฺสา อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา โหนฺติ. อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตๆ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตๆ นิสีทิ. เอกมนฺตๆ นิสินฺนๆ โข อนาถปิณฺฑิกๆ คหปตึ ภควา เอตทโวจ

"กึ นุ เต คหปติ นิเวสเน มนุสฺสา อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา เกวฏฺฏา[๑] มญฺเญ มจฺเฉ วิโลเปนฺตีติ.[๒]

"อยๆ ภนฺเต สุชาตา ฆรสุณฺหา อทฺฆา กุลา อานีตา. สา เนว สสฺสุๆ อาทิยติ, น สสฺสุรๆ อาทิยติ, น สามิกๆ อาทิยติ, ภควนฺตมฺปิ น สกฺกโรติ น ครุกโรติ น มาเนติ น ปูเชตีติ.

อถ โข ภควา สุชาตๆ ฆรสุณฺหๆ อามนฺเตสิ "เอหิ สุชาเตติ. "เอวๆ ภนฺเตติ โข สุชาตา ฆรสุณฺหา ภควโต ปฏิสฺสุณิตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตๆ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตๆ นิสีทิ. เอกมนฺตๆ นิสินฺนๆ โข สุชาตๆ ฆรสุณฺหๆ ภควา เอตทโวจ

---

[๑] สฺยา. เกวฏฺโฏ [๒] สฺยา. วิโลเปตีติ ฉ.,เท. มจฺฉวิโลเปติ

"สตฺต โข อิมา สุชาเต ปุริสสฺส ภริยา. กตมา สตฺต. วธกสมา,[๑] โจรีสมา[๒] อยฺยสมา, มาตุสมา,[๓] ภคินิสมา,[๔] สขีสมา, ทาสีสมา. อิมา โข สุชาเต สตฺต ปุริสสฺส ภริยา. ตาสํ ตฺวํ กตมาติ. "นาหํ ภนฺเต อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส [๕] วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามิ. สาธุ เม ภนฺเต ภควา ตถา ธมฺมํ เทเสตุ, ยถาหํ อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชาเนยฺยนฺติ. "เตนหิ สุชาเต สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ.

"เอวํ ภนฺเตติ โข สุชาตา ฆรสุณฺหา ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. ภควา เอตทโวจ

"ปทุฏฺฐจิตฺตา อหิตานุกมฺปินี
อญฺเญสุ รตฺตา อติมญฺญเต ปตึ
ธเนน กีตสฺส วธาย อุสฺสุกา
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
วธกา[๖] จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๑)

ยํ อิตฺถิยา วินฺทติ สามิโก ธนํ
สิปฺปี วณิชฺชญฺจ กสิมธิฏฺฐหิ[๗]
อปฺปมฺปิ ตสฺมา[๘] อปหาตุมิจฺฉติ
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
โจรี[๙] จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๒)

---

[๑] สฺยา. วธสมา
[๒] สฺยา. โจรสมา
[๓] สฺยา. มาตาสมา
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ภคินีสมา
[๕] อิ. เอวํ
[๖] ฉ.,เท. วธา
[๗] ฉ.,เท.,อิ. กสึ อธิฏฺฐหํ
[๘] ฉ.,เท.,อิ. ตสฺส
[๙] สฺยา. โจรา

อกมฺมกามา อลสา มหคฺฆสา
ผรุสา จ จณฺฑี จ[๑] ทุรุตฺตวาทินี
อุฏฺฐายกานำ อภิภุยฺย วตฺตติ
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
อยฺยา จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๓)

ยา สพฺพทา โหติ หิตานุกมฺปินี
มาตาว ปุตฺตำ อนุรกฺขเต ปตึ
ตโต ธนำ สมฺภตมสฺส รกฺขติ
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
มาตา จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๔)

ยถาปิ เชฏฺฐา ภคินี กนิฏฺฐา[๒]
สคารวา โหติ สกมฺหิ สามิเก
หิรีมนา ภตฺตุวสานุวตฺตินี
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
ภคินี จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๕)

ยา จีธ ทิสฺวาน ปตึ ปโมทติ
สขี สขารำว จิรสฺสมาคตำ
โกเลยฺยกา สีลวตี ปติพฺพตา
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
สขี จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๖)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. กนิฏฺฐกา

อกฺกุทฺธสนฺตา วธทณฺฑตชฺชิตา
อรุทฺธจิตฺตา ปติโน ติติกฺขติ
อกฺโกธนา ภตฺตุวสานุวตฺตินี
ยา เอวรูปา ปุริสสฺส ภริยา
ทาสี จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ. (๗)

ยา จีธ ภริยา วธกาติ วุจฺจติ
โจรี จ อยฺยาติ จ สา ปวุจฺจติ
ทุสฺสีลรูปา ผรุสา อนาทรา
กายสฺส เภทา นิรยํ วชนฺติ ตา. (๑-๓)

ยา จีธ มาตา ภคินี สขี[๑] จ
ทาสี จ ภริยาติ จ สา ปวุจฺจติ
สีเล จิตตฺตา จิรรตฺตสํวุตา
กายสฺส เภทา สุคตึ วชนฺติ ตาติ. (๔-๗)

"อิมา[๒] โข สุชาเต สตฺต ปุริสสฺส ภริยา. ตาสํ ตฺวํ กตมาติ. "อชฺชตคฺเค มํ ภนฺเต ภควา ทาสีสมํ สามิกสฺส ภริยํ ธาเรตูติ. ทสมํ.

๑๑. โกธนสุตฺตํ

[๖๔] "สตฺติเม ภิกฺขเว ธมฺมา สปตฺตกนฺตา สปตฺตการณา โกธนํ อาคจฺฉนฺติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ ทุพฺพณฺโณ อสฺสาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส วณฺณวตาย

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สขีติ จ [๒] สฺยา. อิมานิ

นนฺทติ. โกธโนยํ ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคโล โกธาภิภูโต โกธปเรโต, กิญฺจาปิ โส โหติ สุนฺหาโต สุวิลิตฺโต กปฺปิตเกสมสฺสุ โอทาตวตฺถวาสโน; อถ โข โส ทุพฺพณฺโณ จ โหติ โกธาภิภูโต. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ[๑] โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ ทุกฺขํ สเยยฺยาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส สุขเสยฺยาย นนฺทติ. โกธโนยํ ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคโล โกธาภิภูโต โกธปเรโต, กิญฺจาปิ โส ปลฺลงฺเก เสติ โคนกตฺถเต ปฏิกตฺถเต ปฏลิกตฺถเต กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรเณ สอุตฺตรจฺฉเท อุภโตโลหิตกูปธาเน; อถ โข โส ทุกฺขญฺเญว เสติ โกธาภิภูโต. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ น ปจุรตฺโถ อสฺสาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส ปจุรตฺถตาย นนฺทติ. โกธโนยํ ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคโล โกธาภิภูโต โกธปเรโต อนตฺถมฺปิ คเหตฺวา 'อตฺโถ เม คหิโตติ มญฺญติ, อตฺถมฺปิ คเหตฺวา 'อนตฺโถ เม คหิโตติ มญฺญติ. ตสฺสิเม ธมฺมา อญฺญมญฺญวิปจฺจนีกา คหิตา ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย สํวตฺตนฺติ โกธาภิภูตสฺส. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ น โภควา อสฺสาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สปตฺตกรโณ, เอวมุปริปิ.

สปตฺตสฺส โภควตาย นนฺทติ. โกธนสฺส ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคลสฺส โกธาภิภูตสฺส, โกธปเรตสฺส เยปิสฺส เต โหนฺติ โภคา อุฏฺฐานวิริยาธิคตา พาหาพลปริจิตา เสทาวกฺขิตฺตา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา; เตปิ ราชาโน ราชโกสํ ปเวเสนฺติ โกธาภิภูตสฺส. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ น ยสวา อสฺสาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส ยสวตาย นนฺทติ. โกธโนยํ ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคโล โกธาภิภูโต โกธปเรโต, โยปิสฺส โหติ ยโส อปฺปมาทาธิคโต ตมฺหาปิ ธํสติ โกธาภิภูโต อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ น มิตฺตวา อสฺสาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส มิตฺตวตาย นนฺทติ. โกธโนยํ ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคโล โกธาภิภูโต โกธปเรโต, เยปิสฺส เต โหนฺติ มิตฺตามจฺจา ญาติสาโลหิตา; เตปิ อารกา ตํ ปริวชฺเชนฺติ โกธาภิภูตํ. อยํ ภิกฺขเว ฉฏฺโฐ ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, สปตฺโต สปตฺตสฺส เอวํ อิจฺฉติ 'อโห วตายํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺเชยฺยาติ. ตํ กิสฺส เหตุ. น ภิกฺขเว สปตฺโต สปตฺตสฺส สุคติคมเนน นนฺทติ. โกธโนยํ ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคโล โกธาภิภูโต โกธปเรโต กาเยน ทุจฺจริตํ จรติ, วาจาย ทุจฺจริตํ จรติ, มนสา

ทุจฺจริตํ จรติ; โส กาเยน ทุจฺจริตํ จริตฺวา วาจาย ทุจฺจริตํ จริตฺวา มนสา ทุจฺจริตํ จริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยं อุปปชฺชติ โกธาภิภูโต. อยं ภิกฺขเว สตฺตโม ธมฺโม สปตฺตกนฺโต สปตฺตการโณ โกธนํ อาคจฺฉติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา.[๑] อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ธมฺมา สปตฺตกนฺตา สปตฺตการณา โกธนํ อาคจฺฉนฺติ อิตฺถึ วา ปุริสํ วาติ.

โกธโน ทุพฺพณฺโณ โหติ อโถ ทุกฺขมฺปิ เสติ โส
อโถ อตฺถํ คเหตฺวาน อนตฺถํ ปฏิปชฺชติ.[๒]

ตโต กาเยน วาจาย วธํ กตฺวาน โกธโน
โกธาภิภูโต ปุริโส ธนชานึ นิคจฺฉติ.

โกธสมฺมทสมฺมตฺโต อายสกฺขึ[๓] นิคจฺฉติ
ญาติมิตฺตา สุหชฺชา จ ปริวชฺเชนฺติ โกธนํ.

อนตฺถชนโน โกโธ โกโธ จิตฺตปฺปโกปโน
ภยมนฺตรโต ชาตํ ตํ ชโน นาวพุชฺฌติ.

กุทฺโธ อตฺถํ น ชานาติ กุทฺโธ ธมฺมํ น ปสฺสติ
อนฺธตมํ ตทา โหติ ยํ โกโธ สหเต นรํ.

ยํ กุทฺโธ อุปโรเธติ สุกรํ วิย ทุกฺกรं
ปจฺฉา โส วิคเต โกเธ อคฺคิทฑฺโฒว ตปฺปติ.

ทุมฺมงฺกุยं ปธมं ทสฺเสติ[๔] ธูมคฺคิมิว[๕] ปาวโก
ยโต ปตายตี โกโธ เยน กุชฺฌนฺติ มาณวา.

---

[๑] สฺยา. อิติสทฺโท ทิสฺสติ.
[๒] ฉ.,เท. อธิปชฺชติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อายสกฺยं
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ปทสฺเสติ
[๕] ฉ.,เท. ธูมํ ธูมีว

นาสฺส หิรี น โอตฺตปฺปี น วาโจ[๑] โหติ คารโว
โกเธน อภิภูตสฺส น ทีปี โหติ กิญฺจินํ.

ตปนียานิ กมฺมานิ ยานิ ธมฺเมหิ อารกา
ตานิ อาโรจยิสฺสามิ ตํ สุณาถ ยถากถํ.

กุทฺโธ หิ ปิตรํ หนฺติ หนฺติ กุทฺโธ สมาตรํ
กุทฺโธ หิ พฺราหฺมณํ หนฺติ หนฺติ กุทฺโธ ปุถุชฺชนํ.

ยาย มาตุ ภโต โปโส อิมํ โลกํ อเวกฺขติ
ตมฺปิ ปาณทฺทึ สนฺตึ หนฺติ กุทฺโธ ปุถุชฺชโน.

อตฺตูปมา หิ เต สตฺตา อตฺตา หิ ปรมํ[๒] ปิโย
หนฺติ กุทฺโธ ปุถุตฺตานํ นานารูเปสุ มุจฺฉิโต.

อสินา หนฺติ อตฺตานํ วิสํ ขาทนฺติ มุจฺฉิตา
รชฺชุยา พทฺธา มิยฺยนฺติ[๓] ปพฺพตามปิ กนฺทเร.

ภูตหจฺจานิ[๔] กมฺมานิ อตฺตมารณิยานิ จ
กโรนฺตา นาวพุชฺฌนฺติ โกธชาโต ปราภโว.

อิตายํ โกธรูเปน มจฺจุปาโส คุหาสโย
ตํ ทเมน สมุจฺฉินฺเท ปญฺญาวีริเยน ทิฏฺจิยา

เอกเมกํ[๕] อกุสลํ สมุจฺฉินฺเทถ ปณฺฑิโต.
ตเถว ธมฺเม สิกฺเขถ มา โน ทุมฺมงฺกุยํ อหุ.

---

[๑] อิ. วาจา
[๒] ฉ.,เท. ปรโม
[๓] ฉ. พชฺฌ มียนฺติ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. ภูนหจฺจานิ
[๕] ฉ.,เท. ยถา เมตํ

วีตโกธา อนายาสา วีตโลภา อนุสฺสุกา
ทนฺตา โกธํ ปหตฺวาน ปรินิพฺพสฺสถนาสวาติ.[๑] เอกาทสมํ

ฉฏฺโฐ อพฺยากตวคฺโค.[๒]

ตสฺสุทฺทานํ

อพฺยากโต ปุริสคติ ติสฺสสีหรกฺขิยํ[๓]
กิมิลํ[๔] สตฺต ปจลา เมตฺตา ภริยา โกเธกาทสตาติ.[๔]

---

[๑] ฉ.,เท. ปรินิพฺพนฺติ อนาสวาติ
[๒] สฺยา. อพฺยากตวคฺโค ปฐโม
[๓] สฺยา. ติสฺสสีหรกฺขิตปญฺจมํ
[๔-๔] สฺยา. ตตฺรวตมํ กิมฺพิโล สตฺตภริยาย โกธนา

๗. มหาวคฺโค*

๑. หิโรตฺตปฺปสุตฺตं

[๖๕] "หิโรตฺตปฺเป ภิกฺขเว อสติ, หิโรตฺตปฺปวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ อินฺทฺริยสංวโร; อินฺทฺริยสංวเร อสติ อินฺทฺริยสංวรวิปนฺนสฺส หตูปนิสं โหติ สีลं, สีเล อสติ, สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิสฺมึ อสติ, สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสं โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนं; ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ, ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค อสติ, นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสं โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนं; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสวิปนฺโน, ตสฺส ปปฺปฏิกาปิ[๒] ปาริปูรึ น คจฺฉติ. ตโจปิ เผคฺคุปิ สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว หิโรตฺตปฺเป อสติ, หิโรตฺตปฺปวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ อินฺทฺริยสංวโร ฯเปฯ วิมุตฺติญาณทสฺสนं.

หิโรตฺตปฺเป ภิกฺขเว สติ, หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ อินฺทฺริยสංวโร; อินฺทฺริยสංวเร สติ, อินฺทฺริยสංวรสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนं โหติ สีลं; สีเล สติ, สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ; สมฺมาสมาธิสฺมึ สติ, สมฺมาสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนं โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนं; ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ, ยถาภูตญาณทสฺสน-สมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค; นิพฺพิทาวิราเค

---

[๑] สฺยา. มหาวคฺโค ทุติโย [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปปฏิกาปิ, เอวมุปริปิ.

สติ, นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ; เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสสมฺปนฺโน, ตสฺส ปปฺปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ. ตโจปิ เผคฺคุปิ สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว หิโรตฺตปฺเป สติ หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ อินฺทฺริยสังวโร อินฺทฺริยสังวเร สติ ฯเปฯ วิมุตฺติญาณทสฺสนนฺติ. ปฐมํ.

๒. สตฺตสุริยสุตฺตํ

[๖๖] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ อมฺพปาลีวเน. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ.

"ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา, อธุวา[๑] ภิกฺขเว สงฺขารา, อนสฺสาสิกา ภิกฺขเว สงฺขารา; ยาวญฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว สพฺพสงฺขาเรสุ นิพฺพินฺทิตุํ, อลํ วิรชฺชิตุํ, อลํ วิมุจฺจิตุํ

สิเนรุ ภิกฺขเว ปพฺพตราชา จตุราสีติโยชนสหสฺสานิ อายามโน จตุราสีติโยชนสหสฺสานิ วิตฺถาเรน จตุราสีติโยชนสหสฺสานิ มหาสมุทฺเท อโธ โอคาหฺโห จตุราสีติโยชนสหสฺสานิ มหาสมุทฺทา อจฺจุคฺคโต. โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ[๒] ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน[๒] พหูนิ วสฺสานิ พหูนิ วสฺสสตานิ พหูนิ วสฺสสหสฺสานิ พหูนิ วสฺสสตสหสฺสานิ เทโว น วสฺสติ. เทเว โข ปน ภิกฺขเว อวสฺสนฺเต, เย เกจิเม วิชคามภูตคามโอสธีติณวนปฺปตโย, เต อุสฺสุสฺสนฺติ วิสฺสุสฺสนฺติ น ภวนฺติ. เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว

---

[๑] สฺยา. อทฺธุวา, เอวมุปริปิ. [๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

สงฺขารา, เอวํ อฏฺวา ภิกฺขเว สงฺขารา, เอวํ อนสฺสาสิกา ภิกฺขเว สงฺขารา; ยาวญฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว สพฺพสงฺขาเรสุ นิพฺพินฺทิตุํ, อลํ วิรชฺชิตุํ อลํ วิมุจฺจิตุํ.

โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ กรหติ ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน ทุติโย สุริโย ปาตุภวติ. ทุติยสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา ยา กาจิ กุนฺนทิโย กุสฺโสพฺภา,[๑] สพฺพา[๒] ตา อุสฺสุสฺสนฺติ วิสฺสุสฺสนฺติ น ภวนฺติ. เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา ฯเปฯ อลํ วิมุจฺจิตุํ.

โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ กรหจิ ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน ตติโย สุริโย ปาตุภวติ. ตติยสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา ยา กาจิ[๓] มหานทิโย, เสยฺยถีทํ: คงฺคา, ยมุนา, อจิรวตี, สรภู, มหี; สพฺพา ตา อุสฺสุสฺสนฺติ วิสฺสุสฺสนฺติ, น ภวนฺติ. เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา ฯเปฯ อลํ วิมุจฺจิตุํ.

โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ กรหจิ ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน จตุตฺโถ สุริโย ปาตุภวติ. จตุตฺถสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา เย เต มหาสรา, ยโต อิมา มหานทิโย สมฺภวนฺติ,[๔] เสยฺยถีทํ: อโนตตฺตา,[๕] สีหปปาตา, รถการา,[๓] กณฺณมุณฺฑา, กุณาลา, ฉทฺทนฺตา, มนฺทากินียา,[๕] สพฺเพ เต อุสฺสุสฺสนฺติ วิสฺสุสฺสนฺติ น ภวนฺติ เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา ฯเปฯ อลํ วิมุจฺจิตุํ.

---

[๑] ฉ. กุโสพฺภา อิ. กุสฺสุพฺภา
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สฺยา. ยา ตา
[๔] ฉ.,เท. ปวตฺตา
[๕-๕] สฺยา. คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี

โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ กรหจิ ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน ปญฺจโม สุริโย ปาตุภวติ. ปญฺจมสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา โยชนสติกานิปิ มหาสมุทฺเท อุทกานิ โอคจฺฉนฺติ, ทฺวิโยชนสติกานิปิ ติโยชนสติกานิปิ จตุโยชนสติกานิปิ ปญฺจโยชนสติกานิปิ ฉโยชนสติกานิปิ สตฺตโยชนสติกานิปิ มหาสมุทฺเท อุทกานิ โอคจฺฉนฺติ. สตฺตตาลมฺปิ มหาสมุทฺเท อุทกํ สณฺฐาติ, ฉตาลมฺปิ ปญฺจตาลมฺปิ จตุตาลมฺปิ ติตาลมฺปิ ทฺวิตาลมฺปิ ตาลมตฺตมฺปิ มหาสมุทฺเท อุทกํ สณฺฐาติ, สตฺตโปริสมฺปิ มหาสมุทฺเท อุทกํ สณฺฐาติ, ฉโปริสมฺปิ ปญฺจโปริสมฺปิ จตุโปริสมฺปิ ติโปริสมฺปิ ทฺวิโปริสมฺปิ โปริสมตฺตมฺปิ[๑] อฑฺฒโปริสมฺปิ กฏิมตฺตมฺปิ ชนุนฺนกมตฺตมฺปิ โคปฺปกมตฺตมฺปิ มหาสมุทฺเท อุทกํ สณฺฐาติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สรทสมเย ถุลฺลผุสิตเก เทเว วสฺสนฺเต, ตตฺถ ตตฺถ โคปเทสุ อุทกานิ จิตานิ โหนฺติ เอวเมว โข ภิกฺขเว ตตฺถ ตตฺถ โคปทมตฺตานิ[๒] มหาสมุทฺเท อุทกานิ จิตานิ โหนฺติ. ปญฺจมสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา องฺคุลิปพฺพมตฺตมฺปิ มหาสมุทฺเท อุทกํ น โหติ. เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา ฯเปฯ อลํ วิมุจฺจิตุํ.

โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ กรหจิ ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน ฉฏฺโ สุริโย ปาตุภวติ. ฉฏฺสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา อยญฺจ มหาปถวี สิเนรุ จ ปพฺพตราชา ธูปายนฺติ สนฺธูปายนฺติ สมฺปธูปายนฺติ.[๓] เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุมฺภการปาโก อาลิมฺปิโต ธูปติ สนฺธูปติ สมฺปธูปติ, ‘เอวเมว

---

[๑] ฉ.,เท. โปริสมฺปิ [๒] ฉ.,เท. โคปฺผกมตฺตานิ

[๓] ฉ.,เท. ธูมายนฺติ สนฺธูมายนฺติ สมฺปธูมายนฺติ, เอวมุปริปิ.

โข ภิกฺขเว ฉฏฺฐสฺส สุริยสฺส ปาตุภาวา อยญฺจ มหาปถวี สิเนรุ จ ปพฺพตราชา ธูปายนฺติ สนฺธูปายนฺติ. เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา ฯเปฯ อลํ วิมุจฺจิตุํ.

โหติ โข โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ กทาจิ กรหจิ ทีฆสฺส อทฺธุโน อจฺจเยน สตฺตโม สุริโย ปาตุภวติ. สตฺตมสฺส ภิกฺขเว สุริยสฺส ปาตุภาวา อยญฺจ มหาปถวี สิเนรุ จ ปพฺพตราชา อาทิปฺปนฺติ ปชฺชลนฺติ เอกชาลา ภวนฺติ. อิมสฺสา จ ภิกฺขเว มหาปถวิยา สิเนรุสฺส จ ปพฺพตราชสฺส ฌายมานานํ ทยฺหมานานํ อจฺจิ วาเตน ขิตฺตา ยาว พฺรหฺมโลกาปิ คจฺฉติ, สิเนรุสฺส ภิกฺขเว ปพฺพตราชสฺส ฌายมานสฺส ทยฺหมานสฺส วินสฺสมานสฺส มหตา เตโชขนฺเธน อภิภูตสฺส โยชนสตกานิปิ ภูฏานิ ปลุชฺชนฺติ, ทฺวิโยชนสติกานิปิ ติโยชนสติกานิปิ จตุโยชนสติกานิปิ ปญฺจโยชนสติกานิปิ ภูฏานิ ปลุชฺชนฺติ. อิมสฺสา จ ภิกฺขเว มหาปถวิยา สิเนรุสฺส จ ปพฺพตราชสฺส ฌายมานานํ ทยฺหมานานํ เนว ฉาริกา ปญฺญายติ น มสิ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สปฺปิสฺส วา เตลสฺส วา ฌายมานสฺส ทยฺหมานสฺส เนว ฉาริกา ปญฺญายติ น มสิ, เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺสา จ มหาปถวิยา สิเนรุสฺส จ ปพฺพตราชสฺส ฌายมานานํ ทยฺหมานานํ เนว ฉาริกา ปญฺญายติ น มสิ. เอวํ อนิจฺจา ภิกฺขเว สงฺขารา, เอวํ อทฺธุวา ภิกฺขเว สงฺขารา, เอวํ อนสฺสาสิกา ภิกฺขเว สงฺขารา. ยาวญฺจิทํ ภิกฺขเว อลเมว สพฺพสงฺขาเรสุ นิพฺพินฺทิตุํ, อลํ วิรชฺชิตุํ, อลํ วิมุจฺจิตุํ.

ตตฺร ภิกฺขเว, โก มนฺตา โก สทฺธาตา 'อยญฺจ ปถวี สิเนรุ จ ปพฺพตราชา ทยฺหิสฺสนฺติ วินสฺสิสฺสนฺติ น ภวิสฺสนฺตีติ อญฺญตฺร ทิฏฺฐปเทหิ.

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว, สุเนตฺโต นาม สตฺถา อโหสิ ติตฺถกโร กาเมสุ วีตราโค. สุเนตฺตสฺส โข ปน ภิกฺขเว สตฺถุโน อเนกานิ สาวกสตานิ อเหสุ๋, สุเนตฺโต [๑] สตฺถา สาวกานํ พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสติ. เย โข ปน ภิกฺขเว สุเนตฺตสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส สพฺเพน สพฺพํ สาสนํ อาชานึสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ พฺรหฺมโลกํ อุปปชฺชึสุ. เย น สพฺเพน สพฺพํ สาสนํ อาชานึสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปฺเปกจฺเจ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ นิมฺมานรตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ ตุสิตานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ ยามานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ ตาวตึสานํ เทวานํ สหพฺยตฺ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตฺ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ ขตฺติยมหาสาลานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ พฺราหฺมณมหาสาลานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ, อปฺเปกจฺเจ คหปติมหาสาลานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชึสุ.

อถ โข ภิกฺขเว สุเนตฺตสฺส สตฺถุโน เอตทโหสิ ‘น โข เมตํ[๒] ปฏิรูปฺ, โยหํ สาวกานํ สมสมคติโย อสฺสํ อภิสมฺปรายํ ยนฺนูนาหํ อุตฺตรึ เมตฺตํ ภาเวยฺยนฺติ. อถ โข ภิกฺขเว สุเนตฺโต สตฺถา สตฺต วสฺสานิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวสิ, สตฺต วสฺสานิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺวา สตฺต สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป นยิมํ โลกํ ปุนาคมาสิ.[๓] สํวฏฺฏมาเน สุทฺ ภิกฺขเว โลเก, อาภสฺสรูปโค โหติ. วิวฏฺฏมาเน

---

[๑] ฉ.,เท. ภิกฺขเว [๒] อิ. ปเนตํ

[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปุนราคมาสิ

โลเก, สุญฺญํ พฺรหฺมวิมานํ อุปปชฺชติ. ตตฺร สุทํ ภิกฺขเว พฺรหฺมา โหติ มหาพฺรหฺมา อภิภู อนภิภูโต อญฺญทตฺถุทโส วสวตฺตี. ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ โข ปน ภิกฺขเว สกฺโก อโหสิ เทวานมินฺโท, อเนกสตกฺขตฺตุํ ราชา อโหสิ จกฺกวตฺตี ธมฺมิโก ธมฺมราชา จาตุรนฺโต วิชิตาวี ชนปทตฺถาวริยปฺปตฺโต สตฺตรตนสมนฺนาคโต, ปโรสหสฺสํ โข ปนสฺส ปุตฺตา อเหสุํ สูรา วีรงฺครูปา ปรเสนปฺปมทฺทนา. โส อิมํ ปฐวึ สาครปริยนฺตํ อทณฺเฑน อสตฺเถน ธมฺเมน อภิวิชิย อชฺฌาวสิ. โส หิ นาม ภิกฺขเว สุเนตฺโต สตฺถา เอวํทีฆายุโก สมาโน เอวํจิรฏฺฐิติโก อปริมุตฺโต อโหสิ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, ‘อปริมุตฺโต ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

ตํ กิสฺส เหตุ. จตุนฺนํ ธมฺมานํ อนนุโพธา อปฺปฏิเวธา. กตเมสํ จตุนฺนํ. อริยสฺส [๑] สีลสฺส อนนุโพธา อปฺปฏิเวธา, อริยสฺส สมาธิสฺส อนนุโพธา อปฺปฏิเวธา, อริยาย ปญฺญาย อนนุโพธา อปฺปฏิเวธา, อริยาย วิมุตฺติยา อนนุโพธา อปฺปฏิเวธา. ตยิทํ ภิกฺขเว อริยํ สีลํ อนุพุทฺธํ ปฏิวิทฺธํ, อริโย สมาธิ อนุพุทฺโธ[๒] ปฏิวิทฺโธ, อริยา ปญฺญา อนุพุทฺธา ปฏิวิทฺธา, อริยา วิมุตฺติ อนุพุทฺธา ปฏิวิทฺธา. อุจฺฉินฺนา ภวตณฺหา, ขีณา ภวเนตฺติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ.

อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

“สีลํ สมาธิ ปญฺญา จ วิมุตฺติ จ อนุตฺตรา
อนุพุทฺธา อิเม ธมฺมา โคตเมน ยสสฺสินา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขเว [๒] ฉ.,เท. อนุโพโธ

อิติ พุทฺโธ อภิญฺญาย ธมฺมมกฺขาสิ ภิกฺขุนํ
ทุกฺขสฺสนฺตกโร สตฺถา จกฺขุมา ปรินิพฺพุโตติ. ทุติยं.

๓. นคโรปมสุตฺตं

[๖๗] "ยโต โข ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ สตฺตหิ นครปริกฺขาเรหิ สุปริกฺขตํ โหติ, จตุนฺนญฺจ อาหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อกรณียํ พาหิเรหิ ปจฺจตฺถิเกหิ ปจฺจามิตฺเตหิ.

กตเมหิ สตฺตหิ นครปริกฺขาเรหิ สุปริกฺขตํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร เอสิกา โหติ คมฺภีรเนมา สุนิขาตา อจลา อสมฺปเวธี,[๑] อิมินา ปฐเมน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๑)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร ปริกฺขา โหติ คมฺภีรา เจว วิตฺถตา จ, อิมินา ทุติเยน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๒)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร อนุปริยายปโถ โหติ อุจฺโจ เจว วิตฺถโต จ, อิมินา ตติเยน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๓)

---

[๑] อิ. อสมฺปเวธิ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุํ อาวุธํ สนฺนิจิตํ โหติ สลากญฺเจว เชวนิกญฺจ, อิมินา จตุตฺเถน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๔)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุํ พลกายโย ปฏิวสติ เสยฺยถีทํ: หตฺถาโรหา, อสฺสาโรหา, รถิกา, ธนุคฺคหา, เจลกา, จลกา, ปิณฺฑทายกา, อุคฺคา, ราชปุตฺตา, ปกฺขนฺทิโน, มหานาคา, สูรา ปปฺผาลิกา,[๑] จมฺมโยธิโน, ทาสกปุตฺตา; อิมินา ปญฺจเมน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๕)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร โทวาริโก โหติ ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี อญฺญาตานํ นิวาเรตา ญาตานํ ปเวเสตา, อิมินา ฉฏฺเฐน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๖)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร ปากาโร โหติ อุจฺโจ เจว วิตฺถโต จ วาสนเลปนสมฺปนฺโน จ, อิมินา สตฺตเมน นครปริกฺขาเรน สุปริกฺขตํ โหติ รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๗)

อิเมหิ สตฺตหิ นครปริกฺขาเรหิ สุปริกฺขตํ โหติ.

กตเมสํ จตุนฺนํ อาหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ ติณกฏฺโฐทกํ สนฺนิจิตํ โหติ อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๑)

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุํ สาลิยวกํ สนฺนิจิตํ โหติ อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๒)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุํ ติลมุคฺคมาสาปรณฺณํ สนฺนิจิตํ โหติ อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๓)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุํ เภสชฺชํ สนฺนิจิตํ โหติ. เสยฺยถีทํ: สปฺปิ, นวนีตํ, เตลํ, มธุ, ผาณิตํ, โลณํ, อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย. (๔) อิเมสํ [๑] จตุนฺนํ อาหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

ยโต โข ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อิเมหิ[๒] สตฺตหิ นครปริกฺขาเรหิ สุปริกฺขตํ โหติ, อิเมสญฺจ[๓] จตุนฺนญฺจ อาหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติมํ นครํ อกรณียํ พาหิเรหิ ปจฺจตฺถิเกหิ ปจฺจามิตฺเตหิ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยโต อริยสาวโก สตฺตหิ สทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต โหติ, จตุนฺนญฺจ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺม-สุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก อกรณีโย มารสฺส อกรณีโย ปาปิมโต. กตเมหิ สตฺตหิ สทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร เอสิกา โหติ คมฺภีรเนมา สุนิขาตา อจลา อสมฺปเวธี อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา

---

[๑] ฉ.,เท. โข ภิกฺขเว [๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๓] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

พาหิรานํ ปฏิฆาตาย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก สทฺโธ โหติ สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ. สทฺเธสิโก[๑] ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ, สาวชฺชํ ปชหติ, อนวชฺชํ ภาเวติ, สุทฺธํ อตฺตานํ ปริหรติ. อิมินา ปฐเมน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๑)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร ปริกฺขา โหติ คมฺภีรา เจว วิตฺถตา จ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก หิริมา โหติ, หิรียติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, หิรียติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. หิรีปริกฺโข [๒] ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ, สาวชฺชํ ปชหติ, อนวชฺชํ ภาเวติ, สุทฺธํ อตฺตานํ ปริหรติ. อิมินา ทุติเยน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๒)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร อนุปริยายปโถ โหติ อุจฺโจ เจว วิตฺถโต จ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก โอตฺตปฺปี โหติ, โอตฺตปฺปติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, โอตฺตปฺปติ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. โอตฺตปฺปปริยายปโถ ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ, สาวชฺชํ ปชหติ, อนวชฺชํ ภาเวติ, สุทฺธํ อตฺตานํ ปริหรติ. อิมินา ตติเยน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๓)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ อาวุธํ สนฺนิจิตํ โหติ สลากญฺเจว เชวนิกญฺจ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา

---

[๑] อิ. สทฺธาสิโก [๒] ฉ.,เท. โข

พาหิรานำ ปฏิฆาตาย; เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺจิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. สุตาวุโธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลำ ปชหติ, กุสลำ ภาเวติ, สาวชฺชำ ปชหติ, อนวชฺชำ ภาเวติ, สุทฺธำ อตฺตานำ ปริหรติ. อิมินา จตุตฺเถน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๔)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ พลกาโย ปฏิวสติ, เสยฺยถีทำ: หตฺถาโรหา, อสฺสาโรหา, รถิกา, ธนุคฺคหา, เจลกา, จลกา, ปิณฺฑทายกา, อุคฺคา, ราชปุตฺตา, ปกฺขนฺทิโน, มหานาคา, สูรา ปปฺผาลิกา, จมฺมโยธิโน, ทาสกปุตฺตา, อพฺภนฺตรานำ คุตฺติยา พาหิรานำ ปฏิฆาตาย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อารทฺธวีริโย วิหรติ อกุสลานำ ธมฺมานำ ปหานาย กุสลานำ ธมฺมานำ อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. วีริยพลกาโย ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลำ ปชหติ, กุสลำ ภาเวติ, สาวชฺชำ ปชหติ, อนวชฺชำ ภาเวติ, สุทฺธำ อตฺตานำ ปริหรติ. อิมินา ปญฺจเมน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๕)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร โทวาริโก โหติ ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี อญฺญาตานำ นิวาเรตา ญาตานำ ปเวเสตา อพฺภนฺตรานำ คุตฺติยา พาหิรานำ ปฏิฆาตาย; เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก สติมา โหติ ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. สติโทวาริโก ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลำ ปชหติ, กุสลำ ภาเวติ, สาวชฺชำ ปชหติ, อนวชฺชำ ภาเวติ, สุทฺธำ อตฺตานำ ปริหรติ. อิมินา ฉฏฺเจน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๖)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร ปากาโร โหติ อุจฺโจ เจว วิตฺถโต จ วาสนเลปนสมฺปนฺโน จ อพฺภนฺตรานํ คุตฺติยา พาหิรานํ ปฏิฆาตาย; เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. ปญฺญาวาสนเลปนสมฺปนฺโน ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ, สาวชฺชํ ปชหติ, อนวชฺชํ ภาเวติ, สุทฺธํ อตฺตานํ ปริหรติ. อิมินา สตฺตเมน สทฺธมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. (๗)

อิเมหิ สตฺตหิ สทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต โหติ.

กตเมสํ จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ ติณกฏฺโฐทกํ สนฺนิจิตํ โหติ อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย; เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ อตฺตโน รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส. (๑)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ สาลิยวกํ สนฺนิจิตํ โหติ อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ อตฺตโน รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส. (๒)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ ติลมุคฺคมาสาปรณฺณํ สนฺนิจิตํ โหติ อพฺภนฺตรานํ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานํ ปฏิฆาตาย; เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก

ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยं ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ อตฺตโน รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส. (๓)

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รญฺโญ ปจฺจนฺติเม นคเร พหุ๎ เภสชฺชํ สนฺนิจิตํ โหติ, เสยฺยถีทำ: สปฺปิ, นวนีตํ, เตลํ, มธุ, ผาณิตํ, โลณํ, อพฺภนฺตรานำ รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย พาหิรานำ ปฏิฆาตาย, เอวเมว โข ภิกฺขเว อริยสาวโก สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถํ ฌานำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ อตฺตโน รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส. (๔)

อิเมสำ จตุนฺนำ ฌานานำ อาภิเจตสิกานำ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานำ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อิเมหิ สตฺตหิ สทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต โหติ; อิเมสญฺจ จตุนฺนำ ฌานานำ อาภิเจตสิกานำ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานำ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสาวโก อกรณีโย มารสฺส อกรณีโย ปาปิมโตติ. ตติยำ.

๔. ธมฺมญฺญุสุตฺตำ

[๖๘] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺส. กตเมหิ สตฺตหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมญฺญู จ โหติ, อตฺถญฺญู จ, อตฺตญฺญู จ, มตฺตญฺญู จ, กาลญฺญู จ, ปริสญฺญู จ, ปุคฺคลปโรปรญฺญู จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมญฺญู โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมำ ชานาติ สุตฺตำ เคยฺยำ เวยฺยากรณำ คาถำ อุทานำ อิติวุตฺตกำ

ชาตกํ อพฺภุตธมฺมํ เวทลฺลํ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ ชาเนยฺย สุตฺตํ ฯเปฯ เวทลฺลํ, นยิธ 'ธมฺมญฺญูติ วุจฺเจยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺมํ ชานาติ สุตฺตํ ฯเปฯ เวทลฺลํ, ตสฺมา 'ธมฺมญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู. (๑)

อตฺถญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถํ ชานาติ 'อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ, อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถํ ชาเนยฺย 'อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ, อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถติ, นยิธ 'อตฺถญฺญูติ วุจฺเจยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺส ตสฺเสว ภาสิตสฺส อตฺถํ ชานาติ 'อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ, อยํ อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถติ, ตสฺมา 'อตฺถญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู. (๒)

อตฺตญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตานํ ชานาติ 'เอตฺตโกมฺหิ สทฺธาย สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย ปฏิภาเณนาติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตานํ ชาเนยฺย 'เอตฺตโกมฺหิ สทฺธาย สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย ปฏิภาเณนาติ, นยิธ 'อตฺตญฺญูติ วุจฺเจยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตานํ ชานาติ 'เอตฺตโกมฺหิ สทฺธาย สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย ปฏิภาเณนาติ, ตสฺมา 'อตฺตญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู. (๓)

มตฺตญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มตฺตํ ชานาติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ปฏิคฺคหณาย. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ มตฺตํ ชาเนยฺย จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ปฏิคฺคหณาย, นยิธ

‘มตฺตญฺญูติ วุจฺเจยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ มตฺตํ ชานาติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ ปฏิคฺคหณาย, ตสฺมา ‘มตฺตญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู มตฺตญฺญู. (๔)

กาลญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาลํ ชานาติ ‘อยํ กาโล อุทฺเทสสฺส, อยํ กาโล ปริปุจฺฉาย, อยํ กาโล โยคสฺส, อยํ กาโล ปฏิสลฺลานายาติ.[๑] โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาลํ ชาเนยฺย ‘อยํ กาโล อุทฺเทสสฺส, อยํ กาโล ปริปุจฺฉาย, อยํ กาโล โยคสฺส, อยํ กาโล ปฏิสลฺลานายาติ, นยิธ ‘กาลญฺญูติ วุจฺเจยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาลํ ชานาติ ‘อยํ กาโล อุทฺเทสสฺส, อยํ กาโล ปริปุจฺฉาย, อยํ กาโล โยคสฺส, อยํ กาโล ปฏิสลฺลานายาติ, ตสฺมา ‘กาลญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู มตฺตญฺญู กาลญฺญู. (๕)

ปริสญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริสํ ชานาติ ‘อยํ ขตฺติยปริสา, อยํ พฺราหฺมณปริสา, อยํ คหปติปริสา, อยํ สมณปริสา. ตตฺถ เอวํ อุปสงฺกมิตพฺพํ, เอวํ ฐาตพฺพํ, เอวํ กตฺตพฺพํ, เอวํ นิสีทิตพฺพํ, เอวํ ภาสิตพฺพํ, เอวํ ตุณฺหี ภวิตพฺพนฺติ, โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริสํ ชาเนยฺย “อยํ ขตฺติยปริสา ฯเปฯ เอวํ ตุณฺหี ภวิตพฺพนฺติ นยิธ “ปริสญฺญูติ วุจฺเจยฺย. ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริสํ ชานาติ อยํ ขตฺติยปริสา ฯเปฯ เอวํ ตุณฺหี ภวิตพฺพนฺติ, ตสฺมา ‘ปริสญฺญูติ วุจฺจติ. อิติ ธมฺมญฺญู อตฺถญฺญู อตฺตญฺญู มตฺตญฺญู กาลญฺญู ปริสญฺญู. (๖)

---

[๑] ฉ.,เท. ปฏิสลฺลานสฺสาติ, เอวมุปริปิ.

ปุคฺคลปโรปรญฺญู จ กถํ โหติ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ทฺวเยน ปุคฺคลา วิทิตา โหนฺติ. เทฺว ปุคฺคลา: เอโก อริยานํ ทสฺสนกาโม, เอโก อริยานํ น ทสฺสนกาโม. ยฺวายํ ปุคฺคโล อริยานํ น ทสฺสนกาโม, เอวํ โส เตน เตน[๑] คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล อริยานํ ทสฺสนกาโม, เอวํ โส เตน เตน[๒] ปาสํโส.

เทฺว ปุคฺคลา อริยานํ ทสฺสนกามา: เอโก สทฺธมฺมํ โสตุกาโม, เอโก สทฺธมฺมํ น โสตุกาโม. ยฺวายํ ปุคฺคโล สทฺธมฺมํ น โสตุกาโม, เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล สทฺธมฺมํ โสตุกาโม, เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส.

เทฺว ปุคฺคลา สทฺธมฺมํ โสตุกามา: เอโก โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ, เอโก อโนหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ. ยฺวายํ ปุคฺคโล อโนหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ, เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ, เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส.

เทฺว ปุคฺคลา โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณนฺติ: เอโก สุตฺวา ธมฺมํ ธาเรติ, เอโก สุตฺวา ธมฺมํ น ธาเรติ. ยฺวายํ ปุคฺคโล สุตฺวา ธมฺมํ น ธาเรติ, เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล สุตฺวา ธมฺมํ ธาเรติ, เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส.

เทฺว ปุคฺคลา สุตฺวา ธมฺมํ ธาเรนฺติ: เอโก ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ, เอโก ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ น อุปปริกฺขติ. ยฺวายํ ปุคฺคโล ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ น อุปปริกฺขติ, เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ, เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เตนงฺเคน คารยฺโห, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. เตนงฺเคน ปาสํโส, เอวมุปริปิ.

เทฺว ปุคฺคลา ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขนฺติ: เอโก อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน, เอโก น อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน. ยฺวายํ ปุคฺคโล น อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน, เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน, เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส.

เทฺว ปุคฺคลา อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา: เอโก อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน ปรหิตาย, เอโก อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน ปรหิตาย จ. ยฺวายํ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โน ปรหิตาย, เอวํ โส เตน เตน คารยฺโห. ยฺวายํ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน ปรหิตาย จ, เอวํ โส เตน เตน ปาสํโส. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ทฺวเยน ปุคฺคลา วิทิตา โหนฺติ. เอวํ โข[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปุคฺคลปโรปรญฺญู โหติ (๗) อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. จตุตฺถํ.

๕. ปาริจฺฉตฺตกสุตฺตํ

[๖๙] "ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร ปณฺฑุปลาโส โหติ, อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา ตสฺมึ สมเย โหนฺติ 'ปณฺฑุปลาโสทานิ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร, นจิรสฺเสวทานิ ปนฺนปลาโส[๒] ภวิสฺสตีติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร ปนฺนปลาโส โหติ, อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา

---

[๑] ฉ.,เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. สตฺตปลาโส, เอวมุปริปิ.

ตสฺมึ สมเย โหนฺติ ‘ปนฺนปลาโสทานิ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร, นจิรสฺเสวทานิ ชาลกชาโต ภวิสฺสตีติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร ชาลกชาโต โหติ, อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา ตสฺมึ สมเย โหนฺติ ‘ชาลกชาโตทานิ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร, นจิรสฺเสวทานิ ขารกชาโต ภวิสฺสตีติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร ขารกชาโต โหติ, อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา ตสฺมึ สมเย โหนฺติ ‘ขารกชาโตทานิ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร, นจิรสฺเสวทานิ กุฑฺมลกชาโต[๑] ภวิสฺสตีติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร กุฑฺมลกชาโต โหติ, อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา ตสฺมึ สมเย โหนฺติ ‘กุฑฺมลกชาโตทานิ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร, นจิรสฺเสวทานิ โกกาสกชาโต[๒] ภวิสฺสตีติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร โกกาสกชาโต โหติ, อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา ตสฺมึ สมเย โหนฺติ ‘โกกาสกชาโตทานิ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร, นจิรสฺเสวทานิ สพฺพผาลิผุลฺโล ภวิสฺสตีติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร สพฺพผาลิผุลฺโล โหติ อตฺตมนา ภิกฺขเว เทวา ตาวตึสา ปาริจฺฉตฺตกสฺส โกวิลารสฺส มูเล ทิพฺเพ จตฺตาโร มาเส ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตา สมงฺคิภูตา ปริจาเรนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท. กุฏฺมลกชาโต, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. โกรกชาโต, เอวมุปริปิ.

สพฺพผาลิผุลฺลสฺส โข ปน ภิกฺขเว ปาริจฺฉตฺตกสฺส โกวิลารสฺส สมนฺตา ปญฺญาสโยชนานิ อาภาย ผุฏฺฐ โหติ, อนุวาตๆ โยชนสตๆ คนฺโธ คจฺฉติ; อยมานุภาโว ปาริจฺฉตฺตกสฺส โกวิลารสฺส.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺมึ สมเย อริยสาวโก อคารสฺมา อนคาริยๆ ปพฺพชฺชาย เจเตติ, ปณฺฑุปลาโส ภิกฺขเว อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานๆ[๑] ตาวตึสานๆ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก เกสมสฺสุๆ โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยๆ ปพฺพชิโต โหติ, ปนฺนปลาโส ภิกฺขเว อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานๆ ตาวตึสานๆ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมๆ ฌานๆ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ชาลกชาโต ภิกฺขเว อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานๆ ตาวตึสานๆ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก วิตกฺกวิจารานๆ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยๆ ฌานๆ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ขารกชาโต ภิกฺขเว อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานๆ ตาวตึสานๆ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยๆ ฌานๆ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, กุฑฺมลกชาโต ภิกฺขเว อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานๆ ตาวตึสานๆ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถๆ ฌานๆ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โกกาสกชาโต ภิกฺขเว

---

[๑] ฉ.,เท. เทวานๆ ว, เอวมุปริปิ.

อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, สพฺพผาลิผุลฺโล ภิกฺขเว อริยสาวโก ตสฺมึ สมเย โหติ เทวานํ ตาวตึสานํ ปาริจฺฉตฺตโก โกวิลาโร. ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย ภุมฺมา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวนฺติ 'เอโส อิตฺถนฺนาโม อายสฺมา อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต สทฺธิวิหาริโก อมุกมฺหา คามา วา นิคมา วา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ.[๑] ภุมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาตุมฺมหาราชิกา เทวา ฯเปฯ ตาวตึสา เทวา ฯเปฯ ยามา เทวา ฯเปฯ ตุสิตา เทวา ฯเปฯ นิมฺมานรตี เทวา ฯเปฯ ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทวา ฯเปฯ พฺรหฺมกายิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวนฺติ 'เอโส อิตฺถนฺนาโม อายสฺมา อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต สทฺธิวิหาริโก อมุกมฺหา คามา วา นิคมา วา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ. อิติห เตน ขเณน เตน มุหุตฺเตน ยาว พฺรหฺมโลกา สทฺโท[๒] อพฺภุคฺคจฺฉติ. อยมานุภาโว ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโนติ. ปญฺจมํ.

๖. สกฺกจฺจสุตฺตํ

[๗๐] อถ โข อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "กินฺนุ โน ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย กุสลํ

---

[๑] สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] สี. สาธุการสทฺโท

ภาเวยฺยาติ. อถ โข อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส เอตทโหสิ “สตฺถารํ โข ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺย. ธมฺมํ โข ฯเปฯ สงฺฆํ โข ฯเปฯ สิกฺขํ โข ฯเปฯ สมาธึ โข ฯเปฯ อปฺปมาทํ โข ฯเปฯ ปฏิสนฺถารํ โข ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺยาติ.

อถ โข อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส เอตทโหสิ “อิเม โข เม ธมฺมา ปริสุทฺธา ปริโยทาตา, ยนฺนูนาหํ อิเม ธมฺเม คนฺตฺวา ภควโต อาโรเจยฺยํ เอวํ เม อิเม ธมฺมา ปริสุทฺธา เจว ภวิสฺสนฺติ ปริสุทฺธสงฺขาตตรา[๑] จ. เสยฺยถาปิ นาม ปุริโส สุวณฺณนิกฺขํ อธิคจฺเฉยฺย ปริสุทฺธํ ปริโยทาตํ, ตสฺส เอวมสฺส ‘อยํ โข เม สุวณฺณนิกฺโข ปริสุทฺโธ ปริโยทาโต, ยนฺนูนาหํ อิมํ สุวณฺณนิกฺขํ คนฺตฺวา กมฺมารานํ ทสฺเสยฺยํ เอวํ เม อยํ สุวณฺณนิกฺโข สกมฺมารคโต[๒] ปริสุทฺโธ เจว ภวิสฺสติ ปริสุทฺธสงฺขาตตโร จาติ. เอวเมว เอวํ[๓] เม อิเม ธมฺมา ปริสุทฺธา ปริโยทาตา, ยนฺนูนาหํ อิเม ธมฺเม คนฺตฺวา ภควโต อาโรเจยฺยํ เอวํ เม อิเม ธมฺมา ปริสุทฺธา เจว ภวิสฺสนฺติ ปริสุทฺธสงฺขาตตรา จาติ.

อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิธ มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ ‘กินฺนุ โข ภิกฺขุ

---

[๑] สฺยา. ปริสุทฺธสงฺขตตรา, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. กมฺมารคโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. เอวํสทฺโท น ทิสฺสติ.

สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺยาติ. อถ โข ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ ‘สตฺถารํ โข ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺย. ธมฺมํ โข ฯเปฯ สงฺฆํ โข ฯเปฯ สิกฺขํ โข ฯเปฯ สมาธึ โข ฯเปฯ อปฺปมาทํ โข ฯเปฯ ปฏิสนฺถารํ โข ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺยาติ. อถ โข ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ ‘อิเม โข เม ธมฺมา ปริสุทฺธา ปริโยทาตา. ยนฺนูนาหํ อิเม ธมฺเม คนฺตฺวา ภควโต อาโรเจยฺยํ; ‘เอวํ เม อิเม ธมฺมา ปริสุทฺธา เจว ภวิสฺสนฺติ ปริสุทฺธสงฺขาตตรา จ. เสยฺยถาปิ นาม ปุริโส สุวณฺณนิกฺขํ อธิคจฺเฉยฺย ปริสุทฺธํ ปริโยทาตํ, ตสฺส เอวมสฺส ‘อยํ โข เม สุวณฺณนิกฺโข ปริสุทฺโธ ปริโยทาโต, ยนฺนูนาหํ อิมํ สุวณฺณนิกฺขํ คนฺตฺวา กมฺมารานํ ทสฺเสยฺยํ ‘เอวํ เม อยํ สุวณฺณนิกฺโข สกมฺมารคโต ปริสุทฺโธ เจว ภวิสฺสติ ปริสุทฺธสงฺขาตตโร จาติ; เอวเมว เอวํ เม อิเม ธมฺมา ปริสุทฺธา ปริโยทาตา, ยนฺนูนาหํ อิเม ธมฺเม คนฺตฺวา ภควโต อาโรเจยฺยํ เอวํ เม อิเม ธมฺมา ปริสุทฺธา เจว ภวิสฺสนฺติ ปริสุทฺธสงฺขาตตรา จาติ.

“สาธุ สาธุ สารีปุตฺต. สตฺถารํ โข สารีปุตฺต ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺย. ธมฺมํ โข ฯเปฯ สงฺฆํ โข ฯเปฯ สิกฺขํ โข ฯเปฯ สมาธึ โข ฯเปฯ อปฺปมาทํ โข ฯเปฯ ปฏิสนฺถารํ โข สารีปุตฺต ภิกฺขุ สกฺกตฺวา ครุกตฺวา อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต อกุสลํ ปชเหยฺย, กุสลํ ภาเวยฺยาติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิมสฺส โข อหํ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามิ ‘โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเมปิ โส อคารโว.

‘โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆปิ โส อคารโว.

‘โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขายปิ โส อคารโว.

‘โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมิมฺปิ โส อคารโว.

‘โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว, อปฺปมาเท สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว, อปฺปมาเทปิ โส อคารโว.

‘โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว, อปฺปมาเท

อคารโว, ปฏิสนฺถาเร สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว, อปฺปมาเท อคารโว, ปฏิสนฺถาเรปิ โส อคารโว.

'โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเมปิ โส สคารโว.

'โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆปิ โส สคารโว.

'โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขายปิ โส สคารโว.

'โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ[๑] วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมิมฺปิ โส สคารโว.

'โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว, อปฺปมาเท อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ

---

[๑] ฉ.,เท. ฐานเมตํ

สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว, อปฺปมาเทปิ โส สคารโว.

'โส วต ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว, อปฺปมาเท สคารโว, ปฏิสนฺถาเร อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส ภนฺเต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว, อปฺปมาเท สคารโว, ปฏิสนฺถาเรปิ โส สคารโว.[๑] อิมสฺส โข อหํ ภนฺเต ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานามีติ.

"สาธุ สาธุ สารีปุตฺต, สาธุ โข ตฺวํ สารีปุตฺต. อิมสฺส มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อาชานาสิ 'โส วต สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเมปิ โส อคารโว ฯเปฯ 'โส วต สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว, อปฺปมาเท อคารโว, ปฏิสนฺถาเร สคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ อคารโว, ธมฺเม อคารโว, สงฺเฆ อคารโว, สิกฺขาย อคารโว, สมาธิสฺมึ อคารโว, อปฺปมาเท อคารโว, ปฏิสนฺถาเรปิ โส อคารโว. 'โส วต สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส สารีปุตฺต สตฺถริ สคารโว, ธมฺเมปิ โส สคารโว ฯเปฯ 'โส วต สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย

---

[๑] ฉ.,เท. สคารโวติ

สคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว, อปฺปมาเท สคารโว, ปฏิสนฺถาเร อคารโว ภวิสฺสตีติ เนตํ ฐานํ วิชฺชติ. โย โส สารีปุตฺต ภิกฺขุ สตฺถริ สคารโว, ธมฺเม สคารโว, สงฺเฆ สคารโว, สิกฺขาย สคารโว, สมาธิสฺมึ สคารโว, อปฺปมาเท สคารโว, ปฏิสนฺถาเรปิ โส สคารโว.[๑] อิมสฺส โข สารีปุตฺต มยา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส เอวํ วิตฺถาเรน อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ภาวนาสุตฺตํ

[๗๑] "ภาวนํ อนนุยุตฺตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิหรโต กิญฺจาปิ เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺเจยฺยาติ, อถ ขฺวสฺส เนว อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อภาวิตตฺตาติสฺส วจนียํ. กิสฺส อภาวิตตฺตา. จตุนฺนํ สติปฏฺฐานานํ, จตุนฺนํ สมฺมปฺปธานานํ, จตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ, ปญฺจนฺนํ อินฺทฺริยานํ, ปญฺจนฺนํ พลานํ, สตฺตนฺนํ โพชฺฌงฺคานํ, อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏิยา อณฺฑานิ อฏฺฐ วา ทส วา ทฺวาทส วา: ตานสฺสุ กุกฺกุฏิยา น สมฺมาอธิสยิตานิ, น สมฺมาปริเสทิตานิ, น สมฺมาปริภาวิตานิ. กิญฺจาปิ ตสฺสา กุกฺกุฏิยา เอวํ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม กุกฺกุฏโปตกา ปาทนขสิขาย วา มุขตุณฺฑเกน วา อณฺฑโกสํ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺเฌยฺยุนฺติ. อถ โข อภพฺพาว เต กุกฺกุฏโปตกา ปาทนขสิขาย วา มุขตุณฺฑเกน วา อณฺฑโกสํ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺฌิตุํ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถาหมูนิ[๒] ภิกฺขเว กุกฺกุฏิยา

---

[๑] ฉ.,เท. สคารโวติ [๒] ฉ.,เท. ตถา หิ, เอวมุปริปิ.

อณฺฑานิ น สมฺมาอธิสยิตานิ, น สมฺมาปริเสทิตานิ, น สมฺมาปริภาวิตานิ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนำ อนนุยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน วิหรโต กิญฺจาปิ เอวำ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย ‘อโห วต เม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตำ วิมุจฺเจยฺยาติ, อถ ขฺวสฺส เนว อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตำ วิมุจฺจติ. ตำ กิสฺส เหตุ. อภาวิตตฺตาติสฺส วจนียำ. กิสฺส อภาวิตตฺตา. จตุนฺนำ สติปฏฺฐานานำ, จตุนฺนำ สมฺมปฺปธานานำ, จตุนฺนำ อิทฺธิปาทานำ, ปญฺจนฺนำ อินฺทฺริยานำ, ปญฺจนฺนำ พลานำ, สตฺตนฺนำ โพชฺฌงฺคานำ, อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส.

ภาวนำ อนุยุตฺตสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิหรโต กิญฺจาปิ น เอวำ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย ‘อโห วต เม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตำ วิมุจฺเจยฺยาติ, อถ ขฺวสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตำ วิมุจฺจติ. ตำ กิสฺส เหตุ. ภาวิตตฺตาติสฺส วจนียำ. กิสฺส ภาวิตตฺตา. จตุนฺนำ สติปฏฺฐานานำ, จตุนฺนำ สมฺมปฺปธานานำ, จตุนฺนำ อิทฺธิปาทานำ, ปญฺจนฺนำ อินฺทฺริยานำ, ปญฺจนฺนำ พลานำ, สตฺตนฺนำ โพชฺฌงฺคานำ, อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏิยา อณฺฑานิ อฏฺฐ วา ทส วา ทฺวาทส วา; ตานสฺสุ กุกฺกุฏิยา สมฺมาอธิสยิตานิ, สมฺมาปริเสทิตานิ, สมฺมาปริภาวิตานิ. กิญฺจาปิ ตสฺสา กุกฺกุฏิยา น เอวำ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย ‘อโห วต เม กุกฺกุฏโปตกา ปาทนขสิขาย วา มุขตุณฺฑเกน วา อณฺฑโกสำ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺเฌยฺยุนฺติ, อถ โข ภพฺพาว เต กุกฺกุฏโปตกา ปาทนขสิขาย วา มุขตุณฺฑเกน วา อณฺฑโกสำ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺฌิตุำ. ตำ กิสฺส เหตุ. ตถาหมูนิ ภิกฺขเว กุกฺกุฏิยา อณฺฑานิ สมฺมาอธิสยิตานิ, สมฺมาปริเสทิตานิ,

สมฺมาปริภาวิตานิ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนำ อนุยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน วิหรโต กิญฺจาปิ น เอวำ อิจฺฉา อุปฺปชฺเชยฺย 'อโห วต เม อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตำ วิมุจฺเจยฺยาติ, อถ ขฺวสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตำ วิมุจฺจติ. ตำ กิสฺส เหตุ. ภาวิตตฺตาติสฺส วจนียำ. กิสฺส ภาวิตตฺตา. จตุนฺนำ สติปฏฺฐานานำ ฯเปฯ อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ผลภณฺฑสฺส[๑] วา ผลภณฺฑนฺเตวาสิสฺส[๒] วา ทิสฺสนฺเตว วาสิชเฏ องฺคุลิปทานิ ทิสฺสติ, องฺคุฏฺฐปทำ. โน จ ขฺวสฺส เอวำ ญาณำ โหติ 'เอตฺตกำ วา[๓] เม อชฺช ตสฺส[๔] วาสิชฏสฺส ขีณำ เอตฺตกำ วา[๓] หีโย เอตฺตกำ วา[๓] ปเรติ, อถ ขฺวสฺส ขีเณ 'ขีณนฺเตฺวว ญาณำ โหติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนำ อนุยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน วิหรโต กิญฺจาปิ น เอวำ ญาณำ โหติ 'เอตฺตกำ วา[๓] เม อชฺช อาสวานำ ขีณำ เอตฺตกำ วา[๓] หีโย เอตฺตกำ วา[๓] ปเรติ, อถ ขฺวสฺส ขีเณ 'ขีณนฺเตฺวว ญาณำ โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สามุทฺทิกาย นาวาย เวตฺตพนฺธนพทฺธาย ฉมฺมาสานิ อุทเก ปริยาทาย เหมนฺติเกน ถเล อุกฺขิตฺตาย วาตาตปวาตาตปปเรตานิ พนฺธนานิ, ตานิ ปาวุสฺสเกน เมเฆน อภิปฺปวุฏฺฐานิ อปฺปกสิเรเนว ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺติ[๕] ปูติกานิ ภวนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภาวนำ อนุยุตฺตสฺส ภิกฺขุโน วิหรโต อปฺปกสิเรเนว สญฺโญชนานิ ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺตีติ. [๖]. สตฺตมำ.

---

[๑] ฉ.,เท. ผลคณฺฑสฺส อิ. ปลคณฺฑสฺส [๒] ฉ.,เท. ผลคณฺฑนฺเตวาสิกสฺส อิ. ปลคณฺฑนฺเตวาสิกสฺส
[๓] ฉ.,เท.,อิ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ. เอวมุปริปิ. [๔] ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๕] ฉ.,เท. ปริหายนฺติ [๖] ฉ.,เท.,อิ. ปูติกานิ ภวนฺตีติ

๘. อคฺคิกฺขนฺโธปมสุตฺตํ

[๗๒] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ. อทฺทสา โข ภควา อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน อญฺญตรสฺมึ ปเทเส มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ,[๑] ทิสฺวา[๒] มคฺคา โอกฺกมฺม อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ปสฺสถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว อมุํ มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตนฺติ.

"เอวํ ภนฺเต.

"ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ อมุํ มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ อาลิงฺคิตฺวา[๓] อุปนิสีเทยฺย วา, อุปนิปชฺเชยฺย วา; ยํ วา ขตฺติยกญฺญํ วา พฺราหฺมณกญฺญํ วา คหปติกญฺญํ วา มุทุตลูนหตฺถปาทํ อาลิงฺคิตฺวา อุปนิสีเทยฺย วา, อุปนิปชฺเชยฺย วาติ. "เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยกญฺญํ วา พฺราหฺมณกญฺญํ วา คหปติกญฺญํ วา มุทุตลูนหตฺถปาทํ อาลิงฺคิตฺวา อุปนิสีเทยฺย วา, อุปนิปชฺเชยฺย วา; ทุกฺขญฺเหตํ ภนฺเต, ยํ อมุํ มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ อาลิงฺคิตฺวา อุปนิสีเทยฺย วา, อุปนิปชฺเชยฺย วาติ.

"อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรํ ทุสฺสีลสฺส ปาปธมฺมสฺส อสุจิสงฺกสฺสรสมาจารสฺส ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺตสฺส อสฺสมณสฺส สมณปฏิญฺญสฺส อพฺรหฺมจาริสฺส พฺรหฺมจาริปฏิญฺญสฺส อนฺโตปูติสฺส อวสฺสุตสฺส กสมฺพุชาตสฺส, ยํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สโชติภูตํ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. ทิสฺวาน

[๓] ฉ.,เท. อาลิงฺเคตฺวา

อมุํ มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺธํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ อาลิงฺคิตฺวา อุปนิสีเทยฺย วา, อุปนิปชฺเชยฺย วา. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส ภิกฺขเว มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ น เตฺวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺเชยฺย. ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุชาโต ขตฺติยกญฺญํ วา พฺราหฺมณกญฺญํ วา คหปติกญฺญํ วา มุทุตลูนหตฺถปาทํ อาลิงฺคิตฺวา อุปนิสีทติ วา, อุปนิปชฺชติ วา; ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. (๑)

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ พลวา ปุริโส ทพฺพาย วาลรชฺชุยา อุโภ ชงฺฆา เวเจตฺวา ฆฺเสยฺย, สา ฉวึ ฉินฺเทยฺย, ฉวึ เฉตฺวา จมฺมํ ฉินฺเทยฺย, จมฺมํ เฉตฺวา มํสํ ฉินฺเทยฺย, มํสํ เฉตฺวา นฺหารุํ ฉินฺเทยฺย, นฺหารุํ เฉตฺวา อฏฺฐึ ฉินฺเทยฺย, อฏฺฐึ เฉตฺวา อฏฺฐิมิญฺชํ อาหจฺจ ติฏฺเฐยฺย; ยํ วา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา อภิวาทนํ สาทิเยยฺยาติ. “เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา อภิวาทนํ สาทิเยยฺย; ทุกฺขญฺเหตํ ภนฺเต, ยํ พลวา ปุริโส ทพฺพาย วาลรชฺชุยา อุโภ ชงฺฆา เวเจตฺวา ฆฺเสยฺย, สา ฉวึ ฉินฺเทยฺย ฯเปฯ อฏฺฐิมิญฺชํ อาหจฺจ ติฏฺเฐยฺยาติ.

“อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรํ ทุสฺสีลสฺส ฯเปฯ กสมฺพุชาตสฺส, ยํ พลวา

ปุริโส ทพฺหาย วาลรชฺชุยา อุโภ ชงฺฆา เวเจตฺวา ฆเสยฺย, สา ฉวึ ฉินฺเทยฺย ฯเปฯ อฏฺฐิมิญฺชํ อาหจฺจ ติฏฺเฐยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส ภิกฺขเว มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺเชยฺย. ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ฯเปฯ กสมฺพุชาโต ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา อภิวาทนํ สาทิยติ, ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย; กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. (๒)

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ พลวา ปุริโส ติณฺหาย สตฺติยา เตลโธตาย ปจฺโจรสฺมึ ปหเรยฺย; ยํ วา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา อญฺชลิกมฺมํ สาทิเยยฺยาติ. “เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา อญฺชลิกมฺมํ สาทิเยยฺย; ทุกฺขญฺเหตํ ภนฺเต, ยํ พลวา ปุริโส ติณฺหาย สตฺติยา เตลโธตาย ปจฺโจรสฺมึ ปหเรยฺยาติ.

“อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรํ ทุสฺสีลสฺส ฯเปฯ กสมฺพุชาตสฺส, ยํ พลวา ปุริโส ติณฺหาย สตฺติยา เตลโธตาย ปจฺโจรสฺมึ ปหเรยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส ภิกฺขเว มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺเชยฺย. ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ฯเปฯ กสมฺพุชาโต ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา อญฺชลิกมฺมํ

สาทิยติ, ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย; กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. (๓)

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ พลวา ปุริโส ตตฺเตน อโยปฏฺเฐน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน กายํ สมฺปลิเวเจยฺย; ยํ วา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ จีวรํ ปริภุญฺเชยฺยาติ.

"เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ จีวรํ ปริภุญฺเชยฺย; ทุกฺขญฺเหตํ ภนฺเต, ยํ พลวา ปุริโส ตตฺเตน อโยปฏฺเฐน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน กายํ สมฺปลิเวเจยฺยาติ.

"อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรํ ทุสฺสีลสฺส ฯเปฯ กสมฺพุชาตสฺส, ยํ พลวา ปุริโส ตตฺเตน อโยปฏฺเฐน อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน กายํ สมฺปลิเวเจยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส ภิกฺขเว มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺเชยฺย. ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ฯเปฯ กสมฺพุชาโต ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ จีวรํ ปริภุญฺชติ, ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย; กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชติ. (๔)

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ พลวา ปุริโส ตตฺเตน อโยสงฺกุนา อาทิตฺเตน[๑] สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน[๑] มุขํ วิวริตฺวา ตตฺตํ โลหคุฬํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ มุเข ปกฺขิเปยฺย, ตํ ตสฺส โอฏฺฐมฺปิ ทเหยฺย, มุขมฺปิ ทเหยฺย ชิวฺหมฺปิ ทเหยฺย, กณฺฐมฺปิ ทเหยฺย, อุรมฺปิ[๒] ทเหยฺย, อนฺตมฺปิ อนฺตคุณมฺปิ อาทาย อโธภาคา นิกฺขเมยฺย; ยํ วา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺเชยฺยาติ. “เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺเชยฺย; ทุกฺขญฺเหตํ ภนฺเต. ยํ พลวา ปุริโส ตตฺเตน อโยสงฺกุนา อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน มุขํ วิวริตฺวา ตตฺตํ โลหคุฬํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ มุเข ปกฺขิเปยฺย, ตํ ตสฺส โอฏฺฐมฺปิ ทเหยฺย, มุขมฺปิ ทเหยฺย, ชิวฺหมฺปิ ทเหยฺย, กณฺฐมฺปิ ทเหยฺย, อุรมฺปิ ทเหยฺย,[๓] อนฺตมฺปิ อนฺตคุณมฺปิ อาทาย อโธภาคา นิกฺขเมยฺยาติ.

“อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรํ ทุสฺสีลสฺส ฯเปฯ กสมฺพุชาตสฺส, ยํ พลวา ปุริโส ตตฺเตน อโยสงฺกุนา อาทิตฺเตน สมฺปชฺชลิเตน สญฺโชติภูเตน มุขํ วิวริตฺวา ตตฺตํ โลหคุฬํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชลิตํ สญฺโชติภูตํ มุเข ปกฺขิเปยฺย, ตํ ตสฺส โอฏฺฐมฺปิ ทเหยฺย, มุขมฺปิ ทเหยฺย, ชิวฺหมฺปิ ทเหยฺย, กณฺฐมฺปิ ทเหยฺย, อุรมฺปิ ทเหยฺย, อนฺตมฺปิ อนฺตคุณมฺปิ อาทาย อโธภาคา นิกฺขเมยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส

[๑-๑] ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. อุทรมฺปิ
[๓] สฺยา. ทเหยฺย

ภิกฺขเว มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยํ อุปปชฺเชยฺย. ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ฯเปฯ กสมฺพุชาโต ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชติ, ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว[๑] โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย; กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยํ อุปปชฺชติ. (๕)

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ พลวา ปุริโส สีเส วา คเหตฺวา ขนฺเธ วา คเหตฺวา ตตฺตํ อโยมญฺจํ วา อโยปีจฺฉं วา อาทิตฺตं สมฺปชฺชลิตं สญฺโชติภูตं อภินิสีทาเปยฺย วา อภินิปชฺชาเปยฺย วา, ยํ วา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยं มญฺจปีจฺฉं ปริภุญฺเชยฺยาติ. “เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยं มญฺจปีจฺฉं ปริภุญฺเชยฺย; ทุกฺขญฺเหตं ภนฺเต. ยํ พลวา ปุริโส สีเส วา คเหตฺวา ขนฺเธ วา คเหตฺวา ตตฺตํ อโยมญฺจํ วา อโยปีจฺฉं วา อาทิตฺตं สมฺปชฺชลิตं สญฺโชติภูตं อภินิสีทาเปยฺย วา อภินิปชฺชาเปยฺย วาติ.

“อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรं ทุสฺสีลสฺส ฯเปฯ กสมฺพุชาตสฺส ยํ พลวา ปุริโส สีเส วา คเหตฺวา ขนฺเธ วา คเหตฺวา ตตฺตํ อโยมญฺจํ วา อโยปีจฺฉं วา อาทิตฺตं สมฺปชฺชลิตं สญฺโชติภูตं อภินิสีทาเปยฺย วา อภินิปชฺชาเปยฺย วา. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส ภิกฺขเว มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ น เตฺวว ตปฺปจฺจยา

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปชฺเชยฺย; ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ฯเปฯ กสมฺพุชาโต ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยं มญฺจปีฐं ปริภุญฺชติ. ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตं อหิตาย ทุกฺขาย; กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายं ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปชฺชติ. (๖)

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. กตมํ นุ โข วรํ, ยํ พลวา ปุริโส อุทฺธโปาทํ อโธสิรํ คเหตฺวา ตตฺตาย โลหกุมฺภิยา ปกฺขิเปยฺย อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติภูตาย, โส ตตฺถ เผณุทฺเทหกํ ปจฺจมาโน สกิมฺปิ อุทฺธโ คจฺเฉยฺย, สกิมฺปิ อโธ คจฺเฉยฺย, สกิมฺปิ ติริยํ คจฺเฉยฺย; ยํ วา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยं วิหารํ ปริภุญฺเชยฺยาติ. “เอตเทว ภนฺเต วรํ, ยํ ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยं วิหารํ ปริภุญฺเชยฺย; ทุกฺขญฺเหตํ ภนฺเต. ยํ พลวา ปุริโส อุทฺธโปาทํ อโธสิรํ คเหตฺวา ตตฺตาย โลหกุมฺภิยา ปกฺขิเปยฺย อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติภูตาย; โส ตตฺถ เผณุทฺเทหกํ ปจฺจมาโน สกิมฺปิ อุทฺธโ คจฺเฉยฺย, สกิมฺปิ อโธ คจฺเฉยฺย, สกิมฺปิ ติริยํ คจฺเฉยฺยาติ.

“อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว, ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว, ยถา เอตเทว ตสฺส วรํ ทุสฺสีลสฺส ฯเปฯ กสมฺพุชาตสฺส, ยํ พลวา ปุริโส อุทฺธโปาทํ อโธสิรํ คเหตฺวา ตตฺตาย โลหกุมฺภิยา ปกฺขิเปยฺย อาทิตฺตาย สมฺปชฺชลิตาย สญฺโชติภูตาย; โส ตตฺถ เผณุทฺเทหกํ ปจฺจมาโน สกิมฺปิ อุทฺธโ คจฺเฉยฺย, สกิมฺปิ อโธ คจฺเฉยฺย, สกิมฺปิ ติริยํ คจฺเฉยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตโตนิทานญฺหิ โส ภิกฺขเว

มรณํ วา นิคจฺเฉยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ, น เตฺวว ตปฺปจฺจยา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปชฺเชยฺย; ยญฺจ โข โส ภิกฺขเว ทุสฺสีโล ฯเปฯ กสมฺพุชาโต ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สทฺธาเทยฺยํ วิหารํ ปริภุญฺชติ. ตญฺหิ ตสฺส ภิกฺขเว โหติ ทีฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย, กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปชฺชติ. (๗)

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'เยสญฺจ มยํ ปริภุญฺชาม จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ,[๑] เตสं เต การา มหปฺผลา ภวิสฺสนฺติ มหานิสංสา. อมฺหากญฺเจวายं ปพฺพชฺชา อวญฺฌา ภวิสฺสติ สผลา สอุทฺรยาติ, เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพं. อตฺตตฺถํ วา ภิกฺขเว สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปาเทตุं, ปรตฺถํ วา ภิกฺขเว สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปาเทตุं, อุภยตฺถํ วา ภิกฺขเว สมฺปสฺสมาเนน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปาเทตุนฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน, สฏฺฐิมตฺตานํ ภิกฺขูนं อุณฺหं โลหิตं มุขโต อุคฺคญฺฉิ, สฏฺฐิมตฺตา ภิกฺขู สิกฺขं ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตึสุ "ทุกฺกรं ภควา, สุทุกฺกรं ภควาติ.

สฏฺฐิมตฺตานํ ภิกฺขูนं อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสูติ. อฏฺฐมं.

---

[๑] ฉ.,เท. ปริกฺขารํ

๕. สุเนตฺตสุตฺตํ

[๗๓] "ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว สุเนตฺโต นาม สตฺถา อโหสิ ติตฺถกโร กาเมสุ วีตราโค. สุเนตฺตสฺส โข ปน ภิกฺขเว สตฺถุโน อเนกานิ สาวกสตานิ อเหสุ. สุเนตฺโต สตฺถา สาวกานํ พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสติ.[๑] เย โข [๒] ภิกฺขเว สุเนตฺตสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ นปฺปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชึสุ. เย โข ปน ภิกฺขเว สุเนตฺตสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ ปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชึสุ.

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว มูคปกฺโข นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ อรเนมิ นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ กุฑฺฑาโล[๓] นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ หตฺถิปาโล นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ โชติปาโล นาม สตฺถา อโหสิ ฯเปฯ อรโก นาม สตฺถา อโหสิ ติตฺถกโร กาเมสุ วีตราโค. อรกสฺส โข ปน ภิกฺขเว สตฺถุโน อเนกานิ สาวกสตานิ อเหสุ. อรโก นาม สตฺถา สาวกานํ พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสติ.[๔] เย โข ภิกฺขเว อรกสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ นปฺปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชึสุ. เย โข ปน ภิกฺขเว อรกสฺส สตฺถุโน พฺรหฺมโลกสหพฺยตาย ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส จิตฺตานิ ปสาเทสุ, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชึสุ.

---

[๑] ฉ.,เท. เทเสสิ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปน
[๓] ฉ.,เท. กุฑฺฑาลโก [๔] ฉ.,เท. เทเสสิ

ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว. โย อิเม สตฺต สตฺถาเร ติตฺถกเร กาเมสุ วีตราเค อเนกสตปริวาเร สสาวกสงฺเฆ ทุฏฺฐจิตฺโต[๑] อกฺโกเสยฺย ปริภาเสยฺย, พหุํ โส อปุญฺญํ ปสเวยฺยาติ. “เอวํ ภนฺเต. “โย ภิกฺขเว อิเม สตฺต สตฺถาเร ติตฺถกเร กาเมสุ วีตราเค อเนกสตปริวาเร สสาวกสงฺเฆ ทุฏฺฐจิตฺโต อกฺโกเสยฺย ปริภาเสยฺย, พหุํ โส อปุญฺญํ ปสเวยฺย. โย เอกํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนํ ปุคฺคลํ ทุฏฺฐจิตฺโต อกฺโกสติ ปริภาสติ, อยํ ตโต พหุตรํ อปุญฺญํ ปสวติ. ตํ กิสฺส เหตุ. นาหํ ภิกฺขเว อิโต พหิทฺธา เอวรูปึ ขนฺตึ วทามิ ยถามํ สพฺรหฺมจารีสุ.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘น เตฺวว อมฺหํ[๒] สพฺรหฺมจารีสุ จิตฺตานิ ปทุฏฺฐานิ ภวิสฺสนฺตีติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. นวมํ.

๑๐. อรกสุตฺตํ

[๗๔] “ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว อรโก นาม สตฺถา อโหสิ ติตฺถกโร กาเมสุ วีตราโค. อรกสฺส โข ปน ภิกฺขเว สตฺถุโน อเนกานิ สาวกสตานิ อเหสุํ. อรโก สตฺถา สาวกานํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ ‘อปฺปกํ พฺราหฺมณ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ พหุทุกฺขํ พหูปายาสํ มนฺตาย[๓] โผฏฺฐพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ พฺรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณํ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ติณคฺเค อุสฺสาวพินฺทุ สุริเย อุคฺคจฺฉนฺเต ขิปฺปเมว ปฏิวิคจฺฉติ, น จิรฏฺฐิติกํ โหติ; เอวเมว

---

[๑] ฉ.,เท. ปทุฏฺฐจิตฺโต
[๒] ฉ.,เท.,อิ. น โน
[๓] ฉ.,เท. มนฺตายํ, เอวมุปริปิ.

โข พฺราหฺมณ อุสฺสาวพินฺทูปมํ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ พหุทุกฺขํ พหูปายาสํ มนฺตาย โผฏฺฐพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ พฺรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ถุลฺลผุสิตเก เทเว วสฺสนฺเต อุทกพุพฺพุฬนฺ[๑] ขิปฺปเมว ปฏิวิคจฺฉติ, น จิรฏฺฐิติกนฺ โหติ; เอวเมว โข พฺราหฺมณ อุทกพุพฺพุฬูปมํ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ พหุทุกฺขํ พหูปายาสํ มนฺตาย โผฏฺฐพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ พฺรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ อุทเก ทณฺฑราชิ ขิปฺปเมว ปฏิวิคจฺฉติ, น จิรฏฺฐิติกา โหติ; เอวเมว โข พฺราหฺมณ อุทเก ทณฺฑราชูปมํ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ ฯเปฯ นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ นที ปพฺพเตยฺยา ทูรงฺคมา สีฆโสตา หารหารินี, นตฺถิ โส ขโณ วา ลโย วา มุหุตฺโต วา, ยํ สา ติฏฺเฐยฺย,[๒] อถ โข สา คจฺฉเต จ[๓] วตฺตเต จ[๓] สนฺทเต จ;[๓] เอวเมว โข พฺราหฺมณ นทีปพฺพเตยฺยูปมํ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ ฯเปฯ นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ พลวา ปุริโส ชิวฺหคฺเค เขฬปิณฺฑํ สญฺญูหิตฺวา อปฺปกสิเรเนว วเมยฺย; เอวเมว โข พฺราหฺมณ เขฬปิณฺฑูปมํ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ ฯเปฯ นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺ.

---

[๑] "อุทกปุพฺพพนฺติปิ ปาโฐ. [๒] สี. ถรติ ฉ.,เท. อาวตฺตติ อิ. อารมติ
[๓] ฉ.,เท. ว อิ. เอว

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ทิวสสนฺตตฺเต อโยกฏาเห มํสเปสิ[๑] ปกฺขิตฺตา ขิปฺปเมว ปฏิวิคจฺฉติ, น จิรฏฺฐิติกา โหติ; เอวเมว โข พฺราหฺมณ มํสเปสูปมํ มนุสฺสานํ ชีวิตํ ปริตฺตํ ลหุกํ ฯเปฯ นตฺถิ ชาตสฺส อมรณํ.

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ คาวี วชฺฌา อาฆาตนํ นียมานา ยญฺญเทว[๒] ปาทํ อุทฺธรติ สนฺติเก[๓] [๔] วธสฺส สนฺติเก มรณสฺส, เอวเมว โข พฺราหฺมณ คาวีวชฺฌูปมํ[๕] ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ พหุทุกฺขํ พหูปายาสํ มนฺตาย โผฏฺฐพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ พฺรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺติ.

เตน โข ปน ภิกฺขเว สมเยน มนุสฺสานํ สฏฺฐิวสฺสสหสฺสานิ อายุปฺปมาณํ อโหสิ, ปญฺจวสฺสสติกา กุมาริกา อลํปเตยฺยา อโหสิ. เตน โข ปน ภิกฺขเว สมเยน มนุสฺสานํ ฉเพฬาพาธา อเหสุ: สีตํ อุณฺหํ ชิคจฺฉา ปิปาสา อุจฺจาโร ปสฺสาโว. โส หิ นาม ภิกฺขเว อรโก สตฺถา เอวํทิฆายุเกสุ มนุสฺเสสุ เอวํจิรฏฺฐิติเกสุ เอวํอปฺปาพาเธสุ สาวกานํ เอวํ ธมฺมํ เทเสสฺสติ 'อปฺปกํ พฺราหฺมณ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ พหุทุกฺขํ พหูปายาสํ มนฺตาย โผฏฺฐพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ พฺรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส อมรณนฺติ.

เอตรหิ [๖] ภิกฺขเว สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อปฺปกํ ชีวิตํ มนุสฺสานํ ปริตฺตํ ลหุกํ พหุทุกฺขํ พหูปายาสํ มนฺตาย โผฏฺฐพฺพํ, กตฺตพฺพํ กุสลํ, จริตพฺพํ พฺรหฺมจริยํ, นตฺถิ ชาตสฺส

---

[๑] สฺยา. มํสเปสี
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ยํ ยเทว
[๓] ฉ.,เท.,อิ. สนฺติเกว
[๔] ฉ.,เท.,อิ. โหติ
[๕] ฉ.,เท. โควชฺฌูปมํ
[๖] ฉ.,เท. ตํ อิ. ตํ โข

อมรณนฺติ. เอตรหิ ภิกฺขเว โย จิรํ ชีวติ, โส วสฺสสตํ อปฺปํ วา ภิยฺโย วา. วสฺสสตํ โข ปน ภิกฺขเว ชีวนฺโต ตีณิเยว อุตุสตานิ ชีวติ: อุตุสตํ เหมนฺตานํ, อุตุสตํ คิมฺหานํ, อุตุสตํ วสฺสานํ. ตีณิ โข ปน ภิกฺขเว อุตุสตานิ ชีวนฺโต ทฺวาทสเยว มาสสตานิ ชีวติ: จตฺตาริ มาสสตานิ, เหมนฺตานํ จตฺตาริ, มาสสตานิ คิมฺหานํ, จตฺตาริ มาสสตานิ, วสฺสานํ. ทฺวาทส โข ปน ภิกฺขเว มาสสตานิ ชีวนฺโต จตุวีสตีเยว อฑฺฒมาสสตานิ ชีวติ: อฏฺฐจฑฺฒมาสสตานิ เหมนฺตานํ, อฏฺฐจฑฺฒมาสสตานิ คิมฺหานํ, อฏฺฐจฑฺฒมาสสตานิ วสฺสานํ. จตุวีสตี โข ปน ภิกฺขเว อฑฺฒมาสสตานิ ชีวนฺโต ฉตฺตึสเยว รตฺติสหสฺสานิ ชีวติ: ทฺวาทส รตฺติสหสฺสานิ เหมนฺตานํ, ทฺวาทส รตฺติสหสฺสานิ คิมฺหานํ, ทฺวาทส รตฺติสหสฺสานิ วสฺสานํ. ฉตฺตึส โข ปน ภิกฺขเว รตฺติสหสฺสานิ ชีวนฺโต เทฺวสตฺตติญฺเญว[๑] ภตฺตสหสฺสานิ ภุญฺชติ: จตุวีสตี ภตฺตสหสฺสานิ เหมนฺตานํ, จตุวีสตี ภตฺตสหสฺสานิ คิมฺหานํ, จตุวีสตี ภตฺตสหสฺสานิ วสฺสานํ, สทฺธึ มาตุถญฺญาย สทฺธึ ภตฺตนฺตราเยน.

ตตฺริเม ภตฺตนฺตรายา: กุปิโตปิ[๒] ภตฺตํ น ภุญฺชติ, ทุกฺขิโตปิ ภตฺตํ น ภุญฺชติ, พฺยาธิโตปิ ภตฺตํ น ภุญฺชติ, อุโปสถิโกปิ ภตฺตํ น ภุญฺชติ, อลาภเกนปิ ภตฺตํ น ภุญฺชติ. อิติ โข ภิกฺขเว มยา วสฺสสตายุกสฺส มนุสฺสสฺส อายุปิ สงฺขาโต: อายุปฺปมาณมฺปิ สงฺขาตํ อุตูปิ สงฺขาตา, สัวจฺฉราปิ สงฺขาตา, มาสาปิ สงฺขาตา, อฑฺฒมาสาปิ สงฺขาตา, รตฺตีปิ สงฺขาตา, ทิวาปิ สงฺขาตา, ภตฺตาปิ สงฺขาตา, ภตฺตนฺตรายาปิ สงฺขาตา, ยํ ภิกฺขเว สตฺถารา กรณียํ สาวกานํ หิเตสินา อนุกมฺปเกน อนุกมฺปึ

---

[๑] ฉ.,เท. เทฺวสตฺตติเยว [๒] ฉ.,เท. กปิมิทฺโธปิ

อุปาทาย, กตํ โว ตํ มยา. เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมูลานิ, เอตานิ สุญฺญาคารานิ. ฌายถ ภิกฺขเว, มา ปมาทตฺถ, มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ. อยํ โว อมฺหากํ อนุสาสนีติ. ทสมํ.

สตฺตโม มหาวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานํ

หิรี สุริยํ อุปมา[๒] ธมฺมญฺญ ปาริณตฺตกํ
สกฺกจฺจํ ภาวนา[๓] อคฺคิ สุเนตฺตอรเกน จาติ.[๔]

---

[๑] สฺยา. มหาวคฺโค ทุติโย
[๒] สฺยา. หิริปุริสํ นาครํ อุปมา
[๓] สฺยา. ภาวนํ
[๔] สฺยา. สุเนตฺตอรเกนาสุสานีติ

๘. วินยวคฺโค*

๑. ปฐมวินยธรสุตฺตํ

[๗๕] “สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสංวรสංวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหตีติ. ปฐมं.

๒. ทุติยวินยธรสุตฺตํ

[๗๖] “สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ

---

* สฺยา. วินยวคฺโค ตติโย

ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหตีติ. ทุติยं.

๓. ตติยวินยธรสุตฺตํ

[๗๗] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, วินเย โข ปน จิโต โหติ อสํหีโร, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหตีติ. ตติยं

๔. จตุตฺถวินยธรสุตฺตํ

[๗๘] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ, เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช

วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โหตีติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมวินยธรโสภนสุตฺตํ

[๗๙] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ วินยธโร โสภติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, สีลวา โหติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, จตุนฺนํ ฌานานํ ฯเปฯ อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ[๑] วินยธโร โสภตีติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยวินยธรโสภนสุตฺตํ

[๘๐] "สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต วินยธโร โสภติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, จตุนฺนํ ฌานานํ ฯเปฯ อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต วินยธโร โสภตีติ. ฉฏฺฐํ.

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

๗. ตติยวินยธรโสภนสุตฺตํ

[๘๑] “สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต วินยธโร โสภติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, วินเย โข ปน จิโต โหติ อสํหีโร, จตุนฺนํ ฌานานํ ฯเปฯ อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต วินยธโร โสภตีติ. สตฺตมํ.

๘. จตุตฺถวินยธรโสภนสุตฺตํ

[๘๒] “สตฺตหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต วินยธโร โสภติ. กตเมหิ สตฺตหิ. อาปตฺตึ ชานาติ, อนาปตฺตึ ชานาติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, ครุกํ อาปตฺตึ ชานาติ, อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต วินยธโร โสภตีติ. อฏฺฐมํ.

๙. สตฺถุสาสนสุตฺตํ

[๘๓] อถ โข อายสฺมา อุปาลิ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อุปาลิ ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ เม ภนฺเต

ภควา สงฺฆิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมหํ ภควโต ธมฺมํ สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ.

"เย โข ตฺวํ อุปาลิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ 'อิเม ธมฺมา น เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สංวตฺตนฺตีติ, เอกํเสน อุปาลิ ธาเรยฺยาสิ 'เนโส ธมฺโม, เนโส วินโย, เนตं สตฺถุสาสนนฺติ. เย จ โข ตฺวํ อุปาลิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ 'อิเม ธมฺมา เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สංวตฺตนฺตีติ, เอกํเสน อุปาลิ ธาเรยฺยาสิ 'เอโส ธมฺโม, เอโส วินโย, เอตं สตฺถุสาสนนฺติ. นวมं.

๑๐. อธิกรณสมถสุตฺตं

[๘๔] "สตฺติเม ภิกฺขเว อธิกรณสมถา ธมฺมา อุปฺปนฺนุปฺปนฺนานं อธิกรณานं สมถาย วูปสมาย. กตเม สตฺต. สมฺมุขาวินโย ทาตพฺโพ, สติวินโย ทาตพฺโพ, อมูฬฺหวินโย ทาตพฺโพ, ปฏิญฺญาตกรณं [๑], เยภุยฺยสิกา [๒], ตสฺสปาปิยสิกา [๒], ติณวตฺถารโก [๓]. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต อธิกรณสมถา ธมฺมา อุปฺปนฺนุปฺปนฺนานं อธิกรณานं สมถาย วูปสมายาติ. ทสมं.

อฏฺฐโม วินยวคฺโค.[๔]

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ทาตพฺพํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ทาตพฺพา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ทาตพฺโพ
[๔] สฺยา. วินยวคฺโค ตติโย

ตสฺสุทฺทานํ[๑]

จตุโร วินยธรา จตุโร เจว โสภนา
สาสนํ อธิกรณ- สมเถนฏฺฐเม ทสาติ.

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

๕. สมณวคฺโค[๑]

๑. ภิกฺขุสุตฺตํ

[๘๕] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "สตฺตนฺนํ ภิกฺขเว ธมฺมานํ ภินฺนตฺตา ภิกฺขุ โหติ. กตเมสํ สตฺตนฺนํ. สกฺกายทิฏฺฐิ ภินฺนา โหติ, วิจิกิจฺฉา ภินฺนา โหติ, สีลพฺพตปรามาโส ภินฺโน โหติ, ราโค ภินฺโน โหติ, โทโส ภินฺโน โหติ, โมโห ภินฺโน โหติ, มาโน ภินฺโน โหติ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว สตฺตนฺนํ ธมฺมานํ ภินฺนตฺตา ภิกฺขุ โหตีติ. ปฐมํ.

๒. สมณสุตฺตํ

[๘๖] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "สตฺตนฺนํ ภิกฺขเว ธมฺมานํ สมิตตฺตา สมโณ โหติ ฯเปฯ. ทุติยํ.

๓. พฺราหฺมณสุตฺตํ

[๘๗] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "พาหิตตฺตา พฺราหฺมโณ โหติ ฯเปฯ. ตติยํ.

๔. โสตฺถิยสุตฺตํ

[๘๘] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "นิสฺสุตฺตตฺตา โสตฺถิโย โหติ ฯเปฯ. จตุตฺถํ.

---

[๑] สฺยา. วคฺคาสงฺคหิตา สุตฺตนฺตา

๕. นหาตกสุตฺตํ

[๘๙] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "นหาตตฺตา นหาตโก[๑] โหติ ฯเปฯ. ปญฺจมํ.

๖. เวทคูสุตฺตํ

[๙๐] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "วิทิตตฺตา เวทคู โหติ ฯเปฯ. ฉฏฺฐํ.

๗. อริยสุตฺตํ

[๙๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "อารกตฺตา อริโย โหติ. สตฺตมํ.

๘. อรหาสุตฺตํ

[๙๒] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "อารกตฺตา อรหา โหติ. กตเมสํ สตฺตนฺนํ. สกฺกายทิฏฺฐิ อารกา โหติ, วิจิกิจฺฉา อารกา โหติ, สีลพฺพตปรามาโส อารโก โหติ, ราโค อารโก โหติ, โทโส อารโก โหติ, โมโห อารโก โหติ, มาโน อารโก โหติ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว สตฺตนฺนํ ธมฺมานํ อารกตฺตา อรหา โหตีติ. อฏฺฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. นฺหาตตฺตา นฺหาตโก

๙. อสทฺธมฺมสุตฺตํ

[๙๓] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "สตฺติเม ภิกฺขเว อสทฺธมฺมา. กตเม สตฺต. อสฺสทฺโธ โหติ, อหิริโก โหติ, อโนตฺตปฺปี โหติ, อปฺปสฺสุโต โหติ, กุสีโต โหติ, มุฏฺฐสฺสติ โหติ, ทุปฺปญฺโญ โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต อสทฺธมฺมาติ. นวมํ.

๑๐. สทฺธมฺมสุตฺตํ

[๙๔] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ฯเปฯ ภคฺเคสุ ฯเปฯ "สตฺติเม ภิกฺขเว สทฺธมฺมา. กตเม สทฺธมฺมา. สทฺโธ โหติ, หิริมา โหติ, โอตฺตปฺปี โหติ, พหุสฺสุโต โหติ, อารทฺธวิริโย โหติ, สติมา โหติ, ปญฺญวา โหติ. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต สทฺธมฺมาติ. ทสมํ.

นวโม สมณวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ[๑]

ภิกฺขุ สมโณ พฺราหฺมโณ โสตฺถิโย เจว นหาตโก
เวทคู อริโย อรหา อสทฺธมฺมา จ สทฺธมฺมาติ.

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

๑๐. อาหุเนยฺยวคฺโค

[๙๕] “สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล จกฺขุสฺมึ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ อนิจฺจสญฺญี อนิจฺจปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, โส อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเจ ว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ [๑] ภิกฺขเว ปฐโม ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล จกฺขุสฺมึ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ อนิจฺจสญฺญี อนิจฺจปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, ตสฺส อปุพฺพํ อจริมํ อาสวปริยาทานญฺจ โหติ ชีวิตปริยาทานญฺจ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล จกฺขุสฺมึ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ อนิจฺจสญฺญี อนิจฺจปฏิสํเวที สตตํ สมิตํ อพฺโพกิณฺณํ เจตสา อธิมุจฺจมาโน ปญฺญาย ปริโยคาหมาโน, โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุปหจฺจปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุทฺธโสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี. อยํ ภิกฺขเว สตฺตโม ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย ฯเปฯ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โข

อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. อิเม โข ภิกฺขเว สตฺต ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. (๑)

[๙๖ - ๖๒๒] "สตฺติเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเม สตฺต. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล จกฺขุสฺมึ ทุกฺขานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ จกฺขุสฺมึ อนตฺตานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ จกฺขุสฺมึ ขยานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ จกฺขุสฺมึ วยานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ จกฺขุสฺมึ วิราคานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ จกฺขุสฺมึ นิโรธานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ จกฺขุสฺมึ ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ (๒-๘)

โสตสฺมึ ฯเปฯ ฆานสฺมึ ฯเปฯ ชิวฺหาย ฯเปฯ กายสฺมึ ฯเปฯ มนสฺมึ ฯเปฯ (๙-๔๘)

รูเปสุ ฯเปฯ สทฺเทสุ ฯเปฯ คนฺเธสุ ฯเปฯ รเสสุ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺเพสุ ฯเปฯ ธมฺเมสุ ฯเปฯ (๔๙-๙๖)

จกฺขุวิญฺญาเณ ฯเปฯ โสตวิญฺญาเณ ฯเปฯ ฆานวิญฺญาเณ ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺญาเณ ฯเปฯ กายวิญฺญาเณ ฯเปฯ มโนวิญฺญาเณ ฯเปฯ (๙๗-๑๔๔)

จกฺขุสมฺผสฺเส ฯเปฯ โสตสมฺผสฺเส ฯเปฯ ฆานสมฺผสฺเส ฯเปฯ ชิวฺหาสมฺผสฺเส ฯเปฯ กายสมฺผสฺเส ฯเปฯ มโนสมฺผสฺเส ฯเปฯ (๑๔๕-๑๙๒)

จกฺขุสมฺผสฺสชาย เวทนาย ฯเปฯ โสตสมฺผสฺสชาย เวทนาย ฯเปฯ ฆานสมฺผสฺสชาย เวทนาย ฯเปฯ ชิวฺหาสมฺผสฺสชาย เวทนาย ฯเปฯ กายสมฺผสฺสชาย เวทนาย ฯเปฯ มโนสมฺผสฺสชาย เวทนาย ฯเปฯ (๑๙๓-๒๔๐)

รูปสญฺญาย ฯเปฯ สทฺทสญฺญาย ฯเปฯ คนฺธสญฺญาย ฯเปฯ รสสญฺญาย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพสญฺญาย ฯเปฯ ธมฺมสญฺญาย ฯเปฯ (๒๔๑-๒๘๘)

รูปสญฺเจตนาย ฯเปฯ สทฺทสญฺเจตนาย ฯเปฯ คนฺธสญฺเจตนาย ฯเปฯ รสสญฺเจตนาย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพสญฺเจตนาย ฯเปฯ ธมฺมสญฺเจตนาย ฯเปฯ (๒๘๙-๓๓๖)

รูปตณฺหาย ฯเปฯ สทฺทตณฺหาย ฯเปฯ คนฺธตณฺหาย ฯเปฯ รสตณฺหาย ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพตณฺหาย ฯเปฯ ธมฺมตณฺหาย ฯเปฯ (๓๓๗-๓๘๔)

รูปวิตกฺเก ฯเปฯ สทฺทวิตกฺเก ฯเปฯ คนฺธวิตกฺเก ฯเปฯ รสวิตกฺเก ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพวิตกฺเก ฯเปฯ ธมฺมวิตกฺเก ฯเปฯ (๓๘๕-๔๓๒)

รูปวิจาเร ฯเปฯ สทฺทวิจาเร ฯเปฯ คนฺธวิจาเร ฯเปฯ รสวิจาเร ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพวิจาเร ฯเปฯ ธมฺมวิจาเร ฯเปฯ (๔๓๓-๔๘๐) [๑]

รูปกฺขนฺเธ ฯเปฯ เวทนากฺขนฺเธ ฯเปฯ สญฺญากฺขนฺเธ ฯเปฯ สงฺขารกฺขนฺเธ ฯเปฯ วิญฺญาณกฺขนฺเธ ฯเปฯ อนิจฺจานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ ทุกฺขานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ อนตฺตานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ ขยานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ วยานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ วิราคานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ นิโรธานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี วิหรติ ฯเปฯ[๒] โลกสฺสาติ.[๒] (๔๘๑-๕๒๘)

---

[๑] ฉ.,เท. ปญฺจกฺขนฺเธ ฯเปฯ.

[๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

ฉทฺวารารมฺมเณเสฺวตฺถ[๑] วิญฺญาเณสุ จ ผสฺเสสุ
เวทนาสุ จ ทฺวารสฺส สุตฺตา โหนฺติ วิสุ๋ อฏฺ๋ จ.

สญฺญา สญฺเจตนา ตณฺหา วิตกฺเกสุ วิจาเร จ
โคจรสฺส วิสุ๋ อฏฺ๋ ปญฺจกฺขนฺเธ จ ปจฺเจเก.

โสพฺพสเสฺวตฺถ มูเลสุ อนิจฺจ๋ ทุกฺขมนตฺตา
ขยา วยา วิราคา จ นิโรธา ปฏินิสฺสคฺคา.

กมฺ อฏฺฐานุปสฺสา โย เชตฺวาน วิสุ๋ วิสุ๋
สมฺปิณฺฑิเตสุ สพฺเพสุ โหนฺติ ปญฺจ สตานิ จ
อฏฺ๋จวีสติ สุตฺตานิ อาหุเนยฺเย จ วิคฺคิเก.[๑]

ทสโม อาหุเนยฺยวคฺโค.

๑๑. ราคเปยฺยาล๋

[๖๒๓] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม สตฺต. สติสมฺโพชฺฌงฺโค ฯเปฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๑)

[๖๒๔] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม สตฺต. อนิจฺจสญฺญา, อนตฺตสญฺญา, อสุภสญฺญา, อาทีนวสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา, นิโรธสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๒)

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

[๖๒๕] “ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม สตฺต. อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญา, สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๓)

[๖๒๖-๖๕๒] “ราคสฺส ภิกฺขเว ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย ฯเปฯ ปหานาย ฯเปฯ ขยาย ฯเปฯ วยาย ฯเปฯ วิราคาย ฯเปฯ นิโรธาย ฯเปฯ จาคาย ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพา. (๔-๓๐)

[๖๕๓-๑๑๓๒] “โทสสฺส ฯเปฯ โมหสฺส ฯเปฯ โกธสฺส ฯเปฯ อุปนาหสฺส ฯเปฯ มกฺขสฺส ฯเปฯ ปลาสสฺส ฯเปฯ อิสฺสาย ฯเปฯ มจฺฉริยสฺส ฯเปฯ มายาย ฯเปฯ สาเถยฺยสฺส ฯเปฯ ถมฺภสฺส ฯเปฯ สารมฺภสฺส ฯเปฯ มานสฺส ฯเปฯ อติมานสฺส ฯเปฯ มทสฺส ฯเปฯ ปมาทสฺส ฯเปฯ อภิญฺญาย ฯเปฯ ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย ฯเปฯ ปหานาย ฯเปฯ ขยาย ฯเปฯ วยาย[๑] วิราคาย ฯเปฯ นิโรธาย ฯเปฯ จาคาย ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม สตฺต ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๓๑-๕๑๐)

อิทมโวจ[๒] ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ.[๒]

ราคเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

สตฺตกนิปาตปาลิ นิฏฺฐิตา.

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒-๒] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

สุตฺตนฺตปิฏกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส
อฏฺฐกนิปาตปาลิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. เมตฺตาวคฺโค

๑. เมตฺตาสุตฺตํ

[๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"เมตฺตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อฏฺฐานิสํสา ปาฏิกงฺขา. กตเม อฏฺฐ. สุขํ สุปติ, สุขํ ปฏิพุชฺฌติ, น ปาปกํ สุปินํ ปสฺสติ, มนุสฺสานํ ปิโย โหติ, อมนุสฺสานํ ปิโย โหติ, เทวตา รกฺขนฺติ, นาสฺส อคฺคิ วา วิสํ วา สตฺถํ วา กมติ, อุตฺตริ อปฺปฏิวิชฺฌนฺโต พฺรหฺมโลกูปโค โหติ. เมตฺตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย อิเม อฏฺฐานิสํสา ปาฏิกงฺขาติ.

โย จ เมตฺตํ ภาวยติ อปฺปมาณํ ปฏิสฺสโต
ตนู สโยชนา โหนฺติ ปสฺสโต อุปธิกฺขยํ.

เอกมฺปิ เจ ปาณมทุฏฺจิตฺโต
เมตฺตายติ กุสลี[๑] เตน โหติ
สพฺเพ จ[๒] ปาเณ มนสานุกมฺปี
ปหูตมริโย จ[๓] กโรติ ปุญฺญํ.

เย สตฺตสณฺฑา ปจรึ ชินิตฺวา[๔]
ราชิสโย[๕] ยชมานานุจริยคา[๖]
สสฺสเมธํ ปุริสเมธํ
สมฺมาปาสํ วาชเปยฺยํ นิรคฺคฬา.

เมตฺตสฺส จิตฺตสฺส สุภาวิตสฺส
กลมฺปิ เต นานุภวนฺติ โสฬสึ
จนฺทปฺปภา ตารคณาว สพฺเพ.

[๗]

โย น หนติ น ฆาเตติ น ชินาติ น ชาปเย
เมตฺตโส[๘] สพฺพภูตานํ เวรํ ตสฺส น เกนจีติ. ปจมํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. กุสลี
[๒] สฺยา.,อิ. สพฺเพว
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปกโรติ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. วิเชตฺวา
[๕] สฺยา. ราชิสฺสโย อิ. ราชีสโย
[๖] ฉ.,เท. ยชมานา อนุปริยคา อิ. ยชมานานุปริยยา
[๗] ฉ.,เท. ยถา น อคฺฆนฺติ กลมฺปิ โสฬสึ
[๘] สฺยา. เมตฺตโส

๒. ปญฺญาสุตฺตํ

[๒] “อฏฺฐิเม ภิกฺขเว เหตู[๑] อฏฺฐ ปจฺจยา อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สංวตฺตนฺติ. กตเม อฏฺฐ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถารं อุปนิสฺสาย วิหรติ อญฺญตรं วา ครุฏฺฐานิยं สพฺรหฺมจาริๆ, ยตฺถสฺส ติพฺพं หิโรตฺตปฺปं ปจฺจุปฏฺฐิตं โหติ เปมญฺจ คารโว จ. อยं ภิกฺขเว ปฐโม เหตุ ปฐโม ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สංวตฺตติ.

โส ตं สตฺถารं อุปนิสฺสาย วิหรติ อญฺญตรं วา ครุฏฺฐานิยं สพฺรหฺมจาริๆ, ยตฺถสฺส ติพฺพं หิโรตฺตปฺปं ปจฺจุปฏฺฐิตं โหติ เปมญฺจ คารโว จ. โส[๒] กาเลน กาลं อุปสงฺกมิตฺวา ปริปุจฺฉติ ปริปญฺหติ ‘อิทं ภนฺเต กถं, อิมสฺส โก อตฺโถติ. ตสฺส เต อายสฺมนฺโต อวิวฏญฺเจว วิวรนฺติ,[๓] อนุตฺตานีกตญฺจ อุตฺตานีกโรนฺติ, อเนกวิหิเตสุ จ กงฺขฏฺฐานิเยสุ ธมฺเมสุ กงฺขं ปฏิวิโนเทนฺติ. อยं ภิกฺขเว ทุติโย เหตุ ทุติโย ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สංวตฺตติ.

โส ตं ธมฺมं สุตฺวา ทฺวเยน วูปกาเสน สมฺปาเทติ กายวูปกาเสน จ จิตฺตวูปกาเสน จ. อยं ภิกฺขเว ตติโย เหตุ ตติโย ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สංวตฺตติ.

---

[๑] สฺยา. เหตุ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. เต
[๓] สฺยา. วิวฏนฺติ, เอวมุปริปิ.

สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจาร-โคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ เหตุ จตุตฺโถ ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สํวตฺตติ.

พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา[๑] วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. อยํ ภิกฺขเว ปญฺจโม เหตุ ปญฺจโม ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สํวตฺตติ.

อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อยํ ภิกฺขเว ฉฏฺโฐ เหตุ ฉฏฺโฐ ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สํวตฺตติ.

สงฺฆคโต โข ปน อนานากถิโก โหติ อติรจฺฉานกถิโก, สามํ วา ธมฺมํ ภาสติ, ปรํ วา อชฺเฌสติ, อริยํ วา ตุณฺหีภาวํ นาติมญฺญติ. อยํ ภิกฺขเว สตฺตโม เหตุ สตฺตโม ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สํวตฺตติ.

---

[๑] ฉ.,เท. ธาตา

ปญฺจสุ โข ปน อุปาทานกฺขนฺเธสุ อุทยพฺพยานุปสฺสี วิหรติ ‘อิติ รูปํ, อิติ รูปสฺส สมุทโย, อิติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิติ เวทนา ฯเปฯ อิติ สญฺญา ฯเปฯ อิติ สงฺขารา ฯเปฯ อิติ วิญฺญาณํ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมุทโย, อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ. อยํ ภิกฺขเว อฏฺฐโม เหตุ อฏฺฐโม ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สํวตฺตติ.

ตเมนํ สพฺรหฺมจารี เอวํ สมฺภาเวนฺติ ‘[๑] อายสฺมา สตฺถารํ อุปนิสฺสาย วิหรติ อญฺญตรํ วา ครุฏฺฐานิยํ สพฺรหฺมจารึ, ยตฺถสฺส ติพฺพํ หิโรตฺตปฺปํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ เปมญฺจ คารโว จ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ. อยํปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สํวตฺตติ. (๑)

‘ตํ โข ปนายมายสฺมา สตฺถารํ อุปนิสฺสาย วิหรติ อญฺญตรํ วา ครุฏฺฐานิยํ สพฺรหฺมจารึ, ยตฺถสฺส ติพฺพํ หิโรตฺตปฺปํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ เปมญฺจ คารโว จ, โส[๒] กาเลน กาลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปริปุจฺฉติ ปริปญฺหติ ‘อิทํ ภนฺเต กถํ. อิมสฺส โก อตฺโถติ. ตสฺส เต อายสฺมนฺโต อวิวฏญฺเจว วิวรนฺติ, อนุตฺตานีกตญฺจ อุตฺตานีกโรนฺติ, อเนกวิหิเตสุ จ กงฺขฏฺฐานิเยสุ ธมฺเมสุ กงฺขํ ปฏิวิโนเทนฺติ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ. อยํปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สํวตฺตติ. (๒)

‘ตํ โข ปนายมายสฺมา ธมฺมํ สุตฺวา ทฺวเยน วูปกาเสน สมฺปาเทติ กายวูปกาเสน จ จิตฺตวูปกาเสน จ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสํ ปสฺสตีติ. อยํปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สํวตฺตติ. (๓)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ โข [๒] ฉ.,เท.,อิ. เต

‘สีลวา โข ปนายมายสฺมา ปาติโมกฺขสංวรสංวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสं ปสฺสตีติ. อยัปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สංวตฺตติ. (๔)

‘พหุสฺสุโต โข ปนายมายสฺมา สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา, สาตฺถं สพฺยญฺชนं เกวลปริปุณฺณं ปริสุทฺธं พฺรหฺมจริยं อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสं ปสฺสตีติ. อยัปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สංวตฺตติ. (๕)

‘อารทฺธวิริโย โข ปนายมายสฺมา วิหรติ อกุสลานं ธมฺมานं ปหานาย กุสลานं ธมฺมานं อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสं ปสฺสตีติ. อยัปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สංวตฺตติ. (๖)

‘สงฺฆคโต โข ปนายมายสฺมา อนานากถิโก โหติ อติรจฺฉานกถิโก, สามं วา ธมฺมं ภาสติ, ปรं วา อชฺเฌสติ, อริยํ วา ตุณฺหีภาวं นาติมญฺญติ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานํ ชานาติ, ปสฺสं ปสฺสตีติ. อยัปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สංวตฺตติ. (๗)

‘ปญฺจสุ โข ปนายมายสฺมา อุปาทานกฺขนฺเธสุ อุทยพฺพยานุปสฺสี วิหรติ ‘อิติ รูปี, อิติ รูปสฺส สมุทโย, อิติ รูปสฺส อตฺถงฺคโม, อิติ เวทนา ฯเปฯ อิติ สญฺญา ฯเปฯ อิติ สงฺขารา ฯเปฯ อิติ วิญฺญาณนฺ, อิติ วิญฺญาณสฺส สมุทโย, อิติ วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโมติ. อทฺธา อยมายสฺมา ชานนฺ ชานาติ, ปสฺสนฺ ปสฺสตีติ. อยมฺปิ ธมฺโม ปิยตาย ครุตาย ภาวนาย สามญฺญาย เอกีภาวาย สวตฺตติ. (๘)

อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ เหตู อฏฺฐ ปจฺจยา อาทิพฺรหฺมจริยิกาย ปญฺญาย อปฺปฏิลทฺธาย ปฏิลาภาย ปฏิลทฺธาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา สวตฺตนฺตีติ. ทุติยนฺ.

๓. ปฐมอปฺปิยสุตฺตนฺ

[๓] “อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนนฺ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปิยปสนฺสี จ โหติ ปิยครหี จ ลาภกาโม จ สกฺการกาโม จ อหิริโก จ อโนตฺตปฺปี จ ปาปิจฺโฉ จ มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนนฺ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนนฺ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อปฺปิยปสนฺสี จ โหติ น ปิยครหี จ น ลาภกาโม จ น สกฺการกาโม จ หิริมา จ [๑] โอตฺตปฺปี จ อปฺปิจฺโฉ จ สมฺมาทิฏฺฐิ จ.

---

๑ ฉ.,เท.,อิ. โหติ

อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ

ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. ตติยं.

๔. ทุติยอปฺปิยสุตฺตํ

[๔] “อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลาภกาโม จ โหติ สกฺการกาโม จ อนวญฺญตฺติกาโม จ อกาลญฺญู จ อมตฺตญฺญู จ อสุจิ จ พหุภาณี จ อกฺโกสกปริภาสโก จ สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ อปฺปิโย จ โหติ อมนาโป จ อครุ จ อภาวนีโย จ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ลาภกาโม จ โหติ น สกฺการกาโม จ น อนวญฺญตฺติกาโม จ กาลญฺญู จ มตฺตญฺญู จ สุจิ จ น พหุภาณี จ อนกฺโกสกปริภาสโก จ สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีนํ ปิโย จ โหติ มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย จาติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมโลกธมฺมสุตฺตํ

[๕] “อฏฺฐิเม ภิกฺขเว โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ, โลโก จ อฏฺฐ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. กตเม อฏฺฐ. ลาโภ จ,

อลาโภ จ, ยโส จ, อยโส จ, นินฺทา จ, ปสํสา จ, สุขํ จ, ทุกฺขํ จ. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ, โลโก จ อิเม อฏฺฐ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตตีติ.

ลาโภ อลาโภ จ ยสายโส จ
นินฺทา ปสํสา จ สุขํ ทุกฺขญฺจ
เอเต อนิจฺจา มนุเชสุ ธมฺมา
อสสฺสตา วิปริณามธมฺมา.

เอเต จ ญตฺวา สติมา สุเมโธ
อเวกฺขติ วิปริณามธมฺเม
อิฏฺฐสฺส ธมฺมา น มเถนฺติ จิตฺตํ
อนิฏฺฐโต โน ปฏิฆาตเมติ.

ตสฺสานุโรธา อถ วา วิโรธา
วิธูปิตา อตฺถคตา[๑] น สนฺติ
ปทญฺจ ญตฺวา วิรชํ อโสกํ
สมฺมปฺปชานาติ ภวสฺส ปารคูติ. ปญฺจมํ.

๖. ทุติยโลกธมฺมสุตฺตํ

[๖] "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ, โลโก จ อฏฺฐ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตติ. กตเม อฏฺฐ. ลาโภ จ, อลาโภ จ, ยโส จ, อยโส จ, นินฺทา จ, ปสํสา จ, สุขํ จ, ทุกฺขํ จ. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ โลกธมฺมา โลกํ อนุปริวตฺตนฺติ, โลโก จ อิเม อฏฺฐ โลกธมฺเม อนุปริวตฺตตีติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อตฺถงฺคตา, เอวมุปริปิ.

อสฺสุตวโต ภิกฺขเว ปุถุชฺชนสฺส อุปฺปชฺชติ ลาโภปิ อลาโภปิ ยโสปิ อยโสปิ นินฺทาปิ ปสํสาปิ สุขมฺปิ ทุกฺขมฺปิ. สุตวโตปิ ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อุปฺปชฺชติ ลาโภปิ อลาโภปิ ยโสปิ อยโสปิ นินฺทาปิ ปสํสาปิ สุขมฺปิ ทุกฺขมฺปิ. ตตฺร ภิกฺขเว โก วิเสโส. โก อธิปฺปายโส.[๑] กึนานากรณํ. สุตวโต อริยสาวกสฺส อสฺสุตวตา ปุถุชฺชเนนาติ. "ภควมฺมูลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ภควเนตฺติกา ภควมฺปฏิสรณา, สาธุ วต ภนฺเต ภควนฺตมเยว ปฏิภาตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขู ธาเรสฺสนฺตีติ.

"เตนหิ ภิกฺขเว สุณาถ สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "อสฺสุตวโต ภิกฺขเว ปุถุชฺชนสฺส อุปฺปชฺชติ ลาโภ. โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ "อุปฺปนฺโน โข เม อยํ ลาโภ, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อุปฺปชฺชติ อลาโภ อุปฺปชฺชติ ยโส ฯเปฯ อุปฺปชฺชติ อยโส ฯเปฯ อุปฺปชฺชติ นินฺทา ฯเปฯ อุปฺปชฺชติ ปสํสา ฯเปฯ อุปฺปชฺชติ สุขํ ฯเปฯ อุปฺปชฺชติ ทุกฺขํ. โส น อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ ทุกฺขํ, ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ.

"ตสฺส ลาโภปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อลาโภปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยโสปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อยโสปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, นินฺทาปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ปสํสาปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, สุขมฺปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ทุกฺขมฺปิ จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐติ. โส อุปฺปนฺนํ ลาภํ อนุรุชฺฌติ, อลาเภ ปฏิวิรุชฺฌติ, อุปฺปนฺนํ ยสํ อนุรุชฺฌติ, อยเส ปฏิวิรุชฺฌติ, อุปฺปนฺนํ

---

[๑] สี. อธิปฺปาโย ฉ.,เท. อธิปฺปยาโส อิ. อธิปฺปาโยโส, เอวมุปริปิ.

ปสฺสํ อนุรุชฺฌติ, นินฺทาย ปฏิวิรุชฺฌติ, อุปฺปนฺนํ สุขํ อนุรุชฺฌติ, ทุกฺเข ปฏิวิรุชฺฌติ. โส เอวํ อนุโรธวิโรธสมาปนฺโน น ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, 'น ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

สุตวโต จ โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อุปฺปชฺชติ ลาโภ, โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อุปฺปนฺโน โข เม อยํ ลาโภ, โส จ โข อนิจฺโจ ทุกฺโข วิปริณามธมฺโมติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อุปฺปชฺชติ อลาโภ, อุปฺปชฺชติ ยโส, อุปฺปชฺชติ อยโส, อุปฺปชฺชติ นินฺทา, อุปฺปชฺชติ ปสํสา, อุปฺปชฺชติ สุขํ, อุปฺปชฺชติ ทุกฺขํ. โส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'อุปฺปนฺนํ โข เม อิทํ ทุกฺขํ ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ ยถาภูตํ 'อิทํ ทุกฺขํ, ตญฺจ โข อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ.

"ตสฺส ลาโภปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อลาโภปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ยโสปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, อยโสปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, นินฺทาปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ปสํสาปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, สุขมฺปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ, ทุกฺขมฺปิ จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ. โส จ[๑] อุปฺปนฺนํ ลาภํ นานุรุชฺฌติ, อลาเภ นปฺปฏิวิรุชฺฌติ, อุปฺปนฺนํ ยสํ นานุรุชฺฌติ, อยเส นปฺปฏิวิรุชฺฌติ, อุปฺปนฺนํ ปสํสํ นานุรุชฺฌติ, นินฺทาย นปฺปฏิวิรุชฺฌติ, อุปฺปนฺนํ สุขํ นานุรุชฺฌติ, ทุกฺเข นปฺปฏิวิรุชฺฌติ. โส เอวํ อนุโรธวิโรธวิปฺปหีโน ปริมุจฺจติ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ, "ปริมุจฺจติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ. อยํ โข ภิกฺขเว

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

วิเสโส, อยํ อธิปฺปายโส, อิทํ นานากรณํ สุตวโต อริยสาวกสฺส อสฺสุตวตา ปุถุชฺชเนนาติ.

ลาโภ อลาโภ จ ยสายโส จ
นินฺทา ปสํสา จ สุขํ ทุกฺขญฺจ
เอเต อนิจฺจา มนุเชสุ ธมฺมา
อสสฺสตา วิปริณามธมฺมา.

เอเต จ ญตฺวา สติมา สุเมโธ
อเวกฺขติ วิปริณามธมฺเม
อิฏฺฐสฺส ธมฺมา น มเถนฺติ จิตฺตํ
อนิฏฺฐโต โน ปฏิฆาตเมติ.

ตสฺสานุโรธา อถ วา วิโรธา
วิธูปิตา อตฺถคตา น สนฺติ
ปทญฺจ ญตฺวา วิรชํ อโสกํ
สมฺมปฺปชานาติ ภวสฺส ปารคูติ. ฉฏฺฐํ

๗. เทวทตฺตวิปตฺติสุตฺตํ

[๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อจิรปกฺกนฺเต เทวทตฺเต, ตตฺร โข ภควา เทวทตฺตํ อารพฺภ ภิกฺขู อามนฺเตสิ “สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปรวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปรสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ. อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อสทฺธมฺเมหิ

อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

กตเมหิ อฏฺฐหิ. ลาเภน [๑] ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. อลาเภน ภิกฺขเว ฯเปฯ ยเสน ภิกฺขเว ฯเปฯ อยเสน ภิกฺขเว ฯเปฯ สกฺกาเรน ภิกฺขเว ฯเปฯ อสกฺกาเรน ภิกฺขเว ฯเปฯ ปาปิจฺฉตาย ภิกฺขเว ฯเปฯ ปาปมิตฺตตาย ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขู อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย, อุปฺปนฺนํ อลาภํ, อุปฺปนฺนํ ยสํ, อุปฺปนฺนํ อยสํ, อุปฺปนฺนํ สกฺการํ, อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ, อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ, อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย.

กิญฺจ[๒] ภิกฺขเว ภิกฺขู อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย ฯเปฯ ปาปมิตฺตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย.

ยญฺหิสฺส ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ ลาภํ อนภิภุยฺย วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุํ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย วิหรโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ ยญฺหิสฺส ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ อลาภํ, อุปฺปนฺนํ ยสํ, อุปฺปนฺนํ อยสํ, อุปฺปนฺนํ สกฺการํ, อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ, อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ, อุปฺปนฺนํ

---

[๑] ฉ.,เท. หิ [๒] อิ. กถญฺจ

ปาปมิตฺตตํ อนภิภุยฺย วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา; อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย วิหรโต เอวัส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย, อุปฺปนฺนํ อลาภํ, อุปฺปนฺนํ ยสํ, อุปฺปนฺนํ อยสํ, อุปฺปนฺนํ สกฺการํ, อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ, อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ, อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวं สิกฺขิตพฺพํ 'อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหริสฺสาม, อุปฺปนฺนํ อลาภํ, อุปฺปนฺนํ ยสํ, อุปฺปนฺนํ อยสํ, อุปฺปนฺนํ สกฺการํ, อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ, อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ, อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหริสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. สตฺตมं.

๘. อุตฺตรวิปตฺติสุตฺตํ

[๘] เอกं สมยं อายสฺมา อุตฺตโร มหิสวตฺถุสฺมึ วิหรติ สงฺเขยฺยเก ปพฺพเต วฏฺฏชาลิกายं.[๑] ตตฺร โข อายสฺมา อุตฺตโร ภิกฺขู อามนฺเตสิ "สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลं อตฺตวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลं ปรวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลं อตฺตสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลं ปรสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหตีติ.

เตน โข ปน สมเยน เวสฺสวโณ[๒] มหาราชา อุตฺตรทิสาย ทกฺขิณทิสํ คจฺฉติ เกนจิเทว กรณีเยน. อสฺโสสิ โข เวสฺสวโณ

---

[๑] สี.,อิ. ธวชาลิกายं ฉ.,เท. วฏฺชาลิกายं　　[๒] "เวสฺสวณฺโณติปิ ปาโฐ, เอวมุปริปิ.

มหาราชา อายสฺมโต อุตฺตรสฺส มหิสวตฺถุสฺมึ สงฺเขยฺยเก ปพฺพเต วฏฺฏชาลิกายํ ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสนฺตสฺส “สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปรวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปรสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหตีติ.

อถ โข เวสฺสวโณ มหาราชา เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว มหิสวตฺถุสฺมึ สงฺเขยฺยเก ปพฺพเต วฏฺฏชาลิกายํ อนฺตรหิโต เทเวสุ ตาวตึเสสุ ปาตุรโหสิ. อถ โข เวสฺสวโณ มหาราชา, เยน สกฺโก เทวานมินฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ “ยคฺเฆ มาริส ชาเนยฺยาสิ ‘เอโส อายสฺมา อุตฺตโร มหิสวตฺถุสฺมึ สงฺเขยฺยเก ปพฺพเต วฏฺฏชาลิกายํ ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ ‘สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตวิปตฺตึ ฯเปฯ ปรสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหตีติ.

อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว เทเวสุ ตาวตึเสสุ อนฺตรหิโต มหิสวตฺถุสฺมึ สงฺเขยฺยเก ปพฺพเต วฏฺฏชาลิกายํ อายสฺมโต อุตฺตรสฺส สมฺมุเข ปาตุรโหสิ. อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท, เยนายสฺมา อุตฺตโร, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุตฺตรํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข สกฺโก เทวานมินฺโท อายสฺมนฺตํ อุตฺตรํ เอตทโวจ

"สจฺจํ กิร ภนฺเต อายสฺมา อุตฺตโร ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสสิ "สาธาวุโส ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตวิปตฺตึ ฯเปฯ ปรสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหตีติ.

"เอวํ เทวานมินฺทาติ.

"กึ ปน[๑] ภนฺเต อายสฺมโต อุตฺตรสฺส สกึ ปฏิภาณํ, อุทาหุ ตสฺส ภควโต วจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ. "เตนหิ เทวานมินฺท อุปมํ เต กริสฺสามิ, อุปมายมิเธกจฺเจ วิญฺญู ปุริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ.

เสยฺยถาปิ เทวานมินฺท คามสฺส วา นิคมสฺส วา อวิทูเร มหาธญฺญราสิ, ตโต มหาชนกาโย ธญฺญํ อาหเรยฺย กาเชหิปิ[๒] ปิฏเกหิปิ[๓] อุจฺฉงฺเกหิปิ[๔] อญฺชลีหิปิ. โย นุ โข เทวานมินฺท [๕] มหาชนกายํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ ปุจฺเฉยฺย 'กุโต อิมํ ธญฺญํ อาหรถาติ กถํ พฺยากรมาโน นุ โข เทวานมินฺท โส มหาชนกาโย สมฺมา พฺยากรมาโน พฺยากเรยฺยาติ "อมุมฺหา มหาธญฺญราสิมฺหา อาหรามาติ โข ภนฺเต โส มหาชนกาโย สมฺมา พฺยากรมาโน พฺยากเรยฺยาติ. "เอวเมว โข เทวานมินฺท ยงฺกิญฺจิ สุภาสิตํ, สพฺพนฺตํ ตสฺส ภควโต วจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ตโต อุปาทายุปาทาย มยํ ธญฺญํ[๖] จ ภณามาติ.

"อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาว สุภาสิตญฺจิทํ อายสฺมตา อุตฺตเรน

'ยงฺกิญฺจิ สุภาสิตํ. สพฺพนฺตํ ตสฺส ภควโต วจนํ อรหโต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปนิทํ
[๒] สฺยา. กาเยหิปิ อิ. กรเจหิปิ
[๓] สฺยา. สีสเกหิปิ
[๔] สฺยา. อุจฺจงฺเกหิปิ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. ตํ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. มยญฺจญฺเญ จ, เอวมุปริปิ.

สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. ตโต อุปาทายุปาทาย มยํ ธญฺญํ จ ภณามาติ เอวมิทํ ภนฺเต อุตฺตร เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อจิรปกฺกนฺเต เทวทตฺเต, ตตฺร โข ภควา เทวทตฺตํ อารพฺภ ภิกฺขู อามนฺเตสิ

'สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ อตฺตวิปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ, สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเลน กาลํ ปรวิปตฺตึ ฯเปฯ อตฺตสมฺปตฺตึ ฯเปฯ ปรสมฺปตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตา โหติ. อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. ลาเภน [๑] ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปยิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ, อลาเภน ภิกฺขเว ฯเปฯ ยเสน ภิกฺขเว ฯเปฯ อยเสน ภิกฺขเว ฯเปฯ สกฺกาเรน ภิกฺขเว ฯเปฯ อสกฺกาเรน ภิกฺขเว ปาปิจฺฉตาย ภิกฺขเว ฯเปฯ ปาปมิตฺตตาย ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย, อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย.

กิญฺจ[๒] ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย, อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ

---

[๑] ฉ.,เท. หิ [๒] อิ. กถญฺจ

อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. ยญฺหิสฺส ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ ลาภํ อนภิภุยฺย วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย วิหรโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. ยญฺหิสฺส ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อนภิภุยฺย วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย วิหรโต เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย, อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวं สิกฺขิตพฺพं ‘อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหริสฺสาม, อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหริสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.

เอตฺตาวตา[๑] ภนฺเต อุตฺตร มนุสฺเสสุ จตสฺโส ปริสา ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย. นายं ธมฺมปริยาโย กิสฺมิญฺจิ ปติฏฺฐิโต.[๒] อุคฺคณฺหาตุ ภนฺเต อายสฺมา อุตฺตโร อิมं ธมฺมปริยายं, ปริยาปุณาตุ ภนฺเต อายสฺมา อุตฺตโร อิมं ธมฺมปริยายं, ธาเรตุ

---

[๑] อิ. ยาวตา　　[๒] ฉ.,เท. อุปฏฺฐิโต

ภนฺเต อายสฺมา อุตฺตโร อิมํ ธมฺมปริยายํ. อตฺถสญฺหิโต อยํ ภนฺเต ธมฺมปริยาโย อาทิพฺรหฺมจริยโกติ.[๑] อฏฺฐมํ.

๙. นนฺทสุตฺตํ

[๙] 'กุลปุตฺโตติ ภิกฺขเว นนฺทํ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย, 'พลวาติ ภิกฺขเว นนฺทํ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย, 'ปาสาทิโกติ ภิกฺขเว นนฺทํ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย, 'ติพฺพราโคติ ภิกฺขเว นนฺทํ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย กิมญฺญตฺร ภิกฺขเว นนฺโท อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร โภชเน มตฺตญฺญู ชาครียมนุยุตฺโต สติสมฺปชญฺเญน สมนฺนาคโต, เยหิ[๒] นนฺโท สกฺโกติ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จริตุนฺติ.[๓] ตตฺริทํ ภิกฺขเว นนฺทสฺส อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตาย โหติ. สเจ ภิกฺขเว นนฺทสฺส ปุรตฺถิมา ทิสา อาโลเกตพฺพา โหติ, สพฺพญฺเจตโส[๔] สมนฺนาหริตฺวา นนฺโท ปุรตฺถิมํ ทิสํ อาโลเกติ 'เอวํ เม ปุรตฺถิมํ ทิสํ อาโลกยโต นาภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อนฺวาสฺสวิสฺสนฺตีติ. อิติห ตตฺร สมฺปชาโน โหติ.

สเจ ภิกฺขเว นนฺทสฺส ปจฺฉิมา ทิสา อาโลเกตพฺพา โหติ ฯเปฯ อุตฺตรา ทิสา อาโลเกตพฺพา โหติ ฯเปฯ ทกฺขิณา ทิสา อาโลเกตพฺพา โหติ ฯเปฯ อุทฺธํ อุลฺโลเกตพฺพา โหติ ฯเปฯ อโธ โอโลเกตพฺพา โหติ ฯเปฯ อนุทิสา อนุวิโลเกตพฺพา โหติ, สพฺพญฺเจตโส สมนฺนาหริตฺวา นนฺโท อนุทิสํ อนุวิโลเกติ 'เอวํ เม อนุทิสํ อนุวิโลกยโต นาภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา

---

[๑] สี.,อิ. อาทิพฺรหฺมจริยิโกติ [๒] อิ. เยน
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๔] ฉ.,เท. สพฺพํ เจตสา, เอวมุปริปิ.

อนฺวาสฺสวิสฺสนฺตีติ. อิติห ตตฺร สมฺปชาโน โหติ. อิทํ โข ภิกฺขเว นนฺทสฺส อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตาย โหติ.

ตตฺริทํ[๑] ภิกฺขเว นนฺทสฺส โภชเน มตฺตญฺญุตาย โหติ. อิธ ภิกฺขเว นนฺโท ปฏิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อาหาเรติ, เนว ทวาย น มทาย น มณฺฑนาย น วิภูสนาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหึสูปรติยา พฺรหฺมจริยานุคฺคหาย, อิติ ปุราณญฺจ เวทนํ ปฏิหงฺขามิ, นวญฺจ เวทนํ น อุปฺปาเทสฺสามิ. ยาตฺรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสุวิหาโร จาติ. อิทํ โข ภิกฺขเว นนฺทสฺส โภชเน มตฺตญฺญุตาย โหติ.

ตตฺริทํ ภิกฺขเว นนฺทสฺส ชาคริยานุโยคสฺมึ โหติ. อิธ ภิกฺขเว นนฺโท ทิวสํ จงฺกเมน นิสชฺชาย อาวรณิเยหิ[๒] ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธติ, รตฺติยา ปฐมํ ยามํ จงฺกเมน นิสชฺชาย อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธติ, รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิเณน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปติ ปาเทน[๓] ปาทํ อจฺจาธาย สโต สมฺปชาโน อุฏฺฐานสญฺญํ มนสิกริตฺวา, รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ ปจฺจุฏฺฐาย จงฺกเมน นิสชฺชาย อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธติ. อิทํ โข ภิกฺขเว นนฺทสฺส ชาคริยานุโยคสฺมึ โหติ.

ตตฺริทํ ภิกฺขเว นนฺทสฺส สติสมฺปชญฺญสฺมึ โหติ. อิธ ภิกฺขเว นนฺทสฺส วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. วิทิตา สญฺญา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ, วิทิตา วิตกฺกา อุปฺปชฺชนฺติ, วิทิตา อุปฏฺฐหนฺติ, วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺฉนฺติ. อิทํ โข ภิกฺขเว นนฺทสฺส สติสมฺปชญฺญสฺมึ โหติ.

---

[๑] สฺยา. ตตฺรีทํ, เอวมุปริปิ.　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อาวรณีเยหิ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปาเท

กิมญฺญตฺถ ภิกฺขเว นนฺโท อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวาโร โภชเน มตฺตญฺญู ชาครียมนุยุตฺโต สติสมฺปชญฺเญน สมนฺนาคโต, เยหิ นนฺโท สกฺโกติ ปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ จริตุนฺติ. นวมํ.

๑๐. กรณฺฑวสุตฺตํ

[๑๐] เอกํ สมยํ ภควา จมฺปายํ วิหรติ คคฺคราย โปกฺขรณิยา ตีเร. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภิกฺขุ์ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน อญฺเญนาญฺญํ ปฏิจรติ, พหิทฺธา กถํ อปนาเมติ, โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุกโรติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "นิทฺธมเถตํ ภิกฺขเว ปุคฺคลํ, นิทฺธมเถตํ ภิกฺขเว ปุคฺคลํ. อปเนยฺโย[๑] ภิกฺขเว ปุคฺคโล, กึ [๒] ปรปุตฺโต[๓] วิเหเจติ[๓] อิธ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตาทิสเยว โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิญฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารณํ, เสยฺยถาปิ อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ภิกฺขูนํ, ยาวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ น ปสฺสนฺติ. ยโต จ ขฺวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ ปสฺสนฺติ. ตเมนํ เอวํ ชานนฺติ "สมณทูสีวายํ สมณปลาโป สมณกรณฺฑโวติ. ตเมนํ อิติ วิทิตฺวา พหิทฺธา นาเสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา อญฺเญ ภทฺทเก ภิกฺขู ทูเสสีติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว สมฺปนฺเน ยวกรเณ ยวทูสี ชาเยถ ยวปลาโป ยวกรณฺฑโว ตสฺส ตาทิสเยว มูลํ, โหติ เสยฺยถาปิ อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ยวานํ, ตาทิสเยว นาลํ โหติ, เสยฺยถาปิ

---

[๑] สี.,อิ. อปเนยฺโยโส ฉ.,เท. อปเนยฺยโส [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โว
[๓-๓] สี. ปุตฺโต วิเหฐยติ ฉ.,เท. เตน ปรปุตฺเตน วิโสธิเตน อิ. ปุตฺตา วิเหเจติ

อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ยวานํ, ตาทิสเยว ปลาสํ[๑] โหติ, เสยฺยถาปิ อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ยวานํ, ยาวสฺส สีสํ น นิพฺพตฺตติ. ยโต จ ขฺวสฺส สีสํ นิพฺพตฺตติ, ตเมนํ เอวํ ชานนฺติ 'ยวทูสีวายํ ยวปลาโป ยวกรณฺฑโวติ. ตเมนํ อิติ วิทิตฺวา สมูลํ อุปฺปาเฏตฺวา พหิทฺธา ยวกรณสฺส ฉฑฺเฑนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา อญฺเญ ภทฺทเกยเว[๒] ทูเสสีติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตาทิสเยว โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิญฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารณํ, เสยฺยถาปิ อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ภิกฺขูนํ, ยาวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ น ปสฺสนฺติ. ยโต จ ขฺวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ ปสฺสนฺติ, ตเมนํ เอวํ ชานนฺติ 'สมณทูสีวายํ สมณปลาโป สมณกรณฺฑโวติ. ตเมนํ อิติ วิทิตฺวา พหิทฺธา นาเสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา อญฺเญ ภทฺทเก ภิกฺขู ทูเสสีติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหโต ธญฺญราสิสฺส ผุสยมานสฺส[๓] ตตฺถ ยานิ ตานิ ธญฺญานิ ทพฺหานิ สารวนฺตานิ, ตานิ เอกมนฺตํ ปุญฺชํ โหติ, ยานิ ปน ตานิ ธญฺญานิ ทุพฺพลานิ ปลาปานิ, ตานิ วาโต เอกมนฺตํ อปวหติ. ตเมนํ สามิกา สมฺมชฺชนึ คเหตฺวา ภิยฺโยโส มตฺตาย อปสมฺมชฺชนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา อญฺเญ ภทฺทเก ธญฺเญ ทูเสสีติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตาทิสเยว โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิญฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารณํ, เสยฺยถาปิ อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ภิกฺขูนํ ยาวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ น ปสฺสนฺติ. ยโต จ

---

[๑] ฉ.,เท. ปตฺตํ　　[๒] สฺยา. ภทฺทเกเยว

[๓] สี.,อิ. วุยฺหมานสฺส ฉ.,เท. ผุณมานสฺส

ขุวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ ปสฺสนฺติ, ตเมนํ เอวํ ชานนฺติ “สมณทูสีวายํ สมณปลาโป สมณกรณฺฑโวติ. ตเมนํ อิติ วิทิตฺวา พหิทฺธา นาเสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา อญฺเญ ภทฺทเก ภิกฺขู ทูเสสีติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส อุทปานนาฬิยตฺถิโก[๑] ติณฺหํ กุธารึ[๒] อาทาย วนํ ปวิเสยฺย, โส ตนฺตเทว[๓] รุกฺขํ กุธาริปาเสน อาโกเฏติ[๔] ตตฺถ ยานิ ตานิ รุกฺขานิ ทพฺพหานิ สารวนฺตานิ, ตานิ กุธาริปาเสน อาโกฏิตานิ กกฺขฬํ ปฏินทนฺติ. ยานิ ปน ตานิ รุกฺขานิ อนฺโตปูตีนิ อวสฺสุตานิ กสมฺพุชาตานิ, ตานิ กุธาริปาเสน อาโกฏิตานิ ททฺทรํ ปฏินทนฺติ. ตเมนํ มูเล ฉินฺทติ, มูเล ฉินฺทิตฺวา อคฺเค ฉินฺทติ. อคฺเค ฉินฺทิตฺวา อนฺโต สุวิโสธิตํ วิโสเธติ, อนฺโต สุวิโสธิตํ วิโสเธตฺวา อุทปานนาฬึ[๕] โยเชติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺจสฺส ปุคฺคลสฺส ตาทิสเยว โหติ อภิกฺกนฺตํ ปฏิกฺกนฺตํ อาโลกิตํ วิโลกิตํ สมฺมิญฺชิตํ ปสาริตํ สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารณํ, เสยฺยถาปิ อญฺเญสํ ภทฺทกานํ ภิกฺขูนํ, ยาวสฺส ภิกฺขู อาปตฺตึ น ปสฺสนฺติ. ยโต จ ขุวสฺส ภิกฺขู, อาปตฺตึ ปสฺสนฺติ, ตเมนํ เอวํ ชานนฺติ “สมณทูสีวายํ สมณปลาโป สมณกรณฺฑโวติ. ตเมนํ อิติ วิทิตฺวา พหิทฺธา นาเสนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. มา อญฺเญ ภทฺทเก ภิกฺขู ทูเสสีติ.

สุวาสาย[๖] วิชาเนถ ปาปิจฺฉโกธโน อิติ[๖]
มกฺขี ถมฺภี ปลาสี จ อิสฺสุกี มจฺฉรี สโฐ.

---

[๑] ฉ.,เท. อุทปานปนาฬิยตฺถิโก อิ. อุทปานปนาฬิยา อตฺถิโก
[๒] ฉ.,เท.,อิ. กุธารึ, เอวมุปริปิ. [๓] ฉ.,เท. ยํ ยิเทว
[๔] ฉ.,เท. อาโกเฏยฺย [๕] ฉ.,เท.,อิ. อุทปานปนาฬึ
[๖-๖] ฉ.,เท.,อิ. สุวาสายํ วิชานาถ ปาปิจฺโฉ โกธโน อิติ

สณฺหวาโจ[๑] ชนวติ สมโณ วิย ภาสติ
รโห กโรติ กรณํ ปาปทิฏฺฐิ อนาทโร.

สํสปฺปี จ มุสาวาที ตํ วิทิตฺวา ยถากถํ
สพฺเพ สมคฺคา หุตฺวาน อภินิพฺพชฺชยาถ นํ.

กรณฺฑวํ นิทฺธมถ[๒] กสมฺพุ๎ อปกสฺสถ[๓]
ตโต ปลาเป วาเหถ อสฺสมเณ สมณมานิเน.[๔]

นิทฺธมิตฺวา ปาปิจฺเฉ[๕] ปาปอาจารโคจเร[๖]
สุทฺธาสุทฺเธหิ สංวาสं กปฺปยวฺโห ปฏิสฺสตา
ตโต สมคฺคา นิปกา ทุกฺขสฺสนฺตं กริสฺสถาติ. ทสมं.

เมตฺตาวคฺโค ปญฺจโม.

ตสฺสุทฺทานํ

เมตฺตํ[๗] ปญฺญา จ เทฺว จ ปิยา เทฺว โลกา เทฺว วิปตฺติโย
เทวทตฺโต จ อุตฺตโร นนฺโท การณฺฑเวน จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. สนฺตวาโจ
[๒] สฺยา. การณฺฑวํ นิทฺธมวา
[๓] สฺยา. อปกสฺสวา
[๔] อิ. สมณมานิโน
[๕] สฺยา. ปาปิจฺฉํ
[๖] สฺยา. ปาปลาจารโคจเร
[๗] สฺยา. เมตฺตปญฺญา จ เทฺว จ โลกโลกวิปตฺติโย นนฺโท การณฺฑเวน จาติ. ปิเย เทฺว จาปฺปิเย เทฺว จ เทวทตฺโต จ อุตฺตโร

๒. มหาวคฺโค

๑. เวรญฺชสุตฺตํ

[๑๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา เวรญฺชายํ วิหรติ นเฬรุปุจิมณฺฑรุกฺขมูเล.[๑] อถ โข เวรญฺโช พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข เวรญฺโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ

"สุตมฺเมตํ[๒] โภ โคตม 'สมโณ โคตโม น พฺราหฺมเณ ชิณฺเณ วุฑฺเฒ มหลฺลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปตฺเต อภิวาเทติ วา ปจฺจุฏฺเจติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตตีติ ตยิทํ โภ โคตม ตเถว, น หิ ภวํ โคตโม[๓] พฺราหฺมเณ ชิณฺเณ วุฑฺเฒ มหลฺลเก อทฺธคเต วโยอนุปฺปตฺเต อภิวาเทติ วา ปจฺจุฏฺเจติ วา อาสเนน วา นิมนฺเตติ, ตยิทํ โภ โคตม น สมฺปนฺนเมวาติ. "นาหนฺตํ พฺราหฺมณ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย, ยมหํ อภิวาเทยฺยํ วา ปจฺจุฏฺเจยฺยํ วา อาสเนน วา นิมนฺเตยฺยํ. ยญฺหิ พฺราหฺมณ ตถาคโต อภิวาเทยฺย วา ปจฺจุฏฺเจยฺย วา อาสเนน วา นิมนฺเตยฺย, มุทฺธาปิ ตสฺส วิปเตยฺยาติ.

"อรสรูโป ภวํ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อรสรูโป สมโณ โคตโมติ. เย เต พฺราหฺมณ รูปรสา สทฺทรสา คนฺธรสา รสรสา

---

[๑] สฺยา. นเฬรุปูจิมณฺฑรุกฺขมูเล [๒] สฺยา. สุตเมตํ
[๓] สฺยา. โคตม

โผฏฺฐพฺพรสา, เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา[๑] อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. อยํ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อรสรูโป สมโณ โคตโมติ. โน จ โข ยํ ตฺวํ สนฺธาย วเทสีติ. (๑)

"นิพฺโภโค ภวํ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'นิพฺโภโค สมโณ โคตโมติ. เย เต พฺราหฺมณ รูปโภคา สทฺทโภคา คนฺธโภคา รสโภคา โผฏฺฐพฺพโภคา, เต ตถาคตสฺส ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. อยํ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'นิพฺโภโค สมโณ โคตโมติ โน จ โข ยํ ตฺวํ สนฺธาย วเทสีติ. (๒)

"อกิริยวาโท ภวํ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อกิริยวาโท สมโณ โคตโมติ. อหญฺหิ พฺราหฺมณ อกิริยํ วทามิ กายทุจฺจริตสฺส วจีทุจฺจริตสฺส มโนทุจฺจริตสฺส. อเนกวิหิตานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อกิริยํ วทามิ. อยํ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อกิริยวาโท สมโณ โคตโมติ. โน จ โข ยํ ตฺวํ สนฺธาย วเทสีติ. (๓)

"อุจฺเฉทวาโท ภวํ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อุจฺเฉทวาโท สมโณ โคตโมติ. อหญฺหิ พฺราหฺมณ อุจฺเฉทํ วทามิ ราคสฺส โทสสฺส โมหสฺส, อเนกวิหิตานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ

---

[๑] สี.,อิ. อนภาวกตา, เอวมุปริปิ. สฺยา. อนภาวังกตา

อุจฺเฉทำ วทามิ. อยำ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มำ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อุจฺเฉทวาโท สมโณ โคตโมติ โน จ โข ยำ ตฺวำ สนฺธาย วเทสีติ. (๔)

"เชคุจฺฉี ภวำ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย. เยน มำ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'เชคุจฺฉี สมโณ โคตโมติ. อหญฺหิ พฺราหฺมณ เชคุจฺฉำ[๑] วทามิ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน [๑] อเนกวิหิตานำ ปาปกานำ อกุสลานำ ธมฺมานำ สมาปตฺติยา เชคุจฺฉำ[๓] วทามิ.[๓] อยำ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มำ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'เชคุจฺฉี สมโณ โคตโมติ. โน จ โข ยำ ตฺวำ สนฺธาย วเทสีติ. (๕)

"เวนยิโก ภวำ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มำ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'เวนยิโก สมโณ โคตโมติ. อหญฺหิ พฺราหฺมณ วินยาย ธมฺมำ เทเสมิ ราคสฺส โทสสฺส โมหสฺส. อเนกวิหิตานำ ปาปกานำ อกุสลานำ ธมฺมานำ วินยาย ธมฺมำ เทเสมิ. อยำ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มำ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'เวนยิโก สมโณ โคตโมติ. โน จ โข ยำ ตฺวำ สนฺธาย วเทสีติ. (๖)

"ตปสฺสี ภวำ โคตโมติ. "อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มำ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'ตปสฺสี สมโณ โคตโมติ. ตปนียาหำ พฺราหฺมณ ปาปเก อกุสเล ธมฺเม วทามิ กายทุจฺจริตำ วจีทุจฺจริตำ มโนทุจฺจริตำ, ยสฺส โข พฺราหฺมณ ตปนียา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ชิคุจฺฉามิ [๓-๓] ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา, ตมหํ ‘ตปสฺสีติ วทามิ. ตถาคตสฺส โข พฺราหฺมณ ตปนียา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. อยํ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘ตปสฺสี สมโณ โคตโมติ. โน จ โข ยํ ตฺวํ สนฺธาย วเทสีติ. (๗)

“อปคพฺโภ[๑] ภวํ โคตโมติ. “อตฺถิ เขฺวส พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อปคพฺโภ สมโณ โคตโมติ. ยสฺส โข พฺราหฺมณ อายตึ คพฺภเสยฺยา ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติ ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. ตมหํ ‘อปคพฺโภติ วทามิ ตถาคตสฺส โข พฺราหฺมณ อายตึ คพฺภเสยฺยา ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติ ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. อยํ โข พฺราหฺมณ ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อปคพฺโภ สมโณ โคตโมติ. โน จ โข ยํ ตฺวํ สนฺธาย วเทสิ. (๘)

เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ กุกฺกุฏิยา อณฺฑานิ อฏฺฐ วา ทส วา ทฺวาทส วา, ตานสฺสุ กุกฺกุฏิยา สมฺมาอธิสยิตานิ สมฺมาปริเสทิตานิ สมฺมาปริภาวิตานิ. โย นุ โข เตสํ กุกฺกุฏจฺฉาปกานํ ปฐมตรํ ปาทนขสิขาย วา มุขตุณฺฑเกน วา อณฺฑโกสํ ปทาเลตฺวา โสตฺถินา อภินิพฺพิชฺเฌยฺย, กินฺติ สฺวาสฺส วจนีโย ‘เชฏฺโฐ วา กนิฏฺโฐ วาติ. “เชฏฺโจติสฺส โภ โคตม วจนีโย. โส หิ เนสํ โภ โคตม เชฏฺโฐ โหตีติ.

---

[๑] สฺยา. อปฺปคพฺโภ, เอวมุปริปิ.

"เอวเมว โข อหํ พฺราหฺมณ อวิชฺชาคตาย ปชาย อณฺฑภูตาย ปริโยนทฺธาย อวิชฺชณฺฑโกสํ ปทาเลตฺวา เอโกว โลเก อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ, อหญฺหิ พฺราหฺมณ เชฏฺโฐ เสฏฺโฐ โลกสฺส, อารทฺธํ โข ปน เม พฺราหฺมณ วิริยํ อโหสิ อสลฺลีนํ, อุปฏฺฐิตา สติ อปฺปมุฏฺฐา, ปสฺสทฺโธ กาโย อสารทฺโธ, สมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ.

โส โข อหํ พฺราหฺมณ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสึ.[๑] วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสึ. ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหาสึ, สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏิสංเวเทสึ,[๒] ยนฺตं อริยา อาจิกฺขนฺติ 'อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสึ. สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหาสึ.

โส เอวं สมาหิเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต ปุพฺเพนิวาสานุสฺสติญาณาย จิตฺตं อภินินฺนาเมสึ. โส อเนกวิหิตं ปุพฺเพนิวาสं อนุสฺสรามิ. เสยฺยถีทं, เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ติสฺโสปิ ชาติโย จตสฺโสปิ ชาติโย ปญฺจปิ ชาติโย ทสปิ ชาติโย วีสมฺปิ ชาติโย ตึสมฺปิ ชาติโย จตฺตาฬีสมฺปิ ชาติโย ปญฺญาสมฺปิ ชาติโย ชาติสตมฺปิ ชาติสหสฺสมฺปิ ชาติสตสหสฺสมฺปิ อเนเกปิ

---

[๑] ฉ.,เท. วิหรามิ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. ปฏิสංเวเทมิ

สวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกปิ สวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป "อมุตฺราสึ เอวนามโม เอวโคตฺโต เอววณฺโณ เอวมาหาโร เอวสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาทึ, ตตฺราปาสึ เอวนามโม เอวโคตฺโต เอววณฺโณ เอวมาหาโร เอวสุขทุกฺขปฏิสํเวที เอวมายุปริยนฺโต, โส ตโต จุโต อิธูปปนฺโนติ. อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรามิ.

อยํ โข เม พฺราหฺมณ รตฺติยา ปฐเม ยาเม ปฐมา วิชฺชา อธิคตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา. ตโม วิหโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต. อยํ โข เม พฺราหฺมณ ปฐมา อภินิพฺพิธา[๑] อโหสิ กุกฺกุฏจฺฉาปกสฺเสว อณฺฑโกสมฺหา. (๑)

โส เอวํ สมาหิเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต สตฺตานํ จุตูปปาตญาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสึ. โส ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสามิ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานามิ 'อิเม วต โภนฺโต สตฺตา กายทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจีทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตं นิรยं อุปปนฺนา. อิเม วา ปน โภนฺโต สตฺตา กายสุจริเตน สมนฺนาคตา วจีสุจริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อนุปวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา, เต กายสฺส

---

[๑] ฉ.,เท. อภินิพฺพิทา, เอวมุปริปิ.

เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกึ อุปปชฺชนาติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน สตฺเต ปสฺสามิ จวมาเน อุปปชฺชมาเน หีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานามิ.

อยํ โข เม พฺราหฺมณ รตฺติยา มชฺฌิเม ยาเม ทุติยา วิชฺชา อธิคตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหรโต. อยํ โข เม พฺราหฺมณ ทุติยา อภินิพฺพิธา อโหสิ กุกฺกุฏจฺฉาปกสฺเสว อณฺฑโกสมฺหา (๒)

โส เอวํ สมาหิเต จิตฺเต ปริสุทฺเธ ปริโยทาเต อนงฺคเณ วิคตูปกฺกิเลเส มุทุภูเต กมฺมนิเย ฐิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต อาสวานํ ขยญาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสึ. โส ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อยํ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อิเม อาสวาติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อยํ อาสวสมุทโยติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อยํ อาสวนิโรโธติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ, ‘อยํ อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ อพฺภญฺญาสึ. ตสฺส เม เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺถ, ภวาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺถ, อวิชฺชาสวาปิ จิตฺตํ วิมุจฺจิตฺถ, วิมุตฺตสฺมึ ‘วิมุตฺตมิติ ญาณํ อโหสิ, ‘ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสึ.

อยํ โข เม พฺราหฺมณ รตฺติยา ปจฺฉิเม ยาเม ตติยา วิชฺชา อธิคตา, อวิชฺชา วิหตา, วิชฺชา อุปฺปนฺนา, ตโม วิหโต, อาโลโก อุปฺปนฺโน, ยถาตํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปิโน ปหิตตฺตสฺส

วิหรโต อยํ โข เม พฺราหฺมณ ตติยา อภินิพฺพิธา อโหสิ กุกฺกุฏจฺฉาปกสฺเสว อณฺฑโกสมฺหาติ. (๓)

เอวํ วุตฺเต. เวรญฺโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "เชฏฺโฐ ภวํ โคตโม, เสฏฺโฐ ภวํ โคตโม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม. เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ธาเรยฺย 'จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ; เอวเมว โภตา โคตเมน อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต, เอสาหํ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณงฺคตนฺติ. ปฐมํ.

๒. สีหสุตฺตํ

[๑๒] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี สนฺถาคาเร สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สีโห เสนาปติ นิคณฺฐสาวโก ตสฺสํ ปริสายํ นิสินฺโน โหติ. อถ โข สีหสฺส เสนาปติสฺส เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภวิสฺสติ, ตถา หิเม สมฺพหุลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี สนฺถาคาเร สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส

วณฺณํ ภาสนฺติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ. ยนฺนูนาหํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกเมยฺยํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. อถ โข สีโห เสนาปติ, เยน นิคณฺโฐ นาฏปุตฺโต เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺฐํ นาฏปุตฺตํ เอตทโวจ อิจฺฉามหํ ภนฺเต สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

"กึ ปน ตฺวํ สีห กิริยวาโท สมาโน อกิริยวาทํ สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสสิ. สมโณ หิ สีห โคตโม อกิริยวาโท สมาโน[๑] อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. อถ โข สีหสฺส เสนาปติสฺส โย อโหสิ คมิยาภิสงฺขาโร ภควนฺตํ ทสฺสนาย, โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ.

ทุติยมฺปิ โข สมฺพหุลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี สนฺถาคาเร สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ.

ทุติยมฺปิ โข สีหสฺส เสนาปติสฺส เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภวิสฺสติ, ตถา หิเม สมฺพหุลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี สนฺถาคาเร สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ. ยนฺนูนาหํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกเมยฺยํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. อถ โข สีโห เสนาปติ, เยน นิคณฺโฐ นาฏปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา นิคณฺฐํ นาฏปุตฺตํ เอตทโวจ "อิจฺฉามหํ ภนฺเต สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

"กึ ปน ตฺวํ สีห กิริยวาโท สมาโน อกิริยวาทํ สมณํ โคตมํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสสิ. สมโณ หิ สีห โคตโม อกิริยวาโท อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. ทุติยมฺปิ โข สีหสฺส เสนาปติสฺส โย อโหสิ คมิยาภิสงฺขาโร ภควนฺตํ ทสฺสนาย, โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ.

ตติยมฺปิ โข สมฺพหุลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี สนฺถาคาเร สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ. ตติยมฺปิ โข สีหสฺส เสนาปติสฺส เอตทโหสิ "นิสฺสํสยํ โข โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภวิสฺสติ, ตถา หิเม สมฺพหุลา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี สนฺถาคาเร สนฺนิสินฺนา สนฺนิปติตา อเนกปริยาเยน พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสนฺติ. กึ หิเม กริสฺสนฺติ นิคณฺฐา อปโลกิตา วา อนปโลกิตา วา. ยนฺนูนาหํ อนปโลเกตฺวาว นิคณฺฐํ[๑] ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกเมยฺยํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ.

อถ โข สีโห เสนาปติ ปญฺจมตฺเตหิ รถสเตหิ ทิวา ทิวสฺส เวสาลิยา นิยฺยาสิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย. ยาวติกา ยานสฺส ภูมิ ยาเนน คนฺตฺวา ยานา ปจฺโจโรหิตฺวา ปตฺติโกว อารามํ[๒] ปาวิสิ.[๓] อถ โข สีโห เสนาปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. นิคณฺเฐ　　[๒] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

[๓] ฉ.,เท. อคมาสิ

"สุตเมตं ภนฺเต อกิริยวาโท สมโณ โคตโม, อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ เตน จ สาวเก วิเนตีติ เย เต ภนฺเต เอวมาหํสุ อกิริยวาโท สมโณ โคตโม, อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ กิญฺจ[๑] เต ภนฺเต ภควโต วุตฺตวาทิโน, น จ ภควนฺตं อภูเตน อพฺภาจิกฺขนฺติ, ธมฺมสฺส จานุธมฺมํ พฺยากโรนฺติ, น จ โกจิ สหธมฺมิโก วาทานุวาโท[๒] คารยฺหฏฺฐานํ อาคจฺฉติ. อนพฺภกฺขาตุกามา หิ มยํ ภนฺเต ภควนฺตนฺติ.

'อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อกิริยวาโท สมโณ โคตโม, อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๑)

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'กิริยวาโท สมโณ โคตโม, กิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๒)

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อุจฺเฉทวาโท สมโณ โคตโม, อุจฺเฉทาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๓)

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'เชคุจฺฉี สมโณ โคตโม, เชคุจฺฉิตาย[๓] ธมฺมํ เทเสติ. เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๔)

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'เวนยิโก สมโณ โคตโม, วินยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๕)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. กจฺจิ
[๒] สฺยา. วาทานุปาโต
[๓] สฺยา. ชิคุจฺฉิตาย

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘ตปสฺสี สมโณ โคตโม, ตปสฺสิตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๖)

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อปคพฺโภ สมโณ โคตโม, อปคพฺภตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๗)

อตฺถิ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อสฺสตฺโถ,[๑] สมโณ โคตโม, อสฺสาสาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๘)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อกิริยวาโท สมโณ โคตโม, อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. อหญฺหิ สีห อกิริยํ วทามิ กายทุจฺจริตสฺส วจีทุจฺจริตสฺส มโนทุจฺจริตสฺส, อเนกวิหิตานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อกิริยํ วทามิ อยํ โข สีห ปริยาโย เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อกิริยวาโท สมโณ โคตโม, อกิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๑)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘กิริยวาโท สมโณ โคตโม, กิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. อหญฺหิ สีห กิริยํ วทามิ กายสุจริตสฺส วจีสุจริตสฺส มโนสุจริตสฺส, อเนกวิหิตานํ กุสลานํ ธมฺมานํ กิริยํ วทามิ. อยํ โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘กิริยวาโท สมโณ โคตโม, กิริยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๒)

---

[๑] ฉ.,เท. อสฺสาสโก, เอวมุปริปิ.

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อุจฺเฉทวาโท สมโณ โคตโม, อุจฺเฉทาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ อหญฺหิ สห อุจฺเฉทํ วทามิ ราคสฺส โทสสฺส โมหสฺส, อเนกวิหิตานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อุจฺเฉทํ วทามิ. อยํ โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อุจฺเฉทวาโท สมโณ โคตโม, อุจฺเฉทาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๓)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘เชคุจฺฉี สมโณ โคตโม, เชคุจฺฉิตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. อหญฺหิ สีห ชิคุจฺฉามิ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, ชิคุจฺฉามิ อเนกวิหิตานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. อยํ โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘เชคุจฺฉี สมโณ โคตโม, เชคุจฺฉิตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๔)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘เวนยิโก สมโณ โคตโม, วินยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. อหญฺหิ สีห วินยาย ธมฺมํ เทเสมิ ราคสฺส โทสสฺส โมหสฺส, อเนกวิหิตานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ วินยาย ธมฺมํ เทเสมิ. อยํ โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘เวนยิโก สมโณ โคตโม, วินยาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๕)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘ตปสฺสี สมโณ โคตโม, ตปสฺสิตาย ธมฺมํ

เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. ตปนียาหํ [๑] ปาปเก อกุสเล ธมฺเม วทามิ กายทุจฺจริตํ วจีทุจฺจริตํ มโนทุจฺจริตํ, ยสฺส โข สีห ตปนียา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺคตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา, ตมหํ 'ตปสฺสีติ วทามิ. ตถาคตสฺส โข สีห ตปนียา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. อยํ โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'ตปสฺสี สมโณ โคตโม, ตปสฺสิตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๖)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อปคพฺโภ สมโณ โคตโม, อปคพฺภตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ ยสฺส โข สีห อายตึ คพฺภเสยฺยา ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติ ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺคตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. ตมหํ 'อปคพฺโภติ วทามิ. ตถาคตสฺส โข สีห อายตึ คพฺภเสยฺยา ปุนพฺภวาภินิพฺพตฺติ ปหีนา อุจฺฉินฺนมูลา ตาลาวตฺถุกตา อนภาวงฺกตา อายตึ อนุปฺปาทธมฺมา. อยํ โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อปคพฺโภ สมโณ โคตโม, อปฺปคพฺภตาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๗)

กตโม จ สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย 'อสฺสตฺโถ สมโณ โคตโม, อสฺสาสาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. อหญฺหิ สีห อสฺสตฺโถ ปเรมน อสฺสาเสน อสฺสาสาย ธมฺมํ เทเสมิ, เตน จ สาวเก วิเนมิ. อยํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สีห

โข สีห ปริยาโย, เยน มํ ปริยาเยน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ‘อสฺสตฺโถ สมโณ โคตโม, อสฺสาสาย ธมฺมํ เทเสติ, เตน จ สาวเก วิเนตีติ. (๘)

เอวํ วุตฺเต, สีโห เสนาปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต ฯเปฯ อุปาสกํ มํ ภนฺเต ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณงฺคตนฺติ.

“อนุวิจฺจการํ โข สีห กโรหิ, อนุวิจฺจกาโร ตุมฺหาทิสานํ ญาตมนุสฺสานํ สาธุ โหตีติ.

“อิมินาปาหํ ภนฺเต ภควโต ภิยฺโยโส มตฺตาย อตฺตมโน อภิรทฺโธ, ยํ มํ ภควา เอวมาห ‘อนุวิจฺจการํ โข สีห กโรหิ, อนุวิจฺจกาโร ตุมฺหาทิสานํ ญาตมนุสฺสานํ สาธุ โหตีติ. มญฺหิ ภนฺเต อญฺญติตฺถิยา สาวกํ ลภิตฺวา เกวลกปฺปํ เวสาลึ ปฏากํ ปริหเรยฺยุํ ‘สีโห อมฺหากํ เสนาปติ สาวกตฺตํ อุปคโตติ. อถ จ ปน มํ[๑] ภควา เอวมาห ‘อนุวิจฺจการํ โข สีห กโรหิ, อนุวิจฺจกาโร ตุมฺหาทิสานํ ญาตมนุสฺสานํ สาธุ โหตีติ. เอสาหํ ภนฺเต ทุติยกมฺปิ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณงฺคตนฺติ.

“ทีฆรตฺตํ โข เต สีห นิคณฺฐานํ โอปานภูตํ กุลํ, เยน เนสํ อุปคตานํ ปิณฺฑปาตํ[๒] ทาตพฺพํ มญฺเญยฺยาสีติ. อิมินาปาหํ ภนฺเต ภควโต ภิยฺโยโส มตฺตาย อตฺตมโน อภิรทฺโธ, ยํ มํ ภควา เอวมาห ‘ทีฆรตฺตํ โข สีห นิคณฺฐานํ โอปานภูตं กุลํ, เยน เนสํ อุปคตานํ ปิณฺฑปาตํ ทาตพฺพํ มญฺเญยฺยาสีติ. สุตเมตํ ภนฺเต ‘สมโณ โคตโม เอวมาห ‘มยฺหเมว ทานํ ทาตพฺพํ, น

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปิณฺฑกํ, เอวมุปริปิ.

อญฺเญสํ ทานํ ทาตพฺพํ, มยฺหเมว สาวกานํ ทานํ ทาตพฺพํ น อญฺเญสํ สาวกานํ ทานํ ทาตพฺพํ, มยฺหเมว ทินฺนํ มหปฺผลํ, น อญฺเญสํ ทินฺนํ มหปฺผลํ, มยฺหเมว สาวกานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ น อญฺเญสํ สาวกานํ ทินฺนํ มหปฺผลนฺติ. อถ จ ปน มํ ภควา นิคณฺเจสุปิ ทาเน สมาทเปติ, อปิ จ ภนฺเต มยเมตฺถ กาลํ ชานิสฺสาม, เอสาหํ ภนฺเต ตติยกมฺปิ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภนฺเต ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณงฺคตนฺติ.

อถ โข ภควา สีหสฺส เสนาปติสฺส อนุปุพฺพึกถึ[๑] กเถสิ. เสยฺยถีทํ: ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอกาโรสงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา ภควา อญฺญาสิ สีหํ เสนาปตึ กลฺลจิตฺตํ มุทุจิตฺตํ วินีวรณจิตฺตํ อุทคฺคจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตํ. อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ: ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธวตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว สีหสฺส เสนาปติสฺส ตสฺมึเยว อาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

อถ โข สีโห เสนาปติ ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถังกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ “อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน.

---

[๑] ฉ.,เท. อนุปุพฺพึ กถึ, เอวมุปริปิ.

อถ โข สีโห เสนาปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข สีโห เสนาปติ อญฺญตรํ ปุริสํ อามนฺเตสิ "คจฺฉ ตฺวํ อมฺโภ ปุริส ปวตฺตมํสํ ชานาหีติ. อถ โข สีโห เสนาปติ ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน สเก นิเวสเน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาเทตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ "กาโล ภนฺเต สีหสฺส เสนาปติสฺส นิเวสเน นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ.

อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน สีหสฺส เสนาปติสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา นิคณฺฐา เวสาลิยํ รถิยาย รถิยํ[๑] สิงฺฆาฏเกน สิงฺฆาฏกํ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺติ "อชฺช สีเหน เสนาปตินา ถูลํ ปสุํ วธิตฺวา สมณสฺส โคตมสฺส ภตฺตํ กตํ, [๒] สมโณ โคตโม ชานํ อุทฺทิสฺส กตํ มํสํ ปริภุญฺชติ ปฏิจฺจกมฺมนฺติ.

อถ โข อญฺญตโร ปุริโส, เยน สีโห เสนาปติ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา สีหสฺส เสนาปติสฺส อุปกณฺณเก อาโรเจสิ "ยคฺเฆ ภนฺเต ชาเนยฺยาสิ 'เอเต สมฺพหุลา นิคณฺฐา เวสาลิยํ รถิยาย รถิยํ สิงฺฆาฏเกน สิงฺฆาฏกํ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺติ 'อชฺช สีเหน เสนาปตินา ถูลํ ปสุํ วธิตฺวา สมณสฺส โคตมสฺส ภตฺตํ กตํ, สมโณ โคตโม ชานํ อุทฺทิสฺส กตํ มํสํ ปริภุญฺชติ ปฏิจฺจกมฺมนฺติ. "อลํ อยฺย[๓] ทีฆรตฺตญฺหิ เต อายสฺมนฺโต อวณฺณกามา พุทฺธสฺส, อวณฺณกามา ธมฺมสฺส, อวณฺณกามา

---

[๑] ฉ.,เท. รถิกาย รถิกํ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ตํ

[๓] สฺยา. อยฺยา ฉ.,เท.,อิ. อยฺโย

สงฺฆสฺส, น จ ปเนเต อายสฺมนฺโต ชีรนฺติ[๑] [๒] ภควนฺตํ อสตา ตุจฺฉา มุสา อภูเตน อพฺภาจิกฺขนฺติ,[๓] น จ มยํ ชีวิตเหตุปิ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปยฺยามาติ.

อถ โข สีโห เสนาปติ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา[๔] สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ. อถ โข สีโห เสนาปติ ตํ[๕] ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข สีหํ เสนาปตึ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามีติ. ทุติยํ.

๓. อสฺสาชานิยสุตฺตํ

[๑๓] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร[๖] อสฺสาชานิโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, รญฺโญ องฺคนฺเตฺว สงฺขฺยํ[๗] คจฺฉติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานิโย อุภโต สุชาโต โหติ มาติโต จ ปิติโต จ. ยสฺสํ ทิสายํ อญฺเญปิ ภทฺรา อสฺสาชานิยา ชายนฺติ, ตสฺสํ ทิสายํ ชาโต โหติ. ยํ โข ปนสฺส โภชนํ เทนฺติ อลฺลํ วา สุกฺกํ วา, ตํ สกฺกจฺจเมว ปริภุญฺชติ อวิกิรนฺโต. เชคุจฺฉี โหติ อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ วา อภินิสีทิตุํ วา อภินิปชฺชิตุํ วา. โสรโต โหติ สุขสัวาโส, น จ อญฺเญ อสฺเส อุพฺเพเชตา. ยานิ โข ปนสฺส

---

[๑] ฉ.,เท. ชิรินฺติ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ตํ
[๓] ฉ.,เท. อพฺภาจิกฺขิตุํ อิ. อพฺภาจิกฺขนฺตา
[๔] สฺยา. สตฺถา
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๖] ฉ.,เท.,อิ. ภทฺโท, เอวมุปริปิ.
[๗] ฉ.,เท.,อิ. สงฺขฺยํ

[๑] ตานิ[๒] สาเจยฺยานิ กูเฏยฺยานิ ชิมฺเหยฺยานิ วงฺเกยฺยานิ, ตานิ ยถาภูตํ สารถิสฺส อาวิกตฺตา โหติ. เตสมสฺส สารถิ อภินิมฺมทนาย วายมติ. วาหี โข ปน โหติ. ‘กามญฺเญ อสฺสา วหนฺตุ วา มา วา, อหเมตฺถ วหิสฺสามีติ จิตฺตํ อุปฺปาเทติ. คจฺฉนฺโต โข ปน อุชุมคฺเคเนว คจฺฉติ. ถามวา โหติ ยาว ชีวิตมรณปริยาทานา, ถามํ อุปธํเสตา. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคโต รญฺโญ ภทฺโร อสฺสาชานิโย ราชารโห โหติ ราชโภคฺโค, รญฺโญ องฺคนฺเตฺวว สงฺขยํ คจฺฉติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. ยํ โข ปนสฺส โภชนํ เทนฺติ ลูขํ วา ปณีตํ วา, ตํ สกฺกจฺจํเยว ปริภุญฺชติ อวิหญฺญมาโน. เชคุจฺฉี โหติ กายทุจฺจริเตน วจีทุจฺจริเตน มโนทุจฺจริเตน, ชิคุจฺฉติ[๓] อเนกวิหิตานํ[๔] ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยา. โสรโต โหติ สุขสํวาโส, น อญฺเญ ภิกฺขู อุพฺเพเชตา. ยานิ โข ปนสฺส [๕] ตานิ[๖] สาเจยฺยานิ กูเฏยฺยานิ ชิมฺเหยฺยานิ, วงฺเกยฺยานิ ตานิ ยถาภูตํ อาวิกตฺตา โหติ สตฺถริ วา วิญฺญูสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ, เตสมสฺส สตฺถา วา วิญฺญู วา สพฺรหฺมจารี อภินิมฺมทนาย วายมติ. สิกฺขิตา โข ปน โหติ, ‘กามญฺเญ ภิกฺขู สิกฺขนฺตุ วา มา วา, อหเมตฺถ สิกฺขิสฺสามีติ จิตฺตํ อุปฺปาเทติ. คจฺฉนฺโต โข ปน

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โหนฺติ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. เชคุจฺฉี โหติ
[๔] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๕] ฉ.,เท.,อิ. โหนฺติ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อุชุมคฺเคเนว คจฺฉติ, ตตฺรายํ อุชุมคฺโค, เสยฺยถีทํ: สมาธิทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ. อารทฺธวิริโย วิหรติ 'กามํ ตโจ จ นฺหารุ จ อฏฺฐิ จ อวสิสฺสตุ. สรีเร อุปสุสฺสตุ มํสโลหิตํ, ยนฺตํ ปุริสถาเมน ปุริสวิริเยน ปุริสปรกฺกเมน ปตฺตพฺพํ, น ตํ อปาปุณิตฺวา วิริยสฺส สณฺฐานํ ภวิสฺสตีติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. ตติยं.

๔. อสฺสขฬุงฺกสุตฺตํ

[๑๔] "อฏฺฐ [๑] ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺเก อฏฺฐ จ อสฺสโทเส เทเสสฺสามิ อฏฺฐ ปุริสขฬุงฺเก อฏฺฐ จ ปุริสโทเส, ตํ สุณาถ, สาธุกํ[๒] มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ.

"เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ[๒]

"กตเม จ ภิกฺขเว อฏฺฐ อสฺสขฬุงฺกา อฏฺฐ จ อสฺสโทสา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อสฺสขฬุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ปจฺฉโต ปฏิสกฺกติ[๓] ปิฏฺฐิโต รถํ ปวตฺเตติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม อสฺสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขฬุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ปจฺฉา ลงฺฆิปติ[๔] กุพฺพรํ ปหรติ,[๕]

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จ
[๒-๒] สฺยา. ฯเปฯ
[๓] ฉ.,เท. ปฏิกฺกมติ, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ. ลงฺฆติ, เอวมุปริปิ.
[๕] ฉ.,เท.,อิ. หนติ, เอวมุปริปิ.

ติทณฺฑำ ภญฺชติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก โหติ. อยำ ภิกฺขเว ทุติโย อสฺสโทโส.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา รถีสาย สตฺถึ อุสฺสชฺชิตฺวา รถีสำเยว อชฺโฌมทฺทติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก โหติ. อยำ ภิกฺขเว ตติโย อสฺสโทโส.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา อุมฺมคฺคำ คณฺหาติ, อุพฺพฏฺฏำ รถำ กโรติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก โหติ. อยำ ภิกฺขเว จตุตฺโถ อสฺสโทโส.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ลงฺเฆติ ปุริมำ กายำ ปคฺคณฺหาติ ปุริเม ปาเท. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก โหติ. อยำ ภิกฺขเว ปญฺจโม อสฺสโทโส.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา อนาทิยิตฺวา [๑] ปโฏทยฏฺฐึ[๒] ทนฺเตหิ มุขาธานำ วิทฺธำสิตฺวา เยนกามำ ปกฺกมติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก โหติ. อยำ ภิกฺขเว ฉฏฺโฐ อสฺสโทโส.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก 'เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา เนว อภิกฺกมติ, โน ปฏิกฺกมติ, ตตฺเถว ขีลฏฺฐายิฏฺฐิโต โหติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก โหติ. อยำ ภิกฺขเว สตฺตโม อสฺสโทโส.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สารถึ อนาทิยิตฺวา [๒] สี.,อิ. ปโตทำ ฉ.,เท. ปโตทลฏฺฐึ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขฬุงฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ปุริเมว[๑] ปาเท สํหริตฺวา ปจฺฉิเม[๒] ปาเท สํหริตฺวา ตตฺเถว จตฺตาโร ปาเท อภินิสีทติ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ อสฺสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว อฏฺฐโม อสฺสโทโส.

อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อสฺสขฬุงฺกา, อฏฺฐ จ อสฺสโทสา.

กตเม จ ภิกฺขเว อฏฺฐ ปุริสขฬุงฺกา, อฏฺฐ จ ปุริสโทสา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุํ[๓] อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน ‘น สรามิ[๔] น สรามีติ อาปตฺติยาว[๕] นิพฺเพเรติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ปจฺฉโต ปฏิสกฺกติ, ปิฏฺฐิโต รถํ ปวตฺเตติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม ปุริสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุํ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน โจทนเยว[๖] ปฏิปฺผรติ. ‘กึ นุ โข ตุยฺหํ พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส ภณิเตน, ตุวมฺปิ นาม ภณิตพฺพํ มญฺญสีติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ปจฺฉา ลงฺฆิปติ กุพฺพรํ ปหรติ, ติฑณฺฑกํ ภญฺชติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย ปุริสโทโส.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปุริเม จ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปจฺฉิเม จ
[๓] สฺยา. ภิกฺขุ ภิกฺขู, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. น สรามีติ น อาเมณฺฑิตํ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อสติยาว
[๖] ฉ.,เท.,อิ. โจทกเยว

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุ๎ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน โจทกสฺเสว ปจฺจาโรเปติ ‘ตุวัมปิ โขสิ อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโน, ตุวํ ตาว ปฐมํ ปฏิกโรหีติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขพุ๎งฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา รถีสาย สตฺถึ อุสฺสชฺชิตฺวา รถีสัเยว อชฺโฌมทฺทติ ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขพุ๎งฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว ตติโย ปุริสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุ๎ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน อญฺเญนาญ๎ญ๎ปฏิจรติ, พหิทฺธา กถ๎ อปนาเมติ, โกปญ๎จ โทสญ๎จ อปฺปจฺจยญ๎จ ปาตุกโรติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขพุ๎งฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา อุมฺมคฺคํ คณฺหาติ, อุพฺพฏฺฏมํ รถ๎ กโรติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขพุ๎งฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ปุริสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุ๎ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน สงฺฆมชฺเฌ พาหาวิกฺเขปกํ[๑] ภณติ.[๑] เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขพุ๎งฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ลงฺเฆติ ปุริมํ กายํ, ปคฺคณฺหาติ ปุริเม ปาเท, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขพุ๎งฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว ปญ๎จโม ปุริสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุ๎ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน อนาทิยิตฺวา สงฺฆมๆ อนาทิยิตฺวา

[๑-๑] ฉ.,เท. พาหุวิกฺเขปๆ กโรติ อิ. พาหาวิกฺเขปๆ ภณติ

โจทกํ สาปตฺติโกว เยนกามํ ปกฺกมติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา อนาทิยิตฺวา [๑] ปโฏทยฏฺฐึ ทนฺเตหิ มุขาธานํ วิทฺธํสิตฺวา เยนกามํ ปกฺกมติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว ฉฏฺโฐ ปุริสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุํ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน ‘เนวาหํ อาปนฺโนมฺหิ, น ปนาหํ อาปนฺโนมฺหีติ, โส ตุณฺหีภาเวน สงฺฆํ วิเหเจติ.[๒] เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา เนว อภิกฺกมติ, โน ปฏิกฺกมติ, ตตฺเถว ขีลฏฺฐายิฏฺฐิโต โหติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว สตฺตโม ปุริสโทโส.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขู ภิกฺขุํ อาปตฺติยา โจเทนฺติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา โจทิยมาโน เอวมาห ‘กึ นุ โข ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อติพาฬฺหํ มยิ พฺยาวฏา ยาว อิทานาหํ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามีติ. โส สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติตฺวา เอวมาห ‘อิทานิ โข ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อตฺตมนา โหถาติ. เสยฺยถาปิ โส ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺโก ‘เปหีติ วุตฺโต วิทฺโธ สมาโน โจทิโต สารถินา ปุริเมว[๓] ปาเท สํหริตฺวา ปจฺฉิเม[๔] ปาเท สํหริตฺวา ตตฺเถว จตฺตาโร ปาเท อภินิสีทติ, ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคลํ วทามิ. เอวรูโปปิ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ปุริสขฬุงฺโก โหติ. อยํ ภิกฺขเว อฏฺฐโม ปุริสโทโส.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สารถึ อนาทิยิตฺวา　[๒] อิ. วิเหเสติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปริเม จ　[๔] ฉ.,เท.,อิ. ปจฺฉิเม จ

อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ปุริสขฑฺุกา, อฏฺฐ จ ปุริสโทสาติ. จตุตฺถํ.

๕. มลสุตฺตํ

[๑๕] “อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว มลานิ. กตมานิ อฏฺฐ อสชฺฌายมลา ภิกฺขเว มนฺตา, อนุฏฺฐานมลา ภิกฺขเว ฆรา, มลํ ภิกฺขเว วณฺณสฺส โกสชฺชํ, ปมาโท ภิกฺขเว รกฺขโต มลํ, มลํ ภิกฺขเว อิตฺถิยา ทุจฺจริตํ, มจฺเฉรํ ภิกฺขเว ททโต มลํ, มลา ภิกฺขเว ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ, ตโต จ[๑] ภิกฺขเว มลา มลตรํ, อวิชฺชาปรมํ มลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ มลานีติ.

อสชฺฌายมลา มนฺตา อนุฏฺฐานมลา ฆรา
มลํ วณฺณสฺส โกสชฺชํ ปมาโท รกฺขโต มลํ.
มลิตฺถิยา ทุจฺจริตํ มจฺเฉรํ ททโต มลํ
มลา เว ปาปกา ธมฺมา อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จ
ตโต มลา มลตรํ อวิชฺชา ปรมํ มลนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. ทูตสุตฺตํ

[๑๖] “อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา จ โหติ, สาเวตา จ, อุคฺคเหตา จ, ธาเรตา จ, วิญฺญาตา จ, วิญฺญาเปตา จ,

---

[๑] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

กุสโล จ สหิตาสหิตสฺส, โน จ กลหการโก. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหติ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ภิกฺขุ ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว สารีปุตฺโต โสตา จ โหติ, สาเวตา จ, อุคฺคเหตา จ, ธาเรตา จ, วิญฺญาตา จ, วิญฺญาเปตา จ, กุสโล จ สหิตาสหิตสฺส, โน จ กลหการโก. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหตีติ.

โย เว น พฺยาธติ ปตฺวา[๑]　　ปริสํ อุคฺคหวาทินี[๒]
น จ หาเปติ วจนํ　　น จ ฉาเทติ[๓] สาสนํ
อสนฺทิฏฺฐํ เต ภณติ[๔]　　ปุจฺฉิโต น จ กุปฺปติ
ส เว ตาทิสโก ภิกฺขุ　　ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมพนฺธนสุตฺตํ

[๑๗] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อากาเรหิ อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. รูเปน[๕] ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, หสิเตน ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, ภณิเตน ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, คีเตน[๖] ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, โรณฺเณน[๗] ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, อากปฺเปน[๘] ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, วนภงฺเคน[๙] ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ, ผสฺเสน ภิกฺขเว อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ.

---

[๑] สฺยา. พฺยาธติ วตฺวา ฉ.,เท.,อิ. พฺยกติปตฺวา　[๒] สฺยา. อุคฺคหวาทินึ
[๓] สฺยา. หาเปติ　[๔] สฺยา. เต ภณติ ฉ.,เท.,อิ. อสนฺทิฏฺฐญจ ภณติ
[๕] ฉ.,เท. รุณฺเณน　[๖] ฉ.,เท. อากปฺเปน
[๗] ฉ.,เท. วนภงฺเคน　[๘] ฉ.,เท. คนฺเธน　[๙] ฉ.,เท. รเสน

อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหากาเรหิ อิตฺถี ปุริสํ พนฺธติ. เตหิ[๑] ภิกฺขเว สตฺตา สุพนฺธาเยว[๒] ปาเสน[๓] พนฺธาติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยพนฺธนสุตฺตํ

[๑๘] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อากาเรหิ ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. รูเปน[๔] ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, หสิเตน ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, ภณิเตน ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, คีเตน[๕] ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, โรณฺเณน[๖] ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, อากปฺเปน[๗] ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, วนภงฺเคน[๘] ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ, ผสฺเสน ภิกฺขเว ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหากาเรหิ ปุริโส อิตฺถึ พนฺธติ. เตหิ ภิกฺขเว สตฺตา สุพนฺธาเยว ปาเสน พนฺธาติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปหาราทสุตฺตํ

[๑๙] เอกํ สมยํ ภควา เวรญฺชายํ วิหรติ นเฬรุปุจิมนฺเท.[๙] อถ โข ปหาราโท อสุรินฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตํ โข ปหารากํ อสุรินฺทํ ภควา เอตทโวจ

"อปิ ปน ปหาราท อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺตีติ. "อภิรมนฺติ ภนฺเต อสุรา มหาสมุทฺเทติ. "กติ ปน ปหาราท

---

[๑] ฉ.,เท. เต
[๒] ฉ.,เท. สุพทฺธา เย อิ. สุพทฺธาเยว
[๓] ฉ.,เท. ผสฺเสน พทฺธาติ
[๔] ฉ.,เท. รุณฺเณน
[๕] ฉ.,เท. อากปฺเปน
[๖] ฉ.,เท. วนภงฺเคน
[๗] ฉ.,เท. คนฺเธน
[๘] ฉ.,เท. รเสน
[๙] สฺยา. นเฬรุปุจิมณฺเฑ ฉ.,เท.,อิ. นเฬรุปุจิมนฺทมูเล

มหาสมุทฺเท อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺตีติ. "อฏฺฐ ภนฺเต มหาสมุทฺเท อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ. มหาสมุทฺโท ภนฺเต อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร นายตเกเนว ปปาโต, ยมฺปิ ภนฺเต มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร นายตเกเนว ปปาโต. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต มหาสมุทฺโท จิตธมฺโม เวลนฺนาติวตฺตติ, ยมฺปิ ภนฺเต มหาสมุทฺโท จิตธมฺโม เวลนฺนาติวตฺตติ. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สංวตฺตติ.[๑] ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปํ, ตํ ขิปฺปเมว ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเทติ.[๒] ยมฺปิ ภนฺเต มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สංวตฺตติ. ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตं กุณปं ตं ขิปฺปเมว ตีรं วาเหติ ถลं อุสฺสาเทติ. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท ตติโย อจฺฉริโย อพภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต ยา กาจิ มหานทิโย, เสยฺยถีทं: คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี. ตา มหาสมุทฺทं ปตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'มหาสมุทฺโทเตฺวว สงฺขยं คจฺฉนฺติ. ยมฺปิ ภนฺเต ยา กาจิ มหานทิโย. เสยฺยถีทं: คงฺคา ยมุนา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สංวสติ　　[๒] ฉ.,เท. อุสฺสาเรติ, เอวมุปริปิ.

อจิรวตี สรภู มหี. ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'มหาสมุทฺโทเตฺวว สงฺขยํ คจฺฉนฺติ. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต ยา กาจิ[๑] โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺทํ อปฺเปนฺติ, ยา จ[๒] อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนฺนตฺตํ[๓] วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. ยมฺปิ ภนฺเต ยา กาจิ โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺทํ อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนฺนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส. ยมฺปิ ภนฺเต มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภนฺเต มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน ตตฺริมานิ รตนานิ, เสยฺยถีทํ: มุตฺตา มณิ เวฑูริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตงฺโค[๔] มสารคลฺลํ ยมฺปิ ภนฺเต มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺริมานิ รตนานิ เสยฺยถีทํ: มุตฺตา มณิ เวฑูริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตงฺโค มสารคลฺลํ. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท. จ
[๒] อิ. กาจิ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อูนตฺตํ
[๔] ฉ.,เท. โลหิตโก อิ. โลหิตงฺโก

ปุน จปรํ ภนฺเต มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส, ตตฺริเม ภูตา, ติมิติมิงฺคลา[๑] ติมิรมิงฺคลา[๑] อสุรา นาคา คนฺธพฺพา, สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, จตุโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา. ยมฺปิ ภนฺเต มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, ติมิติมิงฺคลา ติมิรมิงฺคลา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา, สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ฯเปฯ ติโยชนสติกาปิ จตุโยชนสติกาปิ ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา. อยํ ภนฺเต มหาสมุทฺเท อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. อิเม โข ภนฺเต มหาสมุทฺเท อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

อปิ ปน ภนฺเต ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺตีติ. “อภิรมนฺติ ปหาราท ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเยติ. “กติ ปน ภนฺเต อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺตีติ. “อฏฺฐ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ. เสยฺยถาปิ ปหาราท มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร นายตเกเนว ปปาโต; เอวเมว โข ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา นายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ, ยมฺปิ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา

[๑-๑] ฉ.,เท. ติมิ ติมิงฺคโล ติมิรปิงฺคโล, เอวมุปริปิ.

อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา นายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปจฺโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท มหาสมุทฺโท จิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ; เอวเมว โข ปหาราท ยํ มยา สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ตํ มม สาวกา ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ. ยมฺปิ ปหาราท มยา สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ตํ มม สาวกา ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สංวตฺตติ.[๑] ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปึ, ตํ ขิปฺปเมว ตีรं วาเหติ ถลํ อุสฺสาเทติ; เอวเมว โข ปหาราท โย โส ปุคฺคโล ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจารีปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุกชาโต[๒] น เตน สงฺโฆ สංวสติ, ขิปฺปเมว นं สนฺนิปติตฺวา อุกฺขิปติ. กิญฺจาปิ โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสินฺโน, อถ โข โส อารกาว สงฺฆมฺหา สงฺโฆ จ เตน. ยมฺปิ ปหาราท โย โส ปุคฺคโล ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจารีปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุกชาโต, น เตน สงฺโฆ สංวสติ, ขิปฺปเมว นं สนฺนิปติตฺวา อุกฺขิปติ. กิญฺจาปิ โส

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สංวสติ

[๒] ฉ.,เท.,อิ. กสมฺพุชาโต, เอวมุปริปิ.

โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสินฺโน, อถ โข โส อารกาว สงฺฆมฺหา สงฺโฆ จ เตน. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท ยา กาจิ มหานทิโย. เสยฺยถีทํ: คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี. ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'มหาสมุทฺโทเตฺวว สงฺขยํ คจฺฉนฺติ; เอวเมว โข ปหาราท จตฺตาโรเม วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา, เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'สมณา[๑] สกฺยปุตฺติยาเตฺวว[๑] สงฺขยํ คจฺฉนฺติ. ยมฺปิ ปหาราท จตฺตาโรเม วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา, เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'สมณา สกฺยปุตฺติยาเตฺวว สงฺขยํ คจฺฉนฺติ. อยมฺปิ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท ยา กาจิ โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺทํ อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อุนฺนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ; เอวเมว โข ปหาราท พหู เจปิ ภิกฺขู อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายนฺติ, น เตน นิพฺพานธาตุยา อุนฺนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. ยมฺปิ ปหาราท พหู เจปิ ภิกฺขู อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายนฺติ, น

[๑-๑] สฺยา. สมโญ สกฺยปุตฺติโยเตฺวว

เตน นิพฺพานธาตุยา อุนฺนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส; เอวเมว โข ปหาราท อยํ ธมฺมวินโย เอกรโส วิมุตฺติรโส. ยมฺปิ ปหาราท อยํ ธมฺมวินโย เอกรโส วิมุตฺติรโส. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน, ตตฺริมานิ รตนานิ, เสยฺยถีทํ: มุตฺตา มณิ เวฑูริโย สงฺโข สิลา ปวาฬ รชตํ ชาตรูป โลหิตงฺโค มสารคลฺลํ; เอวเมว โข ปหาราท อยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺริมานิ รตนานิ, เสยฺยถีทํ: จตฺตาโร สติปฏฺฐานา, จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา, จตฺตาโร อิทฺธิปาทา, ปญฺจินฺทฺริยานิ, ปญฺจ พลานิ, สตฺต โพชฺฌงฺคา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. ยมฺปิ ปหาราท อยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺริมานิ รตนานิ, เสยฺยถีทํ: จตฺตาโร สติปฏฺฐานา, จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา, จตฺตาโร อิทฺธิปาทา, ปญฺจินฺทฺริยานิ, ปญฺจ พลานิ, สตฺต โพชฺฌงฺคา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ปหาราท มหาสมุทฺโท มหตฺ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, ติมิติมิงฺคลา ติมิรมิงฺคลา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา.

สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, จตุโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา; เอวเมว โข ปหาราท อยํ ธมฺมวินโย มหตฺ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผล-สจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. ยมฺปิ ปหาราท อยํ ธมฺมวินโย มหตฺ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. อยํ ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

อิเม โข ปหาราท อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺจ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺตีติ. นวมํ.

๑๐. อุโปสถสุตฺตํ

[๒๐] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา ตทหุโปสเถ ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต นิสินฺโน โหติ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต ปจฺเม ยาเม อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปจฺโม ยาโม,

จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนำ ปาฏิโมกฺขนฺติ. เอวำ วุตฺเต, ภควา ตุณฺหี อโหสิ.

ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต มชฺฌิเม ยาเม อุฏฺฐายาสนา เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตำ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต มชฺฌิโม ยาโม, จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนำ ปาติโมกฺขนฺติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา ตุณฺหี อโหสิ.

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต ปจฺฉิเม ยาเม อุทฺธสฺเต อรุเณ นนฺทิมุขิยา รตฺติยา อุฏฺฐายาสนา เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตำ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปจฺฉิโม ยาโม, อุทฺธสฺตำ อรุณำ, นนฺทิมุขี รตฺติ, จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนำ ปาติโมกฺขนฺติ. อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ.

อถ โข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส เอตทโหสิ "กึ[๑] นุ โข ภควา ปุคฺคลำ สนฺธาย เอวมาห 'อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน สพฺพาวนฺตำ ภิกฺขุสงฺฆำ เจตสา เจโต ปริจฺจ มนสากาสิ. อทฺทสา โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตำ ปุคฺคลำ ทุสฺสีลำ ปาปธมฺมำ อสุจิสงฺกสฺสรสมาจารำ ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺตำ อสฺสมณำ สมณปฏิญฺญำ อพฺรหฺมจารึ พฺรหฺมจารีปฏิญฺญำ อนฺโตปูตึ อวสฺสุตำ กสมฺพุกชาตำ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสินฺนำ, ทิสฺวา อุฏฺฐายาสนา, เยน โส ปุคฺคโล, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตำ

---

[๑] สฺยา. กึ

ปุคฺคลํ เอตทโวจ "อุฏฺเจหาวุโส, ทิฏฺโจสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สංวาโสติ.

เอวं วุตฺเต, โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ เอตทโวจ "อุฏฺเจหาวุโส, ทิฏฺโจสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สංวาโสติ. ทุติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ เอตทโวจ "อุฏฺเจหาวุโส, ทิฏฺโจสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สංวาโสติ. ตติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ.

อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตํ ปุคฺคลํ พาหายं คเหตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐกา นิกฺขาเมตฺวา สูจิฆฏิกं ทตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं เอตทโวจ "นิกฺขามิโต โส ภนฺเต ปุคฺคโล มยา, ปริสุทฺธา ปริสา, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนं ปาติโมกฺขนฺติ. "อจฺฉริยं โมคฺคลฺลาน, อพฺภุตं โมคฺคลฺลาน, ยาว[๑] ตา พาหาคหณาปิ นาม โส โมฆปุริโส อาคมิสฺสตีติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ตุมฺเหวทานิ ภิกฺขเว อุโปสถํ กเรยฺยาถ, ปาติโมกฺขं อุทฺทิเสยฺยาถ, น ทานาหं ภิกฺขเว อชฺชตคฺเค [๒] ปาติโมกฺขं อุทฺทิสิสฺสามิ, อฏฺฐานเมตं ภิกฺขเว อนวกาโส, ยं ตถาคโต อปริสุทฺธาย ปริสาย ปาติโมกฺขं อุทฺทิเสยฺย.

อฏฺฐิเม ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา,[๓] เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ. มหาสมุทฺโท ภิกฺขเว อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร,

---

[๑] สฺยา. ยาวตา　　[๒] ฉ.,เท. อุโปสถํ กริสฺสามิ

[๓] สฺยา. อพฺภุตธมฺมา, เอวมุปริปิ.

นายตเกเนว ปปาโต. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร, นายตเกเนว ปปาโต. อยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. ยถา ปุริเมน ตถา วิตฺถาโร ฯเปฯ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตี ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, ติมิติมิงฺคลา ติมิรมิงฺคลา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา. สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ฯเปฯ ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตี ภูตานํ อาวาโส. ตตฺรีเม ภูตา, ติมิติมิงฺคลา ติมิรมิงฺคลา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา. สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ฯเปฯ ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา. อยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

อิเม โข ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

เอวเมว[๑] ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร, นายตเกเนว ปปาโต; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา, นายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ. ยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา

---

[๑] สฺยา. อฏฺฐิเม ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา ฉ.,เท. เอวเมว โข ภิกฺขเว อฏฺฐ

อนุปุพฺพปฏิปทา, นายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ. อยํ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปจฺโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, ติมิติมิงฺคลา ติมิรมิงฺคลา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา. สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ฯเปฯ ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา; เอวเมว โข ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน ฯเปฯ อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. ยมฺปิ ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺริเม ภูตา, โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน ฯเปฯ อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. อยํ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺจ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺตีติ. ทสมํ.

ทุติโย มหาวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เวรญฺชสีโห[๑] อาชญฺญา[๑]　　ขพฺพุงฺเกน มลานิ จ
ทูตา เทฺว จ พนฺธนนฺติ[๒]　　ปหาราโท อุโปสโถติ.

[๑-๑] ฉ.,เท. เวรญฺโช สีโห อาชญฺโ　[๒] ฉ.,เท. ทูเตยฺยํ เทฺว จ พนฺธนา อิ. พนฺธนฺติ

๓. คหปติวคฺโค

๑. ปฐมอุคฺคสุตฺตํ

[๒๑] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ.[๑] "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ[๒] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อุคฺคํ คหปตึ เวสาลิกํ ชาเรถาติ. อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุคโต อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ.

อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก, เยน โส ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อุคฺคํ คหปตึ เวสาลิกํ โส ภิกฺขุ เอตทโวจ

"อฏฺฐหิ โข ตฺวํ คหปติ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโต กตเม เต คหปติ อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เยหิ ตฺวํ สมนฺนาคโต, ภควตา พฺยากโตติ. "น โข อหํ ภนฺเต ชานามิ 'กตเมหิ อหํ[๒] อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโต.[๓] อปิ จ ภนฺเต เยเม อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา สํวิชฺชนฺติ, เต[๔] สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ คหปตีติ โข โส ภิกฺขุ อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก

[๑-๑] สฺยา. ฯเปฯ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. พฺยากโตติ
[๔] ฉ. ตํ

เอตทโวจ “ยทาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ ปฐมํ ทูรโตว อทฺทสํ, สห ทสฺสเนเนว เม ภนฺเต ภควโต จิตฺตํ ปสีทิ. อยํ โข เม ภนฺเต ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

โส โข อหํ ภนฺเต ปสนฺนจิตฺโต ภควนฺตํ ปยิรุปาสึ. ตสฺส เม ภควา อนุปุพฺพีกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทं: ทานกถํ, สีลกถํ, สคฺคกถํ, กามานं อาทีนวं, โอการํ สงฺกิเลสं, เนกฺขมฺเม อานิสංสं ปกาเสสิ, ยทา มं ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺตं มุทุจิตฺตं วินีวรณจิตฺตं อุทคฺคจิตฺตं ปสนฺนจิตฺตं, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกංสิกา ธมฺมเทสนา, ตं ปกาเสสิ ทุกฺขं สมุทยं นิโรธं มคฺคं. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธวตฺถํ อปคตกาฬกं สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว โข เม ตสฺมිเยว อาสเน วิรชं วีตมลं ธมฺมจกฺขุं อุทปาทิ ‘ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมං, สพฺพนฺตं นิโรธธมฺมนฺติ. โส โข อหं ภนฺเต ทිฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถංกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุ สาสเน ตตฺเถว พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณं อคมาสึ, พฺรหฺมจริยปญฺจมานิ จ สิกฺขาปทานิ สมาทยึ.[๑] อยं โข เม ภนฺเต ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

ตสฺส มยฺหं ภนฺเต จตสฺโส โกมාริโย ปชาปතිโย อเหสุं. อถ ขฺวาหं ภนฺเต, เยน ตา ปชาปතිโย, เตนุปสงฺกมිං; อุปสงฺกมිตฺวา ตา ปชาปතිโย เอตทโวจං ‘มยา โข ภคිනිโย พฺรหฺมจริยปญฺจมานි สิกฺขาปทานි สมාทිนฺนානි. ยา อิจฺฉติ, สา อิเมว[๒] โภเค ภุญฺชตุ ปุญฺญานි จ กโรตุ, สกානි วา ญාතිกුලානි คจฺฉතු. โหติ วา ปන ปุริสාธිปฺปායො[๓] ‘กสฺส โว ทมฺมීติ. เอวं วุตฺเต, สา ภนฺเต เชฏฺฐා

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สมาทิยึ, เอวมුปරිපි. [๒] ฉ.,เท.,อิ. อิเธว, เอวมුปරිපි.
[๓] ฉ. ปุริสාธිปฺปายා, เอวมුปරිපි.

ปชาปติ มํ เอตทโวจ ‘อิตฺถนฺนามสฺส มํ อยฺยปุตฺต ปุริสสฺส เทหีติ. อถ โข อหํ ภนฺเต ตํ ปุริสํ ปกฺโกสาเปตฺวา วาเมน หตฺเถน ปชาปตึ คเหตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน ภิงฺคารํ คเหตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส โอโณเชสึ. โกมารึ โข ปนาหํ ภนฺเต ทานํ ปริจฺจชนฺโต นาภิชานามิ จิตฺตสฺส อญฺญถตฺตํ. อยํ โข เม ภนฺเต ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

สํวิชฺชนฺติ โข ปน เม ภนฺเต กุเล โภคา. เต จ โข อปฺปฏิวิภตฺตา สีลวนฺเตหิ กลฺยาณธมฺเมหิ. อยํ โข เม ภนฺเต จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

ยํ โข ปนาหํ ภนฺเต ภิกฺขุํ ปยิรุปาสามิ, สกฺกจฺจํเยว ปยิรุปาสามิ, โน อสกฺกจฺจํ. อยํ โข เม ภนฺเต ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

โส เจ ภนฺเต[๑] เม อายสฺมา ธมฺมํ เทเสสิ, สกฺกจฺจํเยว สุณามิ, โน อสกฺกจฺจํ. โน เจ เม โส[๒] อายสฺมา ธมฺมํ เทเสสิ, อหมสฺส ธมฺมํ เทเสมิ. อยํ โข เม ภนฺเต ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

อนจฺฉริยํ โข ปน มํ ภนฺเต เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจนฺติ ‘สฺวากฺขาโต คหปติ ภควตา ธมฺโมติ. เอวํ วุตฺเต, อหํ ภนฺเต ตา เทวตา เอวํ วทามิ ‘วเทยฺยาถ วา เอวํ โข ตุมฺเห เทวเต[๓] โน วา วเทยฺยาถ, อถ โข สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโมติ. น โข ปนาหํ ภนฺเต อภิชานามิ ตโตนิทานํ จิตฺตสฺส อุณฺณนฺติ.[๔] มํ วา เทวตา อุปสงฺกมนฺติ, อหํ วา เทวตาหิ สทฺธึ

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. เทวตา [๔] สฺยา. อุณฺณนฺติ อิ. อุนฺนตึ, เอวมุปริปิ.

สลฺลปามิ. อยํ โข เม ภนฺเต สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา เทสิตานิ ปญฺโจรมฺภาคิยานิ สญฺโญชนานิ, นาหํ เตสํ กิญฺจิ อตฺตนิ อปฺปหีนํ สมนุปสฺสามิ. อยํ โข เม ภนฺเต อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

อิเม โข ภนฺเต อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา สํวิชฺชนฺติ. น จ โข อหํ ชานามิ 'กตเมหิ จาหํ[๑] อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโตติ.

อถ โข โส ภิกฺขุ อุคฺคสฺส คหปติโน เวสาลิกสฺส นิเวสเน ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกฺขุ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ยาวตโก อโหสิ อุคฺเคน คหปตินา เวสาลิเกน สทฺธึ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ.

"สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, ยถาตํ อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก สมฺมา พฺยากรมาโน พฺยากเรยฺย, อิเมเหว โข ภิกฺขุ อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุคฺโค คหปติ เวสาลิโก มยา พฺยากโต.

อิเมหิ จ ปน ภิกฺขุ อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อุคฺคํ คหปตึ เวสาลิกํ ธาเรถาติ.[๒] ปฐมํ.

---

[๑] สี. กตเมหิปหํ อิ. กตเมหิปาหํ　　[๒] ฉ.,เท. ธาเรหีติ, เอวมุปริปิ.

๒. ทุติยอุคฺคสุตฺตํ

[๒๒] เอกํ สมยํ ภควา วชฺชีสุ วิหรติ หตฺถิคาเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ เอตทโวจ “อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อุคฺคํ คหปตึ หตฺถิคามกํ ธาเรถาติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ.

อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน อุคฺคสฺส คหปติโน หตฺถิคามกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข อุคฺโค คหปติ หตฺถิคามโก, เยน โส ภิกฺขุ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อุคฺคํ คหปตึ หตฺถิคามกํ โส ภิกฺขุ เอตทโวจ “อฏฺฐหิ โข ตฺวํ คหปติ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโต. กตเม เต คหปติ อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เยหิ ตฺวํ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโตติ.

“น โข อหํ ภนฺเต ชานามิ ‘กตเมหิ อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต, ภควตา พฺยากโต อปิ จ ภนฺเต เย เม อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา สංวิชฺชนฺติ, เต สุณาหิ, สาธุกํ มนสิกโรหิ, ภาสิสฺสามีติ. “เอวํ คหปตีติ โข โส ภิกฺขุ อุคฺคสฺส คหปติโน หตฺถิคามกสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อุคฺโค คหปติ หตฺถิคามโก เอตทโวจ “ยทาหํ ภนฺเต นาควเน ปริจรนฺโต ภควนฺตํ ปฐมํ ทูรโตว อทฺทสं, สห ทสฺสเนเนว เม ภนฺเต ภควโต จิตฺตํ ปสีทิ, สุรามโท จ ปหิยฺยิ. อยํ โข เม ภนฺเต ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

โส โข อหํ ภนฺเต ปสนฺนจิตฺโต ภควนฺตํ ปยิรุปาสึ, ตสฺส เม ภควา อนุปุพฺพีกถํ กเถสิ. เสยฺยถีทํ. ทานกถํ, สีลกถํ, สคฺคกถํ, กามานํ อาทีนวํ โอการํ สงฺกิเลสํ, เนกฺขมฺเม อานิสංสं ปกาเสสิ, ยทา มं ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺตं มุทุจิตฺตं วินีวรณจิตฺตं อุทคฺคจิตฺตं ปสนฺนจิตฺตํ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกංสิกา ธมฺมเทสนา, ตं ปกาเสสิ ทุกฺขं สมุทยं นิโรธं มคฺคं. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธวตฺถํ อปคตกาฬกं สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว โข เม ตสฺมึเยว อาสเน วิรชं วีตมลं ธมฺมจกฺขุं อุทปาทิ ‘ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมं, สพฺพนฺตं นิโรธธมฺมนฺติ. โส โข อหं ภนฺเต ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถංกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุ สาสเน ตตฺเถว พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ อคมาสึ, พฺรหฺมจริยปญฺจมานิ จ สิกฺขาปทานิ สมาทยึ. อยं โข เม ภนฺเต ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

ตสฺส มยฺหं ภนฺเต จตสฺโส โกมาริโย ปชาปติโย อเหสุं. อถ ขฺวาหं ภนฺเต, เยน ตา ปชาปติโย, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา ตา ปชาปติโย เอตทโวจं ‘มยา โข ภคินิโย พฺรหฺมจริยปญฺจมานิ สิกฺขาปทานิ สมาทินฺนานิ ยา อิจฺฉติ, สา อิเมว โภเค ภุญฺชตุ, ปุญฺญานิ จ กโรตุ, สกานิ วา ญาติกุลานิ คจฺฉตุ, โหติ วา ปน ปุริสาธิปฺปาโย กสฺส โว ทมฺมีติ. เอวं วุตฺเต, สา ภนฺเต เชฏฺฐา ปชาปติ มं เอตทโวจ ‘อิตฺถนฺนามสฺส มं อยฺยปุตฺต ปุริสสฺส เทหีติ. อถ โข อหं ภนฺเต ตं ปุริสं ปกฺโกสาเปตฺวา วาเมน หตฺเถน ปชาปตึ คเหตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน ภิงฺคารं คเหตฺวา ตสฺส ปุริสสฺส. โอโณเชสึ โกมาริ โข ปนาหं ภนฺเต ทานํ

ปริจฺจชนฺโต นาภิชานามิ จิตฺตสฺส อญฺญถตฺตํ. อยํ โข เม ภนฺเต ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

สංวิชฺชนฺติ โข ปน เม ภนฺเต กุเล โภคา, เต จ โข อปฺปฏิวิภตฺตา สีลวนฺเตหิ กลฺยาณธมฺเมหิ. อยํ โข เม ภนฺเต จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

ยํ โข ปนาหํ ภนฺเต ภิกฺขุ ปยิรุปาสามิ, สกฺกจฺจංเยว ปยิรุปาสามิ, โน อสกฺกจฺจං. โส เจ เม อายสฺมา ธมฺมං เทเสสิ,[๑] สกฺกจฺจංเยว สุณามิ, โน อสกฺกจฺจං. โน เจ เม อายสฺมา ธมฺมං เทเสสิ, อหมสฺส ธมฺมං เทเสมิ. อยํ โข เม ภนฺเต ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

อนจฺฉริยං โข ปน เม ภนฺเต สงฺเฆ นิมนฺติเต เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจนฺติ 'อสุโก[๒] คหปติ ภิกฺขุ อุภโตภาควิมุตฺโต, อสุโก ปญฺญาวิมุตฺโต, อสุโก กายสกฺขิ, อสุโก ทิฏฺฐิปฺปตฺโต, อสุโก สทฺธาวิมุตฺโต, อสุโก ธมฺมานุสารี, อสุโก สทฺธานุสารี, อสุโก สีลวา กลฺยาณธมฺโม, อสุโก[๒] ทุสฺสีโล ปาปธมฺโมติ สงฺฆං โข ปนาหं ภนฺเต ปริวิสนฺโต นาภิชานามิ เอวं จิตฺตं อุปฺปาเทนฺโต 'อิมสฺส วา โถกं เทมิ, อิมสฺส วา พหุกนฺติ. อถ ขฺวาหं ภนฺเต สมจิตฺโตว เทมิ. อยं โข เม ภนฺเต ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สංวิชฺชติ.

อนจฺฉริยं โข ปน มं ภนฺเต เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา อาโรเจนฺติ 'สฺวากฺขาโต คหปติ ภควตา ธมฺโมติ. เอวं วุตฺเต, อหं ภนฺเต ตา เทวตา เอวं วทามิ 'วเทยฺยาถ วา เอวं โข ตุมฺเห เทวเต โน วา วเทยฺยาถ, อถ โข สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโมติ. น โข ปนาหं ภนฺเต อภิชานามิ ตโตนิทานं จิตฺตสฺส อุณฺณตึ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เทเสติ, เอวมุปริปิ. [๒] สฺยา. อโสโก, เอวมุปริปิ.

มํ วา เทวตา อุปสงฺกมนฺติ, อหํ วา เทวตาหิ สทฺธึ สลฺลปามิ. อยํ โข เม ภนฺเต สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ.

สเจ โข ปนาหํ ภนฺเต ภควตา[๑] ปฐมตรํ กาลํ กเรยฺยํ, อนจฺฉริยํ โข ปเนตํ. ยมฺมํ ภควา เอวํ พฺยากเรยฺย 'นตฺถิ ตํ สโยชนํ, เยน สโยชเนน สโยตฺโต อุคฺโค คหปติ หตฺถิคามโก ปุน อิมํ โลกํ อาคจฺเฉยฺยาติ. อยํ โข เม ภนฺเต อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม สํวิชฺชติ. อิเม โข ภนฺเต อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา สํวิชฺชนฺติ. น จ โข อหํ ชานามิ กตเมหิ จาหํ อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุตธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโตติ.

อถ โข โส ภิกฺขุ อุคฺคสฺส คหปติโน หตฺถิคามกสฺส นิเวสเน ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกฺขุ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ยาวตโก อโหสิ อุคฺคเตน คหปตินา หตฺถิคามเกน สทฺธึ กถาสลฺลาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต อาโรเจสิ.

"สาธุ สาธุ ภิกฺขุ. ยถา ตํ อุคฺโค คหปติ หตฺถิคามโก สมฺมา พฺยากรมาโน พฺยากเรยฺย; อิเมเหว โข ภิกฺขุ อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต อุคฺโค คหปติ หตฺถิคามโก มยา พฺยากโต. อิเมหิ จ ปน ภิกฺขุ อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ อุคฺคํ คหปตึ หตฺถิคามกํ ธาเรถาติ. ทุติยํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ภควโต

๓. ปฐมหตฺถกสุตฺตํ

[๒๓] เอกํ สมยํ ภควา อาฬวิยํ วิหรติ อคฺคาฬเว เจติเย. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ เอตทโวจ "สตฺตหิ ภิกฺขเว อจฺฉริเยหิ อพฺภุตธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ หตฺถึ อาฬวกํ ธาเรถ. กตเมหิ สตฺตหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว หตฺถโก, อาฬวโก สีลวา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, หิริมา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, โอตฺตปฺปี ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, พหุสฺสุโต ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, จาควา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, ปญฺญวา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก. อิเมหิ โข ภิกฺขเว สตฺตหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ หตฺถึ อาฬวกํ ธาเรถาติ. อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ.

อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน หตฺถกสฺส อาฬวกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถ โข หตฺถโก อาฬวโก, เยน โส ภิกฺขุ. เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข หตฺถกํ อาฬวกํ โส ภิกฺขุ เอตทโวจ

"สตฺตหิ โข ตฺวํ อาวุโส อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโต. กตเมหิ สตฺตหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, สีลวา ฯเปฯ หิริมา ฯเปฯ โอตฺตปฺปี ฯเปฯ พหุสฺสุโต ฯเปฯ จาควา ฯเปฯ ปญฺญวา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโกติ อิเมหิ โข ตฺวํ อาวุโส สตฺตหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโตติ.

"กจฺจิตฺถ ภนฺเต น โกจิ คิหี อโหสิ โอทาตวสโนติ. "น เหตฺถ อาวุโส โกจิ คิหี อโหสิ โอทาตวสโนติ. "สาธุ ภนฺเต, ยเทตฺถ น โกจิ คิหี อโหสิ โอทาตวสโนติ.

อถ โข โส ภิกฺขุ หตฺถกสฺส อาฬวกสฺส นิเวสเน ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกฺขุ ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน หตฺถกสฺส อาฬวกสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทึ, อถ โข ภนฺเต หตฺถโก อาฬวโก, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อหํ ภนฺเต หตฺถกํ อาฬวกํ เอตทโวจํ 'สตฺตหิ โข ตฺวํ อาวุโส อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโต. กตเมหิ สตฺตหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, สีลวา ฯเปฯ หิริมา ฯเปฯ โอตฺตปฺปี ฯเปฯ พหุสฺสุโต ฯเปฯ จาควา ฯเปฯ ปญฺญวา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโกติ. อิเมหิ โข ตฺวํ อาวุโส สตฺตหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภควตา พฺยากโตติ.

เอวํ วุตฺเต, ภนฺเต หตฺถโก อาฬวโก มํ เอตทโวจ 'กจฺจิตฺถ ภนฺเต น โกจิ คิหี อโหสิ โอทาตวสโนติ. 'น เหตฺถ อาวุโส โกจิ คิหี อโหสิ โอทาตวสโนติ. 'สาธุ ภนฺเต, ยเทตฺถ น โกจิ คิหี อโหสิ โอทาตวสโนติ.

"สาธุ สาธุ ภิกฺขุ, อปฺปิจฺโฉ โส [๑] กุลปุตฺโต สนฺเตเยว อตฺตนิ กุสเล ธมฺเม น อิจฺฉติ ปเรหิ ฌายมาเน. เตนหิ ตฺวํ ภิกฺขุ อิมินา อจฺฉริเยน[๒] อพฺภุเตน ธมฺเมน สมนฺนาคตํ หตฺถกํ อาฬวกํ ธาเรหิ, ยทิทํ ฯเปฯ อปฺปิจฺฉตายาติ. ตติยํ.

๔. ทุติยหตฺถกสุตฺตํ

[๒๔] เอกํ สมยํ ภควา อาฬวิยํ วิหรติ อคฺคาฬเว เจติเย. อถ โข หตฺถโก อาฬวโก ปญฺจมตฺเตหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข หตฺถกํ อาฬวกํ ภควา เอตทโวจ "มหตี โข ตฺยายํ หตฺถก ปริสา. กถํ ปน ตฺวํ หตฺถก อิมํ "มหตึ ปริสํ สงฺคณฺหาสีติ. ยานีมานิ ภนฺเต ภควตา เทสิตานิ จตฺตาริ สงฺคหวตฺถูนิ, เตหาหํ[๓] อิมํ มหตึ ปริสํ สงฺคณฺหามิ. อหํ ภนฺเต ยํ ชานามิ 'อยํ ทาเนน สงฺเคเหตพฺโพติ, ตํ ทาเนน สงฺคณฺหามิ. ยํ ชานามิ 'อยํ เปยฺยวชฺเชน[๔] สงฺเคเหตพฺโพติ, ตํ เปยฺยวชฺเชน[๔] สงฺคณฺหามิ. ยํ ชานามิ 'อยํ อตฺถจริยาย สงฺเคเหตพฺโพติ, ตํ อตฺถจริยาย สงฺคณฺหามิ. ยํ ชานามิ 'อยํ สมานตฺตตาย สงฺเคเหตพฺโพติ, ตํ สมานตฺตตาย สงฺคณฺหามิ. สํวิชฺชนฺเต[๕] โข ปน เม ภนฺเต กุเล โภคา, ทพฺพิทฺทสฺส โข โน ตถา โสตพฺพํ มญฺญนฺตีติ. "สาธุ สาธุ หตฺถก, โยนิ โข ตฺยายํ หตฺถก มหตึ ปริสํ สงฺเคเหตุ. เยปิ[๖] หิ เกจิ หตฺถก อตีตมทฺธานํ มหตึ ปริสํ สงฺเคเหสุ, สพฺเพ เต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขุ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อิมินาปิ อฏฺฐเมน อิ. อิมินา อฏฺฐเมน
[๓] สี. เตนาหํ
[๔] สฺยา. เปยฺยวาเจน
[๕] ฉ.,เท. สํวิชฺชนฺติ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. เย

อิเมเหว จตูหิ สงฺคหวตฺถูหิ มหตึ ปริสํ สงฺคเหสุ. เยปิ หิ เกจิ หตฺถก อนาคตมทฺธานํ มหตึ ปริสํ สงฺคณฺหิสฺสนฺติ, สพฺเพ เต อิเมเหว จตูหิ สงฺคหวตฺถูหิ มหตึ ปริสํ สงฺคณฺหิสฺสนฺติ. เยปิ หิ เกจิ หตฺถก เอตรหิ มหตึ ปริสํ สงฺคณฺหนฺติ, สพฺเพ เต อิเมเหว จตูหิ สงฺคหวตฺถูหิ มหตึ ปริสํ สงฺคณฺหนฺตีติ.

อถ โข หตฺถโก อาฬวโก ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข ภควา, อจิรปกฺกนฺเต หตฺถเก อาฬวเก, ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ หตฺถกํ อาฬวกํ ธาเรถ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. สทฺโธ ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, สีลวา ฯเปฯ หิริมา ฯเปฯ โอตฺตปฺปี ฯเปฯ พหุสฺสุโต ฯเปฯ จาควา ฯเปฯ ปญฺญวา ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก, อปฺปิจฺโฉ ภิกฺขเว หตฺถโก อาฬวโก. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ อจฺฉริเยหิ อพฺภุเตหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ หตฺถกํ อาฬวกํ ธาเรถาติ. จตุตฺถํ.

๕. มหานามสุตฺตํ

[๒๔] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมึ นิโคฺรธาราเม. อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต อุปาสโก โหตีติ. "ยโต โข มหานาม พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ, ธมฺมํ สรณํ คโต โหติ, สงฺฆํ สรณํ คโต โหติ. เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก โหตีติ.

"กิตฺตาวตา ปน ภนฺเต อุปาสโก สีลวา โหตีติ. "ยโต โข มหานาม อุปาสโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก สีลวา โหตีติ.

"กิตฺตาวตา ปน ภนฺเต อุปาสโก อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายาติ. "ยโต โข มหานาม[๑] อุปาสโก อตฺตนา จ[๒] สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สทฺธาสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ อตฺตนา จ จาคสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ จาคสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ ภิกฺขูนํ ทสฺสนกาโม โหติ, โน ปรํ ภิกฺขูนํ ทสฺสเน สมาทเปติ. อตฺตนา จ สทฺธมฺมํ โสตุกาโม โหติ โน, ปรํ สทฺธมฺมสฺสวเน สมาทเปติ. อตฺตนา จ สุตานํ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน ปรํ ธมฺมธารณาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ สุตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี[๓] โหติ, โน ปรํ อตฺถูปปริกฺขาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรํ ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา สมาทเปติ. เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายาติ.

"กิตฺตาวตา ปน ภนฺเต อุปาสโก อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ ปรหิตาย จาติ. "ยโต โข มหานาม อุปาสโก อตฺตนา จ สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ ปรญฺจ สทฺธาสมฺปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ ปรญฺจ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ

---

[๑] อิ. มหานาโม [๒] ฉ.,เท. ว, เอวมุปริปิ. อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. อตฺถูปปริกฺขิตา, เอวมุปริปิ.

จาคสมฺปนฺโน โหติ ปรญฺจ จาคสมฺปทาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ ภิกฺขูนํ ทสฺสนกาโม โหติ ปรญฺจ ภิกฺขูนํ ทสฺสเน สมาทเปติ, อตฺตนา จ สทฺธมฺมํ โสตุกาโม โหติ ปรญฺจ สทฺธมฺมสฺสวเน สมาทเปติ, อตฺตนา จ สุตานํ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ ปรญฺจ ธมฺมธารณาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ สุตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ ปรญฺจ อตฺถูปปริกฺขาย สมาทเปติ, อตฺตนา จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ ปรญฺจ ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา สมาทเปติ. เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ ปรหิตาย จาติ. ปญฺจมํ.

๖. ชีวกสุตฺตํ

[๒๖] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ ชีวกมฺพวเน. อถ โข ชีวโก โกมารภจฺโจ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชีวโก โกมารภจฺโจ ภควนฺตํ เอตทโวจ "กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต อุปาสโก โหตีติ. "ยโต โข ชีวก พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ, ธมฺมํ สรณํ คโต โหติ, สงฺฆํ สรณํ คโต โหติ. เอตฺตาวตา โข ชีวก อุปาสโก โหตีติ.

"กิตฺตาวตา ปน ภนฺเต อุปาสโก สีลวา โหตีติ. "ยโต โข ชีวก อุปาสโก ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ เอตฺตาวตา โข ชีวก อุปาสโก สีลวา โหตีติ.

"กิตฺตาวตา ปน ภนฺเต อุปาสโก อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายาติ. "ยโต โข ชีวก อุปาสโก อตฺตนา จ

สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ, โน ปรํ สทฺธาสมฺปทาย สมาทเปติ ฯเปฯ อตฺตนา จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรํ ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา สมาทเปติ. เอตฺตาวตา โข ชีวก อุปาสโก อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ, โน ปรหิตายาติ.

"กิตฺตาวตา ปน ภนฺเต อุปาสโก อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ, ปรหิตาย จาติ. "ยโต โข ชีวก อุปาสโก อตฺตนา จ สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ สทฺธาสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ สีลสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ สีลสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ จาคสมฺปนฺโน โหติ, ปรญฺจ จาคสมฺปทาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ ภิกฺขูนํ ทสฺสนกาโม โหติ, ปรญฺจ ภิกฺขูนํ ทสฺสเน สมาทเปติ. อตฺตนา จ สทฺธมฺมํ โสตุกาโม โหติ, ปรญฺจ สทฺธมฺมสฺสวเน สมาทเปติ. อตฺตนา จ สุตานํ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ปรญฺจ ธมฺมธารณาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ สุตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, ปรญฺจ อตฺถูปปริกฺขาย สมาทเปติ. อตฺตนา จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, ปรญฺจ ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา สมาทเปติ. เอตฺตาวตา โข ชีวก อุปาสโก อตฺตหิตาย จ ปฏิปนฺโน โหติ ปรหิตาย จาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมพลสุตฺตํ

[๒๗] อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ อฏฺฐ. โรณฺณพลา[๑] ภิกฺขเว ทารกา, โกธพลา มาตุคามา, อาวุธพลา โจรา, อิสฺสริยพลา ราชาโน, อุชฺฌตฺติพลา พาลา, นิชฺฌตฺติพลา ปณฺฑิตา, ปฏิสงฺขานพลา พหุสฺสุตา, ขนฺติพลา สมณพฺราหฺมณา. อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ พลานีติ. สตฺตมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. รุณฺณพลา

๘. ทุติยพลสุตฺตํ

[๒๘] อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ “กติ นุ โข สารีปุตฺต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ ‘ขีณา เม อาสวาติ.

“อฏฺฐ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลานิ. เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ ‘ขีณา เม อาสวาติ.

กตมานิ อฏฺฐ. อิธ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน อนิจฺจโต สพฺเพ สงฺขารา ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐา โหนฺติ. ยมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน อนิจฺจโต สพฺเพ สงฺขารา ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐา โหนฺติ, อิทมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ ‘ขีณา เม อาสวาติ. (๑)

ปุน จปรํ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน องฺคารกาสูปมา กามา ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐา โหนฺติ. ยมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน องฺคารกาสูปมา กามา ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย สุทิฏฺฐา โหนฺติ, อิทมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ ‘ขีณา เม อาสวาติ. (๒)

ปุน จปรํ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน วิเวกนินฺนํ จิตฺตํ โหติ วิเวกโปณํ วิเวกปพฺภารํ วิเวกฏฺฐํ เนกฺขมฺมาภิรตํ พฺยนฺตีภูตํ

สพฺพโส อาสวฏฺฐานิเยหิ ธมฺเมหิ. ยมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน วิเวกนินฺนํ จิตฺตํ โหติ วิเวกโปณํ วิเวกปพฺภารํ วิเวกฏฺฐํ เนกฺขมฺมาภิรตํ พฺยนฺตีภูตํ สพฺพโส อาสวฏฺฐานิเยหิ ธมฺเมหิ. อิทมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ 'ขีณา เม อาสวาติ. (๓)

ปุน จปรํ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาวิตา โหนฺติ สุภาวิตา. ยมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาวิตา โหนฺติ สุภาวิตา. อิทมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ 'ขีณา เม อาสวาติ. (๔)

ปุน จปรํ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา โหนฺติ สุภาวิตา ฯเปฯ ปญฺจินฺทฺริยานิ ภาวิตานิ โหนฺติ สุภาวิตานิ ฯเปฯ สตฺต โพชฺฌงฺคา ภาวิตา โหนฺติ สุภาวิตา ฯเปฯ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวิโต โหติ สุภาวิโต. ยมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค ภาวิโต โหติ สุภาวิโต. อิทมฺปิ ภนฺเต ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคมฺม ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ 'ขีณา เม อาสวาติ. (๕-๘)

อิมานิ โข ภนฺเต อฏฺฐ ขีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลานิ, เยหิ พเลหิ สมนฺนาคโต ขีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิชานาติ 'ขีณา เม อาสวาติ. อฏฺฐมํ.

๙. อกฺขณสุตฺตํ

[๒๙] "ขณกิจฺโจ โลโก, ขณกิจฺโจ โลโกติ ภิกฺขเว อสฺสุตวา ปุถุชฺชโน ภาสติ, โน จ โข โส ชานาติ ขณํ วา อกฺขณํ วา. อฏฺจิเม ภิกฺขเว อกฺขณา อสมยา พฺรหฺมจริยวาสาย. กตเม อฏฺ. อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต จ โลเก อุปฺปนฺโน โหติ อรหं สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชา จรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา, ธมฺโม จ เทสิยติ อุปสมิโก[๑] ปรินิพฺพานิโก สมฺโพธคามี สุคตปฺปเวทิโต, อยญฺจ ปุคฺคโล นิรยं อุปปนฺโน โหติ. อยं ภิกฺขเว ปฐโม อกฺขโณ อสมโย พฺรหฺมจริยวาสาย. (๑)

ปุน จปรं ภิกฺขเว, ตถาคโต จ โลเก อุปฺปนฺโน โหติ ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา, ธมฺโม จ เทสิยติ อุปสมิโก ปรินิพฺพานิโก สมฺโพธคามี สุคตปฺปเวทิโต, อยญฺจ ปุคฺคโล ติรจฺฉานโยนึ อุปปนฺโน โหติ. อยं ภิกฺขเว ทุติโย อกฺขโณ อสมโย พฺรหฺมจริยวาสาย. (๒)

ปุน จปรं ภิกฺขเว ฯเปฯ อยญฺจ ปุคฺคโล ปิตฺติวิสยं อุปปนฺโน โหติ ฯเปฯ (๓)

ปุน จปรं ภิกฺขเว ฯเปฯ อยญฺจ ปุคฺคโล อญฺญตรं ทีฆายุกं เทวนิกายं อุปปนฺโน โหติ ฯเปฯ (๔)

ปุน จปรं ภิกฺขเว ฯเปฯ อยญฺจ ปุคฺคโล ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ ปจฺจาชาโต โหติ โส จ โหติ อวิญฺญาตาเรสุ มิลกฺเขสุ,[๒] ยตฺถ นตฺถิ คติ ภิกฺขูนं ภิกฺขุนีนं อุปาสกานं อุปาสิกานं ฯเปฯ (๕)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โอปสมิโก, เอวมุปริปิ.　　[๒] สฺยา. มิลกฺขูสุ

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ฯเปฯ อยญฺจ ปุคฺคโล มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ ปจฺจาชาโต โหติ, โส จ โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก วิปรีตทสฺสโน 'นตฺถิ ทินฺนํ, นตฺถิ ยิฏฺฐํ, นตฺถิ หุตํ, นตฺถิ สุกตทุกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก, นตฺถิ อยํ โลโก, นตฺถิ ปโร โลโก, นตฺถิ มาตา, นตฺถิ ปิตา, นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกา, นตฺถิ โลเก สมณพฺราหฺมณา สมฺมคฺคตา สมฺมาปฏิปนฺนา, เย อิมญฺจ โลกํ ปรญฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทนฺตีติ ฯเปฯ (๖)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ฯเปฯ อยญฺจ ปุคฺคโล มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ ปจฺจาชาโต โหติ, โส จ โหติ ทุปฺปญฺโญ ชโฬ เอฬมูโค น ปฏิพโล สุภาสิตทุพฺภาสิตสฺส อตฺถมญฺญาตุํ. อยํ ภิกฺขเว สตฺตโม อกฺขโณ อสมโย พฺรหฺมจริยวาสาย. (๗)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, ตถาคโต จ โลเก อนุปฺปนฺโน โหติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา, ธมฺโม จ น เทสิยติ อุปสมิโก ปรินิพฺพานิโก สมฺโพธคามี สุคตปฺปเวทิโต, อยญฺจ ปุคฺคโล มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ ปจฺจาชาโต โหติ, โส จ โหติ ปญฺญวา อชโฬ อเนฬมูโค ปฏิพโล สุภาสิตทุพฺภาสิตสฺส อตฺถมญฺญาตุํ. อยํ ภิกฺขเว อฏฺฐโม อกฺขโณ อสมโย พฺรหฺมจริยวาสาย. (๘)

อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อกฺขณา อสมยา พฺรหฺมจริยวาสาย.

เอโก[๑] จ โข ภิกฺขเว ขโณ จ สมโย จ พฺรหฺมจริยวาสาย. กตโม เอโก. อิธ ภิกฺขเว ตถาคโต โลเก อุปฺปนฺโน โหติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควา, ธมฺโม จ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เอโกว

เทสิยติ อุปสมิโก ปรินิพฺพานิโก สมฺโพธคามี สุคตปฺปเวทิโต, อยญฺจ ปุคฺคโล มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ ปจฺจาชาโต โหติ, โส จ โหติ ปญฺญวา อชโฬ อเนฬมูโค ปฏิพโล สุภาสิตทุพฺภาสิตสฺส อตฺถมญฺญาตุํ. อยํ ภิกฺขเว เอโก[๑] ขโณ จ สมโย จ พฺรหฺมจริยวาสายาติ.

มนุสฺสโลกกฺ[๒] ลทฺธาน　　สทฺธมฺเม สุปฺปเวทิเต
เย ขณํ นาธิคจฺฉนฺติ　　อตินาเมนฺติ เต ขณํ.

พหูหิ อกฺขณา วุตฺตา　　ปุคฺคลสฺสนฺตรายิกา[๓]
กทาจิ กรหจิ โลเก　　อุปฺปชฺชนฺติ ตถาคตา.

ตยิทํ สมฺมุขีภูตํ　　ยํ โลกสฺมึ สุทุลฺลภํ
มนุสฺสปฏิลาโภ จ　　สทฺธมฺมสฺส จ เทสนา
อลํ วายมิตุํ ตตฺถ　　อตฺถกาเมน[๔] ชนฺตุนา

กถํ วิชญฺญา สทฺธมฺมํ　　ขโณ โว[๕] มา อุปชฺฌคา
ขณาตีตา หิ โสจนฺติ　　นิรยมฺหิ สมปฺปิตา.

อิธ เจ น วิราเธติ　　สทฺธมฺมสฺส นิยามตํ
วาณิโชว อตีตตฺโถ　　จิรตฺตนุตปิสฺสติ.

อวิชฺชานิวุโต โปโส　　สทฺธมฺมํ อปราธิโก
ชาติมรณสํสารํ　　จิรํ ปจฺจานุโภสฺสติ.

เย จ ลทฺธา มนุสฺสตฺตํ　　สทฺธมฺเม สุปฺปเวทิเต
อกํสุ สตฺถุ วจนํ　　กริสฺสนฺติ กโรนฺติ วา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เอโกว
[๒] ฉ.,เท.,อิ. มนุสฺสลาภํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. มคฺคสฺส อนฺตรายิกา
[๔] ฉ.,เท. อตฺตกาเมน
[๕] เท.,อิ. เว

ขณํ ปจฺจวิทุ โลเก พฺรหฺมจริยํ อนุตฺตรํ
เย มคฺคํ ปฏิปชฺชึสุ ตถาคตปฺปเวทิตํ

เย สวรา จกฺขุมตา เทสิตาทิจฺจพนฺธุนา
เตสุ คุตฺโต สทา สโต วิหเรถ[๑] อนวสฺสุโต.

สพฺเพ อนุสเย เฉตฺวา มารเธยฺยสรานุเค[๒]
เต เว ปารคตา[๓] โลเก เย ปตฺตา อาสวกฺขยนฺติ. นวมํ.

๑๐. อนุรุทฺธมหาวิตกฺกสุตฺตํ

[๓๐] เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคิเร[๔] เภสกฬาวเน มิคทาเย. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อนุรุทฺโธ เจตีสุ วิหรติ ปาจีนวํสทาเย. อถ โข อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ “อปฺปิจฺฉสฺสายํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มหิจฺฉสฺส, สนฺตุฏฺฐสฺสายํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสนฺตุฏฺฐสฺส, ปวิวิตฺตสฺสายํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม สงฺคณิการามสฺส, อารทฺธวิริยสฺสายํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม กุสีตสฺส, อุปฏฺฐิตสฺสติสฺสายํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มุฏฺฐสฺสติสฺส, สมาหิตสฺสายํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสมาหิตสฺส, ปญฺญวโต อยํ ธมฺโม, นายํ ธมฺโม ทุปฺปญฺญสฺสาติ.

อถ โข ภควา อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว ภคฺเคสุ สุสุมารคิเร เภสกฬาวเน มิคทาเย อนฺตรหิโต เจตีสุ

---

[๑] ฉ.,เท. วิหเร
[๒] ฉ.,เท. มารเธยฺยปรานุเค
[๓] ฉ.,เท. ปารงฺคตา
[๔] ฉ. สุสุมารคิเร, เอวมุปริปิ.

ปาจีนวํสทาเย อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส สมฺมุเข ปาตุรโหสิ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน. อายสฺมาปิ โข อนุรุทฺโธ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ ภควา เอตทโวจ

"สาธุ สาธุ อนุรุทฺธ, สาธุ โข ตฺวํ อนุรุทฺธ ยนฺตं มหาปุริสวิตกฺกํ วิตกฺเกสิ "อปฺปิจฺฉสฺสายं ธมฺโม, นายं ธมฺโม มหิจฺฉสฺส. สนฺตุฏฺฐสฺสายं ธมฺโม, นายं ธมฺโม อสนฺตุฏฺฐสฺส. ปวิวิตฺตสฺสายं ธมฺโม, นายं ธมฺโม สงฺคณิการามสฺส. อารทฺธวิริยสฺสายं ธมฺโม, นายं ธมฺโม กุสีตสฺส. อุปฏฺฐิตสฺสติสฺสายं ธมฺโม, นายं ธมฺโม มุฏฺฐสฺสติสฺส, สมาหิตสฺสายं ธมฺโม, นายं ธมฺโม อสมาหิตสฺส. ปญฺญวโต อยं ธมฺโม, นายं ธมฺโม ทุปฺปญฺญสฺสาติ. เตนหิ ตฺวํ อนุรุทฺธ อิมं อฏฺฐมं มหาปุริสวิตกฺกํ วิตกฺเกหิ "นิปฺปปญฺจารามสฺสายं ธมฺโม นิปฺปปญฺจรติโน, นายं ธมฺโม ปปญฺจารามสฺส ปปญฺจรติโนติ.

"ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, ตโต ตฺวํ อนุรุทฺธ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ, วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสสิ.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, ตโต ตฺวํ อนุรุทฺธ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ, วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตं สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสสิ.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, ตโต ตฺวํ อนุรุทฺธ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ, ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหริสฺสสิ, สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสංเวเทสฺสสิ,[๑] ยนฺตं อริยา อาจิกฺขนฺติ 'อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสสิ.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, ตโต ตฺวํ อนุรุทฺธ ยาวเทว อากงฺขิสฺสสิ, สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขं อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสสิ.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม จ อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, อิเมสญฺจ จตุนฺนं ฌานานํ อาภิเจตสิกานं ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานं นิกามลาภี ภวิสฺสสิ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ตโต ตุยฺหं อนุรุทฺธ เสยฺยถาปิ นาม คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา นานารตฺตานं ทุสฺสานं ทุสฺสกรณฺฑโก ปูโร; เอวเมว เต ปสุกูลจีวรं ขายิสฺสติ สนฺตุฏฺฐสฺส วิหรโต รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม จ อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, อิเมสญฺจ จตุนฺนं ฌานานํ อาภิเจตสิกานं ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานं นิกามลาภี ภวิสฺสสิ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ตโต ตุยฺหं อนุรุทฺธ เสยฺยถาปิ นาม คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา สาลีนं โอทโน วิจิตกาฬโก อเนกสูโป อเนกพฺยญฺชโน, เอวเมว เต ปิณฺฑิยาโลปโภชนं ขายิสฺสติ สนฺตุฏฺฐสฺส วิหรโต รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิสංเวทิสฺสสิ

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม จ อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, อิเมสญฺจ จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี ภวิสฺสสิ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี ตโต ตุยฺหํ อนุรุทฺธ เสยฺยถาปิ นาม คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา กูฏาคารํ อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ นิวาตํ ผุสิตคฺคฬํ ปิหิตวาตปานํ, เอวเมว เต รุกฺขมูลเสนาสนํ ขายิสฺสติ สนฺตุฏฺฐสฺส วิหรโต รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม จ อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, อิเมสญฺจ จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี ภวิสฺสสิ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ตโต ตุยฺหํ อนุรุทฺธ เสยฺยถาปิ นาม คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา ปลฺลงฺโก โคณกตฺถโต ปฏิกตฺถโต ปฏลิกตฺถโต กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรโณ สอุตฺตรจฺฉโท อุภโตโลหิตกูปธาโน, เอวเมว เต ติณสนฺถรกสยนาสนํ ขายิสฺสติ สนฺตุฏฺฐสฺส วิหรโต รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส.

ยโต โข ตฺวํ อนุรุทฺธ อิเม จ อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺเก วิตกฺเกสฺสสิ, อิเมสญฺจ จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี ภวิสฺสสิ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ตโต ตุยฺหํ อนุรุทฺธ เสยฺยถาปิ นาม คหปติสฺส วา คหปติปุตฺตสฺส วา นานาเภสชฺชานิ, เสยฺยถีทํ. สปฺปิ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตํ, เอวเมว เต ปูติมุตฺตเภสชฺชํ ขายิสฺสติ สนฺตุฏฺฐสฺส วิหรโต รติยา อปริตสฺสาย ผาสุวิหาราย โอกฺกมนาย นิพฺพานสฺส. เตนหิ ตฺวํ อนุรุทฺธ อายติกมฺปิ วสฺสาวาสํ อิเธว เจตีสุ ปาจีนวํสทาเย วิหเรยฺยาสีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ ภควโต ปจฺจสฺโสสิ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ อิมินา โอวาเทน โอวทิตฺวา, เสยฺยถาปิ นาม พลวา ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย, ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย, เอวเมว เจตีสุ ปาจีนวํสทาเย อนฺตรหิโต ภคฺเคสุ สุสุมารคิเร เภสกฬาวเน มิคทาเย ปาตุรโหสิ. นิสีทิ ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน. นิสชฺช โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อฏฺฐ โว ภิกฺขเว มหาปุริสวิตกฺเก เทสิสฺสามิ, ตํ สุณาถ ฯเปฯ กตเม จ ภิกฺขเว อฏฺฐ มหาปุริสวิตกฺกา. อปฺปิจฺฉสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มหิจฺฉสฺส. สนฺตุฏฺฐสฺส ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสนฺตุฏฺฐสฺส. ปวิวิตฺตสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม สงฺคณิการามสฺส. อารทฺธวิริยสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม กุสีตสฺส. อุปฏฺฐิตสฺสติสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มุฏฺฐสฺสติสฺส. สมาหิตสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสมาหิตสฺส. ปญฺญวโต อยํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม ทุปฺปญฺญสฺส. นิปฺปปญฺจารามสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม นิปฺปปญฺจรติโน, นายํ ธมฺโม ปปญฺจารามสฺส ปปญฺจรติโน.

‘อปฺปิจฺฉสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มหิจฺฉสฺสาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺปิจฺโฉ สมาโน ‘อปฺปิจฺโฉติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, สนฺตุฏฺโฐ สมาโน ‘สนฺตุฏฺโฐติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, ปวิวิตฺโต สมาโน ‘ปวิวิตฺโตติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, อารทฺธวิริโย สมาโน ‘อารทฺธวิริโยติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, อุปฏฺฐิตสฺสติ สมาโน ‘อุปฏฺฐิตสฺสตีติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, สมาหิโต สมาโน ‘สมาหิโตติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, ปญฺญวา

สมาโน ‘ปณฺณวาติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ, นิปฺปปญฺจาราโม สมาโน ‘นิปฺปปญฺจาราโมติ มํ ชาเนยฺยุนฺติ น อิจฺฉติ. ‘อปฺปิจฺฉสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มหิจฺฉสฺสาติ อิติ ยนฺตं วุตฺตं, อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. (๑)

‘สนฺตุฏฺฐสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสนฺตุฏฺฐสฺสาติ อิติ โข ปเนตं วุตฺตं, กิญฺเจตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สนฺตุฏฺโฐ โหติ อิตรีตรจีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน ‘สนฺตุฏฺฐสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสนฺตุฏฺฐสฺสาติ อิติ ยนฺตं วุตฺตं, อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. (๒)

‘ปวิวิตฺตสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม สงฺคณิการามสฺสาติ อิติ โข ปเนตं วุตฺตं, กิญฺเจตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต ภวนฺติ อุปสงฺกมิตาโร ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย ราชาโน ราชมหามตฺตา ติตฺถิยา ติตฺถิยสาวกา. ตตฺร ภิกฺขุ วิเวกนินฺเนน จิตฺเตน วิเวกโปเณน วิเวกปพฺภาเรน วิเวกฏฺเฐน เนกฺขมฺมาภิรเตน อญฺญทตฺถุ อุยฺโยชนิกปฏิสํยุตฺตเยว กถํ กตฺตา โหติ. ‘ปวิวิตฺตสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม สงฺคณิการามสฺสาติ อิติ ยนฺตं วุตฺตं, อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. (๓)

‘อารทฺธวิริยสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม กุสีตสฺสาติ อิติ โข ปเนตं วุตฺตं, กิญฺเจตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. ‘อารทฺธวิริยสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม กุสีตสฺสาติ อิติ ยนฺตं วุตฺตं, อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. (๔)

‘อุปฏฺฐิตสฺสติสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มุฏฺฐสฺสติสฺสาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สติมา โหติ ปรเมน สติเนปกฺเกน สมนฺนาคโต, จิรกตมฺปิ จิรภาสิตมฺปิ สริตา อนุสฺสริตา. ‘อุปฏฺฐิตสฺสติสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม มุฏฺฐสฺสติสฺสาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจวุตฺตํ. (๕)

‘สมาหิตสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสมาหิตสฺสาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ‘สมาหิตสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม อสมาหิตสฺสาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๖)

‘ปญฺญวโต อยํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม ทุปฺปญฺญสฺสาติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต, อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. ‘ปญฺญวโต อยํ ภิกฺขเว ธมฺโม, นายํ ธมฺโม ทุปฺปญฺญสฺสาติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. (๗)

‘นิปฺปปญฺจารามสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม นิปฺปปญฺจรติโน, นายํ ธมฺโม ปปญฺจารามสฺส ปปญฺจรติโนติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปปญฺจนิโรเธ จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ. ‘นิปฺปปญฺจารามสฺสายํ ภิกฺขเว ธมฺโม นิปฺปปญฺจรติโน, นายํ ธมฺโม ปปญฺจารามสฺส ปปญฺจรติโนติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตนฺติ. (๘)

อถ โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ อายติกมฺปิ วสฺสาวาสํ ตตฺเถว เจตีสุ ปาจีนวํสทาเย วิหาสิ. อถ โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเเ ว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ. "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร จ ปนายสฺมา อนุรุทฺโธ อรหตํ อโหสิ.[๑] อถ โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ อรหตฺตปฺปตฺโต ตายํ เวลายํ อิมา คาถาโย อภาสิ

"มม สงฺกปฺปมญฺญาย สตฺถา โลเก อนุตฺตโร
มโนมเยน กาเยน อิทฺธิยา อุปสงฺกมิ.

ยถา เม อหุ สงฺกปฺโป ตโต อุตฺตริ เทสยิ
นิปฺปปญฺจรโต พุทฺโธ นิปฺปปญฺจํ อเทสยิ.

ตสฺสาหํ ธมฺมมญฺญาย วิหาสึ สาสเน รโต
ติสฺโส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา กตํ พุทฺธสฺส สาสนนฺติ. ทสมํ

ตติโย คหปติวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทฺว อุคฺคา เทฺว จ หตฺถกา มหานาเมน ชีวโก
เทฺว พลา อกฺขณา วุตฺตา อนุรุทฺเธน เต ทสาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อโหสีติ.

๔. ทานวคฺโค

๑. ปฐมทานสุตฺตํ

[๓๑] "อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว ทานานิ. กตมานิ อฏฺฐ. อาสชฺช ทานํ เทติ, ภยา ทานํ เทติ, 'อทาสิ เมติ ทานํ เทติ, 'ทสฺสติ เมติ ทานํ เทติ, 'สาหุ ทานนฺติ ทานํ เทติ, 'อหํ ปจามิ, อิเม น ปจนฺติ, นารหามิ ปจนฺโต อปจนฺตานํ ทานํ น ทาตุนฺติ ทานํ เทติ, 'อิมํ เม ทานํ ททโต กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉตีติ ทานํ เทติ, จิตฺตาลงฺการจิตฺตปริกฺขารตฺถํ ทานํ เทติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ทานานีติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยทานสุตฺตํ

[๓๒] "สทฺธา หิริยํ กุสลญฺจ ทานํ
ธมฺมา เอเต สปฺปุริสานุยาตา
เอตญฺหิ มคฺคํ ทิวิยํ วทนฺติ
เอเตน หิ คจฺฉติ เทวโลกนฺติ. ทุติยํ.

๓. ทานวตฺถุสุตฺตํ

[๓๓] "อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว ทานวตฺถูนิ. กตมานิ อฏฺฐ. ฉนฺทา ทานํ เทติ, โทสา ทานํ เทติ, โมหา ทานํ เทติ, ภยา ทานํ เทติ, 'ทินฺนปุพฺพํ กตปุพฺพํ ปิตุปิตามเหหิ, นารหาสิ[๑] โปราณํ กุลวํสํ หาเปตุนฺติ ทานํ เทติ, 'อิมาหํ ทานํ ทตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชิสฺสามีติ ทานํ

[๑] ฉ.,เท.,อิ. นารหามิ

เทติ, ‘อิมํ เม ทานํ ททโต จิตฺตํ ปสีทติ, อตฺตมนตา โสมนสฺสํ อุปชายตีติ ทานํ เทติ, จิตฺตาลงฺการจิตฺตปริกฺขารตฺถํ ทานํ เทติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ทานวตฺถูนีติ. ตติยं.

๔. เขตฺตสุตฺตํ

[๓๔] “อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเต ภิกฺขเว เขตฺเต พีชํ วุตฺตํ น มหปฺผลํ โหติ น มหสฺสาทํ น ผาติเสยฺยนฺติ.[๑] กถํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ.[๒] อิธ ภิกฺขเว เขตฺตํ อุนฺนมินินฺนามิ[๓] จ โหติ, ปาสาณสกฺขริลฺลญฺจ[๔] โหติ, อูสรญฺจ โหติ, น จ คมฺภีรสีตํ โหติ, น อายสมฺปนฺนํ โหติ, น อปายสมฺปนฺนํ โหติ, น มาติกาสมฺปนฺนํ โหติ, น มริยาทสมฺปนฺนํ โหติ. เอวํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเต ภิกฺขเว เขตฺเต พีชํ วุตฺตํ นมหปฺผลํ โหติ นมหสฺสาทํ น ผาติเสยฺยนฺติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเตสุ สมณพฺราหฺมเณสุ ทานํ ทินฺนํ น มหปฺผลํ โหติ น มหานิสํสํ น มหาชุติกํ น มหาวิปฺผารํ. กถํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตา. อิธ ภิกฺขเว สมณพฺราหฺมณา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา โหนฺติ, มิจฺฉาสงฺกปฺปา, มิจฺฉาวาจา, มิจฺฉากมฺมนฺตา, มิจฺฉาอาชีวา, มิจฺฉาวายามา, มิจฺฉาสติโน, มิจฺฉาสมาธิโน. เอวํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเตสุ ภิกฺขเว สมณพฺราหฺมเณสุ ทานํ ทินฺนํ น มหปฺผลํ โหติ น มหานิสํสํ น มหาชุติกํ น มหาวิปฺผารํ.

อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเต จ[๕] ภิกฺขเว เขตฺเต พีชํ วุตฺตํ มหปฺผลํ โหติ มหสฺสาทํ ผาติเสยฺยนฺติ.[๖] กถํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ.[๗]

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. สมนฺนาคเต
[๓] ฉ.,เท. อุนฺนามนินฺนามิ
[๔] ฉ.,เท. ปาสาณสกฺขริกญฺจ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๖] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๗] ฉ.,เท.,อิ. สมนฺนาคเต

อิธ ภิกฺขเว เขตฺตํ อนุนฺนมินินฺนามิ[๑] จ โหติ, อปาสาณสกฺขริลฺลญฺจ[๒] โหติ, อนูสรญฺจ โหติ, คมฺภีรสีตํ โหติ, อายสมฺปนฺนํ โหติ, อปายสมฺปนฺนํ โหติ, มาติกาสมฺปนฺนํ โหติ, มริยาทสมฺปนฺนํ โหติ. เอวํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเต ภิกฺขเว เขตฺเต พีชํ วุตฺตํ มหปฺผลํ โหติ มหสฺสาทํ ผาติเสยฺยนฺติ.[๓]

เอวเมว โข ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเตสุ สมณพฺราหฺมเณสุ ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ มหานิสํสํ มหาชุตึกํ มหาวิปฺผารํ. กถญฺจ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตา.[๔] อิธ ภิกฺขเว สมณพฺราหฺมณา สมฺมาทิฏฺฐิกา โหนฺติ, สมฺมาสงฺกปฺปา, สมฺมาวาจา, สมฺมากมฺมนฺตา, สมฺมาอาชีวา, สมฺมาวายามา, สมฺมาสติโน, สมฺมาสมาธิโน. เอวํ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเตสุ ภิกฺขเว สมณพฺราหฺมเณสุ ทานํ ทินฺนํ มหปฺผลํ โหติ มหานิสํสํ มหาชุตึกํ มหาวิปฺผารนฺติ.

ยถาปิ เขตฺเต สมฺปนฺเน ปวุตฺตา พีชสมฺปทา
เทเว สมฺปาทยนฺตมฺหิ โหติ ธญฺญาย สมฺปทา.

อนีติสมฺปทา โหติ วิรูฬฺหิ ภวติ สมฺปทา
เวปุลฺลํ สมฺปทา โหติ ผลํ เว โหติ สมฺปทา.

เอวํ สมฺปนฺนสีเลสุ ทินฺนา โภชนสมฺปทา
สมฺปทานํ อุปเนติ สมฺปนฺนํ หิสฺส ตํ กตํ.

ตสฺมา สมฺปทมากงฺขี สมฺปนฺนตฺถูธ ปุคฺคโล
สมฺปนฺนปญฺเญ เสเวถ เอวํ อิชฺฌนฺติ สมฺปทา.

---

[๑] ฉ.,เท. อนุนฺนามานินฺนามิ
[๒] ฉ.,เท. อปาสาณสกฺขริกญฺจ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อฏฺฐงฺคสมนฺนาคเตสุ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน[๑]　　ลทฺธา จิตฺตสฺส สมฺปทํ
กโรติ กมฺมสมฺปทํ　　ลภติ จตฺถสมฺปทํ.

โลกํ ฌตฺวา ยถาภูตํ　　ปปฺปุยฺย ทิฏฺฐิสมฺปทํ
มคฺคสมฺปทมาคมฺม　　ยาติ สมฺปนฺนมานโส.

โอธุนิตฺวา มลํ สพฺพํ　　ปตฺวา นิพฺพานสมฺปทํ
มุจฺจติ สพฺพทุกฺเขหิ　　สา โหติ สพฺพสมฺปทาติ. จตุตฺถํ

๕. ทานูปปตฺติสุตฺตํ

[๓๔] "อฏฺฐิมา ภิกฺขเว ทานูปปตฺติโย. กตมา อฏฺฐ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทานํ เทติ สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส ยํ เทติ, ตํ ปจฺจาสีสติ.[๒] โส ปสฺสติ ขตฺติยมหาสาเล วา พฺราหฺมณมหาสาเล วา คหปติมหาสาเล วา ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิเต สมงฺคิภูเต ปริจารยมาเน. ตสฺส เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ. โส ตํ จิตฺตํ ปทหติ, ตํ จิตฺตํ อธิฏฺฐาติ, ตํ จิตฺตํ ภาเวติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ หีเนธิมุตฺตํ[๓] อุตฺตรึ อภาวิตํ [๔] กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ขตฺติยมหาสาลานํ วา พฺราหฺมณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตญฺจ โข สีลวโต วทามิ, โน ทุสฺสีลสฺส. อิชฺฌติ ภิกฺขเว สีลวโต เจโตปณิธิ สุทฺธตฺตา.[๕] (๑)

---

[๑] ฉ.,เท. วิชฺชาจรณสมฺปนฺเน
[๒] ฉ.,เท. ปจฺจาสีสติ
[๓] ฉ.,เท. หีเนวิมุตฺตํ
[๔] ฉ.,เท. ตตฺรูปปตฺติยา สวตฺตติ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. วิสุทฺธตฺตา

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทานํ เทติ สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส ยํ เทติ, ตํ ปจฺจาสึสติ. ตสฺส สุตํ โหติ 'จาตุมฺมหาราชิกา เทวา ทีฆายุกา วณฺณวนฺโต สุขพหุลาติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ. โส ตํ จิตฺตํ ปทหติ, ตํ จิตฺตํ อธิฏฺฐาติ, ตํ จิตฺตํ ภาเวติ. ตสฺส ตํ จิตฺตํ หีเนธิมุตฺตํ อุตฺตรึ อภาวิตํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตญฺจ โข สีลวโต วทามิ, โน ทุสฺสีลสฺส. อิชฺฌติ ภิกฺขเว สีลวโต เจโตปณิธิ สุทฺธตฺตา. (๒)

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทานํ เทติ สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส ยํ เทติ, ตํ ปจฺจาสึสติ. ตสฺส สุตํ โหติ 'ตาวตึสา เทวา ฯเปฯ ยามา เทวา ฯเปฯ ตุสิตา เทวา ฯเปฯ นิมฺมานรตี เทวา ฯเปฯ ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทวา ทีฆายุกา วณฺณวนฺโต สุขพหุลาติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ. โส ตํ จิตฺตํ ปทหติ, ตํ จิตฺตํ อธิฏฺฐาติ, ตํ จิตฺตํ ภาเวติ. ตสฺส ตํ จิตฺตํ หีเนธิมุตฺตํ อุตฺตรึ อภาวิตํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตญฺจ โข สีลวโต วทามิ, โน ทุสฺสีลสฺส. อิชฺฌติ ภิกฺขเว สีลวโต เจโตปณิธิ สุทฺธตฺตา. (๓-๗)

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ทานํ เทติ สมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส ยํ เทติ, ตํ ปจฺจาสึสติ. ตสฺส สุตํ โหติ 'พฺรหฺมกายิกา เทวา ทีฆายุกา วณฺณวนฺโต สุขพหุลาติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา พฺรหฺมกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ. โส ตํ จิตฺตํ ปทหติ, ตํ จิตฺตํ อธิฏฺฐาติ, ตํ จิตฺตํ ภาเวติ. ตสฺส ตํ จิตฺตํ หีเนธิมุตฺตํ อุตฺตรึ อภาวิตํ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา พฺรหฺมกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตญฺจ โข สีลวโต วทามิ, โน ทุสฺสีลสฺส. วีตราคสฺส, โน สราคสฺส. อิชฺฌติ ภิกฺขเว สีลวโต เจโตปณิธิ วีตราคตฺตา. (๘) อิมา โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ทานูปปตฺติโยติ. ปญฺจมํ.

๖. ปุญฺญกิริยาวตฺถุสุตฺตํ[๑]

[๓๖] "ตีณีมานิ ภิกฺขเว ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ. กตมานิ ตีณิ ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ,[๒] สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ ปริตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ ปริตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนุสฺสโทภคฺยํ อุปปชฺชติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ มตฺตโส กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ มตฺตโส กตํ โหติ,

---

[๑] ฉ.,เท. ปุญฺญกิริยวตฺถุสุตฺต　　[๒] สี.,อิ. ปุญฺญกิริยาวตฺถุ, เอวมุปริปิ.

ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนุสฺสโสภคฺยํ อุปปชฺชติ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตตฺร ภิกฺขเว จตฺตาโร มหาราชาโน ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อติเรกํ กริตฺวา จาตุมฺมหาราชิเก เทเว ทสหิ ฐาเนหิ อธิคฺคณฺหนฺติ ทิพฺเพน อายุนา, ทิพฺเพน วณฺเณน, ทิพฺเพน สุเขน, ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อาธิปเตยฺเยน, ทิพฺเพหิ รูเปหิ, ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ, ทิพฺเพหิ คนฺเธหิ, ทิพฺเพหิ รเสหิ, ทิพฺเพหิ โผฏฺฐพฺเพหิ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ตาวตึสานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตตฺร ภิกฺขเว สกฺโก เทวานมินฺโท ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา ตาวตึเส เทเว ทสหิ ฐาเนหิ อธิคฺคณฺหาติ ทิพฺเพน อายุนา ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โผฏฺฐพฺเพหิ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ยามานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตตฺร ภิกฺขเว

สุยาโม เทวปุตฺโต ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา ยาเม เทเว ทสหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหาติ ทิพฺเพน อายุนา ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โผฏฺ์ฐพฺเพหิ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ตุสิตานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตตฺร ภิกฺขเว สนฺตุสิโต เทวปุตฺโต ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา ตุสิเต เทเว ทสหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหาติ ทิพฺเพน อายุนา ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โผฏฺ์ฐพฺเพหิ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา นิมฺมานรตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตตฺร ภิกฺขเว สุนิมฺมิโต เทวปุตฺโต ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา นิมฺมานรตี เทเว ทสหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหาติ ทิพฺเพน อายุนา ฯเปฯ ทิพฺเพหิ โผฏฺ์ฐพฺเพหิ.

อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, สีลมยํ ปุญฺญกิรยาวตฺถุ อธิมตฺตํ กตํ โหติ, ภาวนามยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ นาภิสมฺโภติ. โส กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. ตตฺร ภิกฺขเว ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทวปุตฺโต ทานมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา สีลมยํ ปุญฺญกิริยาวตฺถุ์ อติเรกํ กริตฺวา ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทเว ทสหิ จาเนหิ อธิคฺคณฺหาติ ทิพฺเพน

อายุนา, ทิพฺเพน วณฺเณน, ทิพฺเพน สุเขน, ทิพฺเพน ยเสน, ทิพฺเพน อาธิปเตยฺเยน, ทิพฺเพหิ รูเปหิ, ทิพฺเพหิ สทฺเทหิ, ทิพฺเพหิ คนฺเธหิ, ทิพฺเพหิ รเสหิ, ทิพฺเพหิ โผฏฺฐพฺเพหิ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ปุญฺญกิริยาวตฺถูนีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สปฺปุริสทานสุตฺตํ

[๓๗] "อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว สปฺปุริสทานานิ. กตมานิ อฏฺฐ. สุจึ เทติ, ปณีตํ เทติ, กาเลน เทติ, กปฺปิยํ เทติ, วิเจยฺย เทติ, อภิณฺหํ เทติ, ททํ จิตฺตํ ปสาเทติ, ทตฺวา อตฺตมโน โหติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ สปฺปุริสทานานีติ.

สุจึ ปณีตํ กาเลน กปฺปิยํ ปานโภชนํ
อภิณฺหํ ททาติ ทานานิ[๑] สุเขตฺเตสุ[๒] พฺรหฺมจาริสุ.

เนว[๓] วิปฺปฏิสาริยํ[๔] จชิตฺวา อามิสํ พหุ
เอวํ ทินฺนานิ ทานานิ วณฺณยนฺติ วิปสฺสิโน.

เอวํ ยชิตฺวา เมธาวี สทฺโธ มุตฺเตน เจตสา
อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลกํ ปณฺฑิโต อุปปชฺชตีติ. สตฺตมํ.

๘. สปฺปุริสสุตฺตํ

[๓๘] "สปฺปุริโส ภิกฺขเว กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มาตาปิตูนํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ปุตฺตทารสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ทาสกมฺมกรโปริสสฺส

---

[๑] ฉ.,เท. ทานํ
[๒] สี.,อิ. สุเขตฺเต
[๓] สี.,อิ. น จ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. วิปฺปฏิสาริสฺส

อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มิตฺตามจฺจานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ปุพฺพเปตานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, รญฺโญ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, เทวตานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, สมณพฺราหฺมณานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาเมโฆ สพฺพสสฺสานิ สมฺปาเทนฺโต พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย โหติ, เอวเมว โข ภิกฺขเว สปฺปุริโส กุเล ชายมาโน พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มาตาปิตูนํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ปุตฺตทารสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ทาสกมฺมกรโปริสสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, มิตฺตามจฺจานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, ปุพฺพเปตานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, รญฺโญ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, เทวตานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหติ, สมณพฺราหฺมณานํ อตฺถาย หิตาย สุขาย โหตีติ.

พหูนํ[๑] วต อตฺถาย　　สปฺปญฺโญ ฆรมาวสํ
มาตรํ ปิตรํ ปุพฺเพ　　รตฺตินฺทิวมตนฺทิโต.

ปูเชติ สหธมฺเมน　　ปุพฺเพ กตมนุสฺสรํ
อนาคาเร ปพฺพชิเต　　อปาเป[๒] พฺรหฺมจาริโน.[๒]

นิวิฏฺฐสทฺโธ ปูเชติ　　ญตฺวา ธมฺเม จ เปสโล
รญฺโญ หิโต เทวหิโต　　ญาตีนํ สขีนํ หิโต.

สพฺเพสํ สฺ[๓] หิโต โหติ　　สทฺธมฺเม สุปติฏฺฐิโต
วิเนยฺย มจฺเฉรมลํ　　ส โลกํ ภชเต สิวนฺติ. อฏฺฐมํ.

---

[๑] สี.,อิ. พหุนฺนํ
[๒-๒] ฉ.,เท.,อิ. อปเจ พฺรหฺมจารโย
[๓] ฉ.,เท. โส

๙. อภิสนฺทสุตฺตํ

[๓๙] “อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ปุญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสංวตฺตนิกา อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตนฺติ. กตเม อฏฺฐ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺธं สรณํ คโต โหติ อยं ภิกฺขเว ปฐโม ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก ธมฺมं สรณํ คโต โหติ. อยं ภิกฺขเว ทุติโย ปุญฺญาภิสนฺโท ฯเปฯ สංวตฺตติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อริยสาวโก สงฺฆं สรณํ คโต โหติ. อยं ภิกฺขเว ตติโย ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ.

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ทานานิ มหาทานานิ อคฺคญฺญานิ รตฺตญฺญานิ วංสญฺญานิ โปราณานิ อสงฺกิณฺณานิ อสงฺกิณฺณปุพฺพานิ น สงฺกิยนฺติ, น สงฺกิยิสฺสนฺติ, อปฺปฏิกุฏฺฐานิ สมเณหิ พฺราหฺมเณหิ วิญฺญูหิ. กตมานิ ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ปาณาติปาตं ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ. ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต ภิกฺขเว อริยสาวโก อปริมาณานं สตฺตานं อภยं เทติ, อเวรं เทติ, อพฺยาปชฺฌं เทติ. อปริมาณานं สตฺตานं อภยं ทตฺวา อเวรं ทตฺวา อพฺยาปชฺฌं ทตฺวา อปริมาณสฺส อภยสฺส อเวรสฺส อพฺยาปชฺฌสฺส ภาคี โหติ. อิทं ภิกฺขเว ปฐมं ทานं มหาทานं อคฺคญฺญं รตฺตญฺญं วංสญฺญं โปราณं อสงฺกิณฺณं อสงฺกิณฺณปุพฺพं

น สงฺกิยติ น สงฺกิยิสฺสติ, อปฺปฏิกุฏฺฐํ สมเณหิ พฺราหฺมเณหิ วิญฺญูหิ. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรं ภิกฺขเว อริยสาวโก อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารं ปหาย กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ มุสาวาทं ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานं ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต ภิกฺขเว อริยสาวโก อปริมาณานं สตฺตานं อภยं เทติ, อเวรं เทติ, อพฺยาปชฺฌं เทติ, อปริมาณานं สตฺตานं อภยं ทตฺวา อเวรं ทตฺวา อพฺยาปชฺฌं ทตฺวา อปริมาณสฺส อภยสฺส อเวรสฺส อพฺยาปชฺฌสฺส ภาคี โหติ. อิทं ภิกฺขเว ปญฺจมं ทานं มหาทานं อคฺคญฺญं รตฺตญฺญं วංสญฺญं โปราณं อสงฺกิณฺณं อสงฺกิณฺณปุพฺพं น สงฺกิยติ, น สงฺกิยิสฺสติ อปฺปฏิกุฏฺฐํ สมเณหิ พฺราหฺมเณหิ วิญฺญูหิ. อยं [๑] ภิกฺขเว อฏฺฐโม ปุญฺญาภิสนฺโท กุสลาภิสนฺโท สุขสฺสาหาโร โสวคฺคิโก สุขวิปาโก สคฺคสංวตฺตนิโก อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ปุญฺญาภิสนฺทา กุสลาภิสนฺทา สุขสฺสาหารา โสวคฺคิกา สุขวิปากา สคฺคสංวตฺตนิกา อิฏฺฐาย กนฺตาย มนาปาย หิตาย สุขาย สංวตฺตนฺตีติ. นวมं.

---

[๑] ฉ.,เท. โข

๑๐. ทุจฺจริตวิปากสุตฺตํ

[๔๐] "ปาณาติปาโต ภิกฺขเว อาเสวิโต ภาวิโต พหุลีกโต นิรยสංวตฺตนิโก ติรจฺฉานโยนิสංวตฺตนิโก ปิตฺติวิสยสංวตฺตนิโก.[๑] โย สพฺพลหุโส ปาณาติปาตสฺส วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส อปฺปายุกสංวตฺตนิโก โหติ.

อทินฺนาทานํ ภิกฺขเว อาเสวิตं ภาวิตं พหุลีกตं นิรยสංวตฺตนิกं ติรจฺฉานโยนิสංวตฺตนิกं ปิตฺติวิสยสංวตฺตนิกं. โย สพฺพลหุโส อทินฺนาทานสฺส วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส โภคพฺยสนสංวตฺตนิโก โหติ.

กาเมสุมิจฺฉาจาโร ภิกฺขเว อาเสวิโต ภาวิโต พหุลีกโต นิรยสංวตฺตนิโก ติรจฺฉานโยนิสංวตฺตนิโก ปิตฺติวิสยสංวตฺตนิโก. โย สพฺพลหุโส กาเมสุมิจฺฉาจารสฺส วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส สปตฺตเวรสංวตฺตนิโก โหติ.

มุสาวาโท ภิกฺขเว อาเสวิโต ภาวิโต พหุลีกโต นิรยสංวตฺตนิโก ติรจฺฉานโยนิสංวตฺตนิโก ปิตฺติวิสยสංวตฺตนิโก. โย สพฺพลหุโส มุสาวาทสฺส วิปาโก มนุสฺสภูตสฺส อภูตพฺภกฺขานสංวตฺตนิโก โหติ.

ปิสุณา ภิกฺขเว วาจา อาเสวิตา ภาวิตา พหุลีกตา นิรยสංวตฺตนิกา ติรจฺฉานโยนิสංวตฺตนิกา ปิตฺติวิสยสංวตฺตนิกา. โย สพฺพลหุโส ปิสุณาย วาจาย วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส มิตฺเตหิ เภทนสංวตฺตนิโก โหติ.

ผรุสา ภิกฺขเว วาจา อาเสวิตา ภาวิตา พหุลีกตา นิรยสංวตฺตนิกา ติรจฺฉานโยนิสංวตฺตนิกา ปิตฺติวิสยสංวตฺตนิกา. โย

---

[๑] ฉ.,เท. เปตฺติสංวตฺตนิโก, เอวมุปริปิ.

สพฺพลหุโส ผรุสาย วาจาย วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส อมนาปสทฺทสวฺตฺตนิโก โหติ.

สมฺผปฺปลาโป ภิกฺขเว อาเสวิโต ภาวิโต พหุลีกโต นิรยสวฺตฺตนิโก ติรจฺฉานโยนิสวฺตฺตนิโก ปิตฺติวิสยสวฺตฺตนิโก. โย สพฺพลหุโส สมฺผปฺปลาปสฺส วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส อนาเทยฺยวาจาสวฺตฺตนิโก โหติ.

สุราเมรยปานํ ภิกฺขเว อาเสวิตं ภาวิตं พหุลีกตं นิรยสวฺตฺตนิกं ติรจฺฉานโยนิสวฺตฺตนิกं ปิตฺติวิสยสวฺตฺตนิกं. โย สพฺพลหุโส สุราเมรยปานสฺส วิปาโก, มนุสฺสภูตสฺส อุมฺมตฺตก-สวฺตฺตนิโก โหตีติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ ทานวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทฺว ทานานิ วตฺถุญฺจ เขตฺตํ ทานูปปตฺติ[๑] กิริยํ
เทฺว สปฺปุริสา สพฺพลหุโส อภิสนฺโท จ วตฺตตีติ.[๒]

---

[๑] ฉ.,เท. ทานูปปตฺติโย [๒] ฉ.,เท. กิริยํ เทฺว สปฺปุริสา อภิสนฺโท วิปาโก จาติ

๕. อุโปสถวคฺโค

๑. สงฺขิตฺตุโปสถสุตฺตํ

[๔๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต ภิกฺขเว อุโปสโถ อุปวุตฺโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. กถํ อุปวุตฺโถ จ ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'ยาวชีวํ อรหนฺโต ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา ลชฺชี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปิโน วิหรนฺติ, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต นิหิตทณฺโฑ นิหิตสตฺโถ ลชฺชี ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรามิ, อิมินาปงฺเคน[๑] อรหตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ปฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวํ อรหนฺโต อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขี อเถเนน สุจิภูเตน อตฺตนา วิหรนฺติ, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิรโต ทินฺนาทายี ทินฺนปาฏิกงฺขี อเถเนน สุจิภูเตน อตฺตนา วิหรามิ, อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ,

---

[๑] สี.,อิ. อิมินาปิ องฺเคน, เอวมุปริปิ.

อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ทุติเยน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวํ อรหนฺโต อพฺรหฺมจริยํ ปหาย พฺรหฺมจาริโน อาราจาริโน วิรตา เมถุนา คามธมฺมา, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ อพฺรหฺมจริยํ ปหาย พฺรหฺมจารี อาราจารี วิรโต เมถุนา คามธมฺมา, อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ตติเยน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวํ อรหนฺโต มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรตา สจฺจวาทิโน สจฺจสนฺธา เจตา ปจฺจยิกา อวิสํวาทกา โลกสฺส, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏิวิรโต สจฺจวาที สจฺจสนฺโธ เจโต ปจฺจยิโก อวิสํวาทโก โลกสฺส, อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา จตุตฺเถน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวํ อรหนฺโต สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ ปหาย สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ปญฺจเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวํ อรหนฺโต เอกภตฺติกา รตฺตูปรตา วิรตา วิกาลโภชนา, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ เอกภตฺติโก รตฺตูปรโต วิรโต วิกาลโภชนา, อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ฉฏฺเฐน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวํ อรหนฺโต นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนมาลาคนฺธ-วิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานํ ปหาย นจฺจคีตวาทิต-วิสูกทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา ปฏิวิรตา, อหำปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสำ นจฺจคีตวาทิต-วิสูกทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานำ ปหาย นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา ปฏิวิรโต, อิมินาปงฺเคน อรหตำ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา สตฺตเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

'ยาวชีวำ อรหนฺโต อุจฺจาสยนมหาสยนำ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรตา นีจเสยฺยำ กปฺเปนฺติ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อหำปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสำ อุจฺจาสยนมหาสยนำ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต นีจเสยฺยำ กปฺเปมิ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อิมินาปงฺเคน อรหตำ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา อฏฺฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

เอวำ อุปวุตฺโถ โข ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสำโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโรติ. ปฐมำ.

๒. วิตฺถตุโปสถสุตฺตำ

[๔๒] "อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต ภิกฺขเว อุโปสโถ อุปวุตฺโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสำโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. กถำ อุปวุตฺโถ จ ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสำโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ

'ยาวชีวํ อรหนฺโต ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา ลชฺชี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปิโน วิหรนฺติ, อหำปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสำ ปาณาติปาตำ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต นิหิตทณฺโฑ นิหิตสตฺโถ ลชฺชี ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรามิ อิมินาปงฺเคน อรหตำ อนุกโรมิ, อุปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ อิมินา ปเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ

'ยาวชีวำ อรหนฺโต อุจฺจาสยนมหาสยนำ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรตา นีจเสยฺยำ กปฺเปนฺติ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อหำปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสำ อุจฺจาสยนมหาสยนำ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต นีจเสยฺยำ กปฺเปมิ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อิมินาปงฺเคน อรหตำ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา อฏฺจเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. เอวำ อุปวุตฺโถ โข ภิกฺขเว อฏฺจงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสำโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร.

กีวมหปฺผโล โหติ กีวมหานิสำโส กีวมหาชุติโก กีวมหาวิปฺผาโร. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว โย อิเมสำ โสฬสนฺนำ มหาชนปทานำ ปหูตสตฺตนานำ อิสฺสราธิปจฺจำ รชฺชำ กาเรยฺย เสยฺยถีทำ องฺคานำ มคธานำ กาสีนำ โกสลานำ วชฺชีนำ มลฺลานำ เจตีนำ วำสานำ กุรูนำ ปญฺจาลานำ มจฺฉานำ สูรเสนานำ อสฺสกานำ อวนฺตีนำ คนฺธารานำ กมฺโพชานำ อฏฺจงฺคสมนฺนาคตสฺส อุโปสถสฺส เอตำ กลำ นาคฺฆติ โสฬสึ. ตำ กิสฺส เหตุ. กปณำ ภิกฺขเว มานุสกำ รชฺชำ ทิพฺพำ สุขำ อุปนิธาย.

ยานิ ภิกฺขเว มานุสกานิ ปญฺญาสं วสฺสานิ, จาตุมฺมหาราชิกานं เทวานं เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ ปญฺจ วสฺสสตานิ จาตุมฺมหาราชิกานं เทวานं อายุปฺปมาณं. ฐานं โข ปเนตं ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยं อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตं อุโปสถं อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จาตุมฺมหาราชิกานं เทวานं สหพฺยตं อุปปชฺเชยฺย. อิทं โข ปน เมตं[๑] ภิกฺขเว สนฺธาย ภาสิตं ‘กปณं มานุสกं รชฺชं ทิพฺพं สุขं อุปนิธาย.

ยं[๒] ภิกฺขเว มานุสกं วสฺสสตं[๒] ตาวตึสานं เทวานं เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพं วสฺสสหสฺสं ตาวตึสานं เทวานं อายุปฺปมาณं. ฐานं โข ปเนตं ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยं อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตं อุโปสถं อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ตาวตึสานं เทวานं สหพฺยตं อุปปชฺเชยฺย. อิทं โข ปน เมตं ภิกฺขเว สนฺธาย ภาสิตं ‘กปณं มานุสกं รชฺชं ทิพฺพं สุขं อุปนิธาย.

ยานิ ภิกฺขเว มานุสกานิ เทฺว วสฺสสตานิ, ยามานं เทวานं เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ เทฺว วสฺสสหสฺสานิ ยามานं เทวานं อายุปฺปมาณं. ฐานं โข ปเนตं ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยं อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตं อุโปสถं อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา

---

[๑] ฉ.,เท. ปเนตं, เอวมุปริปิ. [๒-๒] ฉ. ยานิ ภิกฺขเว มานุสกานิ วสฺสสตานิ

ยามานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ ภิกฺขเว สนฺธาย ภาสิตํ ‘กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย.

ยานิ ภิกฺขเว มานุสกานิ จตฺตาริ วสฺสสตานิ, ตุสิตานํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ จตฺตาริ วสฺสสหสฺสานิ ตุสิตานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ตุสิตานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ ภิกฺขเว สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย.

ยานิ ภิกฺขเว มานุสกานิ อฏฺฐ วสฺสสตานิ, นิมฺมานรตีนํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ อฏฺฐ วสฺสสหสฺสานิ นิมฺมานรตีนํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา นิมฺมานรตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ ภิกฺขเว สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย.

ยานิ ภิกฺขเว มานุสกานิ โสฬส วสฺสสตานิ, ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ โสฬส วสฺสสหสฺสานิ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ, ยํ

อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย อิทํ โข ปน เมตํ ภิกฺขเว สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธายาติ.

ปาณํ น หญฺเญ น จาทินฺนมาทิเย
มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สิยา
อพฺรหฺมจริยา วิรเมยฺย เมถุนา
รตฺตึ น ภุญฺเชยฺย วิกาลโภชนํ.

มาลํ น ธารเย[๑] น จ คนฺธมาจเร
มญฺเจ ฉมายํว สเยถ สนฺถเต
เอตญฺหิ อฏฺฐงฺคิกมาหุโปสถํ
พุทฺเธน ทุกฺขนฺตคุนา ปกาสิตํ.

จนฺโท จ สูโร[๒] จ อุโภ สุทสฺสนา
โอภาสยนฺตา[๓] อนุยนฺติ[๓] ยาวตา
ตโมนุทา เต ปน อนฺตลิกฺขคา
นเภ ปภาสนฺติ ทิสา วิโรจนา.

เอตมฺหิ[๔] ยํ วิชฺชติ อนฺตเร ธนํ
มุตฺตา มณี เวฬุริยญฺจ ภทฺทกํ
สิงฺคี สุวณฺณํ อถวาปิ กาญฺจนํ[๕]
ยํ ชาตรูปํ หฏกนฺติ วุจฺจติ.

---

[๑] สฺยา.,อิ. ธารเย, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. สุริโย, เอวมุปริปิ.
[๓-๓] ฉ.,เท.,อิ. โอภาสยํ อนุปริยนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. เอตสฺมึ, เอวมุปริปิ.
[๕] ฉ.,เท.,อิ. กญฺจนํ, เอวมุปริปิ.

อฏฺฐงฺคุเปตสฺส อุโปสถสฺส
กลมฺปิ เต นานุภวนฺติ โสฬสึ
จนฺทปฺปภา ตารคณาว[๑] สพฺเพ.

ตสฺมา หิ นารี จ นโร จ สีลวา
อฏฺฐงฺคุเปตํ อุปวสฺสุโปสถํ
ปุญฺญานิ กตฺวาน สุขุทฺรยานิ
อนินฺทิตา สคฺคมุเปนฺติ ฐานนฺติ. ทุติยं.

๓. ปฐมวิสาขาสุตฺตं

[๔๓] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุปาสาเท. อถ โข วิสาขา มิคารมาตา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺนา โข วิสาขา มิคารมาตรา ภควา เอตทโวจ "อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต [๒] วิสาเข อุโปสโถ อุปวุตฺโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. กถํ อุปวุตฺโถ จ วิสาเข อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร.

อิธ วิสาเข อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'ยาวชีวं อรหนฺโต ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา ลชฺชี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปิโน วิหรนฺติ, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต นิหิตทณฺโฑ นิหิตสตฺโถ ลชฺชี ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรามิ, อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ,

---

[๑] ฉ.,เท. จ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท. โข

อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ปฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ

'ยาวชีวํ อรหนฺโต อุจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรตา นีจเสยฺยํ กปฺเปนฺติ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ อุจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต นีจเสยฺยํ กปฺเปมิ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อิมินาปงฺเคน อรหตฺตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา อฏฺฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ อุปวุตฺโถ โข วิสาเข อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร.

กีวมหปฺผโล โหติ กีวมหานิสโส กีวมหาชุติโก กีวมหาวิปฺผาโร เสยฺยถาปิ วิสาเข โย อิเมสํ โสฬสนฺนํ มหาชนปทานํ ปหูตสตฺตรตนานํ อิสฺสราธิปจฺจํ รชฺชํ กาเรยฺย เสยฺยถีทํ: องฺคานํ มคธานํ กาสีนํ โกสลานํ วชฺชีนํ มลฺลานํ เจตีนํ วํสานํ กุรูนํ ปญฺจาลานํ มจฺฉานํ สูรเสนานํ อสฺสกานํ อวนฺตีนํ คนฺธารานํ กมฺโพชานํ. อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตสฺส อุโปสถสฺส เอตํ กลํ นาคฺฆติ โสฬสึ. ตํ กิสฺส เหตุ. กปณํ วิสาเข มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพสฺส สุขสฺส อุปนิธาย.

ยานิ วิสาเข มานุสกานิ ปญฺญาส วสฺสานิ, จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ ปญฺจ วสฺสสตานิ จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ วิสาเข วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ

อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ วิสาเข สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย.

ยํ วิสาเข มานุสกํ วสฺสสตํ, ตาวตึสานํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพํ วสฺสสหสฺสं ตาวตึสานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ วิสาเข วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ตาวตึสานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ วิสาเข สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย.

ยานิ วิสาเข มานุสกานิ เทฺว วสฺสสตานิ ฯเปฯ จตฺตาริ วสฺสสตานิ ฯเปฯ อฏฺฐ วสฺสสตานิ ฯเปฯ โสพฺส วสฺสสตานิ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ โสพฺส วสฺสสหสฺสานิ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ วิสาเข วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ วิสาเข สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธายาติ.

ปาณึ น หญฺเญ น จาทินฺนมาทิเย
มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สิยา
อพฺรหฺมจริยา วิรเมยฺย เมถุนา
รตฺตึ น ภุญฺเชยฺย วิกาลโภชนึ.

มาลึ น ธาเรย น จ คนฺธมาจเร
มญฺเจ ฉมายึว สเยถ สนฺถเต
เอตญฺหิ อฏฺฐงฺคิกมาหุโปสถึ
พุทฺเธน ทุกฺขนฺตคุนา ปกาสิตึ.

จนฺโท จ สูโร จ อุโภ สุทสฺสนา
โอภาสยนฺตา อนุยนฺติ ยาวตา
ตโมนุทา เต ปน อนฺตลิกฺขคา
นเภ ปภาสนฺติ ทิสา วิโรจนา.

เอตมฺหิ ยึ วิชฺชติ อนฺตเร ธนึ
มุตฺตา มณี เวฬุริยญฺจ ภทฺทกึ
สิงฺคี สุวณฺณึ อถวาปิ กาญฺจนึ
ยึ ชาตรูปึ หฏกนฺติ วุจฺจติ.

อฏฺฐงฺคุเปตสฺส อุโปสถสฺส
กลมฺปิ เต นานุภวนฺติ โสฬสึ
จนฺทปฺปภา ตารคณาว สพฺเพ.

ตสฺมา หิ นารี จ นโร จ สีลวา
อฏฺฐงฺคุเปตึ อุปวสฺสุโปสถึ
ปุญฺญานิ กตฺวาน สุขุทฺรยานิ
อนินฺทิตา สคฺคมุเปนฺติ ฐานนฺติ. ตติยึ.

๔. วาเสฏฺฐสุตฺตํ

[๔๔] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข วาเสฏฺโฐ อุปาสโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข วาเสฏฺฐํ อุปาสกํ ภควา เอตทโวจ "อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต วาเสฏฺฐ อุโปสโถ อุปวุตฺโถ มหปฺผโล โหติ ฯเปฯ อนินฺทิตา สคฺคมุเปนฺติ ฐานนฺติ.

เอวํ วุตฺเต, วาเสฏฺโฐ อุปาสโก ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปิยา เม ภนฺเต ญาติสาโลหิตา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, ปิยานมฺปิ เม อสฺส ญาติสาโลหิตานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สพฺเพ เจปิ ภนฺเต ขตฺติยา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, สพฺเพสมฺปสฺส[๑] ขตฺติยานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สพฺเพ เจปิ ภนฺเต พฺราหฺมณา ฯเปฯ เวสฺสา สุทฺทา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, สพเพสมฺปสฺส[๑] สุทฺทานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. [๒] "สพฺเพ เจปิ วาเสฏฺฐ ขตฺติยา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, สพฺเพสมฺปสฺส[๑] ขตฺติยานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สพฺเพ เจปิ วาเสฏฺฐ พฺราหฺมณา ฯเปฯ เวสฺสา สุทฺทา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, สพฺเพสมฺปสฺส[๑] สุทฺทานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สเทวโก เจปิ วาเสฏฺฐ โลโก สมารโก สพฺรหฺมโก สสฺสมณพฺราหฺมณี ปชา สเทวมนุสฺสา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, สเทวกสฺส[๓] โลกสฺส สมารกสฺส สพฺรหฺมกสฺส สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ทีฆรตฺตํ หิตาย

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สพฺเพสมฺปิสฺส, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. เอวเมตํ วาเสฏฺฐ, เอวเมตํ วาเสฏฺฐ
[๓] ฉ.,เท. สเทวกสฺสปิสฺส

สุขาย. อิเม เจปิ วาเสฏฺฐ มหาสาลา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวเสยฺยุ, อิเมสมฺปสฺส มหาสาลานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย. สเจ เจเตยฺยุ, โก ปน วาโท มนุสฺสภูตสฺสาติ. จตุตฺถํ.

๕. โพชฺฌาสุตฺตํ

[๔๕] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข โพชฺฌา อุปาสิกา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข โพชฺฌา อุปาสิกา ภควา เอตทโวจ

"อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต โพชฺเฌ อุโปสโถ อุปวุตฺโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. กถํ อุปวุตฺโถ จ โพชฺเฌ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร อิธ โพชฺเฌ อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'ยาวชีวํ อรหนฺโต ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา ลชฺชี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปิโน วิหรนฺติ, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต นิหิตทณฺโฑ นิหิตสตฺโถ ลชฺชี ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรามิ, อิมินาปงฺเคน อรหตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา ปฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ

'ยาวชีวํ อรหนฺโต อุจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรตา นีจเสยฺยํ กปฺเปนฺติ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสํ

อุจฺจาสยนมหาสยนํ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต นีจเสยฺยํ กปฺเปมิ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อิมินาปงฺเคน อรหตฺตํ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ. อิมินา อฏฺฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ. เอวํ อุปวุตฺโถ โข โพชฺเฌ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร.

กีวมหปฺผโล โหติ กีวมหานิสโส กีวมหาชุติโก กีวมหาวิปฺผาโร เสยฺยถาปิ โพชฺเฌ โย อิเมสํ โสฬสนฺนํ มหาชนปทานํ ปหูตสตฺตรตนานํ อิสฺสราธิปจฺจํ รชฺชํ กาเรยฺย, เสยฺยถีทํ องฺคานํ มคธานํ กาสีนํ โกสลานํ วชฺชีนํ มลฺลานํ เจตีนํ วํสานํ กุรูนํ ปญฺจาลานํ มจฺฉานํ สูรเสนานํ อสฺสกานํ อวนฺตีนํ คนฺธารานํ กมฺโพชานํ. อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตสฺส อุโปสถสฺส เอตํ กลํ นาคฺฆติ โสฬสึ. ตํ กิสฺส เหตุ. กปณํ โพชฺเฌ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย

ยานิ โพชฺเฌ มานุสกานิ ปญฺญาสं วสฺสานิ, จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว, ตาย รตฺติยา ตีสรตฺตินฺทิโย มาโส, เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร, เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ ปญฺจ วสฺสสตานิ จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ โพชฺเฌ วิชฺชติ, ยं อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตं อุโปสถं อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ โพชฺเฌ สนฺธาย ภาสิตं กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธาย.

ยํ โพชฺเฌ มานุสกํ วสฺสสตํ ฯเปฯ ยานิ โพชฺเฌ มานุสกานิ เทฺว วสฺสสตานิ ฯเปฯ จตฺตาริ วสฺสสตานิ ฯเปฯ อฏฺฐ วสฺสสตานิ ฯเปฯ โสฬส วสฺสสตานิ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ เอโส เอโก รตฺตินฺทิโว. ตาย รตฺติยา ตีสรตฺติโย มาโส. เตน มาเสน ทฺวาทสมาสิโย สංวจฺฉโร. เตน สංวจฺฉเรน ทิพฺพานิ โสฬส วสฺสสหสฺสานิ ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ อายุปฺปมาณํ. ฐานํ โข ปเนตํ โพชฺเฌ วิชฺชติ, ยํ อิเธกจฺโจ อิตฺถี วา ปุริโส วา อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ อุปวสิตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย. อิทํ โข ปน เมตํ โพชฺเฌ สนฺธาย ภาสิตํ กปณํ มานุสกํ รชฺชํ ทิพฺพํ สุขํ อุปนิธายาติ.

ปาณํ น หญฺเญ น จาทินฺนมาทิเย
มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สิยา
อพฺรหฺมจริยา วิรเมยฺย เมถุนา
รตฺตึ น ภุญฺเชยฺย วิกาลโภชนํ.

มาลं น ธาเรย น จ คนฺธมาจเร
มญฺเจ ฉมายํว สเยถ สนฺถเต
เอตญฺหิ อฏฺฐงฺคิกมาหุโปสถํ
พุทฺเธน ทุกฺขนฺตคุนา ปกาสิตํ.

จนฺโท จ สูโร จ อุโภ สุทสฺสนา
โอภาสยนฺตา อนุยนฺติ ยาวตา
ตโมนุทา เต ปน อนฺตลิกฺขคา
นเภ ปภาสนฺติ ทิสา วิโรจนา.

เอตมฺหิ ยํ วิชฺชติ อนฺตเร ธนํ
มุตฺตา มณี เวฬุริยญฺจ ภทฺทกํ
สิงฺคี สุวณฺณํ อถวาปิ กาญฺจนํ
ยํ ชาตรูปํ หฏกนฺติ วุจฺจติ.

อฏฺฐงฺคุเปตสฺส อุโปสถสฺส
กลมฺปิ เต นานุภวนฺติ โสฬสึ
จนฺทปฺปภา ตารคณาว สพฺเพ.

ตสฺมา หิ นารี จ นโร จ สีลวา
อฏฺฐงฺคุเปตํ อุปวสฺสุโปสถํ
ปุญฺญานิ กตฺวาน สุขุทฺรยานิ
อนินฺทิตา สคฺคมุเปนฺติ ฐานนฺติ. ปญฺจมํ.

๖. อนุรุทฺธสุตฺตํ

[๔๖] เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อนุรุทฺโธ ทิวาวิหารํ คโต โหติ ปฏิสลฺลีโน. อถ โข สมฺพหุลา มนาปกายิกา เทวตา, เยนายสฺมา อนุรุทฺโธ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ตา เทวตา อายสฺมนฺตํ อนุรุทฺธํ เอตทโวจุ "มยํ ภนฺเต อนุรุทฺธ มนาปกายิกา นาม เทวตา ตีสุ ฐาเนสุ อิสฺสริยํ กาเรม วสํ วตฺเตม. มยํ ภนฺเต อนุรุทฺธ ยาทิสกํ วณฺณํ อากงฺขาม ตาทิสกํ วณฺณํ ฐานโส ปฏิลภาม, ยาทิสกํ สทฺทํ[๑] อากงฺขาม ตาทิสกํ สทฺทํ ฐานโส ปฏิลภาม, ยาทิสกํ สุขํ อากงฺขาม ตาทิสกํ สุขํ ฐานโส

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สรํ, เอวมุปริปิ.

ปฏิลภาม. มยํ ภนฺเต อนุรุทฺธ มนาปกายิกา นาม เทวตา อิเมสุ ตีสุ ฐาเนสุ อิสฺสริยํ กาเรม วสํ วตฺเตมาติ.

อถ โข อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส เอตทโหสิ "อโห วติมา เทวตา สพฺพาว นีลา อสฺสุ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการาติ. อถ โข ตา เทวตา อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส จิตฺตมญฺญาย สพฺพาว นีลา อเหสุ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการา.

อถ โข อายสฺมโต อนุรุทฺธสฺส เอตทโหสิ "อโห วติมา เทวตา สพฺพาว ปีตา อสฺสุ ฯเปฯ สพฺพาว โลหิตกา อสฺสุ ฯเปฯ สพฺพาว โอทาตา อสฺสุ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺถา โอทาตาลงฺการาติ. อถ โข ตา เทวตา อายสมฺโต อนุรุทฺธสฺส จิตฺตมญฺญาย สพฺพาว โอทาตา อเหสุ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺถา โอทาตาลงฺการา.

อถ โข ตา เทวตา เอกาว[๑] คายิ เอกาว นจฺจิ เอกาว อจฺฉริกํ[๒] วาเทสิ. เสยฺยถาปิ นาม ปญฺจงฺคิกสฺส ตุริยสฺส[๓] สุวินีตสฺส สุปฺปฏิปฺปตาฬิตสฺส กุสเลหิ สุสมนฺนาหตสฺส สทฺโท โหติ วคฺคู จ รชนิโย จ กมนิโย จ เปมนิโย จ รมณิโย จ; เอวเมว ตาสํ เทวตานํ อลงฺการานํ สทฺโท โหติ วคฺคู จ รชนิโย จ กมนิโย จ เปมนิโย จ รมณิโย จ. อถ โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ อินฺทฺริยานิ โอกฺขิปิ. อถ โข ตา เทวตา "น ขฺวยฺโย อนุรุทฺโธ สาทิยตีติ ตตฺเถว อนฺตรธายึสุ.

อถ โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ สายณฺหสมยํ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ

---

[๑] ฉ.,เท. เอกา จ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. อจฺฉรํ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. ตูริยสฺส, เอวมุปริปิ.

อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อนุรุทฺโธ ภควนฺตํ เอตทโวจ

"อิธาหํ ภนฺเต ทิวาวิหารํ คโต โหมิ ปฏิสลฺลีโน. อถ โข ภนฺเต สมฺพหุลา มนาปกายิกา เทวตา, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข ภนฺเต ตา เทวตา มํ เอตทโวจุ 'มยํ ภนฺเต อนุรุทฺธ มนาปกายิกา นาม เทวตา ตีสุ ฐาเนสุ อิสฺสริยํ กาเรม วสํ วตฺเตม. มยํ ภนฺเต อนุรุทฺธ ยาทิสกํ วณฺณํ อากงฺขาม ตาทิสกํ วณฺณํ ฐานโส ปฏิลภาม, ยาทิสกํ สทฺทํ อากงฺขาม ตาทิสกํ สทฺทํ ฐานโส ปฏิลภาม, ยาทิสกํ สุขํ อากงฺขาม ตาทิสกํ สุขํ ฐานโส ปฏิลภาม. มยํ ภนฺเต อนุรุทฺธ มนาปกายิกา นาม เทวตา อิเมสุ ตีสุ ฐาเนสุ อิสฺสริยํ กาเรม วสํ วตฺเตมาติ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ 'อโห วติมา เทวตา สพฺพาว นีลา อสฺสุ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการาติ. อถ โข ภนฺเต ตา เทวตา มม จิตฺตมญฺญาย สพฺพาว นีลา อเหสุํ นีลวณฺณา นีลวตฺถา นีลาลงฺการา.

ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ 'อโห วติมา เทวตา สพฺพาว ปีตา อสฺสุ ฯเปฯ สพฺพาว โลหิตกา อสฺสุ ฯเปฯ สพฺพาว โอทาตา อสฺสุ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺถา โอทาตาลงฺการาติ. อถ โข ภนฺเต ตา เทวตา มม จิตฺตมญฺญาย สพฺพาว โอทาตา อเหสุํ โอทาตวณฺณา โอทาตวตฺถา โอทาตาลงฺการา.

อถ โข ภนฺเต ตา เทวตา เอกาว คายิ เอกาว นจฺจิ เอกาว อจฺฉริกํ วาเทสิ. เสยฺยถาปิ นาม ปญฺจงฺคิกสฺส ตุริยสฺส

สุวินีตสฺส สุปฺปฏิปฺปตาฬิตสฺส กุสเลหิ สุสมนฺนาหตสฺส สทฺโท โหติ วคฺคู จ รชนิโย จ กมนิโย จ เปมนิโย จ รมณิโย จ; เอวเมว ตาสํ เทวตานํ อลงฺการานํ สทฺโท โหติ วคฺคู จ รชนิโย จ กมนิโย จ เปมนิโย จ รมณิโย จ. อถ โขหํ ภนฺเต อินฺทฺริยานิ โอกฺขิปึ. อถ โข ภนฺเต ตา เทวตา 'น ขฺวยฺโย อนุรุทฺโธ สาทิยตีติ ตตฺเถว อนฺตรธายึสุ. กติหิ นุ โข ภนฺเต ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตีติ.

"อฏฺฐหิ โข อนุรุทฺธ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ อนุรุทฺธ มาตุคาโม, ยสฺส มาตาปิตโร ภตฺตุโน เทนฺติ อตฺถกามา หิเตสิโน อนุกมฺปกา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ตสฺส โหติ ปุพฺพุฏฺฐายินี ปจฺฉานิปาตินี กึการปฏิสฺสาวินี มนาปจารินี ปิยวาทินี. (๑)

เย เต ภตฺตุ ครุโน โหนฺติ มาตาติ วา ปิตาติ วา สมณพฺราหฺมณาติ วา, เต สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ, อพฺภาคเต จ อาสโนทเกน ปฏิปูเชติ. (๒)

เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา กมฺมนฺตา อุณฺณาติ วา กปฺปาสาติ วา, ตตฺถ ทกฺขา โหติ อนลสา ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคตา อลํ กาตุํ อลํ สංวิธาตุํ. (๓)

เย[๑] เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา อนฺโตชนา[๑] ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราติ วา, เตสं กตญฺจ กตโต ชานาติ, อกตญฺจ อกตโต ชานาติ, คิลานกานญฺจ พลาพลं ชานาติ, ขาทนียโภชนียญฺจสฺส ปจฺจยัเสน[๒] สංวิภชติ. (๔)

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. โย โส ภตฺตุ อพฺภนฺตโร อนฺโตชโน, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปจฺจยเสน

ยํ ภตฺตา[๑] อาหรติ ธนํ วา ธญฺญํ วา รชตํ วา ชาตรูปํ วา, ตํ อารกฺเขน คุตฺติยา สมฺปาเทติ, ตตฺถ จ โหติ อธุตฺตี อเถนี อโสณฺฑี อวินาสิกา. (๕)

อุปาสิกา โข ปน โหติ พุทฺธํ สรณํ คตา ธมฺมํ สรณํ คตา สงฺฆํ สรณํ คตา. (๖)

สีลวตี โข ปน โหติ ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา, อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา, กาเมสุมิจฺฉาจารา ปฏิวิรตา, มุสาวาทา ปฏิวิรตา, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตา. (๗)

จาควตี โข ปน โหติ วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาคี[๒] ปยตปาณี[๒] โวสฺสคฺครตา ยาจโยคา ทานสํวิภาครตา. (๘)

อิเมหิ โข อนุรุทฺธ อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตีติ.

โย นํ ภรติ สพฺพทา　　นิจฺจํ อาตาปี อุสฺสุโก
ตํ สพฺพกามหรี[๓] โปสํ　　ภตฺตารํ นาติมญฺญติ.

น จาปิ โสตฺถิ ภตฺตารี　　อิสฺสาวาเทน[๔] โรสเย
ภตฺตุ จ ครุโน สพฺเพ　　ปฏิปูเชติ ปณฺฑิตา.

อุฏฺฐาหิกา อนลสา　　สงฺคหิตปริชฺชนา
ภตฺตุ มนาปญฺจรติ　　สมฺภตํ อนุรกฺขติ.

---

[๑] ฉ. ภตฺตุ
[๒-๒] ฉ.,เท. มุตฺตจาคา ปยตปาณินี, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. สพฺพกามทา, เอวมุปริปิ.
[๔] สี. อิจฺฉาจาเรน, เอวมุปริปิ. ฉ. อิสฺสาจาเรน

ยา เอวํ วตฺตติ นารี ภตฺตุ ฉนฺทวสานุคา
มนาปา นาม เต เทวา ยตฺถ สา อุปปชฺชตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ทุติยวิสาขาสุตฺตํ

[๔๗] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพารามे มิคารมาตุปาสาเท. อถ โข วิสาขา มิคารมาตา ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺนํ โข วิสาขं มิคารมาตรं ภควา เอตทโวจ

“อฏฺฐหิ โข วิสาเข ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานं เทวานं สหพฺยตं อุปปชฺชติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม ยสฺส มาตาปิตโร ภตฺตุโน เทนฺติ อตฺถกามา หิเตสิโน อนุกมฺปกา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ตสฺส โหติ ปุพฺพุฏฺฐายินี ปจฺฉานิปาตินี กึการปฏิสฺสาวินี มนาปจารินี ปิยวาทินี ฯเปฯ จาควตี โข ปน โหติ วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารं อชฺฌาวสติ มุตฺตจาคี ปยตปาณี โวสฺสคฺครตา ยาจโยคา ทานสංวิภาครตา.

อิเมหิ โข วิสาเข อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานं เทวานं สหพฺยตं อุปปชฺชตีติ.

โย นं ภรติ สพฺพทา นิจฺจं อาตาปี อุสฺสุโก
ตं สพฺพกามหรं โปสं ภตฺตารं นาติมญฺญติ.

น จาปิ โสตฺถิ ภตฺตารं อิสฺสาวาเทน โรสเย
ภตฺตุ จ ครุโน สพฺเพ ปฏิปูเชติ ปณฺฑิตา.

อุฏฺฐาหิกา อนลสา　　สงฺคหิตปริชฺชนา
ภตฺตุ มนาปญฺจรติ　　สมฺภตํ อนุรกฺขติ.

ยา เอวํ วตฺตติ นารี　　ภตฺตุ ฉนฺทวสานุคา
มนาปา นาม เต เทวา　　ยตฺถ สา อุปปชฺชตีติ. สตฺตมํ.

๘. นกุลมาตาสุตฺตํ

[๔๘] เอกํ สมยํ ภควา ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคิเร เภสกฬาวเน มิคทาเย. อถ โข นกุลมาตา คหปตานี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ฯเปฯ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข นกุลมาตา คหปตานี ภควา เอตทโวจ

"อฏฺฐหิ โข นกุลมาเต ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ นกุลมาเต มาตุคาโม ยสฺส มาตาปิตโร ภตฺตุโน เทนฺติ อตฺถกามา หิเตสิโน อนุกมฺปกา อนุกมฺปํ อุปาทาย, ตสฺส โหติ ปุพฺพุฏฺฐายินี ปจฺฉานิปาตินี กึการปฏิสฺสาวินี มนาปจารินี ปิยวาทินี ฯเปฯ (๑-๗)

จาควตี โข ปน โหติ วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาคี ปยตปาณี โวสฺสคฺครตา ยาจโยคา ทานสංวิภาครตา. (๘)

อิเมหิ โข นกุลมาเต อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา มนาปกายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชตีติ.

โย นำ ภรติ สพฺพทา นิจฺจำ อาตาปี อุสฺสุโก
ตำ สพฺพกามหรำ โปสำ ภตฺตารำ นาติมญฺญติ.

น จาปิ โสตฺถิ ภตฺตารำ อิสฺสาวาเทน โรสเย
ภตฺตุ จ ครุโน สพฺเพ ปฏิปูเชติ ปณฺฑิตา.

อุฏฺฐาหิกา อนลสา สงฺคหิตปริชฺชนา
ภตฺตุ มนาปญฺจรติ สมฺภตำ อนุรกฺขติ.

ยา เอวำ วตฺตติ นารี ภตฺตุ ฉนฺทวสานุคา
มนาปา นาม เต เทวา ยตฺถ สา อุปปชฺชตีติ. อฏฺฐมำ.

๙. ปฐมอิธโลกิกสุตฺตำ

[๔๙] เอกำ สมยำ ภควา สาวตฺถิยำ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุปาสาเท. อถ โข วิสาขา มิคารมาตา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ฯเปฯ นิสีทิ. เอกมนฺตำ นิสินฺนำ โข วิสาขำ มิคารมาตรำ ภควา เอตทโวจ

"จตูหิ โข วิสาเข ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม อิธโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, อยัส[๑] โลโก อารทฺโธ โหติ. กตเมหิ จตูหิ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม สุสำวิหิตกมฺมนฺโต โหติ, สงฺคหิตปริชโน ภตฺตุ มนาปำ จรติ, สมฺภตำ อนุรกฺขติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม สุสำวิหิตกมฺมนฺโต โหติ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา กมฺมนฺตา อุณฺณาติ วา กปฺปาสาติ วา, ตตฺถ ทกฺขา โหติ อนลสา ตตฺรุปายาย วีมำสาย สมนฺนาคตา อลำ กาตุำ อลำ สำวิธาตุำ. เอวำ โข วิสาเข มาตุคาโม สุสำวิหิตกมฺมนฺโต โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อยำ, เอวมุปริปิ. อิ. อยำ ส, เอวมุปริปิ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม สงฺคหิตปริชโน โหติ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา อนฺโตชนา ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา กมฺมกราติ วา, เตสํ กตญฺจ กตโต ชานาติ, อกตญฺจ อกตโต ชานาติ, คิลานกานญฺจ พลาพลํ ชานาติ, ขาทนียโภชนียญฺจสฺส ปจฺจเยน สํวิภชติ. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม สงฺคหิตปริชโน โหติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม ภตฺตุ มนาปา จรติ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม ยํ ภตฺตุ อมนาปสงฺขาตํ, ตํ ชีวิตเหตุปิ น อชฺฌาจรติ. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม ภตฺตุ มนาปา จรติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม สมฺภตํ อนุรกฺขติ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม ยํ ภตฺตา อาหรติ ธนํ วา ธญฺญํ วา รชตํ วา ชาตรูปํ วา, ตํ อารกฺเขน คุตฺติยา สมฺปาเทติ, ตตฺถ จ โหติ อฏฺตี อเถนี อโสณฺฑี อวินาสิกา. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม สมฺภตํ อนุรกฺขติ. อิเมหิ โข วิสาเข จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม อิธโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, อยํส โลโก อารทฺโธ โหติ.

จตูหิ โข วิสาเข ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม ปรโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรสฺส โลโก อารทฺโธ โหติ. กตเมหิ จตูหิ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปนฺโน โหติ, จาคสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม สีลสมฺปนฺโน โหติ อิธ วิสาเข มาตุคาโม ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรย-มชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม สีลสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม จาคสมฺปนฺโน โหติ. อิธ วิสาเข มาตุคาโม วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาคี ปยตปาณี โวสฺสคฺครตา ยาจโยคา ทานสํวิภาครตา. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม จาคสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ วิสาเข มาตุคาโม ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ อิธ วิสาเข มาตุตาโม ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. เอวํ โข วิสาเข มาตุคาโม ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ. อิเมหิ โข วิสาเข จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม ปรโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรสฺส โลโก[๑] อารทฺโธ โหตีติ.

สุสํวิหิตกมฺมนฺโต[๒] สงฺคหิตปริชฺชโน[๓]
ภตฺตุ มนาปา จรติ สมฺภตํ อนุรกฺขติ.

สทฺธาสีเลน สมฺปนฺโน วทญฺญู วีตมจฺฉโร
นิจฺจํ มคฺคํ วิโสเธติ โสตฺถานํ สมฺปรายิกํ.

อิจฺเจเต อฏฺฐ ธมฺมา จ ยสฺสา วิชฺชนฺติ นาริยา
ตมฺปิ สีลวตึ อาหุ ธมฺมฏฺฐํ สจฺจวาทินึ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปรโลโก, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ฯเปฯ กมฺมนฺตา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ฯเปฯ ปริชฺชนา

โสพฺพสาการสมฺปนฺนา　　อฏฺฐงฺคสุสมาคตา
ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา　อุปปชฺชติ เทวโลกํ มนาปนฺติ.
นวมํ.

๑๐. ทุติยอิธโลกิกสุตฺตํ

[๕๐] "จตูหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม อิธโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, อยํส โลโก อารทฺโธ โหติ. กตเมหิ จตูหิ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม สุสํวิหิตกมฺมนฺโต โหติ, สงฺคหิตปริชโน, ภตฺตุ มนาปา จรติ, สมฺภตํ อนุรกฺขติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม สุสํวิหิตกมฺมนฺโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา กมฺมนฺตา ฯเปฯ เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม สุสํวิหิตกมฺมนฺโต โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม สงฺคหิตปริชโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม เย เต ภตฺตุ อพฺภนฺตรา อนฺโตชนา ฯเปฯ เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม สงฺคหิตปริชโน โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม ภตฺตุ มนาปา จรติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม ยํ ภตฺตุ อมนาปสงฺขาตํ, ตํ ชีวิตเหตุปิ น อชฺฌาจรติ. เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม ภตฺตุ มนาปา จรติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม สมฺภตํ อนุรกฺขติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม ยํ ภตฺตา อาหรติ ฯเปฯ เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม สมฺภตํ อนุรกฺขติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม อิธโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, อยํส โลโก อารทฺโธ โหติ.

จตูหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม ปรโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรสฺส โลโก อารทฺโธ โหติ. กตเมหิ จตูหิ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ, สีลสมฺปนฺโน โหติ, จาคสมฺปนฺโน โหติ, ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม สทฺโธ โหติ ฯเปฯ เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม สทฺธาสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม สีลสมฺปนฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม ปาณาติปาตาปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม สีลสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม จาคสมฺปนฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ ฯเปฯ เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม จาคสมฺปนฺโน โหติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว มาตุคาโม ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว มาตุคาโม ปญฺญวา โหติ ฯเปฯ เอวํ โข ภิกฺขเว มาตุคาโม ปญฺญาสมฺปนฺโน โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต มาตุคาโม ปรโลกวิชยาย ปฏิปนฺโน โหติ, ปรสฺส โลโก อารทฺโธ โหตีติ.

สุสํวิหิตกมฺมนฺโต สงฺคหิตปริชฺชโน
ภตฺตุ มนาปา จรติ สมฺภตํ อนุรกฺขติ.

สทฺธาสีเลน สมฺปนฺโน วทญฺญู วีตมจฺฉโร
นิจฺจํ มคฺคํ วิโสเธติ โสตฺถานํ สมฺปรายิกํ.

อิจฺเจเต อฏฺฐ ธมฺมา จ ยสฺสา วิชฺชนฺติ นาริยา
ตมฺปิ สีลวตึ อาหุ ธมฺมฏฺฐํ สจฺจวาทินึ.

โสพฺพสาการสมฺปนฺนา อฏฺฐงฺคสุสมาคตา
ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา อุปปชฺชติ เทวโลกํ มนาปนฺติ.

ทสมํ.

ปญฺจโม อุโปสถวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

สงฺขิตฺเต วิตฺถเต วิสาเข วาเสฏฺโฐ โพชฺฌาย ปญฺจมํ
อนุรุทฺธํ ปน[๑] วิสาเข นกุลา อิธโลกิกา เทฺวติ.

ปฐมปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปุน

๒. ทุติยปณฺณาสโก

(๖) ๑. โคตมีวคฺโค*

๑. โคตมีสุตฺตํ

[๕๑] เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหรติ กปิลวตฺถุสฺมึ นิโคฺรธาราเม. อถ โข มหาปชาปตี[๒] โคตมี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ "สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. "อลํ โคตมิ, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ.

ทุติยมฺปิ โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. "อลํ โคตมิ, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ.

ตติยมฺปิ โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ "สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. "อลํ โคตมิ, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ.

---

* สฺยา. สนฺถานวคฺโค ปฐโม [๒] สฺยา. มหาปชาปติ, เอวมุปริปิ.

อถ โข มหาปชาปตี โคตมี “น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถ โข ภควา กปิลวตฺถุสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน เวสาลี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน เวสาลี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ[๑] ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข มหาปชาปตี โคตมี เกเส เฉทาเปตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา สมฺพหุลาหิ สากิยานีหิ[๒] สทฺธึ, เยน เวสาลี, เตน ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน, เยน เวสาลี มหาวนํ กูฏาคารสาลา, เตนุปสงฺกมิ. อถ โข มหาปชาปตี โคตมี สูเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสิ.

อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท มหาปชาปตึ โคตมึ สูเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขึ ทุมฺมนํ อสฺสุมุขึ รุทมานํ พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฐิตํ, ทิสฺวาน มหาปชาปตึ โคตมึ เอตทโวจ “กึ นุ ตฺวํ โคตมิ สูเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฐิตาติ. “ตถา หิ ปน ภนฺเต อานนฺท น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “เตนหิ โคตมิ อิเธว ตาว โหหิ, ยาวาหํ ภควนฺตํ ยาจามิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ.

---

[๑] สฺยา. สุรทำ [๒] สฺยา. สากิยาหิ

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอสา ภนฺเต มหาปชาปตี โคตมี สูเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฐิตา ‘น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ, สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “อลํ อานนฺท, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ.

ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “อลํ อานนฺท, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ.

อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ “น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, ยนฺนูนาหํ อญฺเญนปิ ปริยาเยน ภควนฺตํ ยาเจยฺยํ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ, อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “ภพฺโพ นุ โข ภนฺเต มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา โสตาปตฺติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา สจฺฉิกาตุนฺติ. “ภพฺโพ อานนฺท มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา

อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา โสตาปตฺติผลมฺปิ สกทาคามิผลมฺปิ อนาคามิผลมฺปิ อรหตฺตผลมฺปิ สจฺฉิกาตุนฺติ. "สเจ ภนฺเต ภพฺโพ มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา โสตาปตฺติผลมฺปิ ฯเปฯ อรหตฺตผลมฺปิ สจฺฉิกาตุ, พหุการา ภนฺเต มหาปชาปตี โคตมี ภควโต มาตุจฺฉา อาปาทิกา โปสิกา ขีรสฺส ทายิกา ภควนฺตํ ชเนตฺติยา กาลกตาย ถญฺญิ ปาเยสิ, สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ.

"สเจ อานนฺท มหาปชาปตี โคตมี อฏฺจ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺหาติ, สาวสฺสา โหตุ อุปสมฺปทา.

วสฺสสตูปสมฺปนฺนาย ภิกฺขุนิยา ตทหุปสมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลีกมฺมํ สามีจิกมฺมํ กตฺตพฺพํ อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๑)

น ภิกฺขุนิยา อภิกฺขุเก อาวาเส วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๒)

อนฺวฑฺฒมาสํ ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสงฺฆโต เทฺว[๑] ธมฺมา ปจฺจาสีสิตพฺพา[๒] อุโปสถปุจฺฉกญฺจ โอวาทูปสงฺกมนญฺจ.[๑] อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๓)

[๑-๑] อิ. อุโปสถปุจฺฉกญฺจ โอวาทูปสงฺกมนญฺจ ปริเยสิตพฺพํ [๒] ฉ.,เท. ปจฺจาสีสิตพฺพา

วสฺสํ วุตฺถาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ตีหิ ฐาเนหิ ปวาเรตพฺพํ ทิฏฺเฐน วา[๑] สุเตน วา ปริสงฺกาย วา. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๔)

ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ปกฺขมานตฺตํ จริตพฺพํ. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๕)

เทฺว วสฺสานิ ฉสุ ธมฺเมสุ สิกฺขิตสิกฺขาย สิกฺขมานาย อุภโตสงฺเฆ อุปสมฺปทา ปริเยสิตพฺพา. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๖)

น ภิกฺขุนิยา เกนจิ ปริยาเยน ภิกฺขุ อกฺโกสิตพฺโพ ปริภาสิตพฺโพ. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๗)

อชฺชตคฺเค โอวโฏ ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขูสุ วจนปโถ, อโนวโฏ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีสุ วจนปโถ. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. (๘)

สเจ อานนฺท มหาปชาปตี โคตมี อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺหาติ, สาวสฺสา โหตุ อุปสมฺปทาติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต สนฺติเก อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม อุคฺคเหตฺวา, เยน มหาปชาปตี โคตมี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มหาปชาปตึ โคตมึ เอตทโวจ “สเจ โข ตฺวํ โคตมิ อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺเหยฺยาสิ, สาว เต ภวิสฺสติ อุปสมฺปทา. วสฺสสตูปสมฺปนฺนาย ภิกฺขุนิยา ตทหุปสมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อภิวาทนํ

---

[๑] อิ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลีกมฺมํ สามีจิกมฺมํ กตฺตพฺพํ. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย ฯเปฯ อชฺชตคฺเค โอวโฏ ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขูสุ วจนปโถ, อโนวโฏ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีสุ วจนปโถ. อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย. สเจ โข ตฺวํ โคตมิ อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺเหยฺยาสิ, สาว เต ภวิสฺสติ อุปสมฺปทาติ.

"เสยฺยถาปิ ภนฺเต อานนฺท อิตฺถี วา ปุริโส วา ทหโร ยุวา มณฺฑนกชาติโก[๑] สีสํ นฺหาโต[๒] อุปฺปลมาลํ วา วสฺสิกมาลํ วา อธิมุตฺตกมาลํ วา ลภิตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ ปฏิคฺคเหตฺวา อุตฺตมงฺเค สิรสฺมึ ปติฏฺฐาเปยฺย; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต [อานนฺท] อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺหามิ ยาวชีวํ อนติกฺกมนียเยติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปฏิคฺคหิตา ภนฺเต มหาปชาปติยา โคตมิยา อฏฺฐ ครุธมฺมา ยาวชีวํ อนติกฺกมนียาติ.

"สเจ อานนฺท นาลภิสฺส มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, จิรฏฺฐิติกํ อานนฺท พฺรหฺมจริยํ อภวิสฺส, วสฺสสหสฺสเมว สทฺธมฺโม ติฏฺเฐยฺย. ยโต จ โข อานนฺท มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, นทานิ อานนฺท พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ ภวิสฺสติ, ปญฺเจวทานิ อานนฺท วสฺสสตานิ สทฺธมฺโม ฐสฺสติ.

---

[๑] อิ. มณฺฑนกชาติโย　　[๒] สฺยา. สีสนฺหาโต

เสยฺยถาปิ อานนฺท ยานิ กานิจิ กุลานิ พหฺวิตฺถิกานิ[๑] อปฺปปุริสกานิ, ตานิ สุปฺปธ์สิยานิ โหนฺติ โจเรหิ กุมฺภตฺเถนเกหิ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺมึ ธมฺมวินเย ลภติ มาตุคาโม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, น ตํ พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ โหติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท สมฺปนฺเน สาลิกฺเขตฺเต เสตฏฺฐิกา นาม โรคชาติ นิปตติ, เอวํ ตํ สาลิกฺเขตฺตํ น จิรฏฺฐิติกํ โหติ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺมึ ธมฺมวินเย ลภติ มาตุคาโม อคารสฺมา อนคาริยํ, ปพฺพชฺชํ, น ตํ พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ โหติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท สมฺปนฺเน อุจฺฉุกฺเขตฺเต มญฺเชฏฺฐิกา[๒] นาม โรคชาติ นิปตติ, เอวํ ตํ อุจฺฉุกฺเขตฺตํ น จิรฏฺฐิติกํ โหติ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺมึ ธมฺมวินเย ลภติ มาตุคาโม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, น ตํ พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ โหติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท ปุริโส มหโต ตพากสฺส ปฏิกจฺเจว ปาพึ[๓] พนฺเธยฺย ยาวเทว อุทกสฺส อนติกฺกมนาย; เอวเมว โข อานนฺท มยา ปฏิกจฺเจว ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐ ครุธมฺมา ปญฺญตฺตา ยาวชีวํ อนติกฺกมนียาติ. ปฐมํ.

๒. โอวาทสุตฺตํ

[๔๒] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ

---

[๑] ฉ.,เท. พหุตฺถิกานิ อิ. พหุกิตฺถิกานิ [๒] ฉ.,เท.,อิ. มญฺชิฏฺฐิกา
[๓] ฉ.,อิ. อาลึ เท. อาพึ

"กติหิ นุ โข ภนฺเต ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมนฺนิตพฺโพติ.

"อฏฺฐหิ โข อานนฺท ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมนฺนิตพฺโพ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธานนฺท ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, อุภยานิ โข ปนสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺติตานิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ, โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, ปฏิพโล โหติ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตุํ สมาทเปตุํ สมุตฺเตเชตุํ สมฺปหํเสตุํ, เยภุยฺเยน ภิกฺขุนีนํ ปิโย โหติ มนาโป, น โข ปเนตํ ภควนฺตं อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตาย กาสายวตฺถนิวสนาย ครุธมฺมมชฺฌาปนฺนปุพฺโพ โหติ, วีสติวสฺโส วา โหติ อติเรกวีสติวสฺโส วา. อิเมหิ โข อานนฺท อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมนฺนิตพฺโพติ. ทุติยं.

๓. สงฺขิตฺตสุตฺตํ

[๕๓] เอกํ สมยं ภควา เวสาลิยं วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายं. อถ โข มหาปชาปตี โคตมี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตं ฐิตา โข [๑] มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตं เอตทโวจ "สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมหं ภควโต ธมฺมं สุตฺวา เอกา วูปกฏฺฐา อปฺปมตฺตา อาตาปินี ปหิตตฺตา วิหเรยฺยนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท. สา

"เย โข ตฺวํ โคตมิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ 'อิเม ธมฺมา สราคาย สํวตฺตนฺติ, โน วิราคาย, สโยคาย สํวตฺตนฺติ, โน วิสโยคาย, อาจยาย สํวตฺตนฺติ, โน อปจยาย, มหิจฺฉตาย สํวตฺตนฺติ, โน อปฺปิจฺฉตาย, อสนฺตุฏฺฐิยา สํวตฺตนฺติ, โน สนฺตุฏฺฐิยา, สงฺคณิกาย สํวตฺตนฺติ, โน ปวิเวกาย, โกสชฺชาย สํวตฺตนฺติ, โน วิริยารมฺภาย, ทุพฺภรตาย สํวตฺตนฺติ, โน สุภรตายาติ. เอกํเสน โคตมิ ธาเรยฺยาสิ 'เนโส ธมฺโม, เนโส วินโย, เนตํ สตฺถุสาสนนฺติ.

เย จ โข ตฺวํ โคตมิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ 'อิเม ธมฺมา วิราคาย สํวตฺตนฺติ, โน สราคาย, วิสโยคาย สํวตฺตนฺติ, โน สโยคาย, อปจยาย สํวตฺตนฺติ, โน อาจยาย, อปฺปิจฺฉตาย สํวตฺตนฺติ, โน มหิจฺฉตาย, สนฺตุฏฺฐิยา สํวตฺตนฺติ, โน อสนฺตุฏฺฐิยา, ปวิเวกาย สํวตฺตนฺติ, โน สงฺคณิกาย, วิริยารมฺภาย สํวตฺตนฺติ, โน โกสชฺชาย, สุภรตาย สํวตฺตนฺติ, โน ทุพฺภรตายาติ. เอกํเสน โคตมิ ธาเรยฺยาสิ 'เอโส ธมฺโม, เอโส วินโย, เอตํ สตฺถุสาสนนฺติ. ตติยํ.

๔. ทีฆชาณุสุตฺตํ

[๕๔] เอกํ สมยํ ภควา โกฬิเยสุ วิหรติ กกฺกรปตฺตํ นาม โกฬิยานํ นิคโม. อถ โข ทีฆชาณุ โกฬิยปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ทีฆชาณุ โกฬิยปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "มยํ ภนฺเต คิหี กามโภคี[๑] ปุตฺตสมฺพาธสยนํ อชฺฌาวสาม, กาสิกจนฺทนํ ปจฺจนุโภม, มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยาม, ชาตรูปรชตํ สาทิยาม. เตสํ โน ภนฺเต ภควา อมฺหากํ ตถา ธมฺมํ เทเสตุ,

---

[๑] ฉ.,เท. กามโภคิโน

เย อมฺหากํ อสฺสุ ธมฺมา ทิฏฺฐธมฺมหิตาย ทิฏฺฐธมฺมสุขาย สมฺปรายหิตาย สมฺปรายสุขายาติ.

"จตฺตาโรเม พฺยคฺฆปชฺช ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส ทิฏฺฐธมฺมหิตาย สංวตฺตนฺติ ทิฏฺฐธมฺมสุขาย. กตเม จตฺตาโร. อุฏฺฐานสมฺปทา, อารกฺขสมฺปทา, กลฺยาณมิตฺตตา, สมชีวิตา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช อุฏฺฐานสมฺปทา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต เยน กมฺมุฏฺฐาเนน[๑] ชีวิกํ กปฺเปติ: ยทิ กสิยา, ยทิ วณิชฺชาย, ยทิ โครกฺเขน, ยทิ อิสฺสตฺเถน, ยทิ ราชโปริเสน, ยทิ สิปฺปญฺญตเรน, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส ตตฺรุปายาย วีมංสาย สมนฺนาคโต, อลං กาตุं, อลං สංวิธาตุं. อยं วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช อุฏฺฐานสมฺปทา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช อารกฺขสมฺปทา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺตสฺส โภคา โหนฺติ อุฏฺฐานวิริยาธิคตา พาหาพลปริจิตา เสทาวกฺขิตฺตา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา. เต อารกฺเขน คุตฺติยา สมฺปาเทติ 'กินฺติ เม อิเม โภเค เนว ราชาโน หเรยฺยุं, น โจรา หเรยฺยุं. น อคฺคิ ฑเหยฺย, น อุทกं วเหยฺย, น อปฺปิยา ทายาทา หเรยฺยุนฺติ อยं วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช อารกฺขสมฺปทา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช กลฺยาณมิตฺตตา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต ยสฺมึ คาเม วา นิคเม วา ปฏิวสติ, ตตฺร เย เต โหนฺติ คหปตี[๒] วา คหปติปุตฺตา วา ทหรา วา วุฑฺฒสีลิโน วุฑฺฒา วา วุฑฺฒสีลิโน สทฺธาสมฺปนฺนา สีลสมฺปนฺนา จาคสมฺปนฺนา ปญฺญาสมฺปนฺนา, เตหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐติ สลฺลปติ สากจฺฉं สมาปชฺชติ,

---

[๑] ฉ.,เท. กมฺมฏฺฐาเนน, เอวมุปริปิ.　　[๒] สฺยา. คหปติ, เอวมุปริปิ.

ยถารูปานํ สทฺธาสมฺปนฺนานํ สทฺธาสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ สีลสมฺปนฺนานํ สีลสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ จาคสมฺปนฺนานํ จาคสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ ปญฺญาสมฺปนฺนานํ ปญฺญาสมฺปทํ อนุสิกฺขติ. อยํ วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช กลฺยาณมิตฺตตา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช สมชีวิตา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา, วยญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา, สมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหํ นาติหีนํ 'เอวํ เม อาโย วยํ ปริยาทาย ฐสฺสติ, น จ เม วโย อายํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ พฺยคฺฆปชฺช ตุลาธาโร วา ตุลาธารนฺเตวาสี วา ตุลํ ปคฺคเหตฺวา ชานาติ 'เอตฺตเกน วา โอนตํ เอตฺตเกน วา อุนฺนตนฺติ, เอวเมว โข พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา สมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหํ นาติหีนํ 'เอวํ เม อาโย วยํ ปริยาทาย ฐสฺสติ, น จ เม วโย อายํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ, สจายํ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต อปฺปาโย สมาโน อุฬารํ ชีวิกํ กปฺเปติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร 'อุทุมฺพรขาทีวายํ[๑] กุลปุตฺโต โภเค ขาทตีติ. สเจ ปนายํ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต มหาโย สมาโน กสิรํ ชีวิกํ กปฺเปติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร 'อทฺธมารกญฺจายํ[๒] กุลปุตฺโต มริสฺสตีติ. ยโต จ โขยํ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา, วยญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา สมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหํ นาติหีนํ 'เอวํ เม อาโย วยํ ปริยาทาย ฐสฺสติ, น จ เม วโย อายํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ. อยํ วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช สมชีวิตา.

---

[๑] อิ. อุทุมฺพรขาทิกํ วายํ [๒] ฉ.,เท. อเชฏฺฐมรณํ วายํ อิ. อชทุฏฺฐมาริกํ วายํ

เอวํ สมฺปฺปนฺนานํ พฺยคฺฆปชฺช โภคานํ จตฺตาริ อปายมุขานิ โหนฺติ อิตฺถีธุตฺโต, สุราธุตฺโต, อกฺขธุตฺโต, ปาปมิตฺโต, ปาปสหาโย, ปาปสมฺปวงฺโก. เสยฺยถาปิ พฺยคฺฆปชฺช มหโต ตฬากสฺส จตฺตาริ เจว อายมุขานิ จตฺตาริ จ อปายมุขานิ ตสฺส ปุริโส ยานิ เจว อายมุขานิ, ตานิ ปิทเหยฺย. ยานิ จ อปายมุขานิ, ตานิ วิวเรยฺย. เทโว จ น สมฺมา ธารํ อนุปฺปเวจฺเฉยฺย. เอวญฺหิ ตสฺส พฺยคฺฆปชฺช มหโต ตฬากสฺส ปริหานิเยว ปาฏิกงฺขา, โน วุฑฺฒิ; เอวเมว โข พฺยคฺฆปชฺช เอวํ สมฺปฺปนฺนานํ โภคานํ จตฺตาริ อปายมุขานิ โหนฺติ อิตฺถีธุตฺโต, สุราธุตฺโต, อกฺขธุตฺโต, ปาปมิตฺโต, ปาปสหาโย, ปาปสมฺปวงฺโก.

เอวํ สมฺปฺปนฺนานํ พฺยคฺฆปชฺช โภคานํ จตฺตาริ อายมุขานิ โหนฺติ น อิตฺถีธุตฺโต, น สุราธุตฺโต, น อกฺขธุตฺโต, กลฺยาณมิตฺโต, กลฺยาณสหาโย, กลฺยาณสมฺปวงฺโก. เสยฺยถาปิ พฺยคฺฆปชฺช มหโต ตฬากสฺส จตฺตาริ เจว อายมุขานิ จตฺตาริ จ อปายมุขานิ. ตสฺส ปุริโส ยานิ เจว อายมุขานิ, ตานิ วิวเรยฺย. ยานิ จ อปายมุขานิ, ตานิ ปิทเหยฺย. เทโว จ สมฺมา ธารํ อนุปฺปเวจฺเฉยฺย. เอวญฺหิ ตสฺส พฺยคฺฆปชฺช มหโต ตฬากสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ; เอวเมว โข พฺยคฺฆปชฺช เอวํ สมฺปฺปนฺนานํ โภคานํ จตฺตาริ อายมุขานิ โหนฺติ น อิตฺถีธุตฺโต, น สุราธุตฺโต, น อกฺขธุตฺโต, กลฺยาณมิตฺโต, กลฺยาณสหาโย, กลฺยาณสมฺปวงฺโก. อิเม โข พฺยคฺฆปชฺช จตฺตาโร ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส ทิฏฺฐธมฺมหิตาย สํวตฺตนฺติ ทิฏฺฐธมฺมสุขาย.

จตฺตาโรเม พฺยคฺฆปชฺช ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส สมฺปรายหิตาย สํวตฺตนฺติ สมฺปรายสุขาย. กตเม จตฺตาโร. สทฺธาสมฺปทา, สีลสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช สทฺธาสมฺปทา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. อยํ วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช สทฺธาสมฺปทา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช สีลสมฺปทา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรย-มชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อยํ วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช สีลสมฺปทา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช จาคสมฺปทา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต. อยํ วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช จาคสมฺปทา.

กตมา จ พฺยคฺฆปชฺช ปญฺญาสมฺปทา. อิธ พฺยคฺฆปชฺช กุลปุตฺโต ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อยํ วุจฺจติ พฺยคฺฆปชฺช ปญฺญาสมฺปทา. อิเม โข พฺยคฺฆปชฺช จตฺตาโร ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส สมฺปรายหิตาย สํวตฺตนฺติ สมฺปรายสุขายาติ.

อุฏฺฐาตา กมฺมเธยฺเยสุ อปฺปมตฺโต วิธานวา
สมํ กปฺเปติ ชีวิตํ[๑] สมฺภตํ อนุรกฺขติ.
สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน วทญฺญู วีตมจฺฉโร
นิจฺจํ มคฺคํ วิโสเธติ โสตฺถานํ สมฺปรายิกํ.
อิจฺเจเต อฏฺฐ ธมฺมา จ สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
อกฺขาตา สจฺจนาเมน อุภยตฺถ สุขาวหา.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ชิวิกํ

ทิฏฺฐธมฺมหิตตฺถาย　　สมฺปรายสุขาย จ
เอวเมตํ คหฏฺฐานํ　　จาโค ปุญฺญํ ปวฑฺฒตีติ. จตุตฺถํ.

๕. อุชฺชยสุตฺตํ

[๕๔] อถ โข อุชฺชโย พฺราหฺมโณ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อุชฺชโย พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ "มยํ โภ โคตม ปวาสํ คนฺตุกามา, เตสนฺโน ภวํ โคตโม อมฺหากํ ตถา ธมฺมํ เทเสตุ. เย อมฺหากํ อสฺสุ ธมฺมา ทิฏฺฐธมฺมหิตาย ทิฏฺฐธมฺมสุขาย สมฺปรายหิตาย สมฺปรายสุขายาติ.

"จตฺตาโรเม พฺราหฺมณ ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส ทิฏฺฐธมฺมหิตาย สํวตฺตนฺติ ทิฏฺฐธมฺมสุขาย. กตเม จตฺตาโร. อุฏฺฐานสมฺปทา, อารกฺขสมฺปทา, กลฺยาณมิตฺตตา, สมชีวิตา.

กตมา จ พฺราหฺมณ อุฏฺฐานสมฺปทา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต เยน กมฺมุฏฺฐาเนน ชีวิกํ กปฺเปติ: ยทิ กสิยา, ยทิ วณิชฺชาย, ยทิ โครกฺเขน, ยทิ อิสฺสตฺเถน, ยทิ ราชโปริเสน, ยทิ สิปฺปญฺญตเรน, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคโต, อลํ กาตุํ, อลํ สํวิธาตุํ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อุฏฺฐานสมฺปทา.

กตมา จ พฺราหฺมณ อารกฺขสมฺปทา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺตสฺส โภคา โหนฺติ อุฏฺฐานวิริยาธิคตา พาหาพลปริจิตา เสทาวกฺขิตฺตา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา. เต อารกฺเขน คุตฺติยา สมฺปาเทติ 'กินฺติ เม อิเม โภเค เนว ราชาโน หเรยฺยุ, น โจรา

หเรยฺยุ, น อคฺคิ ฑเหยฺย, น อุทกํ วเหยฺย, น อปฺปิยา ทายาทา หเรยฺยุนฺติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ อารกฺขสมฺปทา.

กตมา จ พฺราหฺมณ กลฺยาณมิตฺตตา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต ยสฺมึ คาเม วา นิคเม วา ปฏิวสติ, ตตฺร เย เต โหนฺติ คหปติ วา คหปติปุตฺตา วา ทหรา วา วุฑฺฒสีลิโน วุฑฺฒา วา วุฑฺฒสีลิโน สทฺธาสมฺปนฺนา สีลสมฺปนฺนา จาคสมฺปนฺนา ปญฺญาสมฺปนฺนา. เตหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐติ สลฺลปติ สากจฺฉํ สมาปชฺชติ, ยถารูปานํ สทฺธาสมฺปนฺนานํ สทฺธาสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ สีลสมฺปนฺนานํ สีลสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ จาคสมฺปนฺนานํ จาคสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ ปญฺญาสมฺปนฺนานํ ปญฺญาสมฺปทํ อนุสิกฺขติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ กลฺยาณมิตฺตตา.

กตมา จ พฺราหฺมณ สมชีวิตา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา สมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหํ นาติหีนํ 'เอวํ เม อาโย วยํ ปริยาทาย ฐสฺสติ, น จ เม วโย อายํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ตุลาธาโร วา ตุลาธารนฺเตวาสี วา ตุลํ ปคฺคเหตฺวา ชานาติ 'เอตฺตเกน วา โอนตํ เอตฺตเกน วา อุนฺนตนฺติ; เอวเมว โข พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา สมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหํ นาติหีนํ 'เอวํ เม อาโย วยํ ปริยาทาย ฐสฺสติ, น จ เม วโย อายํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ. สจายํ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต อปฺปาโย สมาโน อุฬารํ ชีวิกํ กปฺเปติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร 'อุทุมฺพรขาทีวายํ กุลปุตฺโต โภเค ขาทตีติ. สเจ ปนายํ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต มหาโย สมาโน กสิรํ ชีวิกํ กปฺเปติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร

'อทฺธมารกญฺจายํ[๑] กุลปุตฺโต มริสฺสตีติ. ยโต จ โขยํ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานํ วิทิตฺวา สมชีวิกํ กปฺเปติ นาจฺโจคาฬฺหํ นาติหีนํ 'เอวํ เม อาโย วยํ ปริยาทาย ฐสฺสติ, น จ เม วโย อายํ ปริยาทาย ฐสฺสตีติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ สมชีวิตา.

เอวํ สมุปฺปนฺนานํ พฺราหฺมณ โภคานํ จตฺตาริ อปายมุขานิ โหนฺติ อิตฺถีธุตฺโต, สุราธุตฺโต, อกฺขธุตฺโต, ปาปมิตฺโต, ปาปสหาโย, ปาปสมฺปวงฺโก. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ มหโต ตฬากสฺส จตฺตาริ เจว อายมุขานิ จตฺตาริ จ อปายมุขานิ. ตสฺส ปุริโส ยานิ เจว อายมุขานิ, ตานิ ปิทเหยฺย, ยานิ จ อปายมุขานิ, ตานิ วิวเรยฺย. เทโว จ น สมฺมา ธารํ อนุปฺปเวจฺเฉยฺย. เอวญฺหิ ตสฺส พฺราหฺมณ มหโต ตฬากสฺส ปริหานิเยว ปาฏิกงฺขา, โน วุฑฺฒิ; เอวเมว โข พฺราหฺมณ เอวํ สมุปฺปนฺนานํ โภคานํ จตฺตาริ อปายมุขานิ โหนฺติ อิตฺถีธุตฺโต, สุราธุตฺโต, อกฺขธุตฺโต, ปาปมิตฺโต, ปาปสหาโย, ปาปสมฺปวงฺโก.

เอวํ สมุปฺปนฺนานํ พฺราหฺมณ โภคานํ จตฺตาริ อายมุขานิ โหนฺติ น อิตฺถีธุตฺโต, น สุราธุตฺโต, น อกฺขธุตฺโต, กลฺยาณมิตฺโต, กลฺยาณสหาโย, กลฺยาณสมฺปวงฺโก. เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ มหโต ตฬากสฺส จตฺตาริ เจว อายมุขานิ จตฺตาริ จ อปายมุขานิ, ตสฺส ปุริโส ยานิ เจว อายมุขานิ, ตานิ วิวเรยฺย. ยานิ จ อปายมุขานิ, ตานิ ปิทเหยฺย. เทโว จ สมฺมา ธารํ อนุปฺปเวจฺเฉยฺย. เอวญฺหิ ตสฺส พฺราหฺมณ มหโต ตฬากสฺส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานิ; เอวเมว โข พฺราหฺมณ เอวํ สมุปฺปนฺนานํ โภคานํ จตฺตาริ อายมุขานิ โหนฺติ น อิตฺถีธุตฺโต ฯเปฯ กลฺยาณสมฺปวงฺโก. อิเม โข พฺราหฺมณ

---

[๑] ฉ.,เท. อเชฏฺฐมรณํ วายํ　อิ. อชทฺธุมาริกํ วายํ

จตฺตาโร ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส ทิฏฺฐธมฺมหิตาย สำวตฺตนฺติ ทิฏฺฐธมฺมสุขาย.

จตฺตาโรเม พฺราหฺมณ ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส สมฺปรายหิตาย สำวตฺตนฺติ สมฺปรายสุขาย. กตเม จตฺตาโร สทฺธาสมฺปทา, สีลสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา.

กตมา จ พฺราหฺมณ สทฺธาสมฺปทา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานำ พุทฺโธ ภควาติ. อยำ วุจฺจติ พฺราหฺมณ สทฺธาสมฺปทา.

กตมา จ พฺราหฺมณ สีลสมฺปทา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อยำ วุจฺจติ พฺราหฺมณ สีลสมฺปทา.

กตมา จ พฺราหฺมณ จาคสมฺปทา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารำ อชฺฌาวสติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสำวิภาครโต. อยำ วุจฺจติ พฺราหฺมณ จาคสมฺปทา.

กตมา จ พฺราหฺมณ ปญฺญาสมฺปทา. อิธ พฺราหฺมณ กุลปุตฺโต ปญฺญวา โหติ ฯเปฯ สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อยำ วุจฺจติ พฺราหฺมณ ปญฺญาสมฺปทา. อิเม โข พฺราหฺมณ จตฺตาโร ธมฺมา กุลปุตฺตสฺส สมฺปรายหิตาย สำวตฺตนฺติ สมฺปรายสุขายาติ.

อุฏฺฐาตา กมฺมเธยฺเยสุ อปฺปมตฺโต วิธานวา
สมำ กปฺเปติ ชีวิตำ สมฺภตำ อนุรกฺขติ.

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน วทญฺญู วีตมจฺฉโร
นิจฺจำ มคฺคำ วิโสเธติ โสตฺถานำ สมฺปรายิกำ.

อิจฺเจเต อฏฺฐ ธมฺมา จ　　สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
อกฺขาตา สจฺจนาเมน　　อุภยตฺถ สุขาวหา.

ทิฏฺฐธมฺมหิตตฺถาย　　สมฺปรายสุขาย จ
เอวเมตํ คหฏฺฐานํ　　จาโค ปุญฺญํ ปวฑฺฒตีติ.

ปณฺณมํ.

๖. ภยสุตฺตํ

[๕๖] "ภยนฺติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'โรโคติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'คณฺโฑติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'สลฺลนฺติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'สงฺโคติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'ปงฺโกติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ. 'คพฺโภติ ภิกฺขเว กามานเมตํ อธิวจนํ.

กสฺมา จ ภิกฺขเว 'ภยนฺติ กามานเมตํ อธิวจนํ. ยสฺมา จ กามราครตฺตายํ ภิกฺขเว ฉนฺทราควินิพทฺโธ ทิฏฺฐธมฺมิกาปิ ภยา น ปริมุจฺจติ, สมฺปรายิกาปิ ภยา น ปริมุจฺจติ, ตสฺมา 'ภยนฺติ กามานเมตํ อธิวจนํ.

กสฺมา จ ภิกฺขเว 'ทุกฺขนฺติ ฯเปฯ 'โรโคติ ฯเปฯ 'คณฺโฑติ ฯเปฯ 'สลฺลนฺติ ฯเปฯ 'สงฺโคติ ฯเปฯ 'ปงฺโกติ ฯเปฯ กสฺมา จ ภิกฺขเว 'คพฺโภติ กามานเมตํ อธิวจนํ. ยสฺมา จ กามราครตฺตายํ ภิกฺขเว ฉนฺทราควินิพทฺโธ ทิฏฺฐธมฺมิกาปิ คพฺภา น ปริมุจฺจติ, สมฺปรายิกาปิ คพฺภา น ปริมุจฺจติ, ตสฺมา คพฺโภติ กามานเมตํ อธิวจนนฺติ.[๑]

---

[๑] ฉ.,เท. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

ภยํ ทุกฺขญฺจ โรโค จ คณฺโฑ สลฺลญฺจ สงฺโค จ
ปงฺโก คโพฺภ จ อุภยํ .....
เอเต กามา ปวุจฺจนฺติ ยตฺถ สตฺโต ปุถุชฺชโน.

โอติณฺโณ สาตรูเปน ปุน คโพฺภย คจฺฉติ
ยโต จ ภิกฺขุ อาตาปี สมฺปชญฺญ น ริญฺจติ[๑]
โส อิมํ ปลิปถํ ทุคฺคํ อติกฺกมฺม ตถาวิโธ
ปชํ ชาติชรูเปตํ ผนฺทมานํ อเวกฺขตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมอาหุเนยฺยสุตฺตํ

[๕๗] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงฺโก, สมฺมาทิฏฺฐิโก โหติ สมฺมาทสฺสเนน สมนฺนาคโต, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ. เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ, ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมูปเค สตฺเต ปชานาติ, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. สตฺตมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. ริจฺจติ

๘. ทุติยอาหุเนยฺยสุตฺตํ

[๕๘] “อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีลวา โหติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ, พหุสฺสุโต โหติ ฯเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, อารทฺธวิริโย โหติ[๑] ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ, อารญฺญโก โหติ ปนฺตเสนาสโน, อรติรติสโห โหติ, อุปฺปนฺนํ อรตึ อภิภุยฺย[๒] วิหรติ, ภยเภรวสโห โหติ, อุปฺปนฺนํ ภยเภรวํ อภิภุยฺย วิหรติ, จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฐมปุคฺคลสุตฺตํ

[๕๙] “อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลีกรณียา อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส.

กตเม อฏฺฐ. โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. วิหรติ　　[๒] ฉ.,เท. อาเมณฺฑิตํ, เอวมุปริปิ.

จตฺตาโร จ ปฏิปนฺนา จตฺตาโร จ ผเล ฐิตา
เอส สงฺโฆ อุชุภูโต ปญฺญาสีลสมาหิโต.

ยชมานานำ มนุสฺสานำ ปุญฺญเปกฺขานปาณินำ
กโรตำ โอปธิกำ ปุญฺญำ สงฺเฆ ทินฺนำ มหปฺผลนฺติ. นวมำ.

๑๐. ทุติยปุคฺคลสุตฺตำ

[๖๐] "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺส. กตเม อฏฺฐ. โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺสาติ.

จตฺตาโร จ ปฏิปนฺนา จตฺตาโร จ ผเล ฐิตา
เอส สงฺโฆ สมุกฺกฏฺโฐ สตฺตานำ อฏฺฐ ปุคฺคลา.

ยชมานานำ มนุสฺสานำ ปุญฺญเปกฺขานปาณินำ
กโรตำ โอปธิกำ ปุญฺญำ เอตฺถ ทินฺนำ มหปฺผลนฺติ. ทสมำ.

ปฐโม โคตมีวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานำ

โคตมี โอวาทำ สงฺฆิตฺตำ ทีฆชาณุญฺจ[๑] อุชฺชโย
ภยา เทฺว อาหุเนยฺยา [จ] เทฺว จ อฏฺฐปุคฺคลาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. ทีฆชาณุ

(๗) ๒. ภูมิจาลวคฺโค*

๑. อิจฺฉาสุตฺตํ

[๖๑] “อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สංวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม อฏฺฐ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย. ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน โสจติ กิลมติ ปริเทวติ อุรตฺตาฬึ[๒] กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี โสจิ จ ปริเทวิ[๓] จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ลาภี จ มที จ[๔] ปมาที จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน โสจติ กิลมติ ปริเทวติ อุรตฺตาฬึ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว

---

[๑] สฺยา. จาลวคฺโค ทุติโย.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อุรตฺตาฬึ

[๓] ฉ.,เท. โสจี จ ปริเทวี จ อิ. โสจิจฺจ ปริเทวิจฺจ　[๔] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี โสจิ จ ปริเทวิ จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ลาภี จ มที จ ปมาที จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺต-วุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี น จ โสจิ น จ ปริเทวิ อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน น มชฺชติ น ปมชฺชติ น ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายติ ลาภาย, ลาภี จ น จ มที น จ ปมาที อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ

นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี น จ โสจิ น จ ปริเทวิ อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย. โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน น มชฺชติ น ปมชฺชติ น ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ลาภี จ น จ มที น จ ปมาที อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. ปฐมํ.

๒. อลํสุตฺตํ

[๖๒] "ฉหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก[๑] โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ, โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. (๑)

---

[๑] ฉ.,เท. ธารณชาติโก, เอวมุปริปิ.

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ ฯเปฯ อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. (๒)

จตูหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน[๑] ปเรสํ. กตเมหิ จตูหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ, โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, โน จ สนฺทสฺสโก โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน[๑] ปเรสํ. (๓)

จตูหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. กตเมหิ จตูหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมญฺญาย

[๑-๑] ฉ.,เท. นาลํ, เอวมุปริปิ.

ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ ฯเปฯ อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต. ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. (๔)

ตีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. กตเมหิ ตีหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ, โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, โน จ สนฺทสฺสโก โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. (๕)

ตีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. กตเมหิ ตีหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ, ฯเปฯ อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. (๖)

ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. กตเมหิ ทฺวีหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน จ สุตานํ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถุปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ ฯเปฯ อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, โน จ สนฺทสฺสโก โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. (๗)

ทฺวีหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. กตเมหิ ทฺวีหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน จ สุตานํ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถุปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ, โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโนติ. (๘) ทุติยํ.

๓. สงฺขิตฺตสุตฺตํ

[๖๓] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมหํ ภควโต ธมฺมํ

สุตฺวา เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหเรยฺยนฺติ. “เอวเมว ปนิเธกจฺเจ โมฆปุริสา มญฺเญว อชฺเฌสนฺติ, ธมฺเม จ ภาสิเต มมญฺเญว อนุพนฺธิตพฺพํ มญฺญนฺตีติ. “เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ, เทเสตุ สุคโต สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ. อปฺเปวนามาหํ ภควโต ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชาเนยฺยํ, อปฺเปวนามาหํ ภควโต ภาสิตสฺส ทายาโท อสฺสนฺติ. ‘ตสฺมาติห เต ภิกฺขุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘อชฺฌตฺตํ เม จิตฺตํ จิตฺตं ภวิสฺสติ สุสณฺฐิตํ, น จุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสนฺตีติ. เอวญฺหิ เต ภิกฺขุ สิกฺขิตพฺพํ

ยโต โข เต ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ จิตฺตํ จิตฺตं โหติ สุสณฺฐิตํ, น จุปฺปนฺนา ปาปกา อกุสลา ธมฺมา จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐนฺติ, ตโต เต ภิกฺขุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘เมตฺตา เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา ภวิสฺสติ พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธาติ. เอวญฺหิ เต ภิกฺขุ สิกฺขิตพฺพํ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ พหุลีกโต ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ สมาธึ สวิตกฺกมฺปิ สวิจารํ[๑] ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ วิจารมตฺตํ[๒] ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ อวิจารํ[๓] ภาเวยฺยาสิ, สปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, นิปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, สาตสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, อุเปกฺขาสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ สุภาวิโต, ตโต เต ภิกฺขุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “กรุณา เม เจโตวิมุตฺติ

---

[๑] ฉ.,เท. สวิตกฺกสวิจารมฺปิ [๒] ฉ.,เท. อวิตกฺกวิจารมตฺตมฺปิ
[๓] ฉ.,เท. อวิตกฺกอวิจารมฺปิ

ฯเปฯ มุทิตา เม เจโตวิมุตฺติ ฯเปฯ อุเปกฺขา เม เจโตวิมุตฺติ ภาวิตา ภวิสฺสติ พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธาติ. เอวญฺหิ เต ภิกฺขุ สิกฺขิตพฺพํ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ พหุลีกโต, ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ สมาธึ สวิตกฺกมฺปิ สวิจารํ ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ วิจารมตฺตํ ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ อวิจารํ ภาเวยฺยาสิ, สปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, นิปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, สาตสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, อุเปกฺขาสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ สุภาวิโต, ตโต เต ภิกฺขุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘กาเย กายานุปสฺสี วิหริสฺสามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสนฺติ. เอวญฺหิ เต ภิกฺขุ สิกฺขิตพฺพํ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ พหุลีกโต, ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ สมาธึ สวิตกฺกมฺปิ สวิจารํ ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ วิจารมตฺตํ ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ อวิจารํ ภาเวยฺยาสิ, สปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, นิปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, สาตสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, อุเปกฺขาสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ สุภาวิโต, ตโต เต ภิกฺขุ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ‘เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหริสฺสามิ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสนฺติ. เอวญฺหิ เต ภิกฺขุ สิกฺขิตพฺพํ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ พหุลีกโต, ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ อิมํ สมาธึ สวิตกฺกมฺปิ สวิจารํ

ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ วิจารมตฺตํ ภาเวยฺยาสิ, อวิตกฺกมฺปิ อวิจารํ ภาเวยฺยาสิ, สปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, นิปฺปีติกมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, สาตสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ, อุเปกฺขาสหคตมฺปิ ภาเวยฺยาสิ.

ยโต โข เต ภิกฺขุ อยํ สมาธิ เอวํ ภาวิโต โหติ สุภาวิโต, ตโต ตฺวํ ภิกฺขุ เยน เยเนว ตคฺฆสิ,[๑] ผาสุเยว[๒] ตคฺฆสิ. ยตฺถ ยตฺถ ฆสฺสสิ, ผาสุเยว ฆสฺสสิ. ยตฺถ ยตฺถ นิสีทิสฺสสิ, ผาสุเยว นิสีทิสฺสสิ. ยตฺถ ยตฺถ เสยฺยํ กปฺปิสฺสสิ,[๓] ผาสุเยว เสยฺยํ กปฺปิสฺสสีติ.[๑]

อถ โข โส ภิกฺขุ ภควตา อิมินา โอวาเทน โอวทิโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถ โข โส ภิกฺขุ เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺม เทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร จ ปน โส ภิกฺขุ อรหตํ อโหสีติ. ตติยํ.

๔. คยาสีสสุตฺตํ

[๖๔] เอกํ สมยํ ภควา คยายํ วิหรติ คยาสีเส. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ ฯเปฯ ภควา เอตทโวจ "ปุพฺพาหํ ภิกฺขเว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺโธ โพธิสตฺโตว สมาโน โอภาสัปิ[๔] โข สญฺชานามิ, โน จ รูปานิ ปสฺสามิ. (๑)

[๑-๑] ฉ.,เท. คคฺฆสิ, เอวมุปริปิ. อิ. คจฺฉสิ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. ผาสุเยว, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. กปฺเปสฺสสิ　　[๔] ฉ.,เท. โอภาสญฺเญว อิ. โอภาสํ หิ

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ โอภาสญฺเจว สญฺชาเนยฺยํ, รูปานิ จ ปสฺเสยฺยํ, เอวมฺเม อิทํ ญาณทสฺสนํ ปริสุทฺธตรํ อสฺสาติ.

โส โข อหํ ภิกฺขเว อปเรน สมเยน อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต โอภาสญฺเจว สญฺชานามิ, รูปานิ จ ปสฺสามิ, โน จ โข ตาหิ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐามิ สลฺลปามิ สากจฺฉํ สมาปชฺชามิ. (๒)

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ โอภาสญฺเจว สญฺชาเนยฺยํ, รูปานิ จ ปสฺเสยฺยํ, ตาหิ จ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺเจยฺยํ สลฺลเปยฺยํ สากจฺฉํ สมาปชฺเชยฺยํ. เอวมฺเม อิทํ ญาณทสฺสนํ ปริสุทฺธตรํ อสฺสาติ.

โส โข อหํ ภิกฺขเว อปเรน สมเยน อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต โอภาสญฺเจว สญฺชานามิ, รูปานิ จ ปสฺสามิ, ตาหิ จ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐามิ สลฺลปามิ สากจฺฉํ สมาปชฺชามิ, โน จ โข ตา เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา อมุกมฺหา วา อมุกมฺหา วา เทวนิกายาติ. (๓)

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ โอภาสญฺเจว สญฺชาเนยฺยํ, รูปานิ จ ปสฺเสยฺยํ, ตาหิ จ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺเจยฺยํ สลฺลเปยฺยํ สากจฺฉํ สมาปชฺเชยฺยํ, ตา จ เทวตา ชาเนยฺยํ. อิมา เทวตา อมุกมฺหา วา อมุกมฺหา วา เทวนิกายาติ, เอวมฺเม อิทํ ญาณทสฺสนํ ปริสุทฺธตรํ อสฺสาติ.

โส โข อหํ ภิกฺขเว อปเรน สมเยน อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต โอภาสญฺเจว สญฺชานามิ, รูปานิ จ ปสฺสามิ,

ตาหิ จ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐามิ สลฺลปามิ สากจฺฉํ สมาปชฺชามิ, ตา จ เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา อมุกมฺหา วา อมุกมฺหา วา เทวนิกายาติ, โน จ โข ตา เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา อิมสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนาติ ฯเปฯ ตา จ เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา อิมสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนาติ, โน จ โข ตา เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา [๑] เอวมาหารา เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวทินิโยติ ฯเปฯ ตา จ เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา [๑] เอวมาหารา เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวทินิโยติ, โน จ โข ตา เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา เอวํทีฆายุกา เอวํจิรฏฺฐิติกาติ ฯเปฯ ตา จ เทวตา ชานามิ ‘อิมา เทวตา เอวํทีฆายุกา เอวํจิรฏฺฐิติกาติ, โน จ โข ตา เทวตา ชานามิ “ยทิ วา เม อิมาหิ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺนิวุตฺถปุพฺพํ, ยทิ วา น สนฺนิวุตฺถปุพฺพนฺติ. (๔-๗)

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ โอภาสญฺเจว สญฺชาเนยฺยํ, รูปานิ จ ปสฺเสยฺยํ ตาหิ จ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺเฐยฺยํ สลฺลเปยฺยํ สากจฺฉํ สมาปชฺเชยฺยํ, ตา จ เทวตา ชาเนยฺยํ ‘อิมา เทวตา อมุกมฺหา วา อมุกมฺหา วา เทวนิกายาติ, ตา จ เทวตา ชาเนยฺยํ ‘อิมา เทวตา อิมสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนาติ, ตา จ เทวตา ชาเนยฺยํ ‘อิมา เทวตา เอวมาหารา เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวทินิโยติ, ตา จ เทวตา ชาเนยฺยํ ‘อิมา เทวตา เอวํทีฆายุกา เอวํจิรฏฺฐิติกาติ, ตา จ เทวตา ชาเนยฺยํ “ยทิ วา เม อิมาหิ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺนิวุตฺถปุพฺพํ, ยทิ วา น สนฺนิวุตฺถปุพฺพนฺติ. เอวมฺเม อิทํ ญาณทสฺสนํ ปริสุทฺธตรํ อสฺสาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อิมสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน

โส โข อหํ ภิกฺขเว อปเรน สมเยน อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต โอภาสญฺเจว สญฺชานามิ, รูปานิ จ ปสฺสามิ, ตาหิ จ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐามิ สลฺลปามิ สากจฺฉํ สมาปชฺชามิ, ตา จ เทวตา ชานามิ 'อิมา เทวตา อมุกมฺหา วา อมุกมฺหา วา เทวนิกายาติ, ตา จ เทวตา ชานามิ 'อิมา เทวตา อิมสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน อิโต จุตา ตตฺถ อุปปนฺนาติ, ตา จ เทวตา ชานามิ 'อิมา เทวตา เอวมาหารา เอวํสุขทุกฺขปฏิสํเวทินิโยติ, ตา จ เทวตา ชานามิ 'อิมา เทวตา เอวมายุกา เอวมจิรฏฺฐิติกา, ตา จ เทวตา ชานามิ 'ยทิ วา เม ตาหิ เทวตาหิ สทฺธึ สนฺนิวุตฺถปุพฺพํ, ยทิ วา น สนฺนิวุตฺถปุพฺพนฺติ. (๘)

ยาวกีวญฺจ เม ภิกฺขเว เอวํ อฏฺฐปริวฏฺฏํ อธิเทวญาณทสฺสนํ น สุวิสุทฺธํ อโหสิ, เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ[๑] ปจฺจญฺญาสึ. ยโต จ โข เม ภิกฺขเว เอวํ อฏฺฐปริวฏฺฏํ อธิเทวญาณทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ อโหสิ, อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ[๑] ปจฺจญฺญาสึ. ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ, อกุปฺปา เม เจโตวิมุตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ. จตุตฺถํ.

๕. อภิภายตนสุตฺตํ

[๖๕] "อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว อภิภายตนานิ. กตมานิ อฏฺฐ อชฺฌตฺตํ รูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ ปริตฺตานิ

---

[๑] ฉ.,เท. อภิสมฺพุทฺโธติ, เอวมุปริปิ.

สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ. ‘ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ ปฐมํ อภิภายตนํ. (๑)

อชฺฌตฺตํ รูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ อปฺปมาณานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ. ‘ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ ทุติยํ อภิภายตนํ. (๒)

อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ ปริตฺตานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ. ‘ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ ตติยํ อภิภายตนํ. (๓)

อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ อปฺปมาณานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ. ‘ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ จตุตฺถํ อภิภายตนํ. (๔)

อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ นีลานิ นีลวณฺณานิ นีลนิทสฺสนานิ นีลนิภาสานิ. ‘ตานิ อภิกุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ ปญฺจมํ อภิภายตนํ. (๕)

อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ ปีตานิ ปีตวณฺณานิ ปีตนิทสฺสนานิ ปีตนิภาสานิ. ‘ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ ฉฏฺฐํ อภิภายตนํ. (๖)

อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ โลหิตกนิทสฺสนานิ โลหิตกนิภาสานิ. ‘ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อิทํ สตฺตมํ อภิภายตนํ. (๗)

อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี เอโก พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ โอทาตานิ โอทาตวณฺณานิ โอทาตนิทสฺสนานิ โอทาตนิภาสานิ.

'ตานิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามีติ เอวัสญฺญี โหติ. อิทำ อฏฺฐมำ อภิภายตนำ. (๘)

อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อภิภายตนานีติ. ปญฺจมำ.

๖. วิโมกฺขสุตฺตำ

[๖๖] "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว วิโมกฺขา. กตเม อฏฺฐ. รูปี รูปานิ ปสฺสติ อยำ ปฐโม วิโมกฺโข. (๑)

อชฺฌตฺตำ อรูปสญฺญี พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ. อยำ ทุติโย วิโมกฺโข. (๒)

สุภนฺเตว อธิมุตฺโต โหติ. อยำ ตติโย วิโมกฺโข. (๓)

สพฺพโส รูปสญฺญานำ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานำ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานำ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยำ จตุตฺโถ วิโมกฺโข. (๔)

สพฺพโส อากาสานญฺจายตนำ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตำ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยำ ปญฺจโม วิโมกฺโข. (๕)

สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนำ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยำ ฉฏฺโฐ วิโมกฺโข. (๖)

สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนำ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยำ สตฺตโม วิโมกฺโข. (๗)

สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนำ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธำ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยำ อฏฺฐโม วิโมกฺโข. (๘)

อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ วิโมกฺขาติ. ฉฏฺฐำ.

๗. อนริยโวหารสุตฺตํ

[๖๗] "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว อนริยโวหารา. กตเม อฏฺฐ. อทิฏฺเฐ ทิฏฺฐวาทิตา, อสฺสุเต สุตวาทิตา, อมุเต มุตวาทิตา, อวิญฺญาเต วิญฺญาตวาทิตา, ทิฏฺเฐ อทิฏฺฐวาทิตา, สุเต อสฺสุตวาทิตา, มุเต อมุตวาทิตา, วิญฺญาเต อวิญฺญาตวาทิตา. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อนริยโวหาราติ. สตฺตมํ.

๘. อริยโวหารสุตฺตํ

[๖๘] "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว อริยโวหารา. กตเม อฏฺฐ. อทิฏฺเฐ อทิฏฺฐวาทิตา, อสฺสุเต อสฺสุตวาทิตา, อมุเต อมุตวาทิตา, อวิญฺญาเต อวิญฺญาตวาทิตา, ทิฏฺเฐ ทิฏฺฐวาทิตา, สุเต สุตวาทิตา, มุเต มุตวาทิตา, วิญฺญาเต วิญฺญาตวาทิตา. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อริยโวหาราติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปริสาสุตฺตํ

[๖๙] "อฏฺฐิมา ภิกฺขเว ปริสา. กตมา อฏฺฐ. ขตฺติยปริสา, พฺราหฺมณปริสา, คหปติปริสา, สมณปริสา, จาตุมฺมหาราชิกปริสา, ตาวตึสปริสา, มารปริสา, พฺรหฺมปริสา.

อภิชานามิ โข ปนาหํ ภิกฺขเว อเนกสตํ ขตฺติยปริสํ อุปสงฺกมิตฺวา. ตตฺรปิ มยา สนฺนิสินฺนปุพฺพญฺเจว สลฺลปิตปุพฺพญฺจ สากจฺฉา จ สมาปนฺนปุพฺพา. ตตฺถ ยาทิสโก เตสํ วณฺโณ โหติ, ตาทิสโก มยฺหํ วณฺโณ โหติ. ยาทิสโก เตสํ สโร โหติ, ตาทิสโก มยฺหํ สโร โหติ. ธมฺมิยา จ กถาย สนฺทสฺเสมิ

สมาทเปมิ สมุตฺเตเชมิ สมฺปหํเสมิ ภาสมานญฺจ มํ น ชานนฺติ "โก นุ โข อยํ ภาสติ เทโว วา มนุสฺโส วาติ. ธมฺมิยา จ กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อนฺตรธายามิ อนฺตรหิตญฺจ มํ น ชานนฺติ "โก นุ โข อยํ อนฺตรหิโต เทโว วา มนุสฺโส วาติ.

อภิชานามิ โข ปนาหํ ภิกฺขเว อเนกสตํ พฺราหฺมณปริสํ ฯเปฯ คหปติปริสํ สมณปริสํ จาตุมฺมหาราชิกปริสํ ตาวตึสปริสํ มารปริสํ พฺรหฺมปริสํ อุปสงฺกมิตฺวา. ตตฺรปิ มยา สนฺนิสินฺนปุพฺพญฺเจว สลฺลปิตปุพฺพญฺจ สากจฺฉา จ สมาปนฺนปุพฺพา. ตตฺถ ยาทิสโก เตสํ วณฺโณ โหติ, ตาทิสโก มยฺหํ วณฺโณ โหติ. ยาทิสโก เตสํ สโร โหติ, ตาทิสโก มยฺหํ สโร โหติ. ธมฺมิยา จ กถาย สนฺทสฺเสมิ สมาทเปมิ สมุตฺเตเชมิ สมฺปหํเสมิ. ภาสมานญฺจ มํ น ชานนฺติ "โก นุ โข อยํ ภาสติ เทโว วา มนุสฺโส วาติ. ธมฺมิยา จ กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อนฺตรธายามิ. อนฺตรหิตญฺจ มํ น ชานนฺติ "โก นุ โข อยํ อนฺตรหิโต เทโว วา มนุสฺโส วาติ. อิมา โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ปริสาติ. นวมํ.

๑๐. ภูมิจาลสุตฺตํ

[๗๐] เอกํ สมยํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย เวสาลึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ, เวสาลิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ

อามนฺเตสิ "คณฺหาหิ อานนฺท นิสีทนํ, เยน ปาวาลเจติยํ,[๑] เตนุปสงฺกมิสฺสาม ทิวาวิหารายาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุณิตฺวา นิสีทนํ อาทาย ภควนฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิ.

อถ โข ภควา, เยน ปาวาลเจติยํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ; นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "รมณียา อานนฺท เวสาลี, รมณียํ อุเทนเจติยํ, รมณียํ โคตมกเจติยํ, รมณียํ พหุปุตฺตกเจติยํ, รมณียํ สตฺตมฺพเจติยํ, รมณียํ สารนฺททเจติยํ, รมณียํ ปาวาลเจติยํ. ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อากงฺขมาโน โส อานนฺท กปฺปํ วา ติฏฺเฐยฺย กปฺปาวเสสํ วา. ตถาคตสฺส โข อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา, อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺปํ วา ติฏฺเฐยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ. เอวมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอพาริเก นิมิตฺเต กริยมาเน โอพาริเก โอภาเส กริยมาเน นาสกฺขิ ปฏิวิชฺฌิตุํ, น ภควนฺตํ ยาจิ "ติฏฺฐตุ ภนฺเต ภควา กปฺปํ, ติฏฺฐตุ ภนฺเต[๒] สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ. ยถาตํ มาเรน ปริยุฏฺฐิตจิตฺโต.

ทุติยมฺปิ โข ภควา ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "รมณียา อานนฺท เวสาลี, รมณียํ อุเทนเจติยํ, รมณียํ โคตมกเจติยํ, รมณียํ พหุปุตฺตกเจติยํ, รมณียํ สตฺตมฺพเจติยํ,

---

[๑] ฉ.,เท. จาปาลํ เจติยํ อิ. จาปาลเจติยํ, เอวมุปริปิ.

[๒] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

รมณียํ สารนฺททเจติยํ, รมณียํ ปาวาลเจติยํ. ยสฺส กสฺสจิ อานนฺท จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อนุฏฺฐิตา ปริจิตา สุสมารทฺธา ฯเปฯ อากงฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺปํ วา ติฏฺเฐยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ. เอวมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอพาริเก นิมิตฺเต กริยมาเน โอพาริเก โอภาเส กริยมาเน นาสกฺขิ ปฏิวิชฺฌิตุํ, น ภควนฺตํ ยาจิ "ติฏฺฐตุ ภนฺเต ภควา กปฺปํ, ติฏฺฐตุ ภนฺเต สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ. ยถาตํ มาเรน ปริยุฏฺฐิตจิตฺโต.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตं อานนฺทํ อามนฺเตสิ "คจฺฉ ตฺวํ อานนฺท, ยสฺส ทานิ กาลํ มญฺญสีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุณิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ภควโต อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิ. อถ โข มาโร ปาปิมา อจิรปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต อานนฺเท ภควนฺตํ เอตทโวจ

"ปรินิพฺพาตุทานิ ภนฺเต ภควา, ปรินิพฺพาตุ สุคโต, ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา 'น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ, ยาว เม ภิกฺขู น สาวกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทา ปตฺตโยคกฺเขมา พหุสฺสุตา ธมฺมธรา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา สามีจิปฏิปนฺนา อนุธมฺมจาริโน สกํ อาจริยกํ อุคฺคเหตฺวา อาจิกฺขิสฺสนฺติ เทเสสฺสนฺติ[๑] ปญฺญเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชิสฺสนฺติ อุตฺตานีกริสฺสนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหธมฺเมน

---

[๑] สฺยา. เทสิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.

สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺวา สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทสิสฺสนฺตีติ. เอตรหิ ภนฺเต ภิกฺขู ภควโต สาวกา วิยตฺตา วินีตา วิสารทา ปตฺตโยคกฺเขมา พหุสฺสุตา ธมฺมธรา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา สามีจิปฏิปนฺนา อนุธมฺมจาริโน สกํ อาจริยกํ อุคฺคเหตฺวา อาจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปญฺญเปนฺติ ปฏฺฐเปนฺติ วิวรนฺติ วิภชนฺติ อุตฺตานีกโรนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหธมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺวา สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทเสนฺติ.

ปรินิพฺพาตุทานิ ภนฺเต ภควา, ปรินิพฺพาตุ สุคโต, ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา ‘น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ, ยาว เม ภิกฺขุนิโย น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ ยาว เม อุปาสกา น สาวกา ภวิสฺสนฺติ ฯเปฯ ยาว เม อุปาสิกา น สาวิกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทา ปตฺตโยคกฺเขมา พหุสฺสุตา ธมฺมธรา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา สามีจิปฏิปนฺนา อนุธมฺมจารินิโย, สกํ อาจริยกํ อุคฺคเหตฺวา อาจิกฺขิสฺสนฺติ เทสิสฺสนฺติ ปญฺญเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชิสฺสนฺติ อุตฺตานีกริสฺสนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหธมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺวา สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทสิสฺสนฺตีติ. เอตรหิ ภนฺเต อุปาสิกา ภควโต สาวิกา วิยตฺตา วินีตา วิสารทา ปตฺตโยคกฺเขมา พหุสฺสุตา ธมฺมธรา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา สามีจิปฏิปนฺนา อนุธมฺมจารินิโย, สกํ อาจริยกํ อุคฺคเหตฺวา อาจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปญฺญเปนฺติ ปฏฺฐเปนฺติ วิวรนฺติ วิภชนฺติ อุตฺตานีกโรนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหธมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺวา สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทเสนฺติ. เอตรหิ ภนฺเต อุปาสิกา ภควโต สาวิกา วิยตฺตา วินีตา วิสารทา

ปตฺตโยคกฺเขมา พหุสฺสุตา ธมฺมธรา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺนา สามีจิปฏิปนฺนา อนุธมฺมจารินิโย, สกํ อาจริยกํ อุคฺคเหตฺวา อาจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปญฺญเปนฺติ ปฏฺฐเปนฺติ วิวรนฺติ วิภชนฺติ อุตฺตานีกโรนฺติ, อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหธมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺวา สปฺปาฏิหาริยํ ธมฺมํ เทเสนฺติ.

ปรินิพฺพาตุทานิ ภนฺเต ภควา, ปรินิพฺพาตุ สุคโต, ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต. ภาสิตา โข ปเนสา ภนฺเต ภควตา วาจา "น ตาวาหํ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ, ยาว เม อิทํ พฺรหฺมจริยํ น อิทฺธญฺเจว ภวิสฺสติ ผีตญฺจ วิตฺถาริกํ พาหุชญฺญํ ปุถุภูตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตนฺติ. เอตรหิ ภนฺเต ภควโต พฺรหฺมจริยํ อิทฺธญฺเจว ผีตญฺจ วิตฺถาริกํ พาหุชญฺญํ ปุถุภูตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตํ.

ปรินิพฺพาตุทานิ ภนฺเต ภควา, ปรินิพฺพาตุ สุคโต, ปรินิพฺพานกาโลทานิ ภนฺเต ภควโตติ. "อปฺโปสฺสุโก ตฺวํ ปาปิม โหหิ, นจิรํ ตถาคตสฺส ปรินิพฺพานํ ภวิสฺสติ, อิโต ติณฺณํ มาสานํ อจฺจเยน ตถาคโต ปรินิพฺพายิสฺสตีติ.

อถ โข ภควา ปาวาลเจติเย สโต สมฺปชาโน อายุสงฺขารํ โอสฺสชฺชิ. โอสฺสชฺชิเต[๑] ภควตา อายุสงฺขาเร มหา ภูมิจาโล อโหสิ ภึสนโก สโลมหโส, เทวทุนฺทุภิโย จ ผลึสุ. อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ตุลมตุลญฺจ สมฺภวํ ภวสงฺขารมวสฺสชฺชิ มุนิ
อชฺฌตฺตรโต สมาหิโต อภินฺทิ กวจมิวตฺตสมฺภวนฺติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โอสฺสฏฺเฐ จ

อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ: "มหา วตายํ ภูมิจาโล, สุมหา วตายํ ภูมิจาโล ภึสนโก สโลมหํโส, เทวทุนฺทุภิโย จ ผลึสุ. โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวายาติ

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "มหา วตายํ ภนฺเต ภูมิจาโล, สุมหา วตายํ ภนฺเต ภูมิจาโล ภึสนโก สโลมหํโส, เทวทุนฺทุภิโย จ ผลึสุ. โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวายาติ.

"อฏฺฐิเม อานนฺท เหตู, อฏฺฐ ปจฺจยา มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย. กตเม อฏฺฐ. ยํ อานนฺท มหาปถวี อุทเก ปติฏฺฐิตา, อุทกํ วาเต ปติฏฺฐิตํ, วาโต อากาสฏฺโฐ โหติ. โส อานนฺท สมโย ยํ มหาวาตา วายนฺติ, มหาวาตา วายนฺตา อุทกํ กมฺเปนฺติ, อุทกํ กมฺปิตํ ปถวึ กมฺเปติ. อยํ อานนฺท ปโม เหตุ, ปโม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

ปุน จปรํ อานนฺท สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา อิทฺธิมา เจโตวสิปฺปตฺโต เทวตา วา มหิทฺธิกา มหานุภาวา, ตสฺส ปริตฺตา ปถวีสญฺญา ภาวิตา โหติ, อปฺปมาณา อาโปสญฺญา, โส อิมํ ปถวึ กมฺเปติ สงฺกมฺเปติ สมฺปกมฺเปติ [๑] อยํ อานนฺท ทุติโย เหตุ, ทุติโย ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

---

[๑] ฉ.,เท. สมฺปเวเทติ, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ อานนฺท ยทา โพธิสตฺโต ตุสิตา กายา จวิตฺวา สโต สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉึ โอกฺกมติ, ตทายํ ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ. อยํ อานนฺท ตติโย เหตุ, ตติโย ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

ปุน จปรํ อานนฺท ยทา โพธิสตฺโต สโต สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมา นิกฺขมติ, ตทายํ ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ. อยํ อานนฺท จตุตฺโถ เหตุ, จตุตฺโถ ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

ปุน จปรํ อานนฺท ยทา ตถาคโต อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุชฺฌติ, ตทายํ ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ. อยํ อานนฺท ปญฺจโม เหตุ, ปญฺจโม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

ปุน จปรํ อานนฺท ยทา ตถาคโต อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ,[๑] ตทายํ ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ. อยํ อานนฺท ฉฏฺโฐ เหตุ, ฉฏฺโฐ ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

ปุน จปรํ อานนฺท ยทา ตถาคโต สโต สมฺปชาโน อายุสงฺขารํ โอสฺสชฺชติ, ตทายํ ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ สมฺปกมฺปติ. อยํ อานนฺท สตฺตโม เหตุ, สตฺตโม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย.

ปุน จปรํ อานนฺท ยทา ตถาคโต อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายติ, ตทายํ ปจฺวี กมฺปติ สงฺกมฺปติ

---

[๑] ฉ.,เท. ปวตฺตติ

สมฺปกมฺปติ. อยํ อานนฺท อฏฺจโม เหตุ, อฏฺจโม ปจฺจโย มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวาย. อิเม โข อานนฺท อฏฺจ เหตู, อฏฺจ ปจฺจยา มหโต ภูมิจาลสฺส ปาตุภาวายาติ. ทสมํ.

ทุติโย ภูมิจาลวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

อิจฺฉา อลญฺจ สงฺขิตฺตํ ภยา อภิภุนา เต[๑] สห
วิโมกฺโข เทฺว จ โวหารา ปริสา ภูมิจาเลน จาติ.[๒]

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

(๘) ๓. ยมกวคฺโค

๑. ปฐมสทฺธาสุตฺตํ

[๗๑] "สทฺโธ จ[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ โน จ[๑] สีลวา, เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ[๒] อสฺสํ สีลวา จาติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ, เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปูโร โหติ.

สทฺโธ จ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ สีลวา จ, โน จ[๒] พหุสฺสุโต. เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ[๓] สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จ พหุสฺสุโต จาติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ, สีลวา จ พหุสฺสุโต จ, เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปูโร โหติ.

สทฺโธ จ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ สีลวา จ, พหุสฺสุโต จ, โน จ[๒] ธมฺมกถิโก ฯเปฯ ธมฺมกถิโก จ, โน จ[๒] ปริสาวจโร ฯเปฯ ปริสาวจโร จ, โน จ[๒] วิสารโท ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ ฯเปฯ วิสารโท จ ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ; โน จ[๒] จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ฯเปฯ จตุนฺนํ ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, โน จ[๒] อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเวว ธมฺเม สยํ[๔] อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ

[๑,๒] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ. [๓] ฉ.,เท.,อิ. กินฺตาหํ, เอวมุปริปิ.
[๔] สฺยา. อยํ

สทฺโธ จ อสฺสํ, สีลวา จ พหุสฺสุโต จ ธมฺมกถิโก จ ปริสาวจโร จ วิสารโท จ ปริสาย ธมฺมํ เทเสยฺยํ, จตุนฺนญฺจ[๑] ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี อสฺสํ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานญฺจ[๒] ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ.

ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ, สีลวา จ, พหุสฺสุโต จ, ธมฺมกถิโก จ, ปริสาวจโร จ, วิสารโท จ ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ; จตุนฺนญฺจ[๑] ฌานานํ อาภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, อาสวานญฺจ[๒] ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยं อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปูโร โหติ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สมนฺตปาสาทิโก จ โหติ สพฺพาการปริปูโร จาติ. ปฐมํ.

๒. ทุติยสทฺธาสุตฺตํ

[๗๒] "สทฺโธ จ[๓] ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ, โน จ[๓] สีลวา, เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จาติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปูโร โหติ.

สทฺโธ จ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ สีลวา จ, โน จ[๓] พหุสฺสุโต ฯเปฯ พหุสฺสุโต จ, โน จ[๓] ธมฺมกถิโก ฯเปฯ

---

[๑] สฺยา. จตุนฺนํ　　[๒] สฺยา. อาสวานํ

[๓] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

ธมฺมกถิโก จ, โน จ[๑] ปริสาวจโร ฯเปฯ ปริสาวจโร จ, โน จ[๑] วิสารโท ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ ฯเปฯ วิสารโท จ ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ, เย[๒] จ เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รูเป อรูปา, เต กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ, โน จ[๑] อาสวานํ[๒] ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอวํ โส เตน องฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จ พหุสฺสุโต จ ธมฺมกถิโก จ ปริสาวจโร จ, วิสารโท จ ปริสาย ธมฺมํ เทเสยฺยํ, เย จ[๓] เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รูเป อรูปา,[๔] เต กาเยน ผุสิตฺวา วิหเรยฺยํ, อาสวานญฺจ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏฺเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ.

ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ, สีลวา จ พหุสฺสุโต จ ธมฺมกถิโก จ ปริสาวจโร จ, วิสารโท จ ปริสาย ธมฺมํ เทเสติ, เย จ[๓] เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รูเป อรูปา,[๔] เต จ[๑] กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ, อาสวานญฺจ[๕] ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอวํ โส เตน องฺเคน ปริปูโร โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ สมนฺตปาสาทิโก จ โหติ สพฺพาการปริปูโร จาติ. ทุติยं.

[๑-๑] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

[๒-๒] ฉ.,เท. โน จ เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รูเป อารุปฺปา, เต กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ ฯเปฯ เย เต สนฺตา วิโมกฺขา อติกฺกมฺม รูเป อารุปฺปา, เต กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ, โน จ อาสวานํ. [๓] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

[๔] ฉ.,เท. อารุปฺปา [๕] สฺยา. อาสวานํ

๓. ปฐมมรณสฺสติสุตฺตํ

[๗๓] เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก[๑] วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ "มรณสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา, ภาเวถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว มรณสฺสตินฺติ.

เอวํ วุตฺเต, อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหํ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ รตฺตินฺทิวํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ[๒] วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๑)

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ ทิวสํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๒)

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. "ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. "อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ 'อโห วตาหํ อุปฑฺฒทิวสํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๓)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. นาติเก, เอวมุปริปิ.　　[๒] สี.,อิ. พหุ, เอวมุปริปิ.

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหัปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. “อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ ปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๔)

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหัปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. “อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ อุปฑฺฒปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๕)

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหัปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. “อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๖)

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหัปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. “อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ อาโลปํ สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๗)

อญฺญตโรปิ โข ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหมฺปิ โข ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. “ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกฺขุ ภาเวสิ มรณสฺสตินฺติ. “อิธ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ อสฺสสิตฺวา วา ปสฺสสามิ, ปสฺสสิตฺวา วา อสฺสสามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ เอวํ โข อหํ ภนฺเต ภาเวมิ มรณสฺสตินฺติ. (๘)

เอวํ วุตฺเต, ภควา เต ภิกฺขู เอตทโวจ “ยฺวายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ ‘อโห วตาหํ รตฺตินฺทิวํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ, โย จายํ[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ ‘อโห วตาหํ ทิวสํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ, โย จายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ ‘อโห วตาหํ อุปฑฺฒทิวสํ ชีเวยฺยํ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ, โย จายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ ปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ, โย จายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ อุปฑฺฒปิณฺฑปาตํ ภุญฺชามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ, โย จายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ ‘อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ ยทนฺตรํ จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว ‘ภิกฺขู ปมตฺตา วิหรนฺติ, ทนฺธํ มรณสฺสตึ ภาเวนฺติ อาสวานํ ขยาย.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โยปายํ, เอวมุปริปิ.

โย จายํ[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ เอกํ อาโลปํ สงฺขาทิตฺวา อชฺโฌหรามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ, โย จายํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ มรณสฺสตึ ภาเวติ 'อโห วตาหํ ตทนฺตรํ ชีเวยฺยํ, ยทนฺตรํ อสฺสสิตฺวา วา ปสฺสสามิ, ปสฺสสิตฺวา วา อสฺสสามิ, ภควโต สาสนํ มนสิ กเรยฺยํ, พหุ วต เม กตมสฺสาติ. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว 'ภิกฺขู อปฺปมตฺตา วิหรนฺติ, มรณสฺสตึ ภาเวนฺติ อาสวานํ ขยาย.

ตสฺมาติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'อปฺปมตฺตา วิหริสฺสาม [๒] มรณสฺสตึ ภาเวสฺสาม อาสวานํ ขยายาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ตติยํ.

๔. ทุติยมรณสฺสติสุตฺตํ

[๗๔] เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก[๓] วิหรติ คิญฺชกาวสเถ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ มรณสฺสติ ภิกฺขเว ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา.

กถํ ภาวิตา จ ภิกฺขเว มรณสฺสติ, กถํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิวเส นิกฺขนฺเต รตฺติยา ปฏิหิตาย อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ 'พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺส, อหิ วา มํ ฑเสยฺย, วิจฺฉิกา วา มํ ฑเสยฺย, สตปที วา มํ ฑเสยฺย, เตน เม อสฺส

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โย จ ขฺวายํ [๒] ฉ.,เท.,อิ. ติกฺขตฺตุ
[๓] ฉ.,เท. นาติเก

กาลกิริยา, โส มมสฺสนฺตราโย. อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ, ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย, ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย, เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย, สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุ, มนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุ, อมนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา. โส มมสฺสนฺตราโยติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขิตพฺพํ “อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘อตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ, เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตสญฺเญว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสพฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสีโส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ ฉนฺทญฺจ วายามญฺจ อุสฺสาหญฺจ อุสฺโสพฺหิญฺจ อปฺปฏิวานิญฺจ สติญฺจ สมฺปชญฺญญฺจ กเรยฺย; เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา เตสญฺเญว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสพฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘นตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ รตฺตึ กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ, เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตเนว ปีติปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรตฺตานุสิกฺขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ รตฺติยา นิกฺขนฺตาย ทิวเส ปฏิหิเต อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ‘พหุกา โข เม ปจฺจยา มรณสฺส อหิ วา มํ ฑเสยฺย, วิจฺฉิกา วา มํ ฑเสยฺย, สตปที วา มํ ฑเสยฺย, เตน เม อสฺส กาลกิริยา. โส มมสฺสนฺตราโย. อุปกฺขลิตฺวา วา ปปเตยฺยํ, ภตฺตํ วา เม ภุตฺตํ พฺยาปชฺเชยฺย, ปิตฺตํ วา เม กุปฺเปยฺย, เสมฺหํ วา เม กุปฺเปยฺย, สตฺถกา วา เม วาตา กุปฺเปยฺยุ, มนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุ, อมนุสฺสา วา มํ อุปกฺกเมยฺยุ, เตน เม อสฺส กาลกิริยา. โส มมสฺสนฺตราโยติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏิสญฺจิกฺขิตพฺพํ “อตฺถิ นุ โข เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ.

สเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ “อตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตสญฺเญว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสีโส วา ตสฺเสว เจลสฺส วา สีสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมตฺตํ ฉนฺทญฺจ วายามญฺจ อุสฺสาหญฺจ อุสฺโสฬฺหิญฺจ อปฺปฏิวานิญฺจ สติญฺจ สมฺปชญฺญญฺจ กเรยฺย; เอวเมว โข ภิกฺขเว เตน ภิกฺขุนา เตสญฺเญว ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย อธิมตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุสฺสาโห จ อุสฺโสฬฺหี จ อปฺปฏิวานี จ สติ จ สมฺปชญฺญญฺจ กรณียํ.

สเจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'นตฺถิ เม ปาปกา อกุสลา ธมฺมา อปฺปหีนา, เย เม อสฺสุ ทิวา กาลํ กโรนฺตสฺส อนฺตรายายาติ. เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา เตเนว ปีติปามุชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรตฺตานุสิกฺขินา กุสเลสุ ธมฺเมสุ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว มรณสฺสติ เอวํ พหุลีกตา มหปฺผลา โหติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. จตุตฺถํ.

๕. ปฐมสมฺปทาสุตฺตํ

[๗๕] "อฏฺฐิมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา อฏฺฐ. อุฏฺฐานสมฺปทา, อารกฺขสมฺปทา, กลฺยาณมิตฺตตา, สมชีวิตา, สทฺธาสมฺปทา, สีลสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา. อิมา โข ภิกฺขเว อฏฺฐ สมฺปทาติ.

อุฏฺฐาตา กมฺมเธยฺเยสุ　　อปฺปมตฺโต วิธานวา
สมํ กปฺเปติ ชีวิตํ[๑]　　สมฺภตํ อนุรกฺขติ.

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน　　วทญฺญู วีตมจฺฉโร
นิจฺจํ มคฺคํ วิโสเธติ　　โสตฺถานํ สมฺปรายิกํ.

อิจฺเจเต อฏฺฐ ธมฺมา จ　　สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
อกฺขาตา สจฺจนาเมน　　อุภยตฺถ สุขาวหา.

ทิฏฺฐธมฺมหิตตฺถาย　　สมฺปราย สุขาย จ
เอวเมตํ คหฏฺฐานํ　　จาโค ปุญฺญํ ปวฑฺฒตีติ. ปญฺจมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. ชีวิกํ

๖. ทุติยสมฺปทาสุตฺตํ

[๗๖] "อฏฺฐิมา ภิกฺขเว สมฺปทา. กตมา อฏฺฐ. อุฏฺฐานสมฺปทา, อารกฺขสมฺปทา, กลฺยาณมิตฺตตา, สมชีวิตา, สทฺธาสมฺปทา, สีลสมฺปทา, จาคสมฺปทา, ปญฺญาสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว อุฏฺฐานสมฺปทา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต เยน กมฺมุฏฺฐาเนน ชีวิกํ กปฺเปติ, ยทิ กสิยา, ยทิ วณิชฺชาย, ยทิ โครกฺเขน, ยทิ อิสฺสตฺเถน, ยทิ ราชโปริเสน, ยทิ สิปฺปญฺญตเรน, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส ตตฺรุปายาย วีมํสาย สมนฺนาคโต, อลํ กาตุํ อลํ สํวิธาตุํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อุฏฺฐานสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว อารกฺขสมฺปทา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺตสฺส โภคา โหนฺติ อุฏฺฐานวิริยาธิคตา พาหาพลปริจิตา เสทาวกฺขิตฺตา ธมฺมิกา ธมฺมลทฺธา, เต อารกฺเขน คุตฺติยา สมฺปาเทติ 'กินฺติ เม อิเม[๑] โภเค เนว ราชาโน หเรยฺยุํ, น โจรา หเรยฺยุํ, น อคฺคิ ฑเหยฺย, น อุทกํ วเหยฺย, น อปฺปิยา ทายาทา หเรยฺยุนฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อารกฺขสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต ยสฺมึ คาเม วา นิคเม วา ปฏิวสติ, ตตฺร[๒] เย เต โหนฺติ คหปตี วา คหปติปุตฺตา วา ทหรา วา วุฑฺฒสีลิโน วุฑฺฒา วา วุฑฺฒสีลิโน สทฺธาสมฺปนฺนา สีลสมฺปนฺนา จาคสมฺปนฺนา ปญฺญาสมฺปนฺนา, เตหิ สทฺธึ สนฺติฏฺฐติ สลฺลปติ สากจฺฉํ สมาปชฺชติ, ยถารูปานํ สทฺธาสมฺปนฺนานํ สทฺธาสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ สีลสมฺปนฺนานํ สีลสมฺปทํ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานํ จาคสมฺปนฺนานํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโส น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ตตฺถ

จาคสมฺปทำ อนุสิกฺขติ, ยถารูปานำ ปญฺญาสมฺปนฺนานำ ปญฺญาสมฺปทำ อนุสิกฺขติ. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมชีวิตา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานำ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานำ วิทิตฺวา สมชีวิกำ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหำ นาติหีนำ 'เอวำ เม อาโย วยำ ปริยาทาย จสฺสติ, น จ เม วโย อายำ ปริยาทาย จสฺสตีติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ตุลาธาโร วา ตุลาธารนฺเตวาสี วา ตูลำ ปคฺคเหตฺวา ชานาติ 'เอตฺตเกน วา โอนตำ เอตฺตเกน วา อุนฺนตนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานำ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานำ วิทิตฺวา สมชีวิกำ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหำ นาติหีนำ 'เอวำ เม อาโย วยำ ปริยาทาย จสฺสติ, น จ เม วโย อายำ ปริยาทาย จสฺสตีติ. สจายำ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต อปฺปาโย สมาโน อุฬารำ ชีวิกำ กปฺเปติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร อุทุมฺพรขาทีวายำ[๑] กุลปุตฺโต โภเค ขาทตีติ. สเจ ปนายำ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต มหาโย สมาโน กสิรำ ชีวิกำ กปฺเปติ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร อทฺธมาริกญฺจายำ[๒] กุลปุตฺโต มริสฺสตีติ. ยโต จ โขยำ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต อายญฺจ โภคานำ วิทิตฺวา วยญฺจ โภคานำ วิทิตฺวา สมชีวิกำ กปฺเปติ นาจฺโจคาพฺหำ นาติหีนำ "เอวำ เม อาโย วยำ ปริยาทาย จสฺสติ, น จ เม วโย อายำ ปริยาทาย จสฺสตีติ. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมชีวิตา.

กตมา จ ภิกฺขเว สทฺธาสมฺปทา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธึ 'อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานำ พุทฺโธ ภควาติ. อยำ วุจฺจติ ภิกฺขเว สทฺธาสมฺปทา.

---

[๑] สฺยา. อุทุมฺพรขาทิกญฺจายำ อิ. อุทุมฺพรขาทิกำ วายำ

[๒] ฉ.,เท. อเชฏฺฐมรณำ วายำ อิ. อชทุฏฺฐมาริกำ วายำ

กตมา จ ภิกฺขเว สีลสมฺปทา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต โหติ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต โหติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สีลสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว จาคสมฺปทา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต วิคตมลมจฺเฉเรน เจตสา อคารํ อชฺฌาวสติ ฯเปฯ ยาจโยโค ทานสංวิภาครโต. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว จาคสมฺปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว ปญฺญาสมฺปทา. อิธ ภิกฺขเว กุลปุตฺโต ปญฺญวา โหติ ฯเปฯ สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาสมฺปทา. อิมา โข ภิกฺขเว อฏฺฐ สมฺปทาติ.

อุฏฺฐาตา กมฺมเธยฺเยสุ อปฺปมตฺโต วิธานวา
สมं กปฺเปติ ชีวิตं สมฺภตं อนุรกฺขติ.

สทฺโธ สีเลน สมฺปนฺโน วทญฺญู วีตมจฺฉโร
นิจฺจं มคฺคं วิโสเธติ โสตฺถานํ สมฺปรายิกं.

อิจฺเจเต อฏฺฐ ธมฺมา จ สทฺธสฺส ฆรเมสิโน
อกฺขาตา สจฺจนาเมน อุภยตฺถ สุขาวหา.

ทิฏฺฐธมฺมหิตตฺถาย สมฺปราย สุขาย จ
เอวเมตं คหฏฺฐานं จาโค ปุญฺญํ ปวฑฺฒตีติ. ฉฏฺฐं.

๗. อิจฺฉาสุตฺตं

[๗๗] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อาวุโส ภิกฺขเวติ. “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสุं. อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ

"อฏฺฐิเม อาวุโส ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม อฏฺฐ. อิธาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน โสจติ กิลมติ ปริเทวติ อุรตฺตาฬึ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี โสจิ[๑] จ ปริเทวิ[๒] จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย ลาภี จ มที จ ปมาที จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน โสจติ กิลมติ ปริเทวติ อุรตฺตาฬึ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี โสจิ จ ปริเทวิ จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ

---

[๑] ฉ.,เท. โสจี อิ. โสจิจฺจ [๒] ฉ.,เท. ปริเทวี อิ. ปริเทวิจฺจ

ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ลาภี จ มที จ ปมาที จ จุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี น จ โสจิ น จ ปริเทวิ อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ตสฺส อุฏฺฐหโต ฆฏโต วายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ. โส เตน ลาเภน น มชฺชติ น ปมชฺชติ น ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย อุฏฺฐหติ ฆฏติ วายมติ ลาภาย, ลาภี จ น จ มที น จ ปมาที อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ นุปฺปชฺชติ. โส เตน อลาเภน น โสจติ น กิลมติ น ปริเทวติ น อุรตฺตาฬึ กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, น จ ลาภี น จ โสจิ น จ ปริเทวิ อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุโน ปวิวิตฺตสฺส วิหรโต นิรายตฺตวุตฺติโน อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ ลาภาย, โส น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ตสฺส อนุฏฺฐหโต อฆฏโต อวายมโต ลาภาย ลาโภ อุปฺปชฺชติ, โส เตน ลาเภน น มชฺชติ น ปมชฺชติ น ปมาทมาปชฺชติ. อยํ วุจฺจตาวุโส ภิกฺขุ อิจฺโฉ วิหรติ ลาภาย, น อุฏฺฐหติ น ฆฏติ น วายมติ ลาภาย, ลาภี จ น จ มที น จ ปมาที อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา.

อิเม โข อาวุโส อฏฺฐ ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. สตฺตมํ.

๘. อลํสุตฺตํ

[๗๘] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ "ฉหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. กตเมหิ ฉหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี[๑] โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺฐาย อเนลคฬาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข อาวุโส ฉหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. (๑)

ปญฺจหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน อลํ ปเรสํ. กตเมหิ ปญฺจหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ

---

[๑] ฉ.,เท. อตฺถูปปริกฺขิตา อิ. อตฺถุปปริกฺขี

โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานำ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานำ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ ฯเปฯ สนฺทสฺสโก จ โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนำ. อิเมหิ โข อาวุโส ปญฺจหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลำ อตฺตโน อลำ ปเรสำ. (๒)

จตูหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลำ อตฺตโน โน ปเรสำ. กตเมหิ จตูหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานำ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานำ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ ฯเปฯ โน จ สนฺทสฺสโก โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนำ. อิเมหิ โข อาวุโส จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลำ อตฺตโน โน ปเรสำ. (๓)

จตูหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลำ ปเรสำ โน อตฺตโน. กตเมหิ จตูหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานำ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ธตานำ ธมฺมานำ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ ฯเปฯ สนฺทสฺสโก จ โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนำ. อิเมหิ โข อาวุโส จตูหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลำ ปเรสำ โน อตฺตโน. (๔)

ตีหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลำ อตฺตโน โน ปเรสำ. กตเมหิ ตีหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานำ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานำ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ ฯเปฯ

โน จ สนฺทสฺสโก โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข อาวุโส ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. (๕)

ตีหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. กตเมหิ ตีหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ ฯเปฯ อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข อาวุโส ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. (๖)

ทฺวีหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. กตเมหิ ทฺวีหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, สุตานญฺจ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, โน จ กลฺยาณวาโจ โหติ ฯเปฯ โน จ สนฺทสฺสโก โหติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข อาวุโส ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ อตฺตโน โน ปเรสํ. (๗)

ทฺวีหาวุโส ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโน. กตเมหิ ทฺวีหิ. อิธาวุโส ภิกฺขุ น เหว โข ขิปฺปนิสนฺติ จ โหติ กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน จ สุตานํ ธมฺมานํ ธารกชาติโก โหติ, โน จ ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถูปปริกฺขี โหติ, โน จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ, กลฺยาณวาโจ จ โหติ กลฺยาณวากฺกรโณ โปริยา วาจาย สมนฺนาคโต วิสฺสฏฺจาย

อเนลคพาย อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยา, สนฺทสฺสโก จ โหติ สมาทปโก สมุตฺเตชโก สมฺปหํสโก สพฺรหฺมจารีนํ. อิเมหิ โข อาวุโส ทฺวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อลํ ปเรสํ โน อตฺตโนติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปริหานสุตฺตํ

[๗๙] "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสกฺขสฺส[๑] ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม อฏฺฐ. กมฺมารามตา, ภสฺสารามตา, นิทฺทารามตา, สงฺคณิการามตา, อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา, โภชเน อมตฺตญฺญุตา, สංสคฺคารามตา, ปปญฺจารามตา. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ธมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน ปริหานาย สංวตฺตนฺติ.

อฏฺฐิเม ภิกฺขเว ธมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺติ. กตเม อฏฺฐ. น กมฺมารามตา, น ภสฺสารามตา, น นิทฺทารามตา, น สงฺคณิการามตา, อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารตา, โภชเน มตฺตญฺญุตา, อสංสคฺคารามตา, นิปฺปปญฺจารามตา. อิเม โข ภิกฺขเว อฏฺฐ ธมฺมา เสกฺขสฺส ภิกฺขุโน อปริหานาย สංวตฺตนฺตีติ. นวมं.

๑๐. กุสีตารพฺภวตฺถุสุตฺตํ

[๘๐] "อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว กุสีตวตฺถูนิ. กตมานิ อฏฺฐ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กมฺมํ กตฺตพฺพํ โหติ. ตสฺส เอวं โหติ 'กมฺมํ โข เม กตฺตพฺพํ ภวิสฺสติ, กมฺมํ โข ปน เม กโรนฺตสฺส กาโย กิลมิสฺสติ, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ

---

[๑] ฉ.,เท. เสขสฺส, เอวมุปริปิ.

อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว ปฐมํ กุสีตวตฺถุ. (๑)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กมฺมํ กตํ โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข กมฺมํ อกาสึ, กมฺมํ โข ปน เม กโรนฺตสฺส กายโย กิลนฺโต, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว ทุติยํ กุสีตวตฺถุ. (๒)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'มคฺโค โข[๑] เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสติ, มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉนฺตสฺส กายโย กิลมิสฺสติ, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ กุสีตวตฺถุ. (๓)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา มคฺโค คโต โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข มคฺคํ อคมาสึ, มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉโต กายโย กิลนฺโต, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ กุสีตวตฺถุ. (๔)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต น ลภติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต นาลตฺถํ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, ตสฺส เม กายโย กิลนฺโต อกมฺมญฺโญ, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ.

---

[๑] ฉ.,เท. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ กุสีตวตฺถุ. (๕)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต ลภติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต อลตฺถํ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, ตสฺส เม กาโย ครุโก อกมฺมญฺโญ มาสาจิตํ มญฺเญ, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว ฉฏฺฐํ กุสีตวตฺถุ. (๖)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน โหติ อปฺปมตฺตโก อาพาโธ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อุปฺปนฺโน โข เม อยํ อปฺปมตฺตโก อาพาโธ, อตฺถิ กปฺโป นิปชฺชิตุํ, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว สตฺตมํ กุสีตวตฺถุ. (๗)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คิลานา วุฏฺฐิโต โหติ อจิรวุฏฺฐิโต เคลญฺญา. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข คิลานา วุฏฺฐิโต อจิรวุฏฺฐิโต เคลญฺญา, ตสฺส เม กาโย ทุพฺพโล อกมฺมญฺโญ, หนฺทาหํ นิปชฺชามีติ. โส นิปชฺชติ, น วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว อฏฺฐมํ กุสีตวตฺถุ. อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ กุสีตวตฺถูนีติ. (๘)

"อฏฺฐิมานิ ภิกฺขเว อารพฺภวตฺถูนิ. กตมานิ อฏฺฐ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กมฺมํ กตฺตพฺพํ โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'กมฺมํ โข เม กตฺตพฺพํ ภวิสฺสติ, กมฺมํ[๑] โข ปน เม กโรนฺเตน[๑] น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, หนฺทาหํ ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ

[๑-๑] ฉ.,เท. กมฺมํ โข มยา กโรนฺเตน

อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. โส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว ปฐมํ อารพฺภวตฺถุ. (๑)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กมฺมํ กตํ โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข กมฺมํ อกาสึ, กมฺมํ โข ปนาหํ กโรนฺโต นาสกฺขึ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. โส วิริยํ อารภติ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว ทุติยํ อารพฺภวตฺถุ. (๒)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'มคฺโค โข เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสติ, มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉนฺเตน น สุกรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว ตติยํ อารพฺภวตฺถุ. (๓)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา มคฺโค คโต โหติ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข มคฺคํ อคมาสึ, มคฺคํ โข ปนาหํ คจฺฉนฺโต นาสกฺขึ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ, หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว จตุตฺถํ อารพฺภวตฺถุ. (๔)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต น ลภติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ. ตสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต นาลตฺถํ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, ตสฺส เม กาโย ลหุโก กมฺมญฺโญ, หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว ปญฺจมํ อารพฺภวตฺถุ. (๕)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต ลภติ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ

ปาริปูรึ. ตสฺส เอวํ โหติ ‘อหํ โข คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต อลตฺถํ ลูขสฺส วา ปณีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปูรึ, ตสฺส เม กาโย ลหุโก กมฺมญฺโญ, หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว ฉฏฺฐํ อารพฺภวตฺถุ. (๖)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปนฺโน โหติ อปฺปมตฺตโก อาพาโธ. ตสฺส เอวํ โหติ ‘อุปฺปนฺโน โข เม อยํ อปฺปมตฺตโก อาพาโธ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม อาพาโธ ปวฑฺเฒยฺย, หนฺทาหํ ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ ฯเปฯ อิทํ ภิกฺขเว สตฺตมํ อารพฺภวตฺถุ. (๗)

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คิลานา วุฏฺฐิโต โหติ อจิรวุฏฺฐิโต เคลญฺญา. ตสฺส เอวํ โหติ ‘อหํ โข คิลานา วุฏฺฐิโต อจิรวุฏฺฐิโต เคลญฺญา, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม อาพาโธ ปจฺจุทาวตฺเตยฺย, หนฺทาหํ ปฏิกจฺเจว วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยายาติ. โส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. อิทํ ภิกฺขเว อฏฺฐมํ อารพฺภวตฺถุ. (๘)

อิมานิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐ อารพฺภวตฺถูนีติ. ทสมํ.

ตติโย ยมกวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทฺว[๑] สทฺธา เทฺว มรณสฺสตี เทฺว สมฺปทา อถาปเร
อิจฺฉา อลํ ปริหานํ กุสีตารพฺภวตฺถูนีติ.[๑]

[๑-๑] สฺยา. เทฺว ปฏิปทา อปเร อิจฺฉา ลจฺฉา ปริหานํ
กุสีตํ อารพฺภวตฺถูนีติ.

(๕) ๔. สติวคฺโค

๑. สติสมฺปชญฺญสุตฺตํ

[๘๑] "สติสมฺปชญฺเญ ภิกฺขเว อสติ สติสมฺปชญฺญวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ หิโรตฺตปฺปี, หิโรตฺตปฺเป อสติ, หิโรตฺตปฺปวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ อินฺทฺริยสංวโร, อินฺทฺริยสංวเร อสติ, อินฺทฺริยสංวร-วิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ สีลํ, สีเล อสติ, สีลวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ อสติ, สมฺมาสมาธิวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ, ยถาภูตญาณทสฺสเน อสติ, ยถาภูตญาณทสฺสนวิปนฺนสฺส หตูปนิโส โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค อสติ, นิพฺพิทาวิราควิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ, เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสวิปนฺโน, ตสฺส ปปฏิกาปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ เผคฺคุปิ สาโรปิ น ปาริปูรึ คจฺฉติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว สติสมฺปชญฺเญ อสติ, สติสมฺปชญฺญวิปนฺนสฺส หตูปนิสํ โหติ หิโรตฺตปฺปี, หิโรตฺตปฺเป อสติ, หิโรตฺตปฺปวิปนฺนสฺส หตูปนิสं[๑] โหติ ฯเปฯ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ.

สติสมฺปชญฺเญ ภิกฺขเว สติ, สติสมฺปชญฺญสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ หิโรตฺตปฺปี, หิโรตฺตปฺเป สติ, หิโรตฺตปฺป-สมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ อินฺทฺริยสංวโร, อินฺทฺริยสංวเร สติ, อินฺทฺริยสංวรสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ สีลํ, สีเล สติ, สีลสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ สมฺมาสมาธิ, สมฺมาสมาธิมฺหิ สติ, สมฺมสมาธิสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ ยถาภูตญาณทสฺสนํ,

---

[๑] สฺยา. หตูปนิสํ

ยถาภูตญาณทสฺสเน สติ, ยถาภูตญาณทสฺสนสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺโน โหติ นิพฺพิทาวิราโค, นิพฺพิทาวิราเค สติ, นิพฺพิทาวิราคสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ วิมุตฺติญาณทสฺสนํ, เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปลาสสมฺปนฺโน, ตสฺส ปปฏิกาปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ, ตโจปิ เผคฺคุปิ สาโรปิ ปาริปูรึ คจฺฉติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว สติสมฺปชญฺเญ สติ, สติสมฺปชญฺญสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ โหติ หิโรตฺตปฺปึ, หิโรตฺตปฺเป สติ, หิโรตฺตปฺปสมฺปนฺนสฺส อุปนิสสมฺปนฺนํ[๑] โหติ ฯเปฯ วิมุตฺติญาณทสฺสนนฺติ. ปจมํ.

๒. ปุณฺณิยสุตฺตํ

[๘๒] อถ โข อายสฺมา ปุณฺณิโย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ปุณฺณิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "โก นุ โข ภนฺเต เหตุ, โก ปจฺจโย เยน อปฺเปกทา ตถาคตํ ธมฺมเทสนา ปฏิภาติ, อปฺเปกทา น ปฏิภาตีติ. "สทฺโธ [๒] ปุณฺณิย ภิกฺขุ โหติ, โน จ อุปสงฺกมิตา,[๓] เนว ตาว[๔] ตถาคตํ ธมฺมเทสนา ปฏิภาติ. ยโต จ โข ปุณฺณิย ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ อุปสงฺกมิตา จ, เอวํ ตถาคตํ ธมฺมเทสนา ปฏิภาติ. สทฺโธ จ ปุณฺณิย ภิกฺขุ โหติ, อุปสงฺกมิตา จ, โน จ ปยิรุปาสิตา ฯเปฯ ปยิรุปาสิตา จ, โน จ ปริปุจฺฉิตา ฯเปฯ ปริปุจฺฉิตา จ, โน จ โอหิตโสโต ธมฺมํ สุณาติ ฯเปฯ โอหิตโสโต จ ธมฺมํ สุณาติ, โน จ สุตฺวา ธาเรติ ฯเปฯ สุตฺวา จ ธมฺมํ ธาเรติ, โน ธตานญฺจ

---

[๑] สฺยา. อุปนิสสมฺปนฺนํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. จ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. จุปสงฺกมิตา
[๔] ฉ.,เท. ตาวสทฺโท น ทิสฺสติ.

ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ ฯเปฯ ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ, โน จ อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ. เนว ตาว ตถาคตํ ธมฺมเทสนา ปฏิภาติ.

ยโต จ โข ปุณฺณิย ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ อุปสงฺกมิตา จ ปยิรุปาสิตา จ ปริปุจฺฉิตา จ, โอหิตโสโต จ ธมฺมํ สุณาติ. สุตฺวา จ ธมฺมํ ธาเรติ ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขติ, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน จ โหติ, เอวํ ตถาคตํ ธมฺมเทสนา ปฏิภาติ. อิเมหิ โข ปุณฺณิย ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต[๑] เอกนฺตปฏิภาณํ[๑] ตถาคตํ ธมฺมเทสนา โหตีติ. ทุติยํ.

๓. มูลกสุตฺตํ

[๘๓] "สเจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเฉยฺยุ 'กึมูลกา อาวุโส สพฺเพ ธมฺมา, กึสมฺภวา สพฺเพ ธมฺมา, กึสมุทยา สพฺเพ ธมฺมา, กึสโมสรณา สพฺเพ ธมฺมา, กึปมุขา สพฺเพ ธมฺมา, กึอาธิปเตยฺยา สพฺเพ ธมฺมา, กึอุตฺตรา สพฺเพ ธมฺมา, กึสารา สพฺเพ ธมฺมาติ เอวํ ปุฏฺา ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ กินฺติ พฺยากเรยฺยาถาติ. "ภควํมูลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ภควเนตฺติกา ภควปฏิสรณา, สาธุ ภนฺเต ภควนฺตเมว ปฏิภาตุ เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขู ธาเรสฺสนฺตีติ. "เตนหิ ภิกฺขเว [๒] สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ.

[๑-๑] ฉ.,เท. สมนฺนาคตา เอกนฺตปฏิภานา　[๒] ฉ.,เท. ทสสฺสามิ ตํ

ภควา เอตทโวจ “สเจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเฉยฺยุ ‘กึมูลกา อาวุโส สพฺเพ ธมฺมา, กึสมฺภวา สพฺเพ ธมฺมา, กึสมุทยา สพฺเพ ธมฺมา, กึสโมสรณา สพฺเพ ธมฺมา, กึปมุขา สพฺเพ ธมฺมา, กึอาธิปเตยฺยา สพฺเพ ธมฺมา, กึอุตฺตรา สพฺเพ ธมฺมา, กึสารา สพฺเพ ธมฺมาติ เอวํ ปุฏฺฐา ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ ‘ฉนฺทมูลกา อาวุโส สพฺเพ ธมฺมา, มนสิการสมฺภวา สพฺเพ ธมฺมา, ผสฺสสมุทยา สพฺเพ ธมฺมา, เวทนาสโมสรณา สพฺเพ ธมฺมา, สมาธิปฺปมุขา สพฺเพ ธมฺมา, สตาธิปเตยฺยา สพฺเพ ธมฺมา, ปญฺญุตฺตรา สพฺเพ ธมฺมา, วิมุตฺติสารา สพฺเพ ธมฺมาติ เอวํ ปุฏฺฐา ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถาติ. ตติยं.

๔. โจรสุตฺตํ

[๘๔] “อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร ขิปฺปํ ปริยาปชฺชติ น จิรฏฺฐิติโก โหติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อปฺปหรนฺตสฺส ปหรติ, อนวเสสํ อาทิยติ, อิตฺถึ หรติ, กุมารึ ทูเสติ, ปพฺพชิตํ วิลุมฺปติ, ราชโกสํ วิลุมฺปติ, อจฺจาสนฺเน กมฺมํ กโรติ, น จ นิธานกุสโล โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร ขิปฺปํ ปริยาปชฺชติ น จิรฏฺฐิติโก โหติ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร น ขิปฺปํ ปริยาปชฺชติ จิรฏฺฐิติโก โหติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. น อปฺปหรนฺตสฺส ปหรติ, น อนวเสสํ อาทิยติ, น อิตฺถึ หรติ, น กุมารึ ทูเสติ, น ปพฺพชิตํ วิลุมฺปติ, น ราชโกสํ วิลุมฺปติ, น อจฺจาสนฺเน

กมฺมํ กโรติ, นิธานกุสโล จ โหติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคโต มหาโจโร น ขิปฺปํ ปริยาปชฺชติ จิรฏฺฐิติโก โหตีติ. จตุตฺถํ.

๕. สมณสุตฺตं

[๘๕] "สมโณติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'พฺราหฺมโณติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'เวทคูติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'ภิสกฺโกติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'นิมฺมโลติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'วิมโลติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'ณาณีติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. 'วิมุตฺโตติ ภิกฺขเว ตถาคตสฺเสตं อธิวจนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ.

ยํ สมเณน กตฺตพฺพํ[๑]　　พฺราหฺมเณน วุสีมตา
ยํ เวทคุนา ปตฺตพฺพํ　　ภิสกฺเกน อนุตฺตรํ.
ยํ นิมฺมเลน ปตฺตพฺพํ　　วิมเลน วุสีมตา[๒]
ยํ ณาณินา จ ปตฺตพฺพํ　　วิมุตฺเตน อนุตฺตรํ.
โสหํ วิชิตสงฺคาโม　　มุตฺโต โมเจมิ พนฺธนา
นาโคมฺหิ ปรมทฺทนฺโต　　อเสกฺโข ปรินิพฺพุโตติ. ปญฺจมํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปตฺตพฺพํ　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. สุจีมตา, เอวมุปริปิ.

๖. ยสสุตฺตํ

[๘๖] เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพีสุ[๑] จาริกํ จรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ, เยน อิจฺฉานงฺคลํ นาม โกสลานํ พฺราหฺมณคาโม, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. อสฺโสสุ์ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา "สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกฺยปุตฺโต สกฺยกุลา ปพฺพชิโต อิจฺฉานงฺคลํ อนุปฺปตฺโต อิจฺฉานงฺคเล วิหรติ อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ. ตํ โข ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต "อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯเปฯ สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ.

อถ โข อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย, เยน อิจฺฉานงฺคลวนสณฺโฑ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐสุ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นาคิโต ภควโต อุปฏฺฐาโก โหติ. อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นาคิตํ อามนฺเตสิ "เก ปน เต นาคิต อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา เกวฏฺฏา มญฺเญ มจฺเฉ วิโลเปนฺตีติ.[๒] "เอเต ภนฺเต อิจฺฉานงฺคลกา พฺราหฺมณคหปติกา ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฐิตา ภควนฺตญฺเจว[๓] อุทฺทิสฺส ภิกฺขุสงฺฆญฺจาติ. "มาหํ[๔] นาคิต ยเสน สมาคมึ,[๕] มา จ มยา ยโส. โย โข นาคิต นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ปวิเวกสุขสฺส อุปสมสุขสฺส สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โกสเสสุ [๒] สฺยา. มจฺฉ วิโลเปนฺตีติ ฉ.,เท. มจฺฉวิโลเปติ อิ. มจฺเฉ วิโลเปติ
[๓] ฉ.,เท. ภควนฺตํเยว [๔] สฺยา. มา ตฺวํ
[๕] สฺยา. สมาคม

อสฺส อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภี อสฺสํ[๑] อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, โส ตํ มิฬฺหสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺยาติ.

"อธิวาเสตุ ทานิ ภนฺเต ภควา, อธิวาเสตุ สุคโต, อธิวาสนกาโลทานิ ภนฺเต ภควโต. เยน เยนปิ[๒] ทานิ ภนฺเต ภควา คมิสฺสติ, ตนฺนินฺนา จ[๓] ภวิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ถุลฺลผุสิตเก เทเว วสฺสนฺเต ยถานินฺนํ อุทกานิ ปวตฺตนฺติ; เอวเมว โข ภนฺเต เยน เยนปิ ทานิ ภควา คมิสฺสติ, ตนฺนินฺนา จ ภวิสฺสนฺติ พฺราหฺมณคหปติกา เนคมา เจว ชานปทา จ. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ ภนฺเต ภควโต สีลปญฺญาณนฺติ.

"มาหํ[๔] นาคิต ยเสน สมาคมึ[๕] มา จ มยา ยโส. โย โข นาคิต นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภี อสฺส ฯเปฯ ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ สมฺโพธสุขสฺส นิกามลาภี อสฺสํ ฯเปฯ โส ตํ มิฬฺหสุขํ มิทฺธสุขํ ลาภสกฺการสิโลกสุขํ สาทิเยยฺย.

เทวตาปิ โข นาคิต เอกจฺจา นยิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภินิโย อสฺสุ อกิจฺฉลาภินิโย อกสิรลาภินิโย, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภี อสฺสํ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี, ตุมฺหากมฺปิ โข นาคิต สงฺคมฺม สมาคมฺม สงฺคณิกวิหารํ อนุยุตฺตานํ วิหรตํ เอวํ โหติ น หิ[๖] นูนเม อายสฺมนฺโต อิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภิโน อสฺสุ อกิจฺฉลาภิโน อกสิรลาภิโน, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภี อสฺสํ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อสฺส
[๒] ฉ.,เท.,อิ. เยเนว, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ว, เอวมุปริปิ.
[๔] สฺยา. มา ตฺวํ
[๕] สฺยา. สมาคม
[๖] ฉ.,เท. นหิ, เอวมุปริปิ.

ตถา หิ ปนเม อายสฺมนฺโต สงฺคมฺม สมาคมฺม สงฺคณิกวิหารํ อนุยุตฺตา วิหรนฺติ.

อิธาหํ นาคิต ภิกฺขู ปสฺสามิ อญฺญมญฺญํ องฺคุลิปโฏทเกน[๑] สญฺชคฺฆนฺเต สกีฬนฺเต. ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ นหิ นูนเม อายสฺมนฺโต อิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภิโน อสฺสุ อกิจฺฉลาภิโน อกสิรลาภิโน, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภี อสฺสํ ฯเปฯ ตถา หิ ปนเม อายสฺมนฺโต อญฺญมญฺญํ องฺคุลิปโฏทเกน[๑] สญฺชคฺฆนฺติ สงฺกีฬนฺติ. (๑)

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขู ปสฺสามิ ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺเต วิหรนฺเต. ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ น หิ นูนเม อายสฺมนฺโต อิมสฺส เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภิโน อสฺสุ อกิจฺฉลาภิโน อกสิรลาภิโน, ยสฺสาหํ เนกฺขมฺมสุขสฺส ฯเปฯ นิกามลาภี อสฺสํ ฯเปฯ ตถา หิ ปนเม อายสฺมนฺโต ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺตา วิหรนฺติ. (๒)

อิธาหํ นาคิต ภิกฺขุ ปสฺสามิ คามนฺตวิหาเร[๒] สมาหิตํ นิสินฺนํ. ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ อิมํ อายสฺมนฺตํ อารามิโก วา อุปฏฺฐหิสฺสติ[๓] สมณุทฺเทโส วา, ตํ ตมฺหา สมาธิมฺหา จาเวสฺสตีติ[๔] เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน น อตฺตมโน โหมิ คามนฺตวิหาเรน. (๓)

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุ ปสฺสามิ [๕] อรญฺเญ ปจลายมานํ[๖] นิสินฺนํ. ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ

---

[๑] สี.,อิ. องฺคุลิปโฏทเกหิ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. คามนฺตวิหารึ
[๓] อิ. สจฺเจสฺสติ
[๔] สฺยา. คมิสฺสตีติ อิ. จาวิสฺสตีติ
[๕] ฉ.,เท.,อิ. อารญฺญกํ
[๖] สฺยา. จปลายมานํ

อยมายสฺมา อิมํ นิทฺทากิลมถํ ปฏิวิโนเทตฺวา อรญฺญสญฺญเมว มนสิกริสฺสติ เอตฺตกนฺติ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน. (๔)

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อารญฺญกํ อรญฺเญ อสมาหิตํ นิสินฺนํ. ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ อยมายสฺมา อสมาหิตํ วา จิตฺตํ สมาทหิสฺสติ, สมาหิตํ วา จิตฺตํ อนุรกฺขิสฺสตีติ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน. (๕)

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อารญฺญกํ อรญฺเญ สมาหิตํ นิสินฺนํ. ตสฺส มยฺหํ นาคิต เอวํ โหติ 'อิทานิ อยมายสฺมา อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมุญฺจิสฺสติ, วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ อนุรกฺขิสฺสตีติ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน. (๖)

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ คามนฺตวิหารึ ลาภึ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. โส ตํ ลาภสกฺการสิโลกํ นิกฺกามยมาโน ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, ริญฺจติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ, คามนิคมราชธานึ โอสริตฺวา วาสํ กปฺเปติ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน น อตฺตมโน โหมิ คามนฺตวิหาเรน. (๗)

อิธ ปนาหํ นาคิต ภิกฺขุํ ปสฺสามิ อารญฺญกํ ลาภึ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. โส ตํ ลาภสกฺการสิโลกํ ปฏิปณาเมตฺวา น ริญฺจติ ปฏิสลฺลานํ, น ริญฺจติ อรญฺญวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ. เตนาหํ นาคิต ตสฺส ภิกฺขุโน อตฺตมโน โหมิ อรญฺญวิหาเรน. (๘)

ยสฺมาหํ นาคิต สมเย อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน น กิญฺจิ ปสฺสามิ ปุรโต วา ปจฺฉโต วา ผาสุ เม นาคิต ตสฺมึ สมเย โหติ อนฺตมโส อุจฺจารปสฺสาวกมฺมสฺสาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปตฺตนิกุชฺชนสุตฺตํ

[๘๗] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปตฺตํ นิกฺกุชฺเชยฺย. กตเมหิ อฏฺฐหิ. ภิกฺขูนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนาวาสาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, ภิกฺขู ภิกฺขูหิ เภเทติ,[๑] พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปตฺตํ นิกฺกุชฺเชยฺย.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปตฺตํ อุกฺกุชฺเชยฺย. กตเมหิ อฏฺฐหิ. น ภิกฺขูนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, น ภิกฺขูนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, น ภิกฺขูนํ อนาวาสาย[๒] ปริสกฺกติ, น ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, น ภิกฺขู ภิกฺขูหิ เภเทติ, พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปตฺตํ อุกฺกุชฺเชยฺยาติ. สตฺตมํ.

๘. อปฺปสาทปเวทนียสุตฺตํ

[๘๘] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมานา อุปาสกา อปฺปสาทํ ปเวเทยฺยุ. กตเมหิ อฏฺฐหิ.

---

[๑] สฺยา. วิเภเทติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. อวาสาย

คิหีนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, คิหีนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, คิหี อกฺโกสติ ปริภาสติ, คิหี คิหีหิ เภเทติ, พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ, อโคจเร จ นํ ปสฺสนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมานา อุปาสกา อปฺปสาทํ ปเวเทยฺยุ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมานา อุปาสกา ปสาทํ ปเวเทยฺยุ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. น คิหีนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, น คิหีนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, น คิหี อกฺโกสติ ปริภาสติ, น คิหี คิหีหิ เภเทติ, พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสติ, โคจเร จ นํ ปสฺสนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมานา อุปาสกา ปสาทํ ปเวเทยฺยุนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปฏิสาราณียสุตฺตํ

[๘๙] "อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปฏิสาราณียกมฺมํ กเรยฺย. กตเมหิ อฏฺฐหิ. คิหีนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, คิหีนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, คิหี อกฺโกสติ ปริภาสติ, คิหี คิหีหิ เภเทติ, พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมิกญฺจ คิหิปฏิสฺสวํ น สจฺจาเปติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปฏิสาราณียกมฺมํ กเรยฺย.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปฏิสาราณียกมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺย. กตเมหิ อฏฺฐหิ.

น คิหีนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, น คิหีนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, น คิหี อกฺโกสติ ปริภาสติ, น คิหี คิหีหิ เภเทติ, พุทฺธสฺส วณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส วณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส วณฺณํ ภาสติ, ธมฺมิกญฺจ คิหิปฏิสฺสวํ สจฺจาเปติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปฏิสาราณียกมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ. นวมํ.

๑๐. สมฺมาวตฺตนสุตฺตํ

[๙๐] "ตสฺสปาปิยฺยสิกากมฺมกเตน[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อฏฺฐสุ ธมฺเมสุ สมฺมาวตฺติตพฺพํ: น อุปสมฺปาเทตพฺพํ, น นิสฺสโย ทาตพฺโพ, น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ, น ภิกฺขุโนวาทกสมฺมติ สาทิตพฺพา, สมฺมเตนปิ ภิกฺขุนิโย น โอวทิตพฺพา, น กาจิ สงฺฆสมฺมติ สาทิตพฺพา, น กิสฺมิญฺจิ ปจฺเจกฏฺฐาเน นิยเมตพฺพา,[๒] น จ เตน มูเลน วุฏฺฐาเปตพฺพํ. ตสฺสปาปิยฺยสิกากมฺมกเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิเมสุ อฏฺฐสุ ธมฺเมสุ สมฺมาวตฺติตพฺพนฺติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ สติวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

สติ ปุณฺณิยมูเลน โจรสมเณน ปญฺจมํ
ยโส ปตฺตาปสาเทน ปฏิสาราณียญฺจ วตฺตตีติ.[๓]

---

[๑] ฉ.,เท. ตสฺสปาปิยสิกกมฺมกเตน, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ฐเปตพฺโพ
[๓] ฉ.,เท. วตฺตนนฺติ

(๑๐) ๕. สามญฺญวคฺโค

[๙๑-๑๑๖] “โพชฺฌา, สิริมา, ปทุมา, สุธมฺมา,[๑] มณุชา, อุตฺตรา, มุตฺตา, เขมา, รุจี,[๒] จุนฺที, พิมฺพี, สุมนา, มลฺลิกา, ติสฺสมาตา,[๓] โสณมาตา,[๔] กาณมาตา,[๕] อุตฺตรมาตา,[๖] วิสาขา มิคารมาตา, ขุชฺชุตฺตรา อุปาสิกา, สามาวตี[๗] อุปาสิกา, สุปฺปวาสา โกพิยธีตา, สุปฺปิยา อุปาสิกา, นกุลมาตา คหปตานีติ. (๑-๑๖)

ปญฺจโม สามญฺญวคฺโค.

ทุติยปณฺณาสโก สมตฺโต.

(๑๑) ราคเปยฺยาลํ

[๑๑๗] “ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อฏฺฐ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม อฏฺฐ. สมฺมาทิฏฺฐิ, สมฺมาสงฺกปฺโป, สมฺมาวาจา, สมฺมากมฺมนฺโต, สมฺมาอาชีโว, สมฺมาวายาโม, สมฺมาสติ, สมฺมาสมาธิ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม อฏฺฐ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. (๑)

[๑๑๘] “ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อฏฺฐ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม อฏฺฐ. อชฺฌตฺตํ รูปสญฺญี พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ ปริตฺตานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิภุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อชฺฌตฺตํ รูปสญฺญี พหิทฺธา รูปานิ

---

[๑] ฉ.,เท. สุตนา อิ. สุธนา [๒] อิ. รูปิ
[๓] ฉ.,อิ. ติสฺสา ติสฺสาย มาตา เท. ติสฺสา ติสฺสมาตา [๔] ฉ.,เท.,อิ. โสณา โสณาย มาตา
[๕] ฉ.,อิ. กาณา กาณาย มาตา เท. กาณา กาณมาตา [๖] ฉ.,เท.,อิ. อุตฺตรา นนฺทมาตา
[๗] อิ. สามาวตี

ปสฺสติ อปฺปมาณานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิภุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ ปริตฺตานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิภุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ อปฺปมาณานิ สุวณฺณทุพฺพณฺณานิ, ตานิ อภิภุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี วา พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ นีลานิ นีลวณฺณานิ นีลนิทสฺสนานิ นีลนิภาสานิ ฯเปฯ ปีตานิ ปีตวณฺณานิ ปีตนิทสฺสนานิ ปีตนิภาสานิ ฯเปฯ โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ โลหิตกนิทสฺสนานิ โลหิตกนิภาสานิ ฯเปฯ โอทาตานิ โอทาตวณฺณานิ โอทาตนิทสฺสนานิ โอทาตนิภาสานิ, ตานิ อภิภุยฺย ‘ชานามิ ปสฺสามีติ เอวํสญฺญี โหติ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม อฏฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. (๒)

[๑๑๙] “ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อฏฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม อฏฺจ. รูปี รูปานิ ปสฺสติ, อชฺฌตฺตํ อรูปสญฺญี พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสติ, สุภนฺเตว อธิมุตฺโต โหติ, สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม อฏฺจ ธมฺมา ภาเวตพฺพา. (๓)

[๑๒๐-๑๔๖] “ราคสฺส ภิกฺขเว ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย ฯเปฯ ปหานาย ฯเปฯ ขยาย ฯเปฯ วยาย ฯเปฯ วิราคาย ฯเปฯ นิโรธาย ฯเปฯ จาคาย ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม อฏฺฐ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๔-๓๐)

[๑๔๗-๖๒๖] “โทสสฺส ฯเปฯ โมหสฺส ฯเปฯ โกธสฺส ฯเปฯ อุปนาหสฺส ฯเปฯ มกฺขสฺส ฯเปฯ ปลาสสฺส ฯเปฯ อิสฺสาย ฯเปฯ มจฺฉริยสฺส ฯเปฯ มายาย ฯเปฯ สาเถยฺยสฺส ฯเปฯ ถมฺภสฺส ฯเปฯ สารมฺภสฺส ฯเปฯ มานสฺส ฯเปฯ อติมานสฺส ฯเปฯ มทสฺส ฯเปฯ ปมาทสฺส ฯเปฯ อภิญฺญาย ฯเปฯ ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย ฯเปฯ ปหานาย ฯเปฯ ขยาย ฯเปฯ วยาย ฯเปฯ วิราคาย ฯเปฯ นิโรธาย ฯเปฯ จาคาย ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม อฏฺฐ ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๓๑-๕๑๐)

ราคเปยฺยาลํ° นิฏฺฐิตํ.°

อฏฺฐกนิปาตปาลิ นิฏฺฐิตา.

๑-๑ สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

สุตฺตนฺตปิฎเก องฺคุตฺตรนิกายสฺส
นวกนิปาตปาลิ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ปฐมปณฺณาสโก

๑. สมฺโพธวคฺโค[๑]

๑. สมฺโพธสุตฺตํ[๑]

[๑] เอวมฺเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภิกฺขโวติ. "ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"สเจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเฉยฺยุ 'สมฺโพธปกฺขิกานํ[๒] อาวุโส ธมฺมานํ กา อุปนิสา ภาวนายาติ. เอวํ ปุฏฺจา ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ กินฺติ พฺยากเรยฺยาถาติ. "ภควมฺมูลกา โน ภนฺเต ธมฺมา ฯเปฯ ภควโต สุตฺวา ภิกฺขู ธาเรสฺสนฺตีติ. "เตนหิ ภิกฺขเว สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

[๑.๑] ฉ.,เท. สมฺโพธิวคฺค สมฺโพธิสุตฺต [๒] ฉ.,เท. สมฺโพธิปกฺขิกานํ, เอวมุปริปิ.

“สเจ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา เอวํ ปุจฺเฉยฺยุ ‘สมฺโพธปกฺขิกานํ อาวุโส ธมฺมานํ กา อุปนิสา ภาวนายาติ. เอวํ ปุฏฺฐา ตุมฺเห ภิกฺขเว เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ เอวํ พฺยากเรยฺยาถ ‘อิธาวุโส ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงฺโก. สมฺโพธปกฺขิกานํ อาวุโส ธมฺมานํ อยํ ปฐมา อุปนิสา ภาวนาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสංวรสංวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. สมฺโพธปกฺขิกานํ อาวุโส ธมฺมานํ อยํ ทุติยา อุปนิสา ภาวนาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา, เสยฺยถีทं: อปฺปิจฺฉกถา, สนฺตุฏฺฐิกถา, ปวิเวกกถา, อสංสคฺคกถา, วิริยารมฺภกถา, สีลกถา, สมาธิกถา, ปญฺญากถา, วิมุตฺติกถา, วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา. เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. สมฺโพธปกฺขิกานํ อาวุโส ธมฺมานํ อยํ ตติยา อุปนิสา ภาวนาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. สมฺโพธปกฺขิกานํ อาวุโส ธมฺมานํ อยํ จตุตฺถา อุปนิสา ภาวนาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย[๑] สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา สมฺโพธปกฺขิกานํ อาวุโส ธมฺมานํ อยํ ปญฺจมี อุปนิสา ภาวนาย.

---

[๑] สฺยา. นิเพธิกาย

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; สีลวา ภวิสฺสติ, ปาติโมกฺขสํวรสํวุโต วิหริสฺสติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขิสฺสติ สิกฺขาปเทสุ.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; ยายํ กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา, เสยฺยถีทํ: อปฺปิจฺฉกถา, สนฺตุฏฺฐิกถา, ปวิเวกกถา, อสํสคฺคกถา, วิริยารมฺภกถา, สีลกถา, สมาธิกถา, ปญฺญากถา, วิมุตฺติกถา, วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา, เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี ภวิสฺสติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; อารทฺธวิริโย วิหริสฺสติ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย, กุสลานํ ธมฺมานํ อุปสมฺปทาย, ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; ปญฺญวา ภวิสฺสติ, อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา.

เตน จ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิเมสุ ปญฺจสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาย จตฺตาโร ธมฺมา อุตฺตรึ[๑] ภาเวตพฺพา: อสุภา ภาเวตพฺพา ราคสฺส ปหานาย, เมตฺตา ภาเวตพฺพา พฺยาปาทสฺส ปหานาย, อานาปานสฺสติ[๒] ภาเวตพฺพา วิตกฺกูปจฺเฉทาย, อนิจฺจสญฺญา ภาเวตพฺพา อสฺมิมานสมุคฺฆาตาย, อนิจฺจสญฺญิโน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน[๓]

---

[๑] ฉ.,เท. อุตฺตริ, เอวมุปริปิ.

[๒] สี.,อิ. อานาปานสติ, เอวมุปริปิ.

[๓] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อนตฺตสญฺญา สณฺฐาติ, อนตฺตสญฺญี อสฺมิมานสมุคฺฆาตํ ปาปุณาติ ทิฏฺเฐ ว ธมฺเม นิพฺพานนฺติ. ปฐมํ.

๒. นิสฺสยสุตฺตํ

[๒] อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ ฯเปฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ "นิสฺสยสมฺปนฺโน นิสฺสยสมฺปนฺโนติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต ภิกฺขุ นิสฺสยสมฺปนฺโน โหตีติ. "สทฺธญฺเจ ภิกฺขุ[๑] นิสฺสาย อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ ปหีนเมวสฺส ตํ อกุสลํ โหติ. หิริญฺเจ ภิกฺขุ นิสฺสาย, โอตฺตปฺปญฺเจ ภิกฺขุ นิสฺสาย, วิริยญฺเจ ภิกฺขุ นิสฺสาย, ปญฺญญฺเจ ภิกฺขุ นิสฺสาย อกุสลํ ปชหติ, กุสลํ ภาเวติ ปหีนเมวสฺส ตํ อกุสลํ โหติ. ตญฺหิสฺส ภิกฺขุโน อกุสลํ ปหีนํ โหติ สุปฺปหีนํ, ยสฺส[๒] อริยาย ปญฺญาย ทิสฺวา ปหีนํ.

เตน จ ปน ภิกฺขเว[๓] ภิกฺขุนา อิเมสุ ปญฺจสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาย จตฺตาโร อุปนิสฺสยา[๔] วิหริตพฺพา.[๔] กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺฆาเยกํ ปฏิเสวติ, สงฺฆาเยกํ อธิวาเสติ, สงฺฆาเยกํ ปริวชฺเชติ, สงฺฆาเยกํ วิโนเทติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิสฺสยสมฺปนฺโน โหตีติ. ทุติยํ.

---

[๑] ฉ. ภิกฺขุ ภิกฺขุ, เอวมุปริปิ.　[๒] อิ. ยํส ฉ.,เท. ยํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขุ, เอวมุปริปิ.
[๔-๔] ฉ.,เท. อุปนิสฺสาย วิหาตพฺพา อิ. ธมฺมา อุปนิสฺสาย วิหาตพฺพา.

๓. เมฆิยสุตฺตं

[๓] เอกं สมยं ภควา จาลิกายं วิหรติ จาลิกปพฺพเต. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา เมฆิโย ภควโต อุปฏฺฐาโก โหติ. อถ โข อายสฺมา เมฆิโย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं อฏฺฐาสิ; เอกมนฺตं ฐิโต โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตं เอตทโวจ "อิจฺฉามหं ภนฺเต ชนฺตุคามं ปิณฺฑาย ปวิสิตุนฺติ.

"ยสฺสทานิ ตฺวं เมฆิย กาลं มญฺญสีติ.

อถ โข อายสฺมา เมฆิโย ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ชนฺตุคามं ปิณฺฑาย ปาวิสิ, ชนฺตุคาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตं ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน กิมิกาฬาย นทิยา ตีรं, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสา โข อายสฺมา เมฆิโย กิมิกาฬาย นทิยา ตีเร ชงฺฆวิหารํ[๑] อนุจงฺกมมาโน อนุวิจรมาโน อมฺพวนํ ปาสาทิกं รมณียं. ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ "ปาสาทิกं วติทं อมฺพวนं รมณียं, อลं วติทं กุลปุตฺตสฺส ปธานตฺถิกสฺส ปธานาย, สเจ มं ภควา อนุชาเนยฺย, อาคจฺเฉยฺยาหं อิมं อมฺพวนं ปธานายาติ.

อถ โข อายสฺมา เมฆิโย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ; เอกมนฺตं นิสินฺโน โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตं เอตทโวจ "อิธาหं ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ชนฺตุคามं ปิณฺฑาย ปาวิสึ, ชนฺตุคาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตं ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน กิมิกาฬาย นทิยา ตีรं, เตนุปสงฺกมึ,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ชงฺฆาวิหารํ, เอวมุปริปิ.

อทฺทสํ โข อหํ ภนฺเต กิมิกาฬาย นทิยา ตีเร ชงฺฆวิหารํ อนุจงฺกมมาโน อนุวิจรมาโน อมฺพวนํ ปาสาทิกํ รมณียํ. ทิสฺวาน เม เอตทโหสิ 'ปาสาทิกํ วติทํ อมฺพวนํ รมณียํ, อลํ วติทํ กุลปุตฺตสฺส ปธานตฺถิกสฺส ปธานาย, สเจ มํ ภควา อนุชาเนยฺย, อาคจฺเฉยฺยาหํ อิมํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. สเจ มํ ภควา อนุชาเนยฺย, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ อมฺพวนํ ปธานายาติ.

เอวํ[๑] วุตฺเต ภควา อายสฺมนฺตํ เมฆิยํ เอตทโวจ[๑] "อาคเมหิ ตาว เมฆิย เอกกมฺหิ[๒] ตาว, ยาว อญฺโญปิ โกจิ ภิกฺขุ อาคจฺฉตีติ.[๓]

ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "ภควโต ภนฺเต นตฺถิ กิญฺจิ อุตฺตริกรณียํ, นตฺถิ กตสฺส ปฏิจโย, มยฺหํ โข ปน ภนฺเต อตฺถิ อุตฺตริกรณียํ, อตฺถิ กตสฺส ปฏิจโย, สเจ มํ ภควา อนุชาเนยฺย, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. "อาคเมหิ ตาว, เมฆิย เอกกมฺหิ ตาว, ยาว อญฺโญปิ โกจิ ภิกฺขุ อาคจฺฉตีติติ.

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ "ภควโต ภนฺเต นตฺถิ กิญฺจิ อุตฺตริกรณียํ, นตฺถิ กตสฺส ปฏิจโย, มยฺหํ โข ปน ภนฺเต อตฺถิ อุตฺตริกรณียํ, อตฺถิ กตสฺส ปฏิจโย, สเจ มํ ภควา อนุชาเนยฺย, คจฺเฉยฺยาหํ ตํ อมฺพวนํ ปธานายาติ. "ปธานนฺติ โข เมฆิย วทมานํ กินฺติ วเทยฺยาม, ยสฺสทานิ ตฺวํ เมฆิย กาลํ มญฺญสีติ.

อถ โข อายสฺมา เมฆิโย อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยน ตํ อมฺพวนํ, เตนุปสงฺกมิ;

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] สี.,อิ. เอกกมฺหา
[๓] สฺยา. ทิสฺสตูติ, เอวมุปริปิ.

อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อมฺพวนํ อชฺโฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ทิวาวิหารํ นิสีทิ. อถ โข อายสฺมโต เมฆิยสฺส ตสฺมึ อมฺพวเน วิหรนฺตสฺส เยภุยฺเยน ตโย ปาปกา อกุสลา วิตกฺกา สมุทาจรนฺติ, เสยฺยถีทํ: กามวิตกฺโก, พฺยาปาทวิตกฺโก, วิหึสาวิตกฺโก. อถ โข อายสฺมโต เมฆิยสฺส เอตทโหสิ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, สทฺธาย จ วตมฺหา[๑] อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา,[๒] อถ จ ปนิเมหิ ตีหิ ปาปเกหิ อกุสเลหิ วิตกฺเกหิ อนฺวาสตฺตา, กามวิตกฺเกน, พฺยาปาทวิตกฺเกน, วิหึสาวิตกฺเกนาติ.

อถ โข อายสฺมา เมฆิโย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ

“อิธ มยฺหํ ภนฺเต ตสฺมึ อมฺพวเน วิหรนฺตสฺส เยภุยฺเยน ตโย ปาปกา อกุสลา วิตกฺกา สมุทาจรนฺติ เสยฺยถีทํ: กามวิตกฺโก, พฺยาปาทวิตกฺโก, วิหึสาวิตกฺโก. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ ‘อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุตํ วต โภ, สทฺธาย วตมฺหิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, อถ จ ปนิเมหิ ตีหิ ปาปเกหิ อกุสเลหิ วิตกฺเกหิ อนฺวาสตฺตา, กามวิตกฺเกน, พฺยาปาทวิตกฺเกน, วิหึสาวิตกฺเกนาติ.

“อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา ปญฺจ ธมฺมา ปริปากาย สංวตฺตนฺติ. กตเม ปญฺจ อิธ เมฆิย ภิกฺขุ กลฺยาณมิตฺโต โหติ กลฺยาณสหาโย กลฺยาณสมฺปวงฺโก. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยं ปฐโม ธมฺโม ปริปากาย สංวตฺตติ.

---

[๑] อิ. วตญฺจมฺหิ ทยฺ. วตมฺหิ, เอวมุปริปิ. [๒] ทยฺ. ปพฺพชิโต, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ เมฆิย ภิกฺขุ สีลวา โหติ, ปาติโมกฺขสංวรสංวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน, อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยं ทุติโย ธมฺโม ปริปากาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรํ เมฆิย ภิกฺขุ ยายं กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา. เสยฺยถีทं: อปฺปิจฺฉกถา, สนฺตุฏฺฐิกถา, ปวิเวกกถา, อสංสคฺคกถา, วิริยารมฺภกถา, สีลกถา, สมาธิกถา, ปญฺญากถา, วิมุตฺติกถา, วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา. เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี โหติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยं ตติโย ธมฺโม ปริปากาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรํ เมฆิย ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหรติ อกุสลานं ธมฺมานं ปหานาย กุสลานं ธมฺมานं อุปสมฺปทาย ถามวา ทฬฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยं จตุตฺโถ ธมฺโม ปริปากาย สංวตฺตติ.

ปุน จปรํ เมฆิย ภิกฺขุ ปญฺญวา โหติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทุกฺขกฺขยคามินิยา. อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อยं ปญฺจโม ธมฺโม ปริปากาย สංวตฺตติ.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตं เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขं กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; สีลวา ภวิสฺสติ ฯเปฯ สมาทาย สิกฺขิสฺสติ สิกฺขาปเทสุ.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตं เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขं กลฺยาณสหายสฺส กลฺาณสมฺปวงฺกสฺส; ยายं กถา อภิสลฺเลขิกา เจโตวิวรณสปฺปายา. เสยฺยถีทं: อปฺปิจฺฉกถา ฯเปฯ วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา. เอวรูปิยา กถาย นิกามลาภี ภวิสฺสติ อกิจฺฉลาภี อกสิรลาภี.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; อารทฺธวิริโย วิหริสฺสติ ฯเปฯ อนิกฺขิตฺตธุโร กุสเลสุ ธมฺเมสุ.

กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ เมฆิย ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส; ปญฺญวา ภวิสฺสติ ฯเปฯ สมฺมาทุกฺขยคามินิยา.

เตน จ ปน เมฆิย ภิกฺขุนา อิเมสุ ปญฺจสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาย จตฺตาโร ธมฺมา อุตฺตรึ ภาเวตพฺพา: อสุภา ภาเวตพฺพา ราคสฺส ปหานาย, เมตฺตา ภาเวตพฺพา พฺยาปาทสฺส ปหานาย, อานาปานสฺสติ ภาเวตพฺพา วิตกฺกูปจฺเฉทาย, อนิจฺจสญฺญา ภาเวตพฺพา อสฺมิมานสมุคฺฆาตาย, อนิจฺจสญฺญิโน เมฆิย อนตฺตสญฺญา สณฺฐาติ. อนตฺตสญฺญี อสฺมิมานสมุคฺฆาตํ ปาปุณาติ ทิฏฺเจ ว ธมฺเม นิพฺพานนฺติ. ตติยं.

๔. นนฺทกสุตฺตं

[๔] เอกํ สมยं ภควา สาวตฺถิยं วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา นนฺทโก อุปฏฺฐานสาลายं ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสติ สมาทเปติ สมุตฺเตเชติ สมฺปหํเสติ. อถ โข ภควา สายณฺหสมยं ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิโต, เยนุปฏฺฐานสาลา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสิ กถาปริโยสานํ อาคมยมาโน. อถ โข ภควา กถาปริโยสานํ วิทิตฺวา อุกฺกาเสตฺวา อคฺคฬํ อาโกเฏสิ. วิวรึสุ โข เต ภิกฺขู ภควโต ทฺวารํ.

อถ โข ภควา อุปฏฺฐานสาลํ ปวิสิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ; นิสชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ นนฺทกํ เอตทโวจ "ทีโฆ

โข ตฺยายํ นนฺทก ธมฺมปริยาโย ภิกฺขูนํ ปฏิภาสิ. อปิ เม ปิฏฺฐิ อาคิลายติ พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตสฺส กถาปริโยสานํ อาคมยมานสฺสาติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา นนฺทโก สารชฺชายมานรูโป โอตฺตปฺปมาโน[๑] ภควนฺตํ เอตทโวจ "น โข ปน มยํ ภนฺเต ชานาม 'ภควา พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิโตติ. สเจ หิ มยํ ภนฺเต ชาเนยฺยาม 'ภควา พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิโตติ เอตฺตกมฺปิ โน นปฺปฏิภาเสยฺยาติ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ นนฺทกํ สารชฺชายมานรูปึ วิทิตฺวา อายสฺมนฺตํ นนฺทกํ เอตทโวจ "สาธุ สาธุ นนฺทก เอตํ โข นนฺทก ตุมฺหากํ ปฏิรูปึ กุลปุตฺตานํ สทฺธาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตานํ, ยํ ตุมฺเห ธมฺมิยา กถาย สนฺนิสีเทยฺยาถ. สนฺนิปติตานํ โว นนฺทก ทฺวยํ กรณียํ, ธมฺมี วา กถา อริโย วา ตุณฺหีภาโว. สทฺโธ จ นนฺทก ภิกฺขุ โหติ, โน จ สีลวา. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จาติ. ยโต จ โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ, เอวํ โส เตนงฺเคน ปริปูโร โหติ.

สทฺโธ จ นนฺทก ภิกฺขุ โหติ สีลวา จ โน จ ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺสาติ. ยโต จ โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส, เอวํ โส เตนงฺเคน ปริปูโร โหติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สทฺโธ จ นนฺทก ภิกฺขุ โหติ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เสยฺยถาปิ นนฺทก ทฺวิปาทโก จตุปฺปาทโก อสฺส ตสฺส เอโก ปาโท โอมโก ลามโก, เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร อสฺส; เอวเมว โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส, น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนายาติ.

ยโต จ โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เอวํ โส เตนงฺเคน ปริปูโร โหตีติ. อิทมโวจ ภควา. อิทํ วตฺวาน สุคโต อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปาวิสิ.

อถ โข อายสฺมา นนฺทโก อจิรปกฺกนฺตสฺส ภควโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิทานาวุโส ภควา จตูหิ ปเทหิ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ ปวิฏฺโ 'สทฺโธ จ[๑] นนฺทก ภิกฺขุ โหติ, โน สีลวา. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จาติ. ยโต จ โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ. เอวํ โส เตนงฺเคน ปริปูโร โหติ. สทฺโธ จ นนฺทก ภิกฺขุ โหติ สีลวา จ โน จ ลาภี อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส ฯเปฯ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เสยฺยถาปิ นนฺทก ทฺวิปาทโก

[๑] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

จตุปฺปาทโก อสฺส ตสฺส เอโก ปาโท โอมโก ลามโก, เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร อสฺส; เอวเมว โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส น ลาภี อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เอวํ โส เตนงฺเคน อปริปูโร โหติ. เตน ตํ องฺคํ ปริปูเรตพฺพํ 'กินฺนาหํ สทฺโธ จ อสฺสํ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนายาติ. ยโต จ โข นนฺทก ภิกฺขุ สทฺโธ จ โหติ สีลวา จ ลาภี จ อชฺฌตฺตํ เจโตสมาธิสฺส ลาภี จ อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย. เอวํ โส เตนงฺเคน ปริปูโร โหตีติ.

ปญฺจิเม อาวุโส อานิสํสา กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉาย. กตเม ปญฺจ. อิธาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ยถา ยถาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ, ตถา[๑] ตถา ตสฺส ตสฺส สตฺถุ ปิโย โหติ[๑] มนาโป จ ครุ จ ภาวนีโย. อยํ อาวุโส ปฐโม อานิสํโส กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ยถา ยถาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ ฯเปฯ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม อตฺถปฏิสํเวที จ โหติ ธมฺมปฏิสํเวที จ. อยํ อาวุโส ทุติโย อานิสํโส กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉาย.

[๑-๑] ฉ.,เท. ตถา ตถา โส สตฺถุ ปิโย โหติ อิ. ตถา ตถาสฺส สตฺถาวา ปิโย จ โหติ

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ยถา ยถาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ ฯเปฯ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; ตถา ตถา โส ตสฺมึ ธมฺเม คมฺภีรํ อตฺถปทํ ปญฺญาย ปฏิวิชฺฌ ปสฺสติ. อยํ อาวุโส ตติโย อานิสํโส กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ ฯเปฯ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ; ยถา[๑] ยถา อาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ ฯเปฯ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ;[๑] ตถา ตถา นํ สพฺรหฺมจารี อุตฺตริ สมฺภาเวนฺติ 'อทฺธา อยมายสฺมา ปตฺโต วา คจฺฉติ[๒] วาติ. อยํ อาวุโส จตุตฺโถ อานิสํโส กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉาย.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ยถา ยถาวุโส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ อาทิกลฺยาณํ มชฺเฌกลฺยาณํ ปริโยสานกลฺยาณํ สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสติ. ตตฺถ เย เต ภิกฺขู เสกฺขา อปฺปตฺตมานสา อนุตฺตรํ โยคกฺเขมํ ปตฺถยมานา วิหรนฺติ, เต ตํ ธมฺมํ สุตฺวา วีริยํ อารภนฺติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย. เย ปน ตตฺถ ภิกฺขู อรหนฺโต ขีณาสวา วุสิตวนฺโต กตกรณียา โอหิตภารา อนุปฺปตฺตสทตฺถา ปริกฺขีณภวสญฺโญชนา สมฺมทญฺญาวิมุตฺตา, เต ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารํเยว อนุยุตฺตา วิหรนฺติ. อยํ

[๑-๑] สฺยา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปชฺชติ

อาวุโส ปญฺจโม อานิสโส กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉาย. อิเม โข อาวุโส ปญฺจ อานิสสา กาเลน ธมฺมสฺสวเน กาเลน ธมฺมสากจฺฉายาติ. จตุตฺถํ.

๕. พลสุตฺตํ

[๕] "จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว พลานิ. กตมานิ จตฺตาริ. ปญฺญาพลํ, วิริยพลํ, อนวชฺชพลํ, สงฺคหพลํ.[๑] กตมญฺจ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ. เย ธมฺมา กุสลา กุสลสงฺขาตา, เย ธมฺมา อกุสลา อกุสลสงฺขาตา, เย ธมฺมา สาวชฺชา สาวชฺชสงฺขาตา, เย ธมฺมา อนวชฺชา อนวชฺชสงฺขาตา, เย ธมฺมา กณฺหา กณฺหสงฺขาตา, เย ธมฺมา สุกฺกา สุกฺกสงฺขาตา, เย ธมฺมา อเสวิตพฺพา อเสวิตพฺพสงฺขาตา, เย ธมฺมา เสวิตพฺพา เสวิตพฺพสงฺขาตา, เย ธมฺมา นาลมริยา นาลมริยสงฺขาตา, เย ธมฺมา อลมริยา อลมริยสงฺขาตา, ตฺยสฺสุ ธมฺมา ปญฺญาย โวทิฏฺฐา โหนฺติ โวจริตา. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปญฺญาพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว วิริยพลํ. เย ธมฺมา อกุสลา อกุสลสงฺขาตา, เย ธมฺมา สาวชฺชา สาวชฺชสงฺขาตา, เย ธมฺมา กณฺหา กณฺหสงฺขาตา, เย ธมฺมา อเสวิตพฺพา อเสวิตพฺพสงฺขาตา, เย ธมฺมา นาลมริยา นาลมริยสงฺขาตา, เตสํ ธมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทหติ เย ธมฺมา กุสลา กุสลสงฺขาตา, เย ธมฺมา อนวชฺชา อนวชฺชสงฺขาตา, เย ธมฺมา สุกฺกา สุกฺกสงฺขาตา, เย ธมฺมา เสวิตพฺพา เสวิตพฺพสงฺขาตา, เย ธมฺมา อลมริยา อลมริยสงฺขาตา,

---

[๑] ฉ.,เท. สงฺคาหพลํ, เอวมุปริปิ.

เตสํ ธมฺมานํ ปฏิลาภาย ฉนฺทํ ชเนติ, วายมติ, วิริยํ อารภติ, จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ, ปทหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว วิริยพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว อนวชฺชพลํ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อนวชฺเชน กายกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, อนวชฺเชน วจีกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ, อนวชฺเชน มโนกมฺเมน สมนฺนาคโต โหติ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อนวชฺชพลํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว สงฺคหพลํ.[๑] จตฺตารีมานิ ภิกฺขเว สงฺคหวตฺถูนิ ทานํ, เปยฺยวชฺชํ, อตฺถจริยา, สมานตฺตตา. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว ทานานํ, ยทิทํ ธมฺมทานํ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว เปยฺยวชฺชานํ, ยทิทํ อตฺถิกสฺส โอหิตโสตสฺส ปุนปฺปุนํ ธมฺมํ เทเสติ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อตฺถจริยานํ, ยทิทํ อสฺสทฺธํ สทฺธาสมฺปทาย สมาทเปติ นิเวเสติ ปติฏฺฐาเปติ, ทุสฺสีลํ สีลสมฺปทาย ฯเปฯ มจฺฉรึ จาคสมฺปทาย ฯเปฯ ทุปฺปญฺญํ ปญฺญาสมฺปทาย สมาทเปติ นิเวเสติ ปติฏฺฐาเปติ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว สมานตฺตตานํ, ยทิทํ โสตาปนฺเนน[๒] โสตาปนฺนสฺส สมานตฺโต, สกทาคามินา[๓] สกทาคามิสฺส สมานตฺโต, อนาคามินา[๔] อนาคามิสฺส สมานตฺโต, อรหตา[๕] อรหโต สมานตฺโต. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สงฺคหพลํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว จตฺตาริ พลานิ.

อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ พเลหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก ปญฺจ ภยานิ สมติกฺกนฺโต โหติ. กตมานิ ปญฺจ. อาชีวิตภยํ,[๖] อสิโลกภยํ, ปริสสารชฺชภยํ, มรณภยํ, ทุคฺคติภยํ. โส โข[๗]

---

[๑] ฉ.,เท. สงฺคาหพลํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. โสตาปนฺโน
[๓] ฉ.,เท.,อิ. สกทาคามี
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อนาคามี
[๕] ฉ.,เท. อรหา อิ. อรหํ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. อาชีวิกภยํ, เอวมุปริปิ.
[๗] ฉ.,เท.,อิ. ส โข โส

ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ "นาหํ อาชีวิตภยสฺส ภายามิ. กิสฺสาหํ อาชีวิตภยสฺส ภายิสฺสามิ. อตฺถิ เม จตฺตาริ พลานิ ปญฺญาพลํ, วิริยพลํ, อนวชฺชพลํ, สงฺคหพลํ. ทุปฺปญฺโญ โข อาชีวิตภยสฺส ภาเยยฺย, กุสีโต อาชีวิตภยสฺส ภาเยยฺย, สาวชฺชกายกมฺมนฺตวจีกมฺมนฺตมโนกมฺมนฺโต อาชีวิตภยสฺส ภาเยยฺย, อสงฺคหโก อาชีวิตภยสฺส ภาเยยฺย, นาหํ อสิโลกภยสฺส ภายามิ ฯเปฯ นาหํ ปริสสารชฺชภยสฺส ภายามิ ฯเปฯ นาหํ มรณภยสฺส ภายามิ ฯเปฯ นาหํ ทุคฺคติภยสฺส ภายามิ. กิสฺสาหํ ทุคฺคติภยสฺส ภายิสฺสามิ. อตฺถิ เม จตฺตาริ พลานิ: ปญฺญาพลํ, วีริยพลํ, อนวชฺชพลํ, สงฺคหพลํ. ทุปฺปญฺโญ โข ทุคฺคติภยสฺส ภาเยยฺย, กุสีโต ทุคฺคติภยสฺส ภาเยยฺย, สาวชฺชกายกมฺมนฺต-วจีกมฺมนฺตมโนกมฺมนฺโต ทุคฺคติภยสฺส ภาเยยฺย, อสงฺคหโก ทุคฺคติภยสฺส ภาเยยฺย. อิเมหิ โข ภิกฺขเว จตูหิ พเลหิ สมนฺนาคโต อริยสาวโก อิมานิ ปญฺจ ภยานิ สมติกฺกนฺโต โหตีติ. ปญฺจมํ.

๖. เสวนาสุตฺตํ

[๖] ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯเปฯ อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ "ปุคฺคโลปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปิ. จีวรมฺปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺพํ: เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปิ. ปิณฺฑปาโตปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปิ. เสนาสนมฺปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺพํ: เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปิ. คามนิคโมปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปิ. ชนปทปเทโสปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปิ.

'ปุคฺคโลปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา ปุคฺคลํ 'อิมํ โข เม ปุคฺคลํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ. เย จ โขเม ปพฺพชิเตน ชีวิตปริกฺขารา สมุทาเนตพฺพา จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขารา, เต จ กสิเรน สมุทาหรนฺติ.[๑] ยสฺส จมฺหิ อตฺถาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, โส จ เม สามญฺญตฺโถ น ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉตีติ. เตนาวุโส ปุคฺคเลน โส ปุคฺคโล สงฺขาปิ[๒] รตฺติภาคํ วา ทิวสภาคํ วา อนาปุจฺฉา ปกฺกมิตพฺพํ นานุพนฺธิตพฺโพ.

ตตฺถ ยํ ชญฺญา ปุคฺคลํ 'อิมํ โข เม ปุคฺคลํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ. เย จ โขเม ปพฺพชิเตน ชีวิตปริกฺขารา สมุทาเนตพฺพา จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารา, เต จ อปฺปกสิเรน สมุทาหรนฺติ. ยสฺส จมฺหิ อตฺถาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, โส จ เม สามญฺญตฺโถ น ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉตีติ. เตนาวุโส ปุคฺคเลน โส ปุคฺคโล สงฺขาปิ อนาปุจฺฉา ปกฺกมิตพฺพํ นานุพนฺธิตพฺโพ.

ตตฺถ ยํ ชญฺญา ปุคฺคลํ 'อิมํ โข เม ปุคฺคลํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ. เย จ โขเม ปพฺพชิเตน ชีวิตปริกฺขารา สมุทาเนตพฺพา จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารา, เต จ กสิเรน สมุทาหรนฺติ. ยสฺส จมฺหิ อตฺถาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, โส จ เม

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สมุทาคจฺฉนฺติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สามญฺญตฺโถ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉตีติ. เตนาวุโส ปุคฺคเลน โส ปุคฺคโล สงฺขาปิ อนุพนฺธิตพฺโพ น ปกฺกมิตพฺพํ.

ตตฺถ ยํ ชญฺญา ปุคฺคลํ 'อิมํ โข เม ปุคฺคลํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺตี. เย จ โขเม ปพฺพชิเตน ชีวิตปริกฺขารา สมุทาเนตพฺพา จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารา. เต จ อปฺปกสิเรน สมุทาหรนฺติ. ยสฺส จมฺหิ อตฺถาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, โส จ เม สามญฺญตฺโถ ภาวนาปาริปูรึ คจฺฉตีติ. เตนาวุโส ปุคฺคเลน โส ปุคฺคโล ยาวชีวํ อนุพนฺธิตพฺโพ, น ปกฺกมิตพฺพํ อปิ ปนุชฺชมาเนน. 'ปุคฺคโลปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

'จีวรมฺปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺพํ: เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา จีวรํ 'อิทํ โข เม จีวรํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตีติ. เอวรูปึ จีวรํ น เสวิตพฺพํ.

ตตฺถ ยํ ชญฺญา จีวรํ 'อิทํ โข เม จีวรํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺตีติ. เอวรูปึ จีวรํ เสวิตพฺพํ. 'จีวรมฺปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺพํ: เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปีติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

'ปิณฺฑปาโตปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา ปิณฺฑปาตํ 'อิมํ โข เม ปิณฺฑปาตํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตีติ เอวรูโป ปิณฺฑปาโต

น เสวิตพฺโพ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา ปิณฺฑปาตํ ‘อิมํ โข เม ปิณฺฑปาตํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺตีติ. เอวรูโป ปิณฺฑปาโต เสวิตพฺโพ ‘ปิณฺฑปาโตปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

‘เสนาสนมฺปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺพํ: เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา เสนาสนํ ‘อิทํ โข เม เสนาสนํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตีติ. เอวรูปํ เสนาสนํ น เสวิตพฺพํ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา เสนาสนํ ‘อิทํ โข เม เสนาสนํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺตีติ. เอวรูปํ เสนาสนํ เสวิตพฺพํ. ‘เสนาสนมฺปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺพํ: เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปีติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ. อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

‘คามนิคโมปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา คามนิคมํ ‘อิมํ โข เม คามนิคมํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตีติ. เอวรูโป คามนิคโม น เสวิตพฺโพ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา คามนิคมํ ‘อิมํ โข เม คามนิคมํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺตีติ เอวรูโป คามนิคโม เสวิตพฺโพ. ‘คามนิคโมปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

‘ชนปทปเทโสปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ. วุตฺตํ ตตฺถ

ยํ ชญฺญา ชนปทปเทสํ ‘อิมํ โข เม ชนปทปเทสํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺติ, กุสลา ธมฺมา ปริหายนฺตีติ. เอวรูโป ชนปทปเทโส น เสวิตพฺโพ. ตตฺถ ยํ ชญฺญา ชนปทปเทสํ ‘อิมํ โข เม ชนปทปเทสํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปริหายนฺติ, กุสลา ธมฺมา อภิวฑฺฒนฺตีติ. เอวรูโป ชนปทปเทโส เสวิตพฺโพ. ‘ชนปทปเทโสปิ อาวุโส ทุวิเธน เวทิตพฺโพ: เสวิตพฺโพปิ อเสวิตพฺโพปีติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตนฺติ. ฉฏฺฐํ.

๗. สุตวาสุตฺตํ

[๗] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถ โข สุตวา ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สุตวา ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ

“เอกมิทาหํ ภนฺเต สมยํ ภควา อิเธว ราชคเห วิหรามิ คิริพฺพเช. ตตฺร โข เม ภนฺเต ภควโต สมฺมุขา สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ ‘โย โส สุตวา[๑] ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต, อภพฺโพ โส ปญฺจฏฺฐานานิ อชฺฌาจริตุํ: อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทาตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สมฺปชานมุสา ภาสิตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สนฺนิธิการกํ

---

[๑] สฺยา. สุตว, เอวมุปริปิ.

กาเม ปริภุญฺชิตุํ เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อคาริยภูโตติ. กจฺจิ เมตํ ภนฺเต ภควโต สุสฺสุตํ สุคฺคหิตํ สุมนสิกตํ สูปธาริตนฺติ.

"ตคฺฆ เต สุตวา เอตํ สุสฺสุตํ สุคฺคหิตํ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ. ปุพฺเพ จาหํ สุตวา เอตรหิ จ เอวํ วทามิ 'โย โส ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต, อภพฺโพ โส นวฏฺฐานานิ อชฺฌาจริตุํ: อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทาตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สมฺปชานมุสา ภาสิตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สนฺนิธิการกํ กาเม ปริภุญฺชิตุํ, เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อคาริยภูโต, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ ฉนฺทาคตึ คนฺตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ โทสาคตึ คนฺตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ โมหาคตึ คนฺตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ ภยาคตึ คนฺตุํ. ปุพฺเพ จาหํ สุตวา เอตรหิ จ เอวํ วทามิ "โย โส ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต, อภพฺโพ โส อิมานิ นวฏฺฐานานิ อชฺฌาจริตุนฺติ. สตฺตมํ.

๘. สชฺฌสุตฺตํ

[๘] เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต. อถ โข สชฺโฌ ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข สชฺโฌ ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ

"เอกมิทาหํ ภนฺเต สมยํ ภควา อิเธว ราชคเห วิหรามิ คิริพฺพเช, ตตฺร เม ภนฺเต ภควโต สมฺมุขา สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ 'โย โส สชฺฌ ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต, อภพฺโพ โส ปญฺจฏฺฐานานิ อชฺฌาจริตุํ : อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทาตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตุํ, อพฺภโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สมฺปชานมุสา ภาสิตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สนฺนิธิการกํ กาเม ปริภุญฺชิตุํ, เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อคาริยภูโต. กจฺจิ เมตํ ภนฺเต ภควโต สุสฺสุตํ สุคฺคหิตํ สุมนสิกตํ สูปธาริตนฺติ.

"ตคฺฆ เต เอตํ สชฺฌ สุสฺสุตํ สุคฺคหิตํ สุมนสิกตํ สูปธาริตํ. ปุพฺเพ จาหํ สชฺฌ เอตรหิ จ เอวํ วทามิ 'โย โส ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต, อภพฺโพ โส นวฏฺฐานานิ อชฺฌาจริตุํ: อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตุํ ฯเปฯ อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สนฺนิธิการกํ กาเม ปริภุญฺชิตุํ, เสยฺยถาปิ ปุพฺเพ อคาริยภูโต. อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ พุทฺธํ ปจฺจกฺขาตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ ธมฺมํ ปจฺจกฺขาตุํ, อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สงฺฆํ ปจฺจกฺขาตุํ อภพฺโพ ขีณาสโว ภิกฺขุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตุํ, ปุพฺเพ จาหํ สชฺฌ เอตรหิ จ เอวํ วทามิ 'โย โส ภิกฺขุ อรหํ ขีณาสโว วุสิตวา กตกรณีโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทตฺโถ ปริกฺขีณภวสญฺโญชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต, อภพฺโพ โส อิมานิ นวฏฺฐานานิ อชฺฌาจริตุนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. ปุคฺคลสุตฺตํ

[๙] "นวยิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม นว. อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, ปุถุชฺชโน. อิเม โข ภิกฺขเว นว ปุคฺคลา สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ. นวมำ.

๑๐. อาหุเนยฺยสุตฺตํ

[๑๐] "นวยิเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ปาหุเนยฺยา ทกฺขิเณยฺยา อญฺชลิกรณียา อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺส. กตเม นว. อรหา, อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกทาคามี, สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, โคตฺรภู. อิเม โข ภิกฺขเว นว ปุคฺคลา อาหุเนยฺยา ฯเปฯ อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺสาติ. ทสมำ.

ปฐโม สมฺโพธวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานำ

สมฺโพธิ นิสฺสโย เจว เมฆิยำ นนฺทกำ พลำ
เสวนา สุตวา สชฺโฌ ปุคฺคโล อาหุเนยฺโย[๑] จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อาหุเนยฺเยน

๒. สีหนาทวคฺโค

๑. สีหนาทสุตฺตํ

[๑๑] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "วุฏฺโฐ เม ภนฺเต สาวตฺถิยํ วสฺสาวาโส, อิจฺฉามหํ ภนฺเต ชนปทจาริกํ ปกฺกมิตุนฺติ. "ยสฺสทานิ ตฺวํ สารีปุตฺต กาลํ มญฺญสีติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถ โข อญฺญตโร ภิกฺขุ อจิรปกฺกนฺเต อายสฺมนฺเต สารีปุตฺเต ภควนฺตํ เอตทโวจ "อายสฺมา มํ ภนฺเต สารีปุตฺโต อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกนฺโตติ. อถ โข ภควา อญฺญตรํ ภิกฺขุ อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวํ ภิกฺขุ มม วจเนน สารีปุตฺตํ อามนฺเตหิ 'สตฺถา ตํ อาวุโส สารีปุตฺต อามนฺเตตีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ "สตฺถา ตํ อาวุโส สารีปุตฺต อามนฺเตตีติ. "เอวมาวุโสติ. โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ตสฺส ภิกฺขุโน ปจฺจสฺโสสิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ มหาโมคฺคลฺลาโน อายสฺมา จ อานนฺโท อปาปุรณ์[๑] อาทาย วิหารํ อาหิณฺฑนฺติ[๑] "อภิกฺขมถายสฺมนฺโต, อภิกฺขมถายสฺมนฺโต,[๒] อิทานายสฺมา สารีปุตฺโต ภควโต สมฺมุขา สีหนาทํ นทิสฺสตีติ.

[๑-๑] สี.,อิ. อวาปุรณ์ อาทาย วิหาเรน วิหารํ อนฺวาหิณฺฑนฺติ ฉ.,เท. อวาปุรณ์ อาทาย วิหาเร อาหิณฺฑนฺติ　[๒] ฉ.,เท. อภิกฺกมถายสฺมนฺโต

อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ “อิธ เต สารีปุตฺต อญฺญตโร สพฺรหฺมจารี ขียธมฺมํ[๑] อาปนฺโน ‘อายสฺมา มํ ภนฺเต สารีปุตฺโต อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกนฺโตติ. “ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. เสยฺยถาปิ ภนฺเต ปฐวิยํ สุจิมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, อสุจิมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, คูถคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, มุตฺตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, เขฬคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, ปุพฺพคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ, โลหิตคตมฺปิ นิกฺขิปนฺติ. น จ เตน ปฐวี อฏฺฏิยติ วา หรายติ วา ชิคุจฺฉติ วา; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต ปฐวีสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๑)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต อาปสฺมึ สุจิมฺปิ โธวนฺติ, อสุจิมฺปิ โธวนฺติ, คูถคตมฺปิ, มุตฺตคตมฺปิ, เขฬคตมฺปิ, ปุพฺพคตมฺปิ, โลหิตคตมฺปิ โธวนฺติ. น จ เตน อาโป อฏฺฏิยติ วา หรายติ วา ชิคุจฺฉติ วา; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อาโปสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๒)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต เตโช สุจิมฺปิ ฑหติ, อสุจิมฺปิ ฑหติ, คูถคตมฺปิ, มุตฺตคตมฺปิ, เขฬคตมฺปิ ปุพฺพคตมฺปิ, โลหิตคตมฺปิ

---

[๑] ฉ.,เท. ขียนธมฺมํ

ฑหติ. น จ เตน เตโช อฏฺฏิยติ วา หรายติ วา ชิคุจฺฉติ วา; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต เตโชสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อณฺฌตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๓)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต วาโย สุจิมฺปิ อุปวายติ, อสุจิมฺปิ อุปวายติ, คูถคตมฺปิ, มุตฺตคตมฺปิ, เขฬคตมฺปิ, ปุพฺพคตมฺปิ, โลหิตคตมฺปิ อุปวายติ. น จ เตน วาโย อฏฺฏิยติ วา หรายติ วา ชิคุจฺฉติ วา; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต วาโยสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อณฺฌตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๔)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต รโชหรณํ สุจิมฺปิ ปุณฺฉติ, อสุจิมฺปิ ปุณฺฉติ, คูถคตมฺปิ, มุตฺตคตมฺปิ, เขฬคตมฺปิ, ปุพฺพคตมฺปิ, โลหิตคตมฺปิ ปุณฺฉติ. น จ เตน รโชหรณํ อฏฺฏิยติ วา หรายติ วา ชิคุจฺฉติ วา; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต รโชหรณสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อณฺฌตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๕)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต จณฺฑาลกุมารโก วา จณฺฑาลกุมาริกา วา กโพฬปิหตฺโถ นนฺติกวาสี[๑] คามํ วา นิคมํ วา ปวิสนฺโต นีจจิตฺตเมว อุปฏฺฐเปตฺวา ปวิสติ; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต จณฺฑาลกุมารกสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน

---

[๑] ฉ.,เท. นนฺตกวาสี

อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๖)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต อุสโภ ฉินฺนวิสาโณ สุรโต สุทนฺโต สุสิกฺขิโต[๑] รถิยาย รถิยํ สิงฺฆาฏเกน สิงฺฆาฏกํ อนฺวาหิณฺฑนฺโต น กิญฺจิ หึสติ ปาเทน วา วิสาเณน วา; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อุสภฉินฺนวิสาณสเมน เจตสา วิหรามิ วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๗)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต อิตฺถี วา ปุริโส วา ทหโร วา ยุวา มณฺฑนกชาติโก [๒] อหิกุณเปน วา กุกฺกุรกุณเปน วา [๓] กณฺเฐ อาลคฺเคน[๔] อฏฺฏิเยยฺย หราเยยฺย ชิคุจฺเฉยฺย; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อิมินา ปูติกาเยน อฏฺฏิยามิ หรายามิ ชิคุจฺฉามิ. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺย. (๘)

เสยฺยถาปิ ภนฺเต ปุริโส เมทกถาลิกํ ปริหเรยฺย ฉิทฺทาวฉิทฺทํ อุคฺฆรนฺตํ ปคฺฆรนฺตํ; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อิมํ กายํ ปริหรามิ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ อุคฺฆรนฺตํ ปคฺฆรนฺตํ. ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรํ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกํ ปกฺกเมยฺยาติ. (๙)

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สุวินีโต
[๒] ฉ.,เท.,อิ. สีสนฺหาโต
[๓] ฉ.,เท.,อิ. มนุสฺสกุณเปน วา
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อาสตฺเตน

อถ โข โส ภิกฺขุ อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจคมา ยถาพาลํ ยถามูฬฺหํ ยถาอกุสลํ, โย อหํ อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อสตา ตุจฺฉา มุสา อภูเตน อพฺภาจิกฺขึ. ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏิคฺคณฺหาตุ อายตึ สංวรายาติ.

"ตคฺฆ ตं[๑] ภิกฺขุ อจฺจโย อจฺจคมา ยถาพาลํ ยถามูฬฺหํ ยถาอกุสลํ, โย ตฺวं สารีปุตฺตํ อสตา ตุจฺฉา มุสา อภูเตน อพฺภาจิกฺขิ. ยโต จ โข ตฺวं ภิกฺขุ อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรสิ, ตนฺตं[๒] มยं[๓] ปฏิคฺคณฺหาม. วุฑฺฒิ เหสา ภิกฺขุ อริยสฺส วินเย โย อจฺจยं อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ, อายตึ สංวรं อาปชฺชตีติ.

อถ โข ภควา อายสฺมนฺตं สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ "ขม สารีปุตฺต อิมสฺส โมฆปุริสสฺส, ปุรา ตสฺส ตตฺเถว สตฺตธา มุทฺธา ผลตีติ. "ขมามหํ ภนฺเต ตสฺส อายสฺมโต, สเจ มं โส อายสฺมา เอวมาห 'ขมตุ จ เม โส อายสฺมาติ. ปจฺจมํ.

๒. สอุปาทิเสสสุตฺตํ

(๑๒) เอกं สมยं ภควา สาวตฺถิยं วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อถ โข อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส เอตทโหสิ "อติปฺปโค โข

---

[๑] สี.,อิ. ตฺวं　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. ตํ เต

[๓] ฉ. มยา

ตาว สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตุ, ยนฺนูนาหํ, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธึ สมฺโมทิ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ.

เตน โข ปน สมเยน เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ “โย หิ โกจิ อาวุโส สอุปาทิเสโส กาลํ กโรติ, สพฺโพ โส อปริมุตฺโต นิรยา, อปริมุตฺโต ติรจฺฉานโยนิยา, อปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, อปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตาติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ภาสิตํ เนว อภินนฺทิ นปฺปฏิกฺโกสิ; อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ “ภควโต สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามีติ. อถ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ

“อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาย ปาวิสึ. ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอตทโหสิ ‘อติปฺปโค โข ตาว สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย จริตุ, ยนฺนูนาหํ, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกเมยฺยนฺติ. อถ โขหํ ภนฺเต, เยน อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม, เตนุปสงฺกมึ; อุปสงฺกมิตฺวา เตหิ อญฺญติตฺถิเยหิ ปริพฺพาชเกหิ

สทฺธึ สมฺโมทึ, สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึ. เตน โข ปน สมเยน เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ 'โย หิ โกจิ อาวุโส สอุปาทิเสโส กาลํ กโรติ, สพฺโพ โส อปริมุตฺโต นิรยา, อปริมุตฺโต ติรจฺฉานโยนิยา, อปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, อปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตาติ. อถ โขหํ ภนฺเต เตสํ อญฺญติตฺถิยานํ ปริพฺพาชกานํ ภาสิตํ เนว อภินนฺทึ นปฺปฏิกฺโกสึ, อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามึ 'ภควโต สนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสามีติ.

'เกจิ[๑] สารีปุตฺต อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา พาลา อพฺยตฺตา, เกจิ[๑] สอุปาทิเสสํ วา 'สอุปาทิเสโสติ ชานิสฺสนฺติ, อนุปาทิเสสํ วา 'อนุปาทิเสโสติ ชานิสฺสนฺติ.

นวยิเม สารีปุตฺต ปุคฺคลา สอุปาทิเสสา กาลํ กุรุมานา ปริมุตฺตา นิรยา, ปริมุตฺตา ติรจฺฉานโยนิยา, ปริมุตฺตา ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺตา อปายทุคฺคติวินิปาตา. กตเม นว. อิธ สารีปุตฺต เอกจฺโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปูรีการี[๒] โหติ, สมาธิสฺมึ ปริปูรีการี, ปญฺญาย มตฺตโส การี. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา อนฺตราปรินิพฺพายี โหติ. อยํ สารีปุตฺต ปฐโม ปุคฺคโล สอุปาทิเสโส กาลํ กุรุมาโน ปริมุตฺโต นิรยา, ปริมุตฺโต ติรจฺฉานโยนิยา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตา. (๑)

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปูรีการี โหติ สมาธิสฺมึ ปริปูรีการี, ปญฺญาย มตฺตโส การี. โส ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา อุปหจฺจปรินิพฺพายี โหติ

---

[๑] ฉ.,เท. เก จ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปริปูรการี, เอวมุปริปิ.

ฯเปฯ อสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ สสงฺขารปรินิพฺพายี โหติ ฯเปฯ อุทฺธ๎โสโต โหติ อกนิฏฺฐคามี. อยํ สารีปุตฺต ปญฺจโม ปุคฺคโล สอุปาทิเสโส กาลํ กุรุมาโน ปริมุตฺโต นิรยา, ปริมุตฺโต ติรจฺฉานโยนิยา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตา. (๒ - ๕)

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปูรีการี โหติ, สมาธิสฺมึ มตฺตโส การี, ปญฺญาย มตฺตโส การี. โส ติณฺณํ สโยชนานํ ปริกฺขยา ราคโทสโมหานํ ตนุตฺตา สกทาคามี โหติ, สกิเทว อิมํ โลกํ อาคนฺตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ. อยํ สารีปุตฺต ฉฏฺโฐ ปุคฺคโล สอุปาทิเสโส กาลํ กุรุมาโน ปริมุตฺโต นิรยา ฯเปฯ ปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตา. (๖)

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปูรีการี โหติ, สมาธิสฺมึ มตฺตโส การี, ปญฺญาย มตฺตโส การี, โส ติณฺณํ สโยชนานํ ปริกฺขยา เอกพีชี โหติ, เอกเมว มานุสกํ ภวํ นิพฺพตฺเตตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ. อยํ สารีปุตฺต สตฺตโม ปุคฺคโล สอุปาทิเสโส กาลํ กุรุมาโน ปริมุตฺโต นิรยา ฯเปฯ ปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตา. (๗)

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปูรีการี โหติ, สมาธิสฺมึ มตฺตโส การี. ปญฺญาย มตฺตโส การี. โส ติณฺณํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โกลํโกโล โหติ, เทฺว วา ตีณิ วา กุลานิ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ. อยํ สารีปุตฺต อฏฺฐโม ปุคฺคโล สอุปาทิเสโส กาลํ กุรุมาโน ปริมุตฺโต นิรยา ฯเปฯ ปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตา. (๘)

ปุน จปรํ สารีปุตฺต อิเธกจฺโจ ปุคฺคโล สีเลสุ ปริปูรการี โหติ, สมาธิสฺมึ มตฺตโส การี, ปญฺญาย มตฺตโส การี. โส ติณฺณํ สโยชนานํ ปริกฺขยา สตฺตกฺขตฺตุปรโม โหติ, สตฺตกฺขตฺตุปรมํ เทเว จ มนุสฺเส จ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ, อยํ สารีปุตฺต นวโม ปุคฺคโล สอุปาทิเสโส กาลํ กุรุมาโน ปริมุตฺโต นิรยา, ปริมุตฺโต ติรจฺฉานโยนิยา, ปริมุตฺโต ปิตฺติวิสยา ปริมุตฺโต อปายทุคฺคติวินิปาตา. (๙)

เกจิ สารีปุตฺต อญฺญติตฺถิยา ปริพฺพาชกา พาลา อพฺยตฺตา. เกจิ สอุปาทิเสสํ วา 'สอุปาทิเสโสติ ชานิสฺสนฺติ, อนุปาทิเสสํ วา 'อนุปาทิเสโสติ ชานิสฺสนฺติ. อิเม โข สารีปุตฺต นว ปุคฺคลา สอุปาทิเสสา กาลํ กุรุมานา ปริมุตฺตา นิรยา, ปริมุตฺตา ติรจฺฉานโยนิยา, ปริมุตฺตา ปิตฺติวิสยา, ปริมุตฺตา อปายทุคฺคติวินิปาตา. น ตาวายํ สารีปุตฺต ธมฺมปริยาโย ปฏิภาสิ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ. ตํ กิสฺส เหตุ. มายิมํ ธมฺมปริยายํ สุตฺวา ปมาทํ อาหรึสูติ. อปิ จ มยา โย[๑] ปญฺหาภิปฺปาเยน ภาสิโตติ ทุติยํ.

๓. โกฏฺฐิตสุตฺตํ [๒]

[๑๓] อถ โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโต,[๓] เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา สารีปุตฺเตน สทฺธึ สมฺโมทิ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโต อายสฺมนฺตํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. สาริปุตฺโต ธมฺมปริยาโย　[๒] ฉ.,เท. โกฏฺฐิกสุตฺต
[๓] ฉ.,เท. มหาโกฏฺฐิโก, เอวมุปริปิ.

สารีปุตฺตํ เอตทโวจ: “กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ สมฺปรายเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ สมฺปรายเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ สุขเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ ทุกฺขเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ ทุกฺขเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ สุขเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ ปริปกฺกเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ อปริปกฺกเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ อปริปกฺกเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ ปริปกฺกเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ พหุเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ อปฺปเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

“กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ อปฺปเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ พหุเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

"กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ เวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ อเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

"กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ อเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ เวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ. โน หิทํ อาวุโส.

"กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ สมฺปรายเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน 'โน หิทํ อาวุโสติ วเทสิ. กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ สมฺปรายเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน 'โน หิทํ อาวุโสติ วเทสิ. กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ สุขเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ ทุกฺขเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน 'โน หิทํ อาวุโสติ วเทสิ. กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ ทุกฺขเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ สุขเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน 'โน หิทํ อาวุโสติ วเทสิ. กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ ปริปกฺกเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ อปริปกฺกเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน 'โน หิทํ อาวุโสติ วเทสิ. กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต "ยํ กมฺมํ อปริปกฺกเวทนียํ, ตํ เม กมฺมํ ปริปกฺกเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน 'โน หิทํ อาวุโสติ วเทสิ. กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต 'ยํ กมฺมํ พหุเวทนียํ, ตํ เม

กมฺมํ อปฺปเวทนียํ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยํ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโจ สมาโน ‘โน หิทำ อาวุโสติ วเทสิ. กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต ‘ยํ กมฺมํ อปฺปเวทนียํ, ตำ เม กมฺมำ พหุเวทนียำ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโจ สมาโน ‘โน หิทำ อาวุโสติ วเทสิ. กินฺนุ โข อาวุโส สารีปุตฺต ‘ยำ กมฺมำ เวทนียำ, ตำ เม กมฺมำ อเวทนียำ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโจ สมาโน ‘โน หิทำ อาวุโสติ[๑] วเทสิ. กึ ปนาวุโส สารีปุตฺต ‘ยำ กมฺมำ อเวทนียำ, ตำ เม กมฺมำ เวทนียำ โหตูติ เอตสฺส อตฺถาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสตีติ อิติ ปุฏฺโจ สมาโน ‘โน หิทำ อาวุโสติ วเทสิ. อถ กิมตฺถำ จรหาวุโส ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสตีติ.

“ยำ โขสฺส[๒] อาวุโส อญฺญาตำ อทิฏฺจำ อปฺปตฺตำ อสจฺฉิกตำ อนภิสเมตำ, ตสฺส ญาณาย ทสฺสนาย ปตฺติยา สจฺฉิกิริยาย อภิสมถาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสติ,[๓] [๔] ‘อิทำ ทุกฺขนฺติ โขสฺส อาวุโส, ‘อยำ ทุกฺขสมุทโยติ โขสฺส อาวุโส, ‘อยำ ทุกฺขนิโรโธติ โขสฺส อาวุโส, ‘อยำ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โขสฺส อาวุโส อญฺญาตำ อทิฏฺจำ อปฺปตฺตำ อสจฺฉิกตำ อนภิสเมตำ ตสฺส ญาณาย ทสฺสนาย ปตฺติยา สจฺฉิกิริยาย อภิสมถาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสติ, อิทำ โขสฺส อาวุโส อญฺญาตำ อทิฏฺจำ อปฺปตฺตำ อสจฺฉิกตำ อนภิสเมตำ ตสฺส ญาณาย ทสฺสนาย ปตฺติยา สจฺฉิกิริยาย อภิสมถาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสตีติ. ตติยำ.

---

[๑] สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. ขฺวสฺส, เอวมุปริปิ.

[๓] ฉ.,เท.,อิ. วุสฺสตีติ.

[๔] ฉ.,เท.,อิ. “กึ ปนสฺสาวุโส อญฺญาตำ อทิฏฺจำ อปฺปตฺตำ อสจฺฉิกตำ อนภิสเมตำ, ยสฺส ญาณาย ทสฺสนาย ปตฺติยา สจฺฉิกิริยาย อภิสมาย ภควติ พฺรหฺมจริยำ วุสฺสตีติ

๔. สมิทฺธิสุตฺตํ

[๑๔] อถ โข อายสฺมา สมิทฺธิ, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ สมิทฺธึ อายสฺมา สารีปุตฺโต เอตทโวจ “กิมารมฺมณา สมิทฺธิ ปุริสสฺส สงฺกปฺปวิตกฺกา อุปฺปชฺชนฺตีติ. “นามรูปารมฺมณา ภนฺเตติ. “เต ปน สมิทฺธิ กฺว นานตฺตํ คจฺฉนฺตีติ. “ธาตูสุ ภนฺเตติ. “เต ปน สมิทฺธิ กึสมุทยาติ. “ผสฺสสมุทยา ภนฺเตติ.

“เต ปน สมิทฺธิ กึสโมสรณาติ. เวทนาสโมสรณา ภนฺเตติ. “เต ปน สมิทฺธิ กึปมุขาติ. “สมาธิปฺปมุขา ภนฺเตติ.

“เต ปน สมิทฺธิ กึอาธิปเตยฺยาติ. “สตาธิปเตยฺยา ภนฺเตติ. “เต ปน สมิทฺธิ กึอุตฺตราติ. “ปญฺญุตฺตรา ภนฺเตติ. “เต ปน สมิทฺธิ กึสาราติ. “วิมุตฺติสารา ภนฺเตติ. “เต ปน สมิทฺธิ กึโอคธาติ. “อมโตคธา ภนฺเตติ.

“กิมารมฺมณา สมิทฺธิ ปุริสสฺส สงฺกปฺปวิตกฺกา อุปฺปชฺชนฺตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘นามรูปารมฺมณา ภนฺเตติ วเทสิ. ‘เต ปน สมิทฺธิ กฺว นานตฺตํ คจฺฉนฺตีติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘ธาตูสุ ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึสมุทยาติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ผสฺสสมุทยา ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึสโมสรณาติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘เวทนาสโมสรณา ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึปมุขาติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘สมาธิปฺปมุขา ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึอาธิปเตยฺยาติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘สตาธิปเตยฺยา

ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึอุตฺตราติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘ปญฺญุตฺตรา ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึสาราติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘วิมุตฺติสารา ภนฺเตติ วเทสิ, ‘เต ปน สมิทฺธิ กึโอคธาติ อิติ ปุฏฺโฐ สมาโน ‘อมโตคธา ภนฺเตติ วเทสิ, ‘สาธุ สาธุ สมิทฺธิ สาธุ โข ตฺวํ สมิทฺธิ ปญฺหํ[๑] ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชสิ เตน วา[๒] มา มญฺญีติ. จตุตฺถํ.

๕. คณฺฑสุตฺตํ

[๑๕] “เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คณฺโฑ อเนกวสฺสคณิโก, ตสฺสสฺสุ [๓] นว วณมุขานิ นว อเภทนมุขานิ, ตโต ยงฺกิญฺจิ ปคฺฆเรยฺย, อสุจิเยว ปคฺฆเรยฺย, ทุคฺคนฺธเยว ปคฺฆเรยฺย, เชคุจฺฉิยเยว ปคฺฆเรยฺย, ยงฺกิญฺจิ ปสเวยฺย, อสุจิเยว ปสเวยฺย, ทุคฺคนฺธเยว ปสเวยฺย, เชคุจฺฉิยเยว ปสเวยฺย.

‘คณฺโฑติ โข ภิกฺขเว อิมสฺเสตํ จาตุมฺมหาภูติกสฺส กายสฺส อธิวจนํ มาตาเปตฺติกสมฺภวสฺส โอทนกุมฺมาสูปจยสฺส อนิจฺจุจฺฉาทน-ปริมทฺทนเภทนวิทฺธํสนธมฺมสฺส. ตสฺส[๔] นว วณมุขานิ นว อเภทนมุขานิ. ตโต ยงฺกิญฺจิ ปคฺฆรติ, อสุจิเยว ปคฺฆรติ, ทุคฺคนฺธเยว ปคฺฆรติ, เชคุจฺฉิยเยว ปคฺฆรติ, ยงฺกิญฺจิ ปสวติ, อสุจิเยว ปสวติ, ทุคฺคนฺธเยว ปสวติ, เชคุจฺฉิยเยว ปสวติ, ตสฺมาติห ภิกฺขเว อิมสฺมึ กาเย นิพฺพินฺทถาติ. ปญฺจมํ.

---

[๑] ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] ฉ.,เท.,อิ. จ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. คณฺฑสฺส
[๔] ฉ.,เท. ตสฺสสฺสุ คณฺฑสฺส

๖. สญฺญาสุตฺตํ

[๑๖] "นวยิมา ภิกฺขเว สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานา. กตมา นว.

อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา,[๑] สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา, อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา.

อิมา โข ภิกฺขเว นว สญฺญา ภาวิตา พหุลีกตา มหปฺผลา โหนฺติ มหานิสํสา อมโตคธา อมตปริโยสานาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. กุลสุตฺตํ

[๑๗] "นวหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา นาลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา นาลํ นิสีทิตุํ. กตเมหิ นวหิ. น มนาเปน ปจฺจุฏฺเฐนฺติ, น มนาเปน อภิวาเทนฺติ, น มนาเปน อาสนํ เทนฺติ, สนฺตมสฺส ปริคูหนฺติ, พหุกมฺหิ โถกํ เทนฺติ, ปณีตมฺหิ ลูขํ เทนฺติ, อสกฺกจฺจํ เทนฺติ, โน สกฺกจฺจํ น อุปนิสีทนฺติ ธมฺมสฺสวนาย, ภาสิตมสฺส[๒] น รมิสฺสนฺติ.[๓] อิเมหิ โข ภิกฺขเว นวหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา นาลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา นาลํ นิสีทิตุํ.

นวหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตํ กุลํ อนุปคนฺตฺวา วา อลํ อุปคนฺตุํ, อุปคนฺตฺวา วา อลํ นิสีทิตุํ, กตเมหิ นวหิ. มนาเปน ปจฺจุฏฺเฐนฺติ, มนาเปน อภิวาเทนฺติ, มนาเปน อาสนํ

---

[๑] ฉ.,เท. ปฏิกูลสญฺญา　　[๒] อิ. ภาสิตสฺส, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. สุสฺสูสนฺติ อิ. รสียนฺติ, เอวมุปริปิ.

เทนฺติ, สนฺตมสฺส น ปริคูหนฺติ, พหุกมฺหิ พหุกำ เทนฺติ, ปณีตมฺหิ ปณีตำ เทนฺติ, สกฺกจฺจำ เทนฺติ โน อสกฺกจฺจำ, อุปนิสีทนฺติ ธมฺมสฺสวนาย, ภาสิตมสฺส รมิสฺสนฺติ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว นวหงฺเคหิ สมนฺนาคตำ กุลำ อนุปคนฺตฺวา วา อลำ อุปคนฺตุ๎ อุปคนฺตฺวา วา อลำ นิสีทิตุนติ. สตฺตมำ.

๘. นวงฺคุโปสถสุตฺตำ

[๑๘] “นวหงฺเคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขเว อุโปสโถ อุปวุตฺโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสำโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. กถำ อุปวุตฺโถ จ ภิกฺขเว นวหงฺเคหิ สมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสำโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโร. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ ‘ยาวชีวำ อรหนฺโต ปาณาติปาตำ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตฺถา ลชฺชี ทยาปนฺนา สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปิโน วิหรนฺติ, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสำ ปาณาติปาตำ ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต นิหิตทณฺโฑ นิหิตสตฺโถ ลชฺชี ทยาปนฺโน สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี วิหรามิ, อิมินาปงฺเคน อรหตำ อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ อิมินา ปฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ ฯเปฯ

“ยาวชีวำ อรหนฺโต อุจฺจาสยนมหาสยนำ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรตา นีจเสยฺยำ กปฺเปนฺติ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อหมฺปชฺช อิมญฺจ รตฺตึ อิมญฺจ ทิวสำ อุจฺจาสยนมหาสยนำ ปหาย อุจฺจาสยนมหาสยนา ปฏิวิรโต นีจเสยฺยำ กปฺเปมิ มญฺจเก วา ติณสนฺถรเก วา, อิมินาปงฺเคน อรหตำ

อนุกโรมิ, อุโปสโถ จ เม อุปวุตฺโถ ภวิสฺสตีติ อิมินา อฏฺฐเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

[๑] เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ผริตฺวา วิหรติ, ตถา ทุติยํ. ตถา ตติยํ. ตถา จตุตฺถํ. อิติ อุทฺธมโธ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา วิปุเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺเฌน ผริตฺวา วิหรติ, อิติ[๒] อิมินา นวเมน องฺเคน สมนฺนาคโต โหติ.

เอวญฺจ[๓] อุปวุตฺโถ โข ภิกฺขเว นวงฺคสมนฺนาคโต อุโปสโถ มหปฺผโล โหติ มหานิสโส มหาชุติโก มหาวิปฺผาโรติ. อฏฺฐมํ.

๙. เทวตาสุตฺตํ

[๑๙] "อิมญฺจ ภิกฺขเว รตฺตึ สมฺพหุลา เทวตา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ, เอกมนฺตं จิตา โข ภิกฺขเว ตา เทวตา มํ เอตทโวจุ 'อุปสงฺกมึสุ โน ภนฺเต ปุพฺเพ มนุสฺสภูตานํ ปพฺพชิตา อคารานิ. ตา[๔] มยं ภนฺเต ปจฺจุฏฺฐิมฺห, โน จ โข อภิวาทิมฺห, ตา มยं ภนฺเต อปริปุณฺณกมฺมนฺตา วิปฺปฏิสารินิโย ปจฺฉานุตาปินิโย หีนํ กายं อุปปนฺนา'ติ.

อปราปิ มํ ภิกฺขเว สมฺพหุลา เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ 'อุปสงฺกมึสุ โน ภนฺเต ปุพฺเพ มนุสฺสภูตานํ ปพฺพชิตา

---

[๑] อิ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] สฺยา.,ฉ.,เท. เต, เอวมุปริปิ.

อคารานิ, ตา มยํ ภนฺเต ปจฺจุฏฺฐิมฺห จ อภิวาทิมฺห จ,[๑] โน จ โข[๒] อาสนํ อทิมฺห.[๓] ตา มยํ ภนฺเต อปริปุณฺณกมฺมนฺตา วิปฺปฏิสารินิโย ปจฺฉานุตาปินิโย หีนํ กายํ อุปปนฺนาติ.

อปราปิ มํ ภิกฺขเว สมฺพหุลา เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ "อุปสงฺกมีสุ โน ภนฺเต ปุพฺเพ มนุสฺสภูตานํ ปพฺพชิตา อคารานิ. ตา มยํ ภนฺเต ปจฺจุฏฺฐิมฺห จ อภิวาทิมฺห จ อาสนญฺจ อทิมฺห, โน จ โข ยถาสตฺติ ยถาพลํ สํวิภชิมฺห ฯเปฯ ยถาสตฺติ ยถาพลํ สํวิภชิมฺห, โน จ โข อุปนิสีทิมฺห ธมฺมสฺสวนาย ฯเปฯ อุปนิสีทิมฺห ธมฺมสฺสวนาย, โน จ โข โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณิมฺห ฯเปฯ โอหิตโสตา ธมฺมํ สุณิมฺห, โน จ โข สุตฺวา ธมฺมํ ธารยิมฺห ฯเปฯ สุตฺวา จ ธมฺมํ ธารยิมฺห, โน จ โข ธตานํ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขิมฺห ฯเปฯ ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขิมฺห, โน จ โข อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปชฺชิมฺห. ตา มยํ ภนฺเต อปริปุณฺณกมฺมนฺตา วิปฺปฏิสารินิโย ปจฺฉานุตาปินิโย หีนํ กายํ อุปปนฺนาติ.

อปราปิ มํ ภิกฺขเว สมฺพหุลา เทวตา อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ "อุปสงฺกมีสุ โน ภนฺเต ปุพฺเพ มนุสฺสภูตานํ ปพฺพชิตา อคารานิ, ตา มยํ ภนฺเต ปจฺจุฏฺฐิมฺห จ อภิวาทิมฺห จ อาสนญฺจ อทิมฺห, ยถาสตฺติ ยถาพลํ สํวิภชิมฺห, อุปนิสีทิมฺห จ ธมฺมสฺสวนาย โอหิตโสตา จ ธมฺมํ สุณิมฺห, สุตฺวา ธมฺมํ ธารยิมฺห, ธตานญฺจ ธมฺมานํ อตฺถํ อุปปริกฺขิมฺห, อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปชฺชิมฺห. ตา มยํ ภนฺเต ปริปุณฺณกมฺมนฺตา

---

[๑] ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. เตสํ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อทมฺห, เอวมุปริปิ.

อวิปฺปฏิสารินิโย อปจฺฉานุตาปินิโย ปณีตํ กายํ อุปปนฺนาติ. เอตานิ ภิกฺขเว รุกฺขมูลานิ เอตานิ สุญฺญาคารานิ, ฌายถ ภิกฺขเว มา ปมาทถ, มา ปจฺฉา วิปฺปฏิสาริโน อหุวตฺถ เสยฺยถาปิ ตา ปุริมิกา เทวตาติ. นวมํ.

๑๐. เวลามสุตฺตํ

[๒๐] เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ

"อปิ นุ เต คหปติ กุเล ทานํ ทิยฺยตีติ. "ทิยฺยติ เม ภนฺเต กุเล ทานํ, ตญฺจ โข ลูขํ กาณาชกํ พิลงฺคทุติยนฺติ. "ลูขํ วาปิ[๑] คหปติ ทานํ เทติ ปณีตํ วา, ตญฺจ อสกฺกจฺจํ เทติ, อปจิตฺตี[๒] กตฺวา เทติ, อสหตฺถา เทติ, อปวิทฺธํ เทติ, อนาคมนทิฏฺฐิโก เทติ, ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, น อุพฺพาราย ภตฺตโภคาย จิตฺตํ นมติ, น อุพฺพาราย วตฺถโภคาย จิตฺตํ นมติ, น อุพฺพาราย ยานโภคาย จิตฺตํ นมติ, น อุพฺพาเรสุ ปญฺจสุ กามคุเณสุ โภคาย จิตฺตํ นมติ. เยปิสฺส เต โหนฺติ 'ปุตฺตาติ วา 'ทาราติ วา 'ทาสาติ วา 'เปสฺสาติ วา 'กมฺมกราติ วา. เตปิ น สุสฺสูสนฺติ น โสตํ โอทหนฺติ น อญฺญา จิตฺตํ อุปฏฺฐเปนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวญฺเจตํ[๓] คหปติ โหติ อสกฺกจฺจกตานํ กมฺมานํ วิปาโก

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เจปิ, เอวมุปริปิ.　　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อจิตฺตีกตฺวา

[๓] ฉ.,เท.,อิ. เอวํ เหตํ

ลูขํ วาปิ คหปติ ทานํ เทติ ปณีตํ วา, ตญฺจ สกฺกจฺจํ เทติ, ปจิตฺตึ กตฺวา เทติ, สหตฺถา เทติ, อนปวิทฺธํ เทติ, อาคมนทิฏฺฐิโก เทติ. ยตฺถ ยตฺถ ตสฺส ตสฺส ทานสฺส วิปาโก นิพฺพตฺตติ, อุพฺพาราย ภตฺตโภคาย จิตฺตํ นมติ, อุพฺพาราย วตฺถโภคาย จิตฺตํ นมติ, อุพฺพาราย ยานโภคาย จิตฺตํ นมติ, อุพฺพาเรสุ ปญฺจสุ กามคุเณสุ โภคาย จิตฺตํ นมติ. เยปิสฺส เต โหนฺติ 'ปุตฺตาติ วา 'ทาราติ วา 'ทาสาติ วา 'เปสฺสาติ วา 'กมฺมกราติ วา. เตปิ สุสฺสูสนฺติ โสตํ โอทหนฺติ อญฺญา จิตฺตํ อุปฏฺฐหนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. เอวญฺเจตํ คหปติ โหติ สกฺกจฺจกตานํ กมฺมานํ วิปาโก.

ภูตปุพฺพํ คหปติ เวลาโม นาม พฺราหฺมโณ อโหสิ. โส เอวรูปึ ทานํ อทาสิ มหาทานํ: จตุราสีติ สุวณฺณปาฏิสหสฺสานิ อทาสิ รูปิยปูรานิ, จตุราสีติ รูปิยปาฏิสหสฺสานิ อทาสิ สุวณฺณปูรานิ, จตุราสีติ กํสปาฏิสหสฺสานิ อทาสิ หิรญฺญปูรานิ, จตุราสีติ หตฺถิสหสฺสานิ อทาสิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณทฺธชานิ เหมชาลปฏิจฺฉนฺนานิ,[๑] จตุราสีติ รถสหสฺสานิ อทาสิ สีหจมฺมปริวารานิ พฺยคฺฆจมฺมปริวารานิ ทีปิจมฺมปริวารานิ ปณฺฑุกมฺพลปริวารานิ โสวณฺณาลงฺการานิ โสวณฺณทฺธชานิ เหมชาลปฏิจฺฉนฺนานิ, จตุราสีติ เธนุสหสฺสานิ อทาสิ ทุกูลสณฺฐนานิ[๒] กํสูปธารณานิ, จตุราสีติ กญฺญาสหสฺสานิ อทาสิ อามุตฺตมณิกุณฺฑลาโย, จตุราสีติ ปลลงฺกสหสฺสานิ อทาสิ โคนกตฺถตานิ ปฏิกตฺถตานิ ปฏลิกตฺถตานิ กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณานิ สอุตฺตรจฺฉทานิ อุภโตโลหิตกูปธานานิ, จตุราสีติ วตฺถโกฏิสหสฺสานิ อทาสิ โขมสุขุมานํ โกเสยฺยสุขุมานํ กปฺปาสิกสุขุมานํ, โก ปน วาโท อนฺนสฺส ปานสฺส ขชฺชสฺส โภชนสฺส เลปนสฺส เสยฺยสฺส, นชฺโช มญฺเญ วิสนฺทนฺติ.[๓]

---

[๑] สี.,อิ. เหมชาลสญฺฉนฺนานิ [๒] ฉ.,เท. ทุกูลสนฺธนานิ อิ. ทุกูลสนฺถนานิ
[๓] ฉ.,เท. วิสฺสนฺทนฺติ

สิยา โข ปน เต คหปติ เอวมสฺส 'อญฺโญ นูน เตน สมเยน เวลาโม พฺราหฺมโณ อโหสิ, โส ตํ ทานํ อทาสิ มหาทานนฺติ. น โข ปเนตํ คหปติ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ. อหํ เตน สมเยน เวลาโม พฺราหฺมโณ อโหสึ, อหํ ตํ ทานํ อทาสึ มหาทานํ. ตสฺมึ โข ปน คหปติ ทาเน น โกจิ ทกฺขิเณยฺโย อโหสิ, น ตํ โกจิ ทกฺขิณํ วิโสเธติ.

ยํ คหปติ เวลาโม พฺราหฺมโณ ทานํ อทาสิ มหาทานํ, โย เจกํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนํ โภเชยฺย, อิทํ ตโต มหปฺผลตรํ.

โย จ สตํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนานํ โภเชยฺย, โย เจกํ สกทาคามึ โภเชยฺย ฯเปฯ โย จ สตํ สกทาคามีนํ โภเชยฺย, โย เจกํ อนาคามึ โภเชยฺย ฯเปฯ โย จ สตํ อนาคามีนํ โภเชยฺย, โย เจกํ อรหนฺตํ โภเชยฺย ฯเปฯ โย จ สตํ อรหนฺตานํ โภเชยฺย, โย เจกํ ปจฺเจกพุทฺธํ โภเชยฺย ฯเปฯ โย จ สตํ ปจฺเจกพุทฺธานํ โภเชยฺย, โย จ ตถาคตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ โภเชยฺย ฯเปฯ โย จ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ โภเชยฺย ฯเปฯ โย จ จาตุทฺทิสํ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส วิหารํ การาเปยฺย ฯเปฯ โย จ ปสนฺนจิตฺโต พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คจฺเฉยฺย ฯเปฯ โย จ ปสนฺนจิตฺโต สิกฺขาปทานิ สมาทิเยยฺย ปาณาติปาตา เวรมณึ, อทินฺนาทานา เวรมณึ,[๑] กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณึ, มุสาวาทา เวรมณึ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณึ, โย จ อนฺตมโส คทฺทูหนมตฺตมฺปิ[๒] เมตฺตจิตฺตํ ภาเวยฺย, อิทํ ตโต มหปฺผลตรํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. เวรมณึ, เอวมุปริปิ. [๒] สี. คนฺธูหนมตฺตมฺปิ, เอวมุปริปิ. ฉ.,เท. คนฺโธหนมตฺตมฺปิ

ยญฺจ คหปติ เวลาโม พฺราหฺมโณ ทานํ อทาสิ มหาทานํ, โย เจกํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนํ โภเชยฺย, โย จ สตํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนานํ โภเชยฺย, โย เจกํ สกทาคามึ โภเชยฺย, โย จ สตํ สกทาคามีนํ โภเชยฺย, โย เจกํ อนาคามึ โภเชยฺย, โย จ สตํ อนาคามีนํ โภเชยฺย, โย เจกํ อรหนฺตํ โภเชยฺย, โย จ สตํ อรหนฺตานํ โภเชยฺย, โย เจกํ ปจฺเจกพุทฺธํ โภเชยฺย, โย จ สตํ ปจฺเจกพุทฺธานํ โภเชยฺย, โย จ ตถาคตํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ โภเชยฺย, โย จ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ โภเชยฺย, โย จ จาตุทฺทิสํ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส วิหารํ การาเปยฺย, โย จ ปสนฺนจิตฺโต พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คจฺเฉยฺย, โย จ ปสนฺนจิตฺโต สิกฺขาปทานิ สมาทิเยยฺย ปาณาติปาตา เวรมณึ ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณึ, โย จ อนฺตมโส คทฺทูหนมตฺตมฺปิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวยฺย, โย จ อจฺฉราสงฺฆาตมตฺตมฺปิ อนิจฺจสญฺญํ ภาเวยฺย, อิทํ ตโต มหปฺผลตรนฺติ. ทสมํ.

ทุติโย สีหนาทวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

นาโท[๑] สอุปาทิเสโส จ โกฏฺฐิเตน[๒] สมิทฺธินา
คณฺฑสญฺญา กุเล เมตฺตา[๓] เทวตา เวลาเมน จาติ.

---

[๑] สฺยา.,อิ. วุตฺโถ
[๒] ฉ.,เท. โกฏฺฐิเกน
[๓] สฺยา. กุเล สตฺตา อิ. กุเล เมตฺตา

๓. สตฺตาวาสวคฺโค

๑. ติฐานสุตฺตํ

[๒๑] "ตีหิ ภิกฺขเว ฐาเนหิ อุตฺตรกุรุกา มนุสฺสา เทเว จ ตาวตึเส อธิคฺคณฺหนฺติ ชมฺพุทีปเก จ มนุสฺเส. กตเมหิ ตีหิ. อมมา, อปริคฺคหา, นิยตายุกา, วิเสสภุโน.[๑] อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐาเนหิ อุตฺตรกุรุกา มนุสฺสา เทเว จ ตาวตึเส อธิคฺคณฺหนฺติ ชมฺพุทีปเก จ มนุสฺเส.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐาเนหิ เทวา ตาวตึสา อุตฺตรกุรุเก จ มนุสฺเส อธิคฺคณฺหนฺติ ชมฺพุทีปเก จ มนุสฺเส. กตเมหิ ตีหิ. ทิพฺเพน อายุนา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐาเนหิ เทวา ตาวตึสา อุตฺตรกุรุเก จ มนุสฺเส อธิคฺคณฺหนฺติ ชมฺพุทีปเก จ มนุสฺเส.

ตีหิ ภิกฺขเว ฐาเนหิ ชมฺพุทีปกา มนุสฺสา อุตฺตรกุรุเก จ มนุสฺเส อธิคฺคณฺหนฺติ เทเว จ ตาวตึเส. กตเมหิ ตีหิ. สูรา สติมนฺโต อิธ พฺรหฺมจริยวาโส. อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ฐาเนหิ ชมฺพุทีปกา มนุสฺสา อุตฺตรกุรุเก จ มนุสฺเส อธิคฺคณฺหนฺติ เทเว จ ตาวตึเสติ. ปฐมํ.

๒. อสฺสขฬุงฺกสุตฺตํ

[๒๒] "ตโย จ ภิกฺขเว อสฺสขฬุงฺเก เทเสสฺสามิ ตโย จ ปุริสขฬุงฺเก ตโย จ อสฺสสทิสฺเส ตโย จ ปุริสสทิสฺเส ตโย จ ภทฺเท อสฺสาชานิเย ตโย จ ภทฺเท ปุริสาชานิเย. ตํ สุณาถ.

---

[๑] ฉ.,เท. วิเสสคุณา

กตเม จ ภิกฺขเว ตโย อสฺสขพุงฺกา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน โหติ, นวณฺณสมฺปนฺโน น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน. อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ, น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน. อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ อสฺสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อสฺสขพุงฺกา.

กตเม จ ภิกฺขเว ตโย ปุริสขพุงฺกา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุริสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน โหติ, นวณฺณสมฺปนฺโน อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน. อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุริสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ, วณฺณสมฺปนฺโน จ, น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน. อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุริสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุริสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน โหติ, น วณฺณสมฺปนฺโน น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน. อิธ ปน[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ 'อิทำ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตำ ปชานาติ, 'อยำ ทุกฺขสมุทโยติ ยถาภูตำ ปชานาติ, 'อยำ ทุกฺขนิโรโธติ ยถาภูตำ ปชานาติ, 'อยำ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตำ ปชานาติ. อิทมสฺส ชวสฺมึ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปญฺหำ ปุฏฺโฐ สำสาเทติ, โน วิสฺสชฺเชติ. อิทมสฺส น วณฺณสฺมึ วทามิ. น โข ปน ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานำ. อิทมสฺส น อาโรหปริณาหสฺมึ วทามิ. เอวำ โข ภิกฺขเว ปุริสขพุงฺโก ชวสมฺปนฺโน โหติ น วณฺณสมฺปนฺโน น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุริสขฬุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ, น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ‘อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา’ติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อิทมสฺส ชวสฺมึ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปญฺหํ ปุฏฺโจ วิสฺสชฺเชติ, โน สํสาเทติ. อิทมสฺส วณฺณสฺมึ วทามิ. น โข ปน ลาภี โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อิทมสฺส น อาโรหปริณาหสฺมึ วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริสขฬุงฺโก ชวสมฺปนฺโน โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ, น อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุริสขฬุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ, อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ‘อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯเปฯ ‘อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ. อิทมสฺส ชวสฺมึ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปญฺหํ ปุฏฺโจ วิสฺสชฺเชติ, โน สํสาเทติ อิทมสฺส วณฺณสฺมึ วทามิ. ลาภี โข ปน โหติ จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อิทมสฺส อาโรหปริณาหสฺมึ วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริสขฬุงฺโก ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุริสขฬุงฺกา.

กตเม จ ภิกฺขเว ตโย อสฺสสทิสฺสา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ อสฺสสทิสฺโส ฯเปฯ ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อสฺสสทิสฺสา.

กตเม จ ภิกฺขเว ตโย ปุริสสทิสฺสา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปุริสสทิสฺโส ฯเปฯ ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ปุริสสทสฺโส ฯเปฯ ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ, ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. อิทมสฺส ชวสฺมึ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปญฺหํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชติ, โน สสาเทติ. อิทมสฺส วณฺณสฺมึ วทามิ. ลาภี โข ปน โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานํ. อิทมสฺส อาโรหปริณาหสฺมึ วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ปุริสสทสฺโส ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ปุริสสทสฺสา.

กตเม จ ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา อสฺสาชานิยา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ภทฺโท อสฺสาชานิโย ฯเปฯ ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา อสฺสาชานิยา.

กตเม จ ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา ปุริสาชานิยา. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ภทฺโท ปุริสาชานิโย ฯเปฯ ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ.

กถญฺจ ภิกฺขเว ภทฺโท ปุริสาชานิโย ฯเปฯ ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิธ ภิกฺขเว ภทฺโท ปุริสาชานิโย อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตึ ปญฺญาวิมุตฺตึ ทิฏเฐว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อิทมสฺส ชวสฺมึ วทามิ. อภิธมฺเม โข ปน อภิวินเย ปญฺหํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชติ, โน สสาเทติ. อิทมสฺส วณฺณสฺมึ วทามิ.

ลาภี โข ปน โหติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขารานํ. อิทมสฺส อาโรหปริณาหสฺมึ วทามิ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภทฺโท ปุริสาชานิโย ชวสมฺปนฺโน จ โหติ วณฺณสมฺปนฺโน จ อาโรหปริณาหสมฺปนฺโน จ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย ภทฺทา ปุริสาชานิยาติ. ทุติยํ.

๓. ตณฺหามูลกสุตฺตํ

[๒๓] "นว ภิกฺขเว ตณฺหามูลเก ธมฺเม เทเสสฺสามิ, ตํ สุณาถ ฯเปฯ กตเม ภิกฺขเว นว ตณฺหามูลกา ธมฺมา. ตณฺหํ ปฏิจฺจ ปริเยสนา, ปริเยสนํ ปฏิจฺจ ลาโภ, ลาภํ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโย, วินิจฺฉยํ ปฏิจฺจ ฉนฺทราโค, ฉนฺทราคํ ปฏิจฺจ อชฺโฌสานํ, อชฺโฌสานํ ปฏิจฺจ ปริคฺคโห, ปริคฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺฉริยํ, มจฺฉริยํ ปฏิจฺจ อารกฺโข, อารกฺขาธิกรณํ ทณฺฑาทานสตฺถาทานกลหวิคฺคหวิวาทา ตุวํตุวํเปสุญฺญมุสาวาทา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธมฺมา สมฺภวนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว นว ตณฺหามูลกา ธมฺมาติ. ตติยํ.

๔. สตฺตาวาสสุตฺตํ

[๒๔] "นวยิเม ภิกฺขเว สตฺตาวาสา. กตเม นว. สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา นานตฺตกายา นานตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา, เอกจฺเจ จ วินิปาติกา. อยํ ปฐโม สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา นานตฺตกายา เอกตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ เทวา พฺรหฺมกายิกา ปฐมาภินิพฺพตฺตา. อยํ ทุติโย สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา เอกตฺตกายา นานตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ เทวา อาภสฺสรา. อยํ ตติโย สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา เอกตฺตกายา เอกตฺตสญฺญิโน, เสยฺยถาปิ เทวา สุภกิณฺหา. อยํ จตุตฺโถ สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา อสญฺญิโน อปฺปฏิสํเวทิโน, เสยฺยถาปิ เทวา อสญฺญิสตฺตา. อยํ ปญฺจโม สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโส'ติ อากาสานญฺจายตนูปคา. อยํ ฉฏฺโฐ สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนูปคา. อยํ สตฺตโม สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนูปคา. อยํ อฏฺฐโม สตฺตาวาโส.

สนฺติ ภิกฺขเว สตฺตา สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนูปคา. อยํ นวโม สตฺตาวาโส. อิเม โข ภิกฺขเว นว สตฺตาวาสาติ. จตุตฺถํ.

๕. ปญฺญาสุตฺตํ

[๒๕] "ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กลฺลํ วจนาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.[๑]

กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ. 'วีตราคํ เม จิตฺตนฺติ ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'วีตโทสํ เม

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปชานามีติ, เอวมุปริปิ.

จิตฺตนฺติ ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'วีตโมหํ เม จิตฺตนฺติ ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อสราคธมฺมํ เม จิตฺตนฺติ ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อสโทสธมฺมํ เม จิตฺตนฺติ ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อสโมหธมฺมํ เม จิตฺตนฺติ ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อนาวตฺติธมฺมํ เม จิตฺตํ กามภวายาติ[๑] ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อนาวตฺติธมฺมํ เม จิตฺตํ รูปภวายาติ[๒] ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อนาวตฺติธมฺมํ เม จิตฺตํ อรูปภวายาติ[๓] ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ.

ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺญาย จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กลฺลํ วจนาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. ปญฺจมํ.

๖. สิลายูปสุตฺตํ

[๒๖] เอกํ สมยํ อายสฺมา จ สารีปุตฺโต อายสฺมา จ จนฺทิกาปุตฺโต ราชคเห วิหรนฺติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. ตตฺร โข อายสฺมา จนฺทิกาปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เทวทตฺโต อาวุโส ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมนฺตํ จนฺทิกาปุตฺตํ เอตทโวจ "น โข อาวุโส จนฺทิกาปุตฺต เทวทตฺโต ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ โหติ,

---

[๑] สฺยา. กามาราคายาติ　　[๒] สฺยา. รูปราคาติ
[๓] สฺยา. อรูปราคายาติ

ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. เอวญฺจ โข อาวุโส จนฺทิกาปุตฺต เทวทตฺโต ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา จนฺทิกาปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เทวทตฺโต อาวุโส ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมนฺตํ จนฺทิกาปุตฺตํ เอตทโวจ "น โข อาวุโส จนฺทิกาปุตฺต เทวทตฺโต ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. เอวญฺจ โข อาวุโส จนฺทิกาปุตฺต เทวทตฺโต ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา จนฺทิกาปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เทวทตฺโต อาวุโส ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

ตติยมฺปิ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อายสฺมนฺตํ จนฺทิกาปุตฺตํ เอตทโวจ "น โข อาวุโส จนฺทิกาปุตฺต เทวทตฺโต ภิกฺขูนํ เอวํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ. เอวญฺจ โข อาวุโส จนฺทิกาปุตฺต เทวทตฺโต ภิกฺขูนํ ธมฺมํ เทเสติ 'ยโต โข อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, ตสฺเสตํ ภิกฺขุโน กลฺลํ เวยฺยากรณาย 'ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ.

กถญฺจ อาวุโส ภิกฺขุโน เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ. 'วีตราคํ เม จิตฺตนฺติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'วีตโทสํ เม จิตฺตนฺติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'วีตโมหํ เม จิตฺตนฺติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อสราคธมฺมํ เม จิตฺตนฺติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อสโทสธมฺมํ เม จิตฺตนฺติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อสโมหธมฺมํ เม จิตฺตนฺติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อนาวตฺติธมฺมํ เม จิตฺตํ กามภวายาติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อนาวตฺติธมฺมํ เม จิตฺตํ รูปภวายาติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ, 'อนาวตฺติธมฺมํ เม จิตฺตํ อรูปภวายาติ เจตสา จิตฺตํ สุปริจิตํ โหติ. เอวํ สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺส โข อาวุโส ภิกฺขุโน ภุสา เจปิ จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ ฐิตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติ. ภุสา เจปิ โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา ฯเปฯ

มโนวิญฺเญยฺยา ธมฺมา มนสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ จิตฺตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติ.

เสยฺยถาปิ อาวุโส สิลายูโป โสพฺพกุกฺกุ ตสฺส[๑] อฏฺฐ กุกฺกู เหฏฺฐาเนมงฺคมา, อฏฺฐ กุกฺกู อุปริ เนมสฺส. อถ ปุรตฺถิมาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภุสา วาตวุฏฺฐิ, เนว นํ สงฺกมฺเปยฺย, น สมฺปกมฺเปยฺย, น สมฺปเวเธยฺย, อถ ปจฺฉิมาย ฯเปฯ อถ อุตฺตราย ฯเปฯ อถ ทกฺขิณาย เจปิ ทิสาย อาคจฺเฉยฺย ภุสา วาตวุฏฺฐิ, เนว นํ สงฺกมฺเปยฺย, น สมฺปกมฺเปยฺย, น สมฺปเวเธยฺย, ตํ กิสฺส เหตุ. คมฺภีรตฺตา อาวุโส เนมสฺส สุนิขาตตฺตา สิลายูปสฺส, เอวเมว โข อาวุโส เอวं[๒] สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน ภุสา เจปิ จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา จกฺขุสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ จิตฺตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสติ.

ภุสา เจปิ โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา ฯเปฯ มโนวิญฺเญยฺยา ธมฺมา มนสฺส อาปาถํ อาคจฺฉนฺติ, เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺติ, อมิสฺสีกตเมวสฺส จิตฺตํ โหติ จิตฺตํ อาเนญฺชปฺปตฺตํ, วยญฺจสฺสานุปสฺสตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. ปฐมเวรสุตฺตํ

[๒๗] อถ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. โสพฺพกุกฺกุโก, ตสฺสสฺสุ

[๒] ฉ.,เท. เอวํสทฺโท น ทิสฺสติ.

เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ภควา เอตทโวจ “ยโต โข คหปติ อริยสาวกสฺส ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ, จตูหิ จ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ, โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย ‘ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ.[๑]

กตมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ. ยํ คหปติ ปาณาติปาตี ปาณาติปาตปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสं ปฏิสํเวเทติ, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, น สมฺปรายิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, น เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสं ปฏิสํเวเทติ, ปาณาติปาตา ปฏิวิรตสฺส เอวํ ตं ภยं เวรं วูปสนฺตं โหติ.

ยं คหปติ อทินฺนาทายี ฯเปฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารี ฯเปฯ มุสาวาที ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี สุราเมรยมชฺช-ปมาทฏฺฐานปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสं ปฏิสํเวเทติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, น สมฺปรายิกมฺปิ ภยं เวรं ปสวติ, น เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสं ปฏิสํเวเทติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตสฺส เอวํ ตं ภยं เวรं วูปสนฺตं โหติ, อิมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ.

---

[๑] สฺยา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

กตเมหิ จตูหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ. อิธ คหปติ อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ 'อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ

ธมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ 'สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.

สงฺเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ 'สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.

อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อขณฺเฑหิ อจฺฉิทฺเทหิ อสพเลหิ อกมฺมาเสหิ ภุชิสฺเสหิ วิญฺญุปสตฺเถหิ อปรามฏฺเฐหิ สมาธิสํวตฺตนิเกหิ. อิเมหิ จตูหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ.

ยโต โข คหปติ อริยสาวกสฺส อิมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ, อิเมหิ จ จตูหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ. โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย 'ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปาย-ทุคฺคติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ. สตฺตมํ.

๘. ทุติยเวรสุตฺตํ

[๒๘] ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ, จตูหิ จ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ. โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย 'ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปายทุคฺคติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ.

กตมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ.

ยํ ภิกฺขเว ปาณาติปาตี ปาณาติปาตปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติ, ปาณาติปาตา ปฏิวิรโต ฯเปฯ เอวํ ตํ ภยํ เวรํ วูปสนฺตํ โหติ.

ยํ ภิกฺขเว อทินฺนาทายี ฯเปฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารี ฯเปฯ มุสาวาที ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐายี สุราเมรย-มชฺชปมาทฏฺฐานปจฺจยา ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติ, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรโต เนว ทิฏฺฐธมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ น สมฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, น เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวเทติ. สุราเมรย-มชฺชปมาทฏฺฐานา ปฏิวิรตสฺส เอวํ ตํ ภยํ เวรํ วูปสนฺตํ โหติ. อิมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ.

กตเมหิ จตูหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ. อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ

‘อิติปิ โส ภควา ฯเปฯ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ. ธมฺเม ฯเปฯ สงฺเฆ ฯเปฯ อริยกนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อขณฺเฑหิ อจฺฉิทฺเทหิ อสพเลหิ อกมฺมาเสหิ ภุชิสฺเสหิ วิญฺญูปสตฺเถหิ อปรามฏฺเฐหิ สมาธิสංวตฺตนิเกหิ. อิเมหิ จตูหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ.

ยโต โข ภิกฺขเว อริยสาวกสฺส อิมานิ ปญฺจ ภยานิ เวรานิ วูปสนฺตานิ โหนฺติ, อิเมหิ จ จตูหิ โสตาปตฺติยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ. โส อากงฺขมาโน อตฺตนาว อตฺตานํ พฺยากเรยฺย ‘ขีณนิรโยมฺหิ ขีณติรจฺฉานโยนิ ขีณปิตฺติวิสโย ขีณาปาย-ทุคฺคติวินิปาโต, โสตาปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตธมฺโม นิยโต สมฺโพธิปรายโนติ. อฏฺฐมं.

๙. อาฆาตวตฺถุสุตฺตं

[๒๙] “นวยิมานิ ภิกฺขเว อาฆาตวตฺถูนิ. กตมานิ นว. ‘อนตฺถं เม อจรีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘อนตฺถं เม จรตีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘อนตฺถं เม จริสฺสตีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถं อจรีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถं จรตีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถं จริสฺสตีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถं อจรีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถं จรตีติ อาฆาตं พนฺธติ, ‘อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถं จริสฺสตีติ อาฆาตं พนฺธติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว นว อาฆาตวตฺถูนีติ. นวมं.

๑๐. อาฆาตปฏิวินยสุตฺตํ

[๓๐] "นวยิเม ภิกฺขเว อาฆาตปฏิวินยา. กตเม นว. 'อนตฺถํ เม อจรีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'อนตฺถํ เม จรตีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'อนตฺถํ เม จริสฺสตีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ อจรีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ จรตีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'ปิยสฺส เม มนาปสฺส อนตฺถํ จริสฺสตีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ อจรีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ จรตีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ, 'อปฺปิยสฺส เม อมนาปสฺส อตฺถํ จริสฺสตีติ[๑] ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนติ. อิเม โข ภิกฺขเว นว อาฆาตปฏิวินยาติ. ทสมํ.

๑๑. อนุปุพฺพนิโรธสุตฺตํ

[๓๑] "นวยิเม ภิกฺขเว อนุปุพฺพนิโรธา. กตเม นว. ปฐมชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส อามิสสญฺญา[๒] นิรุทฺธา โหติ, ทุติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจารา นิรุทฺธา โหนฺติ, ตติยชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส ปีติ นิรุทฺธา โหติ, จตุตฺถชฺฌานํ สมาปนฺนสฺส อสฺสาสปสฺสาสา นิรุทฺธา โหนฺติ, อากาสานญฺจายตนํ สมาปนฺนสฺส รูปสญฺญา นิรุทฺธา โหติ, วิญฺญาณญฺจายตนํ สมาปนฺนสฺส อากาสานญฺจายตนสญฺญา นิรุทฺธา โหติ, อากิญฺจญฺญายตนํ สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. กามสญฺญา

นิรุทฺธา โหติ, เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมาปนฺนสฺส-อากิญฺจญฺญายตนสญฺญา นิรุทฺธา โหติ, สญฺญาเวทยิตนิโรธํ สมาปนฺนสฺส สญฺญา จ เวทนา จ นิรุทฺธา โหนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว นว อนุปุพฺพนิโรธาติ. เอกาทสมํ.

ตติโย สตฺตาวาสวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

ติฐานํ ขพฺพงฺโก[๑] ตณฺหา สตฺตปญฺญา[๒] สิลายูโป
เทฺว เวรา[๓] เทฺว อาฆาตานิ อนุปุพฺพนิโรเธน จาติ.

---

[๑] สฺยา. ฐานขพฺพงฺโก [๒] สฺยา. ววตฺถสญฺญา อิ. สตฺตสญฺญา
[๓] สฺยา. เถรา

๔. มหาวคฺโค

๑. อนุปุพฺพวิหารสุตฺตํ

[๓๒] "นวยิเม ภิกฺขเว อนุปุพฺพวิหารา. กตเม นว. ปฐมชฺฌานํ, ทุติยชฺฌานํ, ตติยชฺฌานํ, จตุตฺถชฺฌานํ, อากาสานญฺจายตนํ, วิญฺญาณญฺจายตนํ, อากิญฺจญฺญายตนํ, เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ, สญฺญาเวทยิตนิโรโธ. อิเม โข ภิกฺขเว นว อนุปุพฺพวิหาราติ. ปฐมํ.

๒. อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติสุตฺตํ

[๓๓] "นวยิมา ภิกฺขเว อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติโย เทเสสฺสามิ, ตํ สุณาถ ฯเปฯ กตมา จ ภิกฺขเว นว อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติโย. ยตฺถ กามา นิรุชฺฌนฺติ, เย จ กาเม นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, 'อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. 'กตฺถ กามา นิรุชฺฌนฺติ, เก จ กาเม นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺถ กามา นิรุชฺฌนฺติ, เต จ กาเม นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโฐ อมายาวี 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ วิตกฺกวิจารา นิรุชฺฌนฺติ, เย จ วิตกฺกวิจาเร นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, ‘อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. ‘กตฺถ วิตกฺกวิจารา นิรุชฺฌนฺติ, เก จ วิตกฺกวิจาเร นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อิธาวุโส ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอตฺถ วิตกฺกวิจารา นิรุชฺฌนฺติ เต จ วิตกฺกวิจาเร นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโฺ อมายาวี ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ ปีติ นิรุชฺฌติ, เย จ ปีตึ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, ‘อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. ‘กตฺถ ปีติ นิรุชฺฌติ, เก จ ปีตึ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อิธาวุโส ภิกฺขุ ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอตฺถ ปีติ นิรุชฺฌติ, เต จ ปีตึ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโฺ อมายาวี ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ อุเปกฺขาสุขํ นิรุชฺฌติ, เย จ อุเปกฺขาสุขํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, ‘อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. ‘กตฺถ อุเปกฺขาสุขํ นิรุชฺฌติ,

เก จ อุเปกฺขาสุขํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อิธาวุโส ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, เอตฺถ อุเปกฺขาสุขํ นิรุชฺฌติ, เต จ อุเปกฺขาสุขํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโจ อมายาวี 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ รูปสญฺญา นิรุชฺฌนฺติ, เย จ รูปสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, 'อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ, 'กตฺถ รูปสญฺญา นิรุชฺฌนฺติ, เก จ รูปสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อิธาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺถ รูปสญฺญา นิรุชฺฌนฺติ, เต จ รูปสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโจ อมายาวี 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ อากาสานญฺจายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เย จ อากาสานญฺจายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, 'อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. 'กตฺถ อากาสานญฺจายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เก จ

อากาสานญฺจายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อิธาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺถ อากาสานญฺจายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เต จ อากาสานญฺจายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโจ อมายาวี 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เย จ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, 'อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ติณฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. 'กตฺถ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เก จ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย 'อิธาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺถ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เต จ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโจ อมายาวี 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, 'สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เย จ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, 'อทฺธา

เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ตินฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ. ‘กตฺถ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เก จ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อิธาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺถ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เต จ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโจ อมายาวี ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย.

ยตฺถ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เย จ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, ‘อทฺธา เต อายสฺมนฺโต นิจฺฉาตา นิพฺพุตา ตินฺณา ปารคตา ตทงฺเคนาติ วทามิ, ‘กตฺถ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เก จ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺติ, อหเมตํ น ชานามิ, อหเมตํ น ปสฺสามีติ อิติ โย เอวํ วเทยฺย, โส เอวมสฺส วจนีโย ‘อิธาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺถ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญา นิรุชฺฌติ, เต จ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญํ นิโรเธตฺวา นิโรเธตฺวา วิหรนฺตีติ. อทฺธา ภิกฺขเว อสโจ อมายาวี ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺเทยฺย อนุโมเทยฺย, ‘สาธูติ ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา นมสฺสมาโน ปญฺชลิโก ปยิรุปาเสยฺย. อิมา โข ภิกฺขเว นว อนุปุพฺพวิหาร-สมาปตฺติโยติ. ทุติยํ.

๓. นิพฺพานสุขสุตฺตํ

[๓๔] เอกํ สมยํ อายสฺมา สารีปุตฺโต ราชคเห วิหรติ เวพฺภาเร กลนฺทกนิวาเป. ตตฺร โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ “สุขมิทํ อาวุโส นิพฺพานํ, สุขมิทํ อาวุโส นิพฺพานนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายี อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ “กึ ปเนตฺถ อาวุโส สารีปุตฺต สุขํ, ยเทตฺถ นตฺถิ เวทยิตนฺติ. “เอตเทว เขฺวตฺถ อาวุโส สุขํ, ยเทตฺถ นตฺถิ เวทยิตํ. ปญฺจิเม อาวุโส กามคุณา, กตเม ปญฺจ. จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา, โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา. อิเม โข อาวุโส ปญฺจ กามคุณา. ยํ โข อาวุโส อิเม ปญฺจ กามคุเณ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อิทํ วุจฺจตาวุโส กามสุขํ.

อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต กามสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต กามสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต วิตกฺกสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต วิตกฺกสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต ปีติสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต ปีติสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต อุเปกฺขาสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต อุเปกฺขาสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต รูปสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต รูปสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต อากาสานญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต อากาสานญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต วิญฺญาณญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต วิญฺญาณญฺจายตนสหคตา

สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน อิมินา วิหาเรน วิหรโต อากิญฺจญฺญายตน-สหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อาวุโส สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เต อากิญฺจญฺญายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส โหติ อาพาโธ. โย โข ปนาวุโส อาพาโธ, ทุกฺขเมตํ วุตฺตํ ภควตา. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส[๑] ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. อิมินาปิ โข เอตํ อาวุโส ปริยาเยน เวทิตพฺพํ ยถาสุขํ นิพฺพานนฺติ. ตติยํ.

๔. คาวีอุปมาสุตฺตํ

[๓๕] "เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คาวี ปพฺพเตยฺยา พาลา อพฺยตฺตา อกฺเขตฺตญฺญู อกุสลา วิสเม ปพฺพเต จริตุํ. ตสฺสา เอวมสฺส 'ยนฺนูนาหํ อคตปุพฺพญฺเจว ทิสํ คจฺเฉยฺยํ, อขาทิตปุพฺพานิ จ ติณานิ ขาเทยฺยํ, อปีตปุพฺพานิ จ ปานียานิ ปิเวยฺยนฺติ. สา ปุริมํ ปาทํ น สุปฺปติฏฺฐิตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา ปจฺฉิมํ ปาทํ อุทฺธเรยฺย.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปญฺญาย จสฺส, เอวมุปริปิ.

สา น เจว อคตปุพฺพํ ทิสํ คจฺเฉยฺย, น จ อขาทิตปุพฺพานิ ติณานิ ขาเทยฺย, น จ อปีตปุพฺพานิ จ ปานียานิ ปิเวยฺย, ยสฺมึปสฺสา[๑] เทเส จิตาย เอวมสฺส "ยนฺนูนาหํ อคตปุพฺพญฺเจว ทิสํ คจฺเฉยฺยํ, อขาทิตปุพฺพานิ จ ติณานิ ขาเทยฺยํ, อปีตปุพฺพานิ จ ปานียานิ ปิเวยฺยนฺติ, ตญฺจ ปเทสํ น โสตฺถินา ปจฺจาคจฺเฉยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ สา ภิกฺขเว คาวี ปพฺพเตยฺยา พาลา อพฺยตฺตา อกฺเขตฺตญฺญู อกุสลา วิสเม ปพฺพเต จริตุํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ภิกฺขุ พาโล อพฺยตฺโต อกฺเขตฺตญฺญู อกุสโล วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ,[๒] โส ตํ นิมิตฺตํ น อาเสวติ น ภาเวติ น พหุลีกโรติ น สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส น สกฺโกติ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส น สกฺโกติ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุํ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุภโต ภฏฺโฐ อุภโต ปริหีโน, เสยฺยถาปิ สา คาวี ปพฺพเตยฺยา พาลา อพฺยตฺตา อกฺเขตฺตญฺญู อกุสลา วิสเม ปพฺพเต จริตุํ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว คาวี ปพฺพเตยฺยา ปณฺฑิตา พฺยตฺตา เขตฺตญฺญู กุสลา วิสเม ปพฺพเต จริตุํ. ตสฺสา เอวมสฺส 'ยนฺนูนาหํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ยสฺมึ จสฺสา, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,เท. วิหรติ, เอวมุปริปิ.

อคตปุพฺพญฺเจว ทิสํ คจฺเฉยฺยุ, อขาทิตปุพฺพานิ จ ติณานิ ขาเทยฺยุ, อปีตปุพฺพานิ จ ปานียานิ ปิเวยฺยนฺติ. สา ปุริมํ ปาทํ สุปฺปติฏฺฐิตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา ปจฺฉิมํ ปาทํ อุทฺธเรยฺย. สา อคตปุพฺพญฺเจว ทิสํ คจฺเฉยฺย, อขาทิตปุพฺพานิ จ ติณานิ ขาเทยฺย, อปีตปุพฺพานิ จ ปานียานิ ปิเวยฺย. ยสฺมึปสฺสา เทเส จิตาย เอวมสฺส 'ยนฺนูนาหํ อคตปุพฺพญฺเจว ทิสํ คจฺเฉยฺยุ, อขาทิตปุพฺพานิ จ ติณานิ ขาเทยฺยุ, อปีตปุพฺพานิ จ ปานียานิ ปิเวยฺยนฺติ, ตญฺจ ปเทสํ โสตฺถินา ปจฺจาคจฺเฉยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. ตถา หิ สา ภิกฺขเว คาวี ปพฺพเตยฺยา ปณฺฑิตา พฺยตฺตา เมธาวินี กุสลา วิสเม ปพฺพเต จริตุํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ ภิกฺขุ ปณฺฑิโต พฺยตฺโต เมธาวี กุสโล วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตุ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สมาธิชํ ปีติสุขํ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส ทุติยชฺฌานํ อนภิหิสมาโน[๑] วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหเรยฺยํ สโต จ สมฺปชาโน, สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทยฺยํ,

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อนภิหึสมาโน, เอวมุปริปิ.

ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส ตติยชฺฌานํ อนภิหิสมาโน ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ ‘ยนฺนูนาหํ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส จตุตฺถชฺฌานํ อนภิหิสมาโน สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ ‘ยนฺนูนาหํ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส อากาสานญฺจายตนํ อนภิหิสมาโน สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมฺม ฯเปฯ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ ‘ยนฺนูนาหํ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส วิญฺญาณญฺจายตนํ อนภิหิสมาโน สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ ‘ยนฺนูนาหํ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ.

โส อากิญฺจญฺญายตนํ อนภิหิสมาโน สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อนภิหิสมาโน สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ตํ นิมิตฺตํ อาเสวติ ภาเวติ พหุลีกโรติ สฺวาธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐาติ.

ตสฺส เอวํ โหติ 'ยนฺนูนาหํ สพฺพโส เนวสญฺญา-นาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. โส สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อนภิหิสมาโน สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ.

ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตํ ตเทว สมาปตฺตึ สมาปชฺชติปิ วุฏฺฐาติปิ, ตสฺส มุทุ จิตฺตํ โหติ กมฺมญฺญํ. มุทุนา จิตฺเตน กมฺมญฺเญน อปฺปมาโณ สมาธิ โหติ สุภาวิโต. โส อปฺปมาเณน สมาธินา สุภาวิเตน ยสฺส[๑] ยสฺส[๑] อภิญฺญาสจฺฉิกรณียสฺส ธมฺมสฺส จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ อภิญฺญาสจฺฉิกิริยาย ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ 'อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจนุภเวยฺยํ, เอโกปิ หุตฺวา พหุธา อสฺสํ, พหุธาปิ หุตฺวา เอโก อสฺสํ ฯเปฯ ยาว พฺรหฺมโลกาปิ กาเยน วสํ วตฺเตยฺยนฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

[๑-๑] สฺยา. ยํ ยสฺเสว

โส สเจ อากงฺขติ ทิพฺพาย โสตธาตุยา ฯเปฯ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชาเนยฺยํ, สราคํ วา จิตฺตํ ‘สราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตราคํ วา จิตฺตํ ‘วีตราคํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโทสํ วา จิตฺตํ ‘สโทสํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโทสํ วา จิตฺตํ ‘วีตโทสํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สโมหํ วา จิตฺตํ ‘สโมหํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, วีตโมหํ วา จิตฺตํ ‘วีตโมหํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยํ, สงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ มหคฺคตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สอุตฺตรํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อนุตฺตรํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อสมาหิตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ สมาหิตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ ฯเปฯ อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ ‘อวิมุตฺตํ จิตฺตนฺติ ปชาเนยฺยนฺติ. ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยํ, เสยฺยถีทํ. เอกมฺปิ ชาตึ เทฺวปิ ชาติโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สอุทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรยฺยนฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ ‘ทิพฺเพน จกฺขุนา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถา กมฺมูปเค สตฺเต ปชาเนยฺยนฺติ, ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเน.

โส สเจ อากงฺขติ “อาสวานํ ขยา ฯเปฯ สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตตฺร ตเตฺรว สกฺขิภพฺพตํ ปาปุณาติ สติ สติ อายตเนติ. จตุตฺถํ.

๕. ฌานสุตฺตํ

[๓๖] "ปฐมมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ. ทุติยมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ. ตติยมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ. จตุตฺถมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ. อากาสานญฺจายตนมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ ฯเปฯ เนวสญฺญานาสญฺญายตนมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ. [๑]

'ปฐมมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามีติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ. กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตํ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ, เต ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปติ.[๒] โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา[๓] อมตาย ธาตุยา จิตฺตํ อุปสํหรติ 'เอตं สนฺตं เอตं ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ. โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ, เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา.

---

[๑] ฉ.,เท. สญฺญาเวทยิตนิโรธมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามิ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิวาเปติ　　[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปฏิวาเปตฺวา, เอวมุปริปิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อิสฺสาโส วา อิสฺสาสนฺเตวาสี วา ติณปุริสรูปเก วา มตฺติกาปุญฺเช วา โยคฺคํ กริตฺวา, โส อปเรน สมเยน ทูเรปาตี จ โหติ อกฺขณเวธี จ มหโต จ กายสฺส ปทาลิตา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตํ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ, เต ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อมตาย ธาตุยา จิตฺตํ อุปสํหรติ “เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ. โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ, เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. ‘ปฐมมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามีติ, อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

‘ทุติยมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย ฯเปฯ ‘ตติยมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย ฯเปฯ ‘จตุตฺถมฺปาหํ ภิกฺขเว ฌานํ นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามีติ, อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ. กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตํ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ

เต ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อมตาย ธาตุยา จิตฺตํ อุปสංหรติ ‘เอตं สนฺตं เอตं ปณีตं, ยทิทं สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานं ขยं ปาปุณาติ. โน เจ อาสวานं ขยं ปาปุณาติ, เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนं โอรมฺภาคิยานं สංโยชนานं ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อิสฺสาโส วา อิสฺสาสนฺเตวาสี วา ติณปุริสรูปเก วา มตฺติกาปุญฺเช วา โยคฺคं กริตฺวา, โส อปเรน สมเยน ทูเรปาตี จ โหติ อกฺขณเวธี จ มหโต จ กายสฺส ปทาลิตา, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานं อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ รูปคตं เวทนาคตं ฯเปฯ อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. ‘จตุตฺถมฺปาหं ภิกฺขเว ฌานं นิสฺสาย อาสวานं ขยं วทามีติ. อิติ ยนฺตं วุตฺตं อิทเมตं ปฏิจฺจ วุตฺตं.

‘อากาสานญฺจายตนมฺปาหं ภิกฺขเว ฌานं นิสฺสาย อาสวานं ขยं วทามีติ, อิติ โข ปเนตं วุตฺตं. กิญฺเจตं ปฏิจฺจ วุตฺตं. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานं สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานं อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานं อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนं อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตं สญฺญาคตं สงฺขารคตं วิญฺญาณคตं, เต ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต

ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อมตาย ธาตุยา จิตฺตํ อุปสํหรติ 'เอตं สนฺตं เอตं ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถ ฐิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ. โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ, เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อิสฺสาโส วา อิสฺสาสนฺเตวาสี วา ติณปุริสรูปเก วา มตฺติกาปุญฺเช วา โยคฺคํ กริตฺวา, โส อปเรน สมเยน ทูเรปาตี จ โหติ อกฺขณเวธี จ มหโต จ กายสฺส ปทาลิตา; เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ ฯเปฯ อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. 'อากาสานญฺจายตนมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามีติ, อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

'วิญฺญาณญฺจายตนมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย ฯเปฯ 'อากิญฺจญฺญายตนมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามีติ, อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิญฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ, เต ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต

ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อมตาย ธาตุยา จิตฺตํ อุปสํหรติ 'เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถ ฐิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ. โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สญฺโญชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อิสฺสาโส วา อิสฺสาสนฺเตวาสี วา ติณปุริสรูปเก วา มตฺติกาปุญฺเช วา โยคฺคํ กริตฺวา, โส อปเรน สมเยน ทูเรปาตี จ โหติ อกฺขณเวธี จ มหโต จ กายสฺส ปทาลิตา, เอวเมว โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส ยเทว ตตฺถ โหติ เวทนาคตํ สญฺญาคตํ สงฺขารคตํ วิญฺญาณคตํ, เต ธมฺเม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคโต คณฺฑโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปรโต ปโลกโต สุญฺญโต อนตฺตโต สมนุปสฺสติ, โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปติ. โส เตหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อมตาย ธาตุยา จิตฺตํ อุปสํหรติ 'เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณีตํ, ยทิทํ สพฺพสงฺขารสมโถ สพฺพูปธิปฏินิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานนฺติ. โส ตตฺถ ฐิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปุณาติ. เตเนว ธมฺมราเคน ตาย ธมฺมนนฺทิยา ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรินิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา. 'อากิญฺจญฺญายตนมฺปาหํ ภิกฺขเว นิสฺสาย อาสวานํ ขยํ วทามีติ, อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

อิติ โข ภิกฺขเว ยาวตา สญฺญาสมาปตฺติ ตาวตา อญฺญาปฏิเวโธ. ยานิ จ โข อิมานิ ภิกฺขเว นิสฺสาย เทฺว อายตนานิ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสมาปตฺติ จ สญฺญาเวทยิตนิโรโธ จ. ฌายีเหเต ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ[๑] สมาปตฺติกุสเลหิ สมาปตฺติวุฏฺฐานกุสเลหิ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐหิตฺวา สมฺมทกฺขาตพฺพานีติ[๒] วทามีติ. ปญฺจมํ.

๖. อานนฺทสุตฺตํ

[๓๗] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. ตตฺร โข อายสฺมา อานนฺโท ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อาวุโส ภิกฺขเวติ. "อาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสุํ. อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ

"อจฺฉริยํ อาวุโส, อพฺภุตํ อาวุโส, ยาวญฺจิทํ เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน [๓] โอกาสาธิคโม อนุพุทฺโธ สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสกปริเทวานํ สมติกฺกมาย ทุกฺขโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมาย ญายสฺส อธิคมาย นิพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยาย. ตเทว นาม จกฺขุํ ภวิสฺสติ เต รูปา ตญฺจายตนํ โน ปฏิสํเวทิสฺสติ. ตเทว นาม โสตํ ภวิสฺสติ เต สทฺทา ตญฺจายตนํ โน ปฏิสํเวทิสฺสติ ตเทว นาม ฆานํ ภวิสฺสติ เต คนฺธา ตญฺจายตนํ โน ปฏิสํเวทิสฺสติ. สา จ นาม ชิวฺหา ภวิสฺสติ เต รสา ตญฺจายตนํ โน ปฏิสํเวทิสฺสติ. โส จ นาม กาโย ภวิสฺสติ เต โผฏฺฐพฺพา ตญฺจายตนํ โน ปฏิสํเวทิสฺสตีติ.

---

[๑] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท. สมฺมา อกฺขาตพฺพานีติ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. สมฺพาเธ

เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา อุทายิ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ "สญฺญีเมว นุ โข อาวุโส อานนฺท ตทายตนํ โน ปฏิสํเวเทติ อุทาหุ อสญฺญีติ. "สญฺญีเมว โข อาวุโส ตทายตนํ ปฏิสํเวเทติ, โน อสญฺญีติ.

"กึสญฺญี ปนาวุโส ตทายตนํ โน ปฏิสํเวเทตีติ. "อิธาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอวํสญฺญีปิ โข อาวุโส ตทายตนํ โน ปฏิสํเวเทติ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอวํสญฺญีปิ โข อาวุโส ตทายตนํ โน ปฏิสํเวเทติ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอวํสญฺญีปิ โข อาวุโส ตทายตนํ โน ปฏิสํเวเทติ.

"เอกมิทาหํ อาวุโส สมยํ สาเกเต วิหรามิ อญฺชนวเน มิคทาเย. อถ โข อาวุโส ชฏิลภาคิกา[๑] ภิกฺขุนี, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข อาวุโส ชฏิลภาคิกา ภิกฺขุนี มํ เอตทโวจ 'ยายํ ภนฺเต อานนฺท สมาธิ น จาภินโต น จาปนโต น จ[๒] สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตวโต[๓] วิมุตฺตตฺตา ฐิโต, ฐิตตฺตา สนฺตุสิโต, สนฺตุสิตตฺตา, โน ปริตสฺสติ. อยํ ภนฺเต อานนฺท สมาธิ กึผโล วุตฺโต ภควตาติ.

---

[๑] สี.,อิ. ชฏิลภาคิยา ฉ.,เท. ชฏิลวาสิกา　　[๒] สฺยา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,เท. สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตคโต

"เอวํ วุตฺเต, ตาหํ[๑] อาวุโส ชฏิลภาคิกํ ภิกฺขุนึ เอตทโวจ 'ยายํ ภคินิ สมาธิ น จาภินโต น จาปนโต น สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตวโต, วิมุตฺตตฺตา จิโต, จิตตฺตา สนฺตุสิโต, สนฺตุสิตตฺตา โน ปริตสฺสติ. อยํ ภคินิ สมาธิ อญฺโญ ผโล วุตฺโต ภควตาติ. เอวํสญฺญีปิ โข อาวุโส ตทายตนํ โน ปฏิสํเวเทตีติ. ฉฏฺฐํ.

๗. โลกายติกสุตฺตํ

[๓๘] อถ โข เทฺว โลกายติกา พฺราหฺมณา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ. อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทึสุ. สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต พฺราหฺมณา ภควนฺตํ เอตทโวจุ

"ปูรโณ โภ โคตม กสฺสโป สพฺพญฺญู สพฺพทสฺสาวี อปริเสสญาณทสฺสนํ ปฏิชานาติ 'จรโต จ เม ติฏฺฐโต จ เม[๒] สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สตตํ สมิตํ ญาณทสฺสนํ ปจฺจุปฏฺฐิตนฺติ. โส เอวมาห 'อหํ อนนฺเตน ญาเณน อนนฺตํ โลกํ ชานํ ปสฺสํ วิหรามีติ. อยมฺปิ หิ[๓] โภ โคตม นิคณฺโฐ นาฏปุตฺโต สพฺพญฺญู สพฺพทสฺสาวี อปริเสสญาณทสฺสนํ ปฏิชานาติ "จรโต จ เม ติฏฺฐโต จ เม สุตฺตสฺส จ ชาครสฺส จ สตตํ สมิตํ ญาณทสฺสนํ ปจฺจุปฏฺฐิตนฺติ. โส เอวมาห 'อหํ อนนฺเตน ญาเณน อนนฺตํ โลกํ ชานํ ปสฺสํ วิหรามีติ. อิเมสํ โภ โคตม อุภินฺนํ ญาณวาทานํ อุภินฺนํ อญฺญมญฺญํ วิปจฺจนีกวาทานํ โก สจฺจํ [๔] โก มุสาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. โสหํ อิ. อหํ
[๒] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท.,อิ. หิสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อาห

"อลํ พฺราหฺมณา ติฏฺฐเตตํ อิเมสํ อุภินฺนํ ญาณวาทานํ อุภินฺนํ อญฺญมญฺญํ วิปจฺจนีกวาทานํ โก สจฺจํ [๑] โก มุสา.[๒] ธมฺมํ โว พฺราหฺมณา เทสิสฺสามิ, ตํ สุณาถ, สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามีติ. "เอวํ โภติ โข เต พฺราหฺมณา ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ. ภควา เอตทโวจ

"เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณา จตฺตาโร ปุริสา จตุทฺทิสา จิตา ปุริสคติยา[๓] จ ชเวน สมนฺนาคตา ปรเมน จ ปทวีติหาเรน [๔] เอวรูเปน ชเวน สมนฺนาคตา อสฺสุ, เสยฺยถาปิ นาม ทพฺพหตฺโม ธนุคฺคโห สิกฺขิโต กตหตฺโถ กตูปาสโน ลหุเกน อสเนน อปฺปกสิเรน ติริยํ ตาลจฺฉายํ[๕] อติปาเตยฺย, เอวรูเปน จ ปทวีติหาเรน เสยฺยถาปิ นาม ปุรตฺถิมา สมุทฺทา ปจฺฉิโม สมุทฺโท อถ ปุรตฺถิมาย ทิสาย จิโต ปุริโส เอวํ วเทยฺย 'อหํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ปาปุณิสฺสามีติ. โส อญฺญเตฺรว อสิตปีตขายิตสายิตา[๖] อญฺญตฺร อุจฺจารปสฺสาวกมฺมา อญฺญตฺร นิทฺทากิลมถปฏิวิโนทนา วสฺสสตายุโก วสฺสสตชีวี วสฺสสตํ คนฺตฺวา อปฺปตฺวาว โลกสฺส อนฺตมนฺตรา กาลํ กเรยฺย. อถ ปจฺฉิมาย ทิสาย ฯเปฯ อถ ทกฺขิณาย ทิสาย จิโต ปุริโส เอวํ วเทยฺย 'อหํ คมเนน โลกสฺส อนฺตํ ปาปุณิสฺสามีติ. โส อญฺญเตฺรว อสิตปีตขายิตสายิตา อญฺญตฺร อุจฺจารปสฺสาวกมฺมา อญฺญตฺร นิทฺทากิลมถปฏิวิโนทนา วสฺสสตายุโก วสฺสสตชีวี วสฺสสตํ คนฺตฺวา อปฺปตฺวาว โลกสฺส อนฺตมนฺตรา กาลํ กเรยฺย. ตํ กิสฺส เหตุ. นาหํ พฺราหฺมณา เอวรูปาย สนฺธาวนิกาย โลกสฺส อนฺตํ ญาเตยฺยํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อาห
[๒] ฉ.,เท.,อิ. มุสาติ
[๓] ฉ.,เท. ปรเมน ชเวน อิ. ปรมาย คติยา
[๔] ฉ.,เท.,อิ. เต
[๕] สฺยา. ตาลจฺฉาตึ
[๖] สฺยา. อสิตขายิตสายิตา, เอวมุปริปิ.

ทิฏฺเฐยฺยํ[๑] ปตฺเตยฺยนฺติ วทามิ. น จาหํ พฺราหฺมณา อปฺปตฺวาว โลกสฺส อนฺตํ ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยํ วทามิ.

ปญฺจิเม พฺราหฺมณา กามคุณา 'อริยสฺส วินเย โลโกติ วุจฺจนฺติ. กตเม ปญฺจ. จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา. อิเม โข พฺราหฺมณา ปญฺจ กามคุณา อริยสฺส วินเย โลโกติ วุจฺจนฺติ.

อิธ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ โลกสฺส อนฺตมคมา โลกสฺส อนฺเต วิหรติ, ตมญฺเญ เอวมาหํสุ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ. อหมฺปิ หิ[๒] พฺราหฺมณา เอวํ วทามิ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ โลกสฺส อนฺตมคมา โลกสฺส อนฺเต วิหรติ. ตมญฺเญ เอวมาหํสุ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ. อหมฺปิ หิ พฺราหฺมณา เอวํ วทามิ "อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา

---

[๑] ฉ.,เท. ทฏฺเฐยฺยํ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. หิสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ โลกสฺส อนฺตมคมา โลกสฺส อนฺเต วิหรติ. ตมญฺเญ เอวมาหํสุ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ อหมฺปิ หิ พฺราหฺมณา เอวํ วทามิ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ฯเปฯ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ฯเปฯ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ โลกสฺส อนฺตมคมา โลกสฺส อนฺเต วิหรติ. ตมญฺเญ เอวมาหํสุ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน, อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ. อหมฺปิ หิ[๑] พฺราหฺมณา เอวํ วทามิ 'อยมฺปิ โลกปริยาปนฺโน. อยมฺปิ อนิสฺสโฏ โลกมฺหาติ.

ปุน จปรํ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. อยํ วุจฺจติ พฺราหฺมณา ภิกฺขุ โลกสฺส อนฺตมคมา โลกสฺส อนฺเต วิหรติ ติณฺโณ โลเก วิสตฺติกนฺติ. สตฺตมํ.

๘. เทวาสุรสงฺคามสุตฺตํ

[๓๙] "ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว เทวาสุรสงฺคาโม สมุปพฺยูฬฺโห อโหสิ. ตสฺมึ โข ปน ภิกฺขเว สงฺคาเม อสุรา ชินึสุ. เทวา

---

[๑] อิ. หิสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปราชินึสุ.[๑] ปราชิตา จ ภิกฺขเว เทวา อปสฺสึเสฺวว. อุตฺตราภิมุขา[๒] อภิภยึสุ[๓] อสุรา. อถ โข ภิกฺขเว เทวานำ เอตทโหสิ 'อภิภยนฺเตว โข อสุรา. ยนฺนูน มยำ ทุติยมฺปิ อสุเรหิ สงฺคาเมยฺยามาติ.

ทุติยมฺปิ โข ภิกฺขเว เทวา อสุเรหิ สงฺคาเมสุ. ทุติยมฺปิ โข ภิกฺขเว อสุรา[๔] ชินึสุ, เทวา ปราชิยึสุ. ปราชิตา จ ภิกฺขเว เทวา อปสฺสึเสฺวว, อุตฺตราภิมุขา อภิภยึสุ อสุรา. อถ โข ภิกฺขเว เทวานำ เอตทโหสิ 'อภิภยนฺเตว โข อสุรา ยนฺนูน มยำ ตติยมฺปิ อสุเรหิ สงฺคาเมยฺยามาติ.

ตติยมฺปิ โข ภิกฺขเว เทวา อสุเรหิ สงฺคาเมสุ. ตติยมฺปิ โข ภิกฺขเว อสุรา ชินึสุ, เทวา ปราชิยึสุ, ปราชิตา จ ภิกฺขเว เทวา ภีตา เทวปุเรเยว ปวิสึสุ. เทวปุรคตานญฺจ ปน ภิกฺขเว เทวานำ เอตทโหสิ 'ภีรุตฺตาณคเตน โขทานิ มยำ เอตรหิ อตฺตนา วิหราม อกรณีเยา อสุเรหีติ. อสุรานมฺปิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ 'ภีรุตฺตาณคเตน โขทานิ เทวา เอตรหิ อตฺตนา วิหรนฺติ อกรณีเยา อมฺเหหีติ.

ภูตปุพฺพำ ภิกฺขเว เทวาสุรสงฺคาโม สมุปพฺยูพฺโห อโหสิ. ตสฺมึ โข จ ภิกฺขเว สงฺคาเม เทวา ชินึสุ, อสุรา ปราชิยึสุ. ปราชิตา จ ภิกฺขเว อสุรา อปสฺสึเสฺวว, ทกฺขิเณน[๕] มุขา อภิภยึสุ เทวา. อถ โข ภิกฺขเว อสุรานำ เอตทโหสิ 'อภิภยนฺเตว โข เทวา, ยนฺนูน มยำ ทุติยมฺปิ เทเวหิ สงฺคาเมยฺยามาติ.

ทุติยมฺปิ โข ภิกฺขเว อสุรา เทเวหิ สงฺคาเมสุ. ทุติยมฺปิ โข ภิกฺขเว เทวา ชินึสุ, อสุรา ปราชิยึสุ. ปราชิตา จ ภิกฺขเว

---

[๑] สฺยา.,อิ. ปราชิยึสุ ฉ.,เท. ปราชยึสุ, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท. อปยึสุเยว อุตฺตเรนาภิมุขา อิ. อปยึเสฺวว อุตฺตเรนาภิมุขา
[๓] ฉ.,เท.,อิ. อภิยึสุ
[๔] ฉ.,เท.,อิ. อสุราว, เอวมุปริปิ.
[๕] ฉ.,เท.,อิ. ทกฺขิเณนาภิมุขา

อสุรา อปสฺสึเสฺวว, ทกฺขิเณน[๑] มุขา อภิภยึสุ เทวา. อถ โข ภิกฺขเว อสุรานํ เอตทโหสิ 'อภิภยนฺเตว โข เทวา, ยนฺนูน มยํ ตติยมฺปิ เทเวหิ สงฺคาเมยฺยามาติ.

ตติยมฺปิ โข ภิกฺขเว อสุรา เทเวหิ สงฺคาเมสุ. ตติยมฺปิ โข ภิกฺขเว เทวา ชินึสุ, อสุรา ปราชิยึสุ. ปราชิตา จ ภิกฺขเว อสุรา ภีตา อสุรปุเรเยว[๒] ปวิสึสุ, อสุรปุรคตานญฺจ ปน ภิกฺขเว อสุรานํ เอตทโหสิ 'ภีรุตฺตาณคเตน โขทานิ มยํ เอตรหิ อตฺตนา วิหราม อกรณียา เทเวหีติ. เทวานมฺปิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ ภีรุตฺตาณคเตน โขทานิ อสุรา เอตรหิ อตฺตนา วิหรนฺติ อกรณียา อมฺเหหีติ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุสฺส เอวํ โหติ "ภีรุตฺตาณคเตน โขทานาหํ เอตรหิ อตฺตนา วิหรามิ อกรณีโย มารสฺสาติ. มารสฺสาปิ ภิกฺขเว ปาปิมโต เอวํ โหติ 'ภีรุตฺตาณคเตน โขทานิ ภิกฺขุ เอตรหิ อตฺตนา วิหรติ อกรณีโย มยฺหนฺติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุสฺส เอวํ โหติ 'ภีรุตฺตาณคเตน โขทานาหํ เอตรหิ อตฺตนา วิหรามิ อกรณีโย มารสฺสาติ. มารสฺสาปิ ภิกฺขเว ปาปิมโต เอวํ โหติ 'ภีรุตฺตาณคเตน โขทานิ ภิกฺขุ เอตรหิ อตฺตนา วิหรติ อกรณีโย มยฺหนฺติ.

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ทกฺขิเณนาภิมุขา [๒] ฉ.,เท.,อิ. อสุรปุเรยว

อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺตมกาสิ มารํ อปทฺทมฺ พนฺธิตฺวา[๑] มารจกฺขุํ อทสฺสนํ คโต ปาปิมโต [๒]

ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ฯเปฯ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ฯเปฯ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ ฯเปฯ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺตมกาสิ มารํ อปทฺทมฺ พนฺธิตฺวา[๑] มารจกฺขุํ อทสฺสนํ คโต ปาปิมโต ติณฺโณ โลเก วิสตฺติกนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. นาคสุตฺตํ

[๔๐] "ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อารญฺญกสฺส นาคสฺส โคจรปสุตสฺส หตฺถีปิ หตฺถินิโยปิ หตฺถิกพฺภาปิ หตฺถิจฺฉาปาปิ ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา ติณคฺคานิ ฉินฺทนฺติ, เตน ภิกฺขเว อารญฺญโก นาโค อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อารญฺญกสฺส นาคสฺส โคจรปสุตสฺส หตฺถีปิ หตฺถินิโยปิ หตฺถิกพฺภาปิ หตฺถิจฺฉาปาปิ โอภคฺโคภคฺคํ สาขาภงฺคํ ขาทนฺติ, เตน ภิกฺขเว อารญฺญโก นาโค อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อารญฺญกสฺส นาคสฺส โอคาหํ อุตฺติณฺณสฺส หตฺถีปิ หตฺถินิโยปิ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วธิตฺวา [๒] ฉ.,เท. ติณฺโณ โลเก วิสตฺติกนฺติ

หตฺถิกพฺภาปิ หตฺถิจฺฉาปาปิ ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา โสณฺฑาย อุทกํ อาโลเพนฺติ, เตน ภิกฺขเว อารญฺญโก นาโค อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ. ยสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อารญฺญกสฺส นาคสฺส โอคาหา อุตฺติณฺณสฺส[๑] หตฺถินิโย กายํ อุปฆสนฺติโย[๒] คจฺฉนฺติ, เตน ภิกฺขเว อารญฺญโก นาโค อฏฺฏิยติ หรายติ ชิคุจฺฉติ.

ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อารญฺญกสฺส นาคสฺส เอวํ โหติ "อหํ โข เอตรหิ อากิณฺโณ วิหรามิ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกพฺเภหิ หตฺถิจฺฉาเปหิ. ฉินฺนคฺคานิ เจว ติณานิ ขาทามิ, โอภคฺโคภคฺคญฺจ เม สาขาภงฺคํ ขาทนฺติ,[๓] อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ โอคาหาปิ จ อุตฺติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปฆสนฺติโย คจฺฉนฺติ, ยนฺนูนาหํ เอโก คณสฺมา วูปกฏฺโฐ วิหเรยฺยนฺติ. โส อปเรน สมเยน เอโก คณสฺมา วูปกฏฺโฐ วิหรติ, อจฺฉินฺนคฺคานิ เจว ติณานิ ขาทติ, น โอภคฺโคภคฺคญฺจ สาขาภงฺคํ ขาทนฺติ,[๔] อนาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวติ, โอคาหาปิ[๕] จสฺส อุตฺติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ น อุปฆสนฺติโย คจฺฉนฺติ.

ตสฺมึ ภิกฺขเว สมเย อารญฺญกสฺส นาคสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข ปุพฺเพ อากิณฺโณ วิหาสึ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกพฺเภหิ หตฺถิจฺฉาเปหิ. ฉินฺนคฺคานิ เจว ติณานิ ขาที, โอภคฺโคภคฺคญฺจ เม สาขาภงฺคํ ขาทึสุ,[๖] อาวิลานิ จ ปานียานิ อปาสึ,[๗] โอคาหา จ เม อุตฺติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปฆสนฺติโย อคมํสุ. โสมฺหิ[๘] เอตรหิ เอโก คณสฺมา วูปกฏฺโฐ วิหรามิ, อจฺฉินฺนคฺคานิ เจว

---

[๑] สฺยา. โอคาหํ โอติณฺณสฺส　[๒] ฉ.,เท.,อิ. อุปนิฆสนฺติโย
[๓] สฺยา. ขาทิตํ　[๔] สฺยา. ขาทติ ฉ.,เท. โอภคฺโคภคฺคญฺจสฺส สาขาภงฺคํ น ขาทนฺติ
[๕] ฉ.,เท. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.　[๖] สฺยา. ขาทิตํ ฉ. ขาทนฺติ.
[๗] สฺยา. อปาสิ ฉ.,เท.,อิ. อปายึ　[๘] ฉ.,เท.,อิ. โสหํ

ติณานิ ขาทามิ, โอภคฺโคภคฺคญฺจ เม สาขาภงฺคํ น ขาทนฺติ.[๑] อนาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ, โอคาหาปิ จ เม อุตฺติณฺณสฺส น หตฺถินิโย กายํ อุปฆสนฺติโย คจฺฉนฺตีติ. โส โสณฺฑาย สาขาภงฺคํ ภญฺชิตฺวา สาขาภงฺเคน กายํ ปริมชฺชิตฺวา อตฺตมโน กณฺฑุ๎[๒] สหนติ.[๒]

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺมึ สมเย ภิกฺขุ อากิณฺโณ วิหรติ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ รญฺญา ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, ตสฺมึ สมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส เอวํ โหติ 'อหํ โข เอตรหิ อากิณฺโณ วิหรามิ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ รญฺญา ราชมหามตฺเตหิ ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ, ยนฺนูนาหํ เอโก คณสฺมา วูปกฏฺโฐ วิหเรยฺยนฺติ. โส วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชติ: อรญฺญํ รุกฺขมูลํ ปพฺพตํ กนฺทรํ คิริคุหํ สุสานํ วนปตฺถํ อพฺโภกาสํ ปลาลปุญฺชํ. โส อรญฺญคโต วา รุกฺขมูลคโต วา สุญฺญาคารคโต วา นิสีทติ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุชุ๎ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สตึ อุปฏฺจเปตฺวา.

โส อภิชฺฌํ โลเก ปหาย วิคตาภิชฺเฌน เจตสา วิหรติ, อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปริโสเธติ, พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหรติ สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี, พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ ปริโสเธติ ถีนมิทฺธํ ปหาย วิคตถีนมิทฺโธ วิหรติ อาโลกสญฺญี สโต สมฺปชาโน, ถีนมิทฺธา จิตฺตํ ปริโสเธติ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจํ ปหาย อนุทฺธโต วิหรติ อชฺฌตฺตํ วูปสนฺตจิตฺโต, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจา จิตฺตํ ปริโสเธติ, วิจิกิจฺฉํ ปหาย ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิหรติ อกถกถี กุสเลสุ ธมฺเมสุ, วิจิกิจฺฉาย จิตฺตํ ปริโสเธติ. โส อิเม ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตสา อุปกฺกิเลเส ปญฺญาย ทุพฺพลีกรเณ. วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ

---

[๑] สฺยา. ขาทิตํ [๒-๒] ฉ.,เท. โสภณฺฑึ สหรติ อิ. กณฺฑุ๎ สหนฺติ, เอวมุปริปิ.

อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส อตฺตมโน กณฺฑุ สหนติ. วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส อตฺตมโน กณฺฑุ สหนติ.

สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา 'อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. โส อตฺตมโน กณฺฑุ[๑] สหนติ.[๑] สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ฯเปฯ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม 'นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. โส อตฺตมโน กณฺฑุ สหนตีติ. นวมํ.

๑๐. ตปุสฺสสุตฺตํ

[๔๑] เอกํ สมยํ ภควา มลฺลเกสุ วิหรติ อุรุเวลกปฺปี นาม มลฺลานํ นิคโม. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย อุรุเวลกปฺปี ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อุรุเวลกปฺเป ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "อิเธว ตาว ตฺวํ อานนฺท โหหิ, ยาวาหํ มหาวนํ อชฺโฌคาหามิ ทิวา วิหารายาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา

[๑-๑] ฉ.,เท. โสณฺฑ สหรติ, เอวมุปริปิ.

อานนฺโท ภควโต ปจฺจสฺโสสิ. อถ โข ภควา มหาวนํ อชฺโฌคาเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ทิวาวิหารํ นิสีทิ.

อถ โข ตปุสฺโส คหปติ, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ตปุสฺโส คหปติ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ

“มยํ ภนฺเต อานนฺท คิหี กามโภคิโน กามารามา กามรตา กามสมฺมุทิตา. เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ คิหีนํ กามโภคีนํ กามารามานํ กามรตานํ กามสมฺมุทิตานํ ปปาโต วิย ขายติ, ยทิทํ เนกฺขมฺมํ. สุตเมตํ ภนฺเต ‘อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ทหรานํ ทหรานํ ภิกฺขูนํ เนกฺขมฺเม จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตยิทํ ภนฺเต อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ภิกฺขูนํ พหุนา ชเนน วิสภาโค, ยทิทํ เนกฺขมฺมนฺติ.

“อตฺถิ โข เอตํ คหปติ กถาปาภตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อายาม คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิสฺสาม. อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสาม. ยถา โน ภควา พฺยากริสฺสติ, ตถา[๑] กริสฺสามาติ.[๑]

“เอวํ ภนฺเตติ โข ตปุสฺโส คหปติ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ตปุสฺเสน คหปตินา สทฺธึ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ. อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ, เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “อยํ ภนฺเต ตปุสฺโส คหปติ เอวมาห ‘มยํ ภนฺเต อานนฺท คิหี กามโภคิโน กามารามา

[๑-๑] ฉ.,เท. ตถา นํ ฐาเรสฺสามาติ อิ. ตถา ตํ ฐาเรสฺสามาติ

กามรตา กามสมฺมุทิตา. เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ ทิหีนํ กามโภคีนํ กามารามานํ กามรตานํ กามสมฺมุทิตานํ ปปาโต วิย ขายติ, ยทิทํ เนกฺขมฺมํ. สุตเมตํ ภนฺเต 'อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ทหรานํ ทหรานํ ภิกฺขูนํ เนกฺขมฺเม จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ 'เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตยิทํ ภนฺเต อิมสฺมึ[๑] ธมฺมวินเย ภิกฺขูนํ พหุนา ชเนน วิสภาโค, ยทิทํ เนกฺขมฺมนฺติ.

"เอวเมตํ อานนฺท, เอวเมตํ อานนฺท, มยฺหมฺปิ โข อานนฺท ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิสตฺตสฺเสว สโต เอตทโหสิ 'สาธุ เนกฺขมฺมํ, สาธุ ปวิเวโกติ, ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เนกฺขมฺเม จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ 'เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ 'โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม เนกฺขมฺเม จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ 'เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ กาเมสุ โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต, เนกฺขมฺเม จ อานิสํโส อนธิคโต, โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม เนกฺขมฺเม จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ 'เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ 'สเจ โข อหํ กาเมสุ อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ,[๒] เนกฺขมฺเม อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม เนกฺขมฺเม จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย 'เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน กาเมสุ อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, เนกฺขมฺเม อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ. ตสฺส

---

[๑] สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　[๒] ฉ.,เท. พหุลํ กเรยฺยํ, เอวมุปริปิ.

มยฺหํ อานนฺท เนกฺขมฺเม จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปีติสุขํ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต กามสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ, เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวมสฺส เม กามสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อวิตกฺเก จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ โก นุ โข เหตุ, ‘โก ปจฺจโย, เยน เม อวิตกฺเก จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘วิตกฺเก[๑] โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต, อวิตกฺเก จ อานิสํโส อนธิคโต, โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม อวิตกฺเก จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ วิตกฺเก[๑] อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, อวิตกฺเก อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม อวิตกฺเก จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน วิตกฺเก อาทีนวํ

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. วิตกฺเกสุ, เอวมุปริปิ.

ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, อวิตกฺเก อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อวิตกฺเก จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต วิตกฺกสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เม วิตกฺกสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ ปีติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ วิหเรยฺยํ สโต จ สมฺปชาโน สุขญฺจ กาเยน ปฏิสํเวเทยฺยํ, ยนฺตํ อริยา อาจิกฺขนฺติ ‘อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท นิปฺปีติเก จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม นิปฺปีติเก จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ปีติยา โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต, นิปฺปีติเก จ อานิสํโส อนธิคโต, โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม นิปฺปีติเก จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ ปีติยา อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, นิปฺปีติเก อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม นิปฺปีติเก จิตฺตํ

ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเ่ยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน ปีติยา อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, นิปฺปีติเก อานิสสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท นิปฺปีติเก จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺจติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต ปีติสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย, เอวเมวสฺส เม ปีติสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสโทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ อุเปกฺขาสติปาริสุทฺธึ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อทุกฺขมสุเข จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺจติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม อทุกฺขมสุเข จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺจติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘อุเปกฺขาสุเข โข เม อาทีนโว อทิฏฺโจ, โส จ เม อพหุลีกโต, อทุกฺขมสุเข จ อานิสสโส อนธิคโต โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม อทุกฺขมสุเข จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺจติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ อุเปกฺขาสุเข อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, อทุกฺขมสุเข อานิสสสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข

ปเนตํ วิชฺชติ. ยํ เม อทุกฺขมสุเข จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน อุเปกฺขาสุเข อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, อทุกฺขมสุเข อานิสංสं อธิคมฺม ตมาเสวึ. ตสฺส มยฺหं อานนฺท อทุกฺขมสุเข จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน[๑] สมเยน[๑] สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ.[๒] ตสฺส มยฺหं อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต อุเปกฺขาสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย; เอวเมวสฺส เม อุเปกฺขาสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหं อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหं สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหं อานนฺท อากาสานญฺจายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหं อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม[๓] อากาสานญฺจายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหं อานนฺท เอตทโหสิ ‘รูเปสุ โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต อากาสานญฺจายตเน จ อานิสංโส อนธิคโต,

---

[๑] ฉ.,เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.　[๒] สฺยา. วิหรติ
[๓] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม อากาสานญฺจายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ รูเปสุ อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, อากาสานญฺจายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม อากาสานญฺจายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน รูเปสุ อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, อากาสานญฺจายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ, ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อากาสานญฺจายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต, โส โข อหํ อานนฺท สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต รูปสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย; เอวเมวสฺส เม รูปสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท วิญฺญาณญฺจายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม วิญฺญาณญฺจายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส

มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘อากาสานญฺจายตเน โข เม อาทีนโว อทิฏฺโจ โส, จ เม อพหุลีกโต, วิญฺญาณญฺจายตเน จ อานิสํโส อนธิคโต, โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม วิญฺญาณญฺจายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ อากาสานญฺจายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, วิญฺญาณญฺจายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม วิญฺญาณญฺจายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน อากาสานญฺจายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, วิญฺญาณญฺจายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ, ตสฺส มยฺหํ อานนฺท วิญฺญาณญฺจายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต อากาสานญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย; เอวเมวสฺส เม อากาสานญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อากิญฺจญฺญายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ

สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม อากิญฺจญฺญายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘วิญฺญาณญฺจายตเน โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต, อากิญฺจญฺญายตเน จ อานิสํโส อนธิคโต. โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม อาจิญฺจญฺญายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ วิญฺญาณญฺจายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, อากิญฺจญฺญายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม อากิญฺจญฺญายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน วิญฺญาณญฺจายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, อากิญฺจญฺญายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อากิญฺจญฺญายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต วิญฺญาณญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย; เอวเมวสฺส เม วิญฺญาณญฺจายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เนวสญฺญานาสญฺญายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม เนวสญฺญานาสญฺญายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘อากิญฺจญฺญายตเน โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต, เนวสญฺญานาสญฺญายตเน จ อานิสํโส อนธิคโต, โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม เนวสญฺญานาสญฺญายตเน จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ อากิญฺจญฺญายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, เนวสญฺญานาสญฺญายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ เม เนวสญฺญานาสญฺญายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน อากิญฺจญฺญายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ. เนวสญฺญานาสญฺญายตเน อานิสํสํ อธิคมฺม ตมาเสวึ, ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เนวสญฺญานาสญฺญายตเน จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท อิมินา วิหาเรน วิหรโต อากิญฺจญฺญายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ.

สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ. เสยฺยถาปิ อานนฺท สุขิโน ทุกฺขํ อุปฺปชฺเชยฺย ยาวเทว อาพาธาย; เอวเมวสฺส เม อากิญฺจญฺญายตนสหคตา สญฺญามนสิการา สมุทาจรนฺติ. สฺวาสฺส เม โหติ อาพาโธ.

ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘ยนฺนูนาหํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท สญฺญาเวทยิตนิโรเธ จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘โก นุ โข เหตุ, โก ปจฺจโย, เยน เม สญฺญาเวทยิตนิโรเธ จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘เนวสญฺญานาสญฺญายตเน โข เม อาทีนโว อทิฏฺโฐ, โส จ เม อพหุลีกโต สญฺญาเวทยิตนิโรเธ จ อานิสංโส อนธิคโต, โส จ เม อนาเสวิโต. ตสฺมา เม สญฺญาเวทยิตนิโรเธ จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ นปฺปสีทติ น สนฺติฏฺฐติ น วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท เอตทโหสิ ‘สเจ โข อหํ เนวสญฺญานาสญฺญายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลีกเรยฺยํ, สญฺญาเวทยิตนิโรเธ อานิสංสं อธิคมฺม ตมาเสเวยฺยํ, ฐานเมตํ วิชฺชติ, ยํ เม สญฺญาเวทยิตนิโรเธ จิตฺตํ ปกฺขนฺเทยฺย ปสีเทยฺย สนฺติฏฺเฐยฺย วิมุจฺเจยฺย ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท อปเรน สมเยน เนวสญฺญานาสญฺญายตเน อาทีนวํ ทิสฺวา ตํ พหุลมกาสึ, สญฺญาเวทยิตนิโรเธ อานิสංสं อธิคมฺม ตมาเสวึ. ตสฺส มยฺหํ อานนฺท สญฺญาเวทยิตนิโรเธ จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติฏฺฐติ

วิมุจฺจติ ‘เอตํ สนฺตนฺติ ปสฺสโต. โส โข อหํ อานนฺท สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรามิ, ปญฺญาย จ เม ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขยํ อคมํสุ.

ยาวกีวญฺจาหํ อานนฺท อิมา นว อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติโย น เอวํ อนุโลมปฏิโลมํ สมาปชฺชิมฺปิ วุฏฺฐหิมฺปิ, เนว ตาวาหํ อานนฺท สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ[๑] ปจฺจญฺญาสึ. ยโต จ โข อหํ อานนฺท อิมา นว อนุปุพฺพวิหารสมาปตฺติโย เอวํ อนุโลมปฏิโลมํ สมาปชฺชิมฺปิ วุฏฺฐหิมฺปิ, อถาหํ อานนฺท สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ. ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ ‘อกุปฺปา เม เจโตวิมุตฺติ, อยมนฺติมา ชาติ, นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ มหาวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

เทฺว วิหารา[๒] จ นิพฺพานํ　　คาวี ฌาเนน ปญฺจมํ
อานนฺโท พฺราหฺมโณ[๓] เทโว[๓]　　นาเคน ตปุสฺเสน จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท. อิติ, เอวมุปริปิ.　　[๒] สฺยา. วิหาเร
[๓] สฺยา. พฺราหฺมโณ เทวา ฉ.,เท. พฺราหฺมณา เทโว อิ. พฺราหฺมณา เทวา

๕. ปญฺจาลวคฺโค[๑]

๑. ปญฺจาลสุตฺตํ[๒]

[๔๒] เอกํ สมยํ อายสฺมา อานนฺโท โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม. อถ โข อายสฺมา อุทายิ, เยนายสฺมา อานนฺโท เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธึ สมฺโมทิ; สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตं นิสินฺโน โข อายสฺมา อุทายิ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ "วุตฺตมิทं อาวุโส ปญฺจาลจณฺเฑน เทวปุตฺเตน

'สมฺพาเธ คตํ โอกาสํ อวิทา ภูริเมธโส
โย ฌานมนุพุชฺฌิ พุทฺโธ ปฏิลีนนิสโภ มุนีติ.

กตโม อาวุโส สมฺพาโธ, กตโม สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตาติ. "ปญฺจิเม อาวุโส กามคุณา สมฺพาโธ วุตฺตา ภควตา. กตเม ปญฺจ. จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา, โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา. อิเม โข อาวุโส ปญฺจ กามคุณา สมฺพาโธ วุตฺตา ภควตา.

อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ[๓] สมฺพาโธ.

---

[๑] ฉ.,เท. สามญฺญวคฺค [๒] ฉ.,เท. สมฺพาธสุตฺตํ
[๓] ฉ.,เท. ตตฺราปตฺถิ, เอวมุปริปิ.

กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ. ยเทว ตตฺถ วิตกฺกวิจารา อนิรุทฺธา โหนฺติ. อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ ยเทว ตตฺถ ปีติ อนิรุทฺธา โหติ อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ ปีติยา จ วิราคา ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ. ยเทว ตตฺถ อุเปกฺขาสุขํ อนิรุทฺธํ โหติ. อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ. ยเทว ตตฺถ รูปสญฺญา อนิรุทฺธา โหติ อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ. ยเทว ตตฺถ อากาสานญฺจายตนสญฺญา อนิรุทฺธา โหติ. อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสานญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ ยเทว ตตฺถ วิญฺญาณญฺจายตนสญฺญา อนิรุทฺธา โหติ. อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตนํ สมติกฺกมฺม ‘นตฺถิ กิญฺจีติ อากิญฺจญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ. ยเทว ตตฺถ อากิญฺจญฺญายตนสญฺญา อนิรุทฺธา โหติ. อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส อากิญฺจญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน. ตตฺรปตฺถิ สมฺพาโธ. กิญฺจ ตตฺถ สมฺพาโธ. ยเทว ตตฺถ เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญา อนิรุทฺธา โหติ. อยเมตฺถ สมฺพาโธ.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส[๑] ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สมฺพาเธ โอกาสาธิคโม วุตฺโต ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ปฐมํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ปญฺญาย จสฺส, เอวมุปริปิ.

๒. กายสกฺขิสุตฺตํ

[๔๓] “กายสกฺขิ กายสกฺขีติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส กายสกฺขิ วุตฺโต ภควตาติ.

“อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ยถา ยถา จ ตทายตนํ, ตถา ตถา นํ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส กายสกฺขิ วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ วิตกฺกวิจารานํ วูปสมา ฯเปฯ ทุติยชฺฌานํ ฯเปฯ ตติยชฺฌานํ ฯเปฯ จตุตฺถชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ยถา ยถา จ ตทายตนํ ตถา ตถา นํ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส กายสกฺขิ วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน.

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมติกฺกมา ปฏิฆสญฺญานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา ‘อนนฺโต อากาโสติ อากาสานญฺจายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ยถา ยถา จ ตทายตนํ, ตถา ตถา นํ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส กายสกฺขิ วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. ยถา ยถา จ ตทายตนํ, ตถา ตถา นํ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส กายสกฺขิ วุตฺโต ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ทุติยํ.

๓. ปญฺญาวิมุตฺตสุตฺตํ

[๔๔] "ปญฺญาวิมุตฺโต ปญฺญาวิมุตฺโตติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส ปญฺญาวิมุตฺโต วุตฺโต ภควตาติ.

"อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ, ปญฺญาย ปน[๑] ปชานาติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส ปญฺญาวิมุตฺโต วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหติ. ปญฺญาย ปน ปชานาติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส ปญฺญาวิมุตฺโต วุตฺโต ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ตติยं.

๔. อุภโตภาควิมุตฺตสุตฺตํ

[๔๕] "อุภโตภาควิมุตฺโต อุภโตภาควิมุตฺโตติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส อุภโตภาควิมุตฺโต วุตฺโต ภควตาติ.

"อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ยถา ยถา จ ตทายตนํ, ตถา ตถา นํ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ, ปญฺญาย ปน ปชานาติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส อุภโตภาควิมุตฺโต วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

"ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. ยถา ยถา จ ตทายตนํ, ตถา

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. จ นํ

ตถา นํ กาเยน ผุสิตฺวา วิหรติ, ปญฺญาย ปน ปชานาติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส อุภโตภาควิมุตฺโต วุตฺโต ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. จตุตฺถํ.

๕. สนฺทิฏฺฐิกธมฺมสุตฺตํ

[๔๖] "สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโมติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม วุตฺโต ภควตาติ.

"อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สนฺทิฏฺฐิโก ธมฺโม วุตฺโต ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ปญฺจมํ.

๖. สนฺทิฏฺฐิกนิพฺพานสุตฺตํ

[๔๗] "สนฺทิฏฺฐิกํ นิพฺพานํ สนฺทิฏฺฐิกํ นิพฺพานนฺติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส สนฺทิฏฺฐิกํ นิพฺพานํ วุตฺตํ ภควตาติ.

"อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สนฺทิฏฺฐิกํ นิพฺพานํ วุตฺตํ ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส สนฺทิฏฺฐิกํ นิพฺพานํ วุตฺตํ ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. นิพฺพานสุตฺตํ

[๔๘] "นิพฺพานํ นิพฺพานนฺติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ สตฺตมํ.

๘. ปรินิพฺพานสุตฺตํ

[๔๙] "ปรินิพฺพานํ ปรินิพฺพานนฺติ ฯเปฯ อฏฺฐมํ.

๙. ตทงฺคนิพฺพานสุตฺตํ

[๕๐] "ตทงฺคนิพฺพานํ ตทงฺคนิพฺพานนฺติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ นวมํ.

๑๐. ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานสุตฺตํ

[๕๑] "ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานํ ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานนฺติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานํ วุตฺตํ ภควตาติ.

"อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานํ วุตฺตํ ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานํ วุตฺตํ ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ทสมํ.

ปญฺจโม ปญฺจาลวคฺโค.[๑]

ตสฺสุทฺทานํ

ปญฺจาโล[๒] กามเหสญฺจ[๒] อุโภ[๓] สนฺทิฏฺฐิกา เทฺว
นิพฺพานํ ปรินิพฺพานํ ตทงฺคทิฏฺฐธมฺมิเกน จาติ.

ปฐมปณฺณาสโก สมตฺโต.

---

[๑] ฉ.,เท. สามญฺญวคฺโค
[๒-๒] ฉ.,เท. สมฺพาโธ กายสกฺขิ ปญฺญา อิ. ปญฺจาโล กายสกฺขี จ
[๓] ฉ.,เท. อุภโตภาโค

๒. ทุติยปณฺณาสโก[๑]

(๖) ๑. เขมวคฺโค

๑. เขมสุตฺตํ

[๔๒] "เขมํ เขมนฺติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส เขมํ วุตฺตํ ภควตาติ.

"อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส เขมํ วุตฺตํ ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส เขมํ วุตฺตํ ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ปฐมํ.

๒. เขมปฺปตฺตสุตฺตํ

[๔๓] "เขมปฺปตฺโต เขมปฺปตฺโตติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ ทุติยํ.

๓. อมตสุตฺตํ

[๔๔] "อมตํ อมตนฺติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ ตติยํ.

---

[๑] สฺยา. ปญฺญาสกาสงฺคหิตา วคฺคา

๔. อมตปฺปตฺตสุตฺตํ

[๕๕] “อมตปฺปตฺโต อมตปฺปตฺโตติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ จตุตฺถํ.

๕. อภยสุตฺตํ

[๕๖] “อภยํ อภยนฺติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ ปญฺจมํ.

๖. อภยปฺปตฺตสุตฺตํ

[๕๗] “อภยปฺปตฺโต อภยปฺปตฺโตติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ ฉฏฺฐํ.

๗. ปสฺสทฺธิสุตฺตํ

[๕๘] “ปสฺสทฺธิ ปสฺสทฺธีติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ สตฺตมํ.

๘. อนุปุพฺพปสฺสทฺธิสุตฺตํ

[๕๙] “อนุปุพฺพปสฺสทฺธิ อนุปุพฺพปสฺสทฺธีติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ อฏฺฐมํ.

๙. นิโรธสุตฺตํ

[๖๐] “นิโรโธ นิโรโธติ อาวุโส วุจฺจติ ฯเปฯ นวมํ.

๑๐. อนุปุพฺพนิโรธสุตฺตํ

[๖๑] “อนุปุพฺพนิโรโธ อนุปุพฺพนิโรโธติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส อนุปุพฺพนิโรโธ วุตฺโต ภควตาติ.

“อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ ฯเปฯ ปฐมชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส อนุปุพฺพนิโรโธ วุตฺโต ภควตา ปริยาเยน ฯเปฯ

ปุน จปรํ อาวุโส, ภิกฺขุ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมติกฺกมฺม สญฺญาเวทยิตนิโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหรติ. ปญฺญายปสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺขีณา โหนฺติ. เอตฺตาวตาปิ โข อาวุโส อนุปุพฺพนิโรโธ วุตฺโต ภควตา นิปฺปริยาเยนาติ. ทสมํ.

๑๑. ภพฺพสุตฺตํ [๑]

[๖๒] “นว ภิกฺขเว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม นว. ราคํ โทสํ โมหํ โกธํ อุปนาหํ มกฺขํ ปลาสํ อิสฺสํ มจฺฉริยํ. อิเม โข ภิกฺขเว นว ธมฺเม อปฺปหาย อภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ.

นว ภิกฺขเว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุํ. กตเม นว. ราคํ โทสํ โมหํ โกธํ อุปนาหํ มกฺขํ ปลาสํ อิสฺสํ มจฺฉริยํ. อิเม โข ภิกฺขเว นว ธมฺเม ปหาย ภพฺโพ อรหตฺตํ สจฺฉิกาตุนฺติ. เอกาทสมํ.

ปฐโม เขมวคฺโค.

---

[๑] ฉ.,เท. อภพฺพสุตฺต

ตสฺสุทฺทานํ

เขโม จ อมตํ เจว อภยปสฺสทฺธิเยน[๑] จ
นิโรโธ อนุปุพฺโพ เจว ธมฺมํ ปหาย ภพฺเพน จาติ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อภยํ ปสฺสทฺธิเยน จ

(๗) ๒. สติปฏฺฐานวคฺโค

๑. สิกฺขาทุพฺพลฺยสุตฺตํ

[๖๓] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สิกฺขาทุพฺพลฺยานิ. กตมานิ ปญฺจ. ปาณาติปาโต, อทินฺนาทานํ, กาเมสุมิจฺฉาจาโร, มุสาวาโท, สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สิกฺขาทุพฺพลฺยานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สิกฺขาทุพฺพลฺยานํ ปหานาย จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สิกฺขาทุพฺพลฺยานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. ปฐมํ.

๒. นีวรณสุตฺตํ

[๖๔] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว นีวรณานิ. กตมานิ ปญฺจ. กามจฺฉนฺทนีวรณํ, พฺยาปาทนีวรณํ, ถีนมิทฺธนีวรณํ, อุทฺธจฺจกุกฺกุจฺจนีวรณํ, วิจิกิจฺฉานีวรณํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ นีวรณานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ นีวรณานํ ปหานาย จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย

โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ, เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ นีวรณานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. ทุติยํ.

๓. กามคุณสุตฺตํ

[๖๕] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว กามคุณา. กตเม ปญฺจ. จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา, โสตวิญฺเญยฺยา สทฺทา ฯเปฯ ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา ฯเปฯ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ฯเปฯ กายวิญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา กามูปสญฺหิตา รชนียา. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ กามคุณา.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ กามคุณานํ ปหานาย ฯเปฯ อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. ตติยํ.

๔. อุปาทานกฺขนฺธสุตฺตํ

[๖๖] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว อุปาทานกฺขนฺธา. กตเม ปญฺจ. รูปูปาทานกฺขนฺโธ, เวทนูปาทานกฺขนฺโธ, สญฺญูปาทานกฺขนฺโธ, สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ, วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อุปาทานกฺขนฺธานํ ปหานาย ฯเปฯ อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. จตุตฺถํ.

๕. โอรมฺภาคิยสุตฺตํ

[๖๗] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว โอรมฺภาคิยานิ สโยชนานิ. กตมานิ ปญฺจ. สกฺกายทิฏฺฐิ, วิจิกิจฺฉา, สีลพฺพตปรามาโส, กามจฺฉนฺโท, พฺยาปาโท. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ โอรมฺภาคิยานิ สโยชนานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ โอรมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปหานาย ฯเปฯ อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. ปญฺจมํ.

๖. คติสุตฺตํ

[๖๘] “ปญฺจิมา ภิกฺขเว คติโย. กตมา ปญฺจ. นิรโย, ติรจฺฉานโยนิ, ปิตฺติวิสโย, มนุสฺสา, เทวา. อิมา โข ภิกฺขเว ปญฺจ คติโย.

อิมาสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ คตีนํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. ฉฏฺฐํ.

๗. มจฺฉริยสุตฺตํ

[๖๙] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว มจฺฉริยานิ. กตมานิ ปญฺจ. อาวาสมจฺฉริยํ, กุลมจฺฉริยํ, ลาภมจฺฉริยํ, วณฺณมจฺฉริยํ, ธมฺมมจฺฉริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ มจฺฉริยานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ มจฺฉริยานํ ปหานาย ฯเปฯ อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. สตฺตมํ.

๘. อุทฺธมฺภาคิยสุตฺตํ

[๗๐] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อุทฺธมฺภาคิยานิ สโยชนานิ. กตมานิ ปญฺจ. รูปราโค, อรูปราโค, มาโน, อุทฺธจฺจํ, อวิชฺชา. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจุทฺธมฺภาคิยานิ สโยชนานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ อุทฺธมฺภาคิยานํ สโยชนานํ ปหานาย ฯเปฯ อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. อฏฺฐมํ.

๙. เจโตขีลสุตฺตํ

[๗๑] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เจโตขีลา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิกิจฺฉติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสีทติ, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปฐโม เจโตขีโล.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว, ภิกฺขุ ธมฺเม กงฺขติ ฯเปฯ สงฺเฆ กงฺขติ สิกฺขาย กงฺขติ สพฺรหฺมจารีสุ กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ขีลชาโต. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺรหฺมจารีสุ กุปิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ขีลชาโต, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปญฺจโม เจโตขีโล.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจโตขีลานํ ปหานาย ฯเปฯ อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. นวมํ.

๑๐. เจตโสวินิพนฺธสุตฺตํ

[๗๒] “ปญฺจิเม ภิกฺขเว เจตโส วินิพนฺธา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเมสุ อวีตราโค โหติ อวีตจฺฉนฺโท[๑] อวีตเปโม[๒] อวีตปิปาโส[๓] อวีตปริฬาโห[๔] อวีตตณฺโห.[๕] โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเมสุ อวีตราโค โหติ อวีตตณฺโห อวีตเปโม อวีตปิปาโส อวีตปริฬาโห อวีตตณฺโห, ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย, ยสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปจฺโม เจตโส วินิพนฺโธ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย อวีตราโค โหติ รูเป อวีตราโค โหติ ฯเปฯ ยาวทตฺถํ อุทราวเทหกํ ภุญฺชิตฺวา เสยฺยสุขํ ปสฺสสุขํ มิทฺธสุขํ อนุยุตฺโต วิหรติ. อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ ‘อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ. โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตรํ เทวนิกายํ ปณิธาย พฺรหฺมจริยํ จรติ ‘อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาติ. ตสฺส จิตฺตํ น นมติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย. อยํ ปญฺจโม เจตโส วินิพนฺโธ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เจตโส วินิพนฺธา.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจตโส วินิพนฺธานํ ปหานาย จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว

---

[๑] ฉ.,เท. อวิคตจฺฉนฺโท, เอวมุปริปิ.
[๒] ฉ.,เท. อวิคตเปโม, เอวมุปริปิ.
[๓] ฉ.,เท. อวิคตปิปาโส, เอวมุปริปิ.
[๔] ฉ.,เท. อวิคตปริฬาโห, เอวมุปริปิ.
[๕] ฉ.,เท. อวิคตตณฺโห, เอวมุปริปิ.

ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. เวทนาสุ ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ธมฺเมสุ ธมฺมานุปสฺสี วิหรติ, อาตาปี สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ. อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจตโส วินิพนฺธานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ภาเวตพฺพาติ. ทสมํ.

ทุติโย สติปฏฺฐานวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

สิกฺขา[๑] นีวารณา กามา ขนฺธา จ โอรมฺภาคิยา คติ
มจฺเฉรํ อุทฺธมฺภาคิยา อฏฺฐมํ เจโตขีลา วินิพนฺธาติ.[๑]

---

[๑] สฺยา. สิกฺขา นีวารณา กามา ขนฺธา จ โอรมฺภาคิยา
คติ มจฺฉริยญฺเจว อุทฺธมฺภาคิยานํ อฏฺฐมํ
เจโตขีลวินิพนฺโธติ.

(๘) ๓. สมฺมปฺปธานวคฺโค

๑. สิกฺขสุตฺตํ

[๗๓] “ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สิกฺขาทุพฺพลฺยานิ. กตมานิ ปญฺจ. ปาณาติปาโต ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สิกฺขาทุพฺพลฺยานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สิกฺขาทุพฺพลฺยานํ ปหานาย จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ อุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ จิติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สิกฺขาทุพฺพลฺยานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา ภาเวตพฺพา. ปฐมํ.

๒. นีวรณสุตฺตํ - ๙. เจโตขีลสุตฺตํ

[๗๔ - ๘๑] (ยถา สติปฏฺฐานวคฺเค, ตถา สมฺมปฺปธานวเสน วิตฺถาเรตพฺพา.)[๑]

---

[๑] สฺยา. ยาวตา สมฺมปฺปธานวเสน วิตฺถาเรนฺติ อิ. ยาว วคฺคา สมฺมปฺปธานวเสน วิตฺถาเรนฺติ

๑๐. เจตโสวินิพนฺธสุตฺตํ

[๘๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เจตโส วินิพนฺธา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเมสุ อวีตราโค โหติ ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เจตโส วินิพนฺธา.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจตโส วินิพนฺธานํ ปหานาย จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อุปฺปนฺนานํ ปาปกานํ อกุสลานํ ธมฺมานํ ปหานาย ฯเปฯ อนุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมา อุปฺปาทาย ฯเปฯ อุปฺปนฺนานํ กุสลานํ ธมฺมานํ ฐิติยา อสมฺโมสาย ภิยฺโยภาวาย เวปุลฺลาย ภาวนาย ปาริปูริยา ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจตโส วินิพนฺธานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา ภาเวตพฺพาติ. ทสมํ.

ตติโย สมฺมปฺปธานวคฺโค.

(๕) ๔. อิทฺธิปาทวคฺโค

๑. สิกฺขสุตฺตํ

[๘๓] "ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว สิกฺขาทุพฺพลฺยานิ. กตมานิ ปญฺจ. ปาณาติปาโต ฯเปฯ สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ สิกฺขาทุพฺพลฺยานิ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สิกฺขาทุพฺพลฺยานํ ปหานาย จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, วีริยสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, จิตฺตสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, วีมํสาสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ สิกฺขาทุพฺพลฺยานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาเวตพฺพาติ. ปฐมํ.

๒. นีวรณสุตฺตํ - ๙. เจโตขีลสุตฺตํ

[๘๔ - ๙๑] (ยถา สติปฏฺฐานวคเค, ตถา อิทฺธิปาทวเสน วิตฺถาเรตพฺพา.)[๑]

๑๐. เจตโสวินิพนฺธสุตฺตํ

[๙๒] "ปญฺจิเม ภิกฺขเว เจตโส วินิพนฺธา. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเมสุ อวีตราโค โหติ ฯเปฯ อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ เจตโส วินิพนฺธา.

---

[๑] สฺยา. ทฺวิปทเสสา อิทฺธิปาทวเสน วิตฺถาเรตพฺพา อิ. เสสํ อิทฺธิปาทวเสน วิตฺถาเรตพฺพํ

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจตโส วินิพนฺธานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาเวตพฺพา. กตเม จตฺตาโร. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฉนฺทสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ, วิริยสมาธิ ฯเปฯ จิตฺตสมาธิ ฯเปฯ วีมํสาสมาธิปธาน-สงฺขารสมนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ.

อิเมสํ โข ภิกฺขเว ปญฺจนฺนํ เจตโส วินิพนฺธานํ ปหานาย อิเม จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ภาเวตพฺพาติ. ทสมํ.

จตุตฺโถ อิทฺธิปาทวคฺโค.

ตสฺสุทฺทานํ

จตฺตาโร[๑] สติปฏฺฐานา ปธานา จตุโร ปเท
จตฺตาโร อิทฺธิปาทาปิ ปุริเมเหเตหิ โยชเยติ.[๑]

[๑-๑] ฉ.,เท. ยเถว สติปฏฺฐานา ปธานา จตุโรปิ จ
จตฺตาโร อิทฺธิปาทา จ ตเถว สมฺปโยชเยติ.
อิ. จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ปธานา จตุโร ปเท
จตฺตาโร อิทฺธิปาทาปิ ปุริเมหิ จ โยชเยติ.

(๑๐) ๕. ราคเปยฺยาลํ*

[๙๓] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย นว ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม นว. อสุภสญฺญา, มรณสญฺญา, อาหาเร ปฏิกฺกูลสญฺญา. สพฺพโลเก อนภิรตสญฺญา,[๒] อนิจฺจสญฺญา, อนิจฺเจ ทุกฺขสญฺญา, ทุกฺเข อนตฺตสญฺญา, ปหานสญฺญา, วิราคสญฺญา. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม นว ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๑)

[๙๔] "ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย นว ธมฺมา ภาเวตพฺพา. กตเม นว. ปฐมชฺฌานํ, ทุติยชฺฌานํ, ตติยชฺฌานํ, จตุตฺถชฺฌานํ, อากาสานญฺจายตนํ, วิญฺญาณญฺจายตนํ, อากิญฺจญฺญายตนํ, เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ, สญฺญาเวทยิตนิโรโธ. ราคสฺส ภิกฺขเว อภิญฺญาย อิเม นว ธมฺมา ภาเวตพฺพา."[๓] (๒)

[๙๕-๑๑๒] ราคสฺส ภิกฺขเว ปริญฺญาย ฯเปฯ ปริกฺขยาย ฯเปฯ ปหานาย ฯเปฯ ขยาย ฯเปฯ วยาย ฯเปฯ วิราคาย ฯเปฯ นิโรธาย ฯเปฯ จาคาย ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม นว ธมฺมา ภาเวตพฺพา.[๔] (๓-๒๐)

[๑๑๓-๔๓๒] โทสสฺส ฯเปฯ โมหสฺส ฯเปฯ โกธสฺส ฯเปฯ อุปนาหสฺส ฯเปฯ มกฺขสฺส ฯเปฯ ปลาสสฺส ฯเปฯ อิสฺสาย ฯเปฯ มจฺฉริยสฺส ฯเปฯ มายาย ฯเปฯ สาเถยฺยสฺส ฯเปฯ ถมฺภสฺส ฯเปฯ สารมฺภสฺส ฯเปฯ มานสฺส ฯเปฯ อติมานสฺส ฯเปฯ มทสฺส ฯเปฯ ปมาทสฺส ฯเปฯ อภิญฺญาย ฯเปฯ ปริญฺญาย

---

* สฺยา. วคฺโค ปญฺจโม
๒ ฉ.,เท. อนภิรติสญฺญา
๓ ฉ.,เท.,อิ. ภาเวตพฺพาติ.
๔ เท. ภาเวตพฺพาติ.

ฯเปฯ ปริกฺขยาย ฯเปฯ ปหานาย ฯเปฯ ขยาย ฯเปฯ วยาย ฯเปฯ วิราคาย ฯเปฯ นิโรธาย ฯเปฯ จาคาย ฯเปฯ ปฏินิสฺสคฺคาย ฯเปฯ อิเม นว ธมฺมา ภาเวตพฺพาติ. (๒๑ - ๓๔๐)

อิทมโวจ[๑] ภควา. อตฺตมนา เต ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ.[๑]

ราคเปยฺยาลํ นิฏฺฐิตํ.

นวกนิปาตปาลิ นิฏฺฐิตา.

[๑-๑] ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ

สุตฺตนฺตปิฎกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส
สตฺตกอฎฺฐกนวกนิปาตปาลิยา
ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[อ]		อจลา	๖๗/๑๑๘
อกตปาตราโส	๕๓/๗๒	อจฺจนฺตนิฏฺโฐ	๖๑/๙๙
อกถกถี	๔๐/๔๗๒	อจฺจนฺตปริโยสาโน	๖๑/๙๙
อกนิฏฺฐคามี	๑๖/๑๖	อจฺจโย	๑๑/๔๐๙
อกมฺมกามา	๖๓/๑๐๔	อจฺจิ	๖๖/๑๑๕
อกมฺมาสำ (พฺรหฺมจริยำ)	๕๐/๖๓	อจฺจุโต จ สทฺธมฺมา	๖๑/๓๒๒
อกิริยวาโท (โคตโม)	๑๑/๑๙๓	อจฺฉราสงฺฆาตมตฺตมฺปิ อนิจฺจสญฺญำ	๒๐/๔๒๖
อกุกฺกุฏฺฐสนฺตา	๖๓/๑๐๕		
อกุโกสกปริภาสโก	๔/๑๗๕	อชสตานิ	๔๗/๔๙
อกุขณเวธี	๓๖/๔๕๘	อเชยฺโย	๗/๘
อกุขณา	๒๙/๒๔๗	อชฺโฌสานำ	๒๓/๔๓๑
อกุขฏุตฺโต	๕๔/๓๑๑	อญฺญติตฺถิยา	๔๒/๔๓
อกุขีนิ	๖๑/๙๗	อญฺญทตฺถุโส	๖๒/๑๐๐
อครุ	๓/๑	อญฺญาปฏิเวโธ	๑๙/๒๒๑
อคารโว	๗๐/๑๓๔	อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค	๑๙/๒๒๔
อคารานิ	๑๙/๔๒๑	อฏฺฐฑฺฒมาสสตานิ	๗๔/๑๕๒
อคุตฺตทฺวารตา	๒๘/๓๑	อฑฺฒมาสสตานิ	๗๔/๑๕๒
อคฺคญฺญานิ	๓๙/๒๖๕	อฑฺโฒ	๗/๗
องฺการกาสูปมา กามา	๒๘/๒๔๕	อณุมตฺเตสุ	๗๕/๑๕๔
องฺคุฏฺฐปทำ	๗๑/๑๓๙	อณฺฑโกสำ	๗๑/๑๓๗
อจริมำ	๙๕/๑๖	อณฺฑานิ	๗๑/๑๓๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อติกฺกนฺตมานุสเกน	๖๑/๙๖	อโธภาคา	๗๒/๑๔๔
อตฺตญฺญู	๖๘/๑๒๔	อโธสิรํ	๗๒/๑๔๖
อตฺตภาวา	๑๙/๒๒๑	อนภิภูโต	๖๒/๑๐๐
อตฺตมนตาโสมนสฺสํ	๕๒/๗๐	อนภิรตสญฺญา	๔๘/๕๕
อตฺตมนา	๖๙/๑๒๘	อนยพฺยสนํ	๒๒/๒๒
อตฺตมารณิยานิ (กมฺมานิ)	๖๑/๑๐๙	อนสฺสาสิกา (สงฺขารา)	๖๖/๑๑๒
อตฺตวิปตฺตึ	๗/๑๗๙	อนาคนฺตา	๕๒/๗๑
อตฺตสมฺปตฺตึ	๗/๑๗๙	อนาคามี	๕๒/๗๑
อตฺตา	๖๑/๑๐๐	อนาทโร	๑๐/๑๙๑
อตฺโถ	๓๕/๓๙	อนาเทยฺยวาจาสวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๑
อทพฺพิทฺโท	๕/๕	อนานากถิโก	๒/๑๗๑
อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ	๗/๔๐๑	อนาปตฺตึ	๗๕/๑๕๔
อทินฺนาทานา	๓๙/๒๖๙	อนิกฺขิตฺตธุโร	๔/๔
อทินฺนาทายี	๒๗/๔๓๗	อนิจฺจปฏิสํเวที	๑๖/๑๖
อทุกฺขมสุขํ	๕๓/๗๕	อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทน-	๑๕/๔๑๘
อทฺธมารกา	๕๔/๓๑๐	อนิมิตฺตํ	๕๖/๘๘
อธิกรณสมถา ธมฺมา	๘๔/๑๕๘	อนุทิสา	๙/๑๘๖
อธิคตเปโม	๒๐/๑๘	อนุนยสญฺโญชนา	๘/๘
อธิเทวญาณทสฺสนา	๖๔/๓๓๒	อนุปริยายปโถ	๖๗/๑๑๘
อธิปญฺญาธมฺมวิปสฺสนาย	๔/๓๙๒	อนุปวชฺโช	๕๘/๙๒
อธิปฺปายโส	๖/๑๗๗	อนุปาทิเสสา	๕๖/๘๔
อธิมุตฺตกมาลา	๕๑/๓๐๕	อนุปารมฺภจิตฺโต	๒๙/๓๒
อธิมุตฺโต	๖๖/๓๓๔	อนุปุพฺพกิริยา	๑๙/๒๒๑
อธิวจนา	๖๒/๑๐๐	อนุปุพฺพวิหารา	๓๒/๔๔๓
อธิวาสนา	๑๒/๒๐๘	อนุปุพฺพสิกฺขา	๑๙/๒๒๑
อธุวา (สงฺขารา)	๖๖/๑๑๒	อนุปุพฺพีกถํ	๑๒/๒๐๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนุปฺปตฺตสทตฺถา	๔/๓๙๔	อปฺปญฺญตฺตึ	๒๑/๒๐
อนุปฺปทานรโต	๕๗/๘๙	อปฺปฏิกุฏฺฐานิ	๓๙/๒๖๘
อนุพฺยญฺชนโส	๗๖/๑๕๔	อปฺปฏิวานี	๗๔/๓๕๑
อนุโรธวิโรธสมาปนฺโน	๖/๑๗๘	อปฺปติสฺสา	๕๙/๙๕
อนุโรธา	๕/๑๗๖	อภิญฺญา	๑๕/๑๕
อนุวิจฺจกาโร	๑๒/๒๐๖	อภิณฺหสนฺนิปาตา	๒๑/๒๐
อนุสยา	๑๑/๑๑	อภินิพฺพิธา	๑๑/๑๙๗
อนุสาสนี	๗๔/๑๕๓	อภิสมฺพุทฺโธ	๕๐/๖๕
อเนกรตโน	๑๙/๒๒๐	อภิสลฺเลขิกา	๑/๓๘๓
อเนกวิหิตึ	๗๘/๑๕๕	อภูตพฺภกฺขานสวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๐
อโนตฺตปฺปี	๑/๑	อเภทนมุขานิ	๑๕/๔๑๘
อนฺตึ	๓๘/๔๖๕	อมงฺกุภูโต	๕๗/๙๑
อนฺนึ	๕๒/๖๙	อมจฺฉรี	๒/๒
อปคตกาพฺภึ	๑๒/๒๐๗	อมตึ	๕๔/๔๙๔
อปจยาย	๕๓/๓๐๘	อมตปริโยสานา	๔๘/๕๕
อปเนยฺโย (ปุคฺคโล)	๑๐/๑๘๘	อมโตคธา	๔๘/๕๕
อปรปฺปจฺจโย	๑๒/๒๐๗	อมตฺตญฺญุตา	๒๘/๓๑
อปริคฺคหา	๒๑/๔๒๗	อมนาปสทฺทสวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๑
อปริหานิยา (ธมฺมา)	๒๑/๒๐	อมนาโป	๑/๑
อปาปุรณึ	๑๑/๔๐๕	อมนุสฺสานึ ปิโย	๑/๑๖๘
อปายึ	๔๗/๕๒	อโยกปาเล	๕๕/๘๐
อปายสมฺปนฺนึ	๓๔/๒๕๙	อโยปฏฺเฏน	๗๒/๑๔๓
อปุพฺพึ	๑๖/๑๖	อโยปีจึ	๗๒/๑๔๕
อปฺปกึ (ชีวิตึ)	๗๔/๑๔๙	อโยมญฺจึ	๗๒/๑๔๕
อปคพฺโภ (โคตโม)	๑๑/๑๙๕	อโยสงฺกุนา	๗๒/๑๔๔
อปฺปจฺจยึ	๑๐/๑๘๘	อยฺยสมา (ภริยา)	๖๓/๑๐๑

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อรกฺเขยฺยานิ	๕๘/๙๒	อวิชฺชา	๘/๘
อปฺปมตฺโต	๘๓/๑๕๗	อวิชฺชานุสโย	๑๑/๑๑
อปฺปมาณํ	๑/๑๖๙	อวิชฺชาปรมํ มลํ	๑๕/๒๑๖
อปฺปิจฺฉตาย	๒๓/๒๔๐	อวิชฺชาสญฺโญชนํ	๘/๘,๙/๙
อปฺปิจฺโฉ	๑/๒,๓/๑๗๔	อวิชฺชาสวา	๑๑/๑๙๘
อปฺปิยปสํสี	๓/๑๗๔	อวินิปาตธมฺโม	๑๕/๑๔
อปฺปิโย	๓/๑	อวิวฏฺเ	๒/๑๗๐
อพฺโพกิณฺณํ	๑๖/๑๖	อวิสวาทโก	๔๑/๒๗๓
อพฺภาคมนํ	๕๓/๗๓	อเวจฺจปฺปสาเทน	๒๗/๔๓๘
อพฺภุตธมฺมํ	๖๘/๑๒๕	อสวโร	๖๑/๙๘
อพฺภุโต	๑๙/๗๔	อสสคฺคกถา	๑/๓๘๓
อพฺโภกาสํ	๔๐/๔๗๒	อสหีโร	๗๗/๑๕๕
อพฺยากตวตฺถูสุ	๕๔/๗๗	อสกฺกาเรน (อภิภูโต)	๗/๑๘๐
อพฺยาปนฺนจิตฺโต	๔๐/๔๗๒	อสงฺกิณฺณปุพฺพานิ	๓๙/๒๖๘
อรญฺญคโต	๔๐/๔๗๒	อสงฺกิณฺณานิ	๓๙/๒๖๘
อรติรติสโห	๕๘/๓๑๙	อสงฺขารปรินิพฺพายี	๑๖/๑๖
อรสรูโป (โคตโม)	๑๑/๑๙๒	อสชฺฌายมลา มนฺตา	๑๕/๒๑๖
อรหํ (สมฺมาสมฺพุทฺโธ)	๔/๓	อสมฺภวา	๓๑/๓๓
อรหํ (ขีณาสโว)	๗/๔๐๑	อสราคธมฺมํ เม จิตฺตํ	๒๕/๔๓๓
อริยานํ อนุปวาทกา	๑๑/๑๙๗	อสลฺลีนํ	๑๑/๑๙๖
อริยานํ อุปวาทกา	๑๑/๑๙๗	อสสฺสตา	๕/๑๗๖
อริยานํ ทสฺสนกาโม	๖๘/๑๒๗	อสารทฺโธ	๑๑/๑๙๖
อริโย วา ตุณฺหีภาโว	๔/๓๙๑	อสินา	๖๑/๑๐๙
อริโย สมาธิ	๔๕/๔๙	อสิโลกภยํ	๕/๓๙๖
อรุณํ	๒๐/๒๒๖	อสุจิ	๗๒/๑๔๐
อรุทฺธจิตฺตา	๖๓/๑๐๕	อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร	๗๒๑๔๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อสฺสสทสฺสา	๒๒/๔๒๙	อายุสงฺขารํ	๗๐/๓๔๐
อสฺสาชานิโย	๑๓/๒๐๙	อาโย	๕๔/๓๑๐
อสฺสาโรหา	๖๗/๑๑๙	อารกฺขสมฺปทา	๕๔/๓๐๙
[อา]		อารกฺขาธิกรณํ	๒๓/๔๓๑
อากปฺเปน	๑๗/๑๒๗	อารญฺญโก	๕๘/๓๑๙
อากาสฏฺโฐ	๗๐/๓๔๑	อาวุธพลา โจรา	๒๗/๒๔๔
อากาสานญฺจายตนํ	๔๔/๔๘	อาสวนิโรธคามินี ปฏิปทา	๑๑/๑๙๘
อากาสานญฺจายตนสญฺญา	๓๑/๔๔๑	อาสวนิโรโธ	๑๑/๑๙๘
อากาสานญฺจายตนูปคา	๔๔/๔๘	อาสวปริยาทานํ	๑๖/๑๖
อากาโส	๔๔/๔๘	อาสวสมุทโย	๑๑/๑๙๘
อาคนฺตา	๕๒/๖๙	อาสวา	๗/๑๘๐
อาคมนทิฏฺจิโก	๒๐/๔๒๔	อาสวานํ ขยญาณาย	๑๑/๑๙๘
อาคามี	๕๒/๖๙	อาหารานํ อกสิรลาภี	๖๗/๑๑๘
อาฆาตนํ	๗๔/๑๔๑	อาหุเนยฺยคฺคิ	๔๖/๔๙
อาฆาตปฏิวินยา	๓๐/๔๔๑	อาหุเนยฺยา	๑๔/๑๒
อาฆาตวตฺถูนิ	๒๙/๔๔๐		
อาจยาย	๕๓/๓๐๘	[อิ]	
อาจารโคจรสมฺปนฺโน	๗๕/๑๕๔	อิจฺฉา	๗๑/๑๓๗
อาชีวิตภยํ	๕/๓๙๖	อิจฺฉานงฺคลวนสณฺเฑ	๘๖/๓๗๒
อาตาปี	๓๒/๓๖	อิจฺฉาวินเย	๒๐/๑๘
อานาปานสฺสติ	๑/๓๘๔	อิติวุตฺตกํ	๖๘/๑๒๔
อฏฺฐานิสํสา	๑/๑๖๘	อิตฺถี	๕๑/๖๖
อาปตฺตึ	๗๕/๑๕๔	อิตฺถีธุตฺโต	๕๔/๓๑๑
อาปทาสุ	๓๖/๓๙	อิตฺถีรตนํ	๖๒/๑๐๐
อายุ	๕๖/๘๕	อิทฺธิปาทา	๑๙/๒๒๔
อายุปฺปมาณํ	๗๔/๑๕๑	อิทฺธิมา	๖๒/๑๐๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อิทฺธิวิธํ	๓๕/๔๕๕	อุปหจฺจปรินิพฺพายี	๑๖/๑๖
อินฺทฺริยสังวโร	๖๕/๑๑๑	อุปฺปลมาลํ	๕๑/๓๐๕
อินฺทฺริเยสุ อคุตฺตทฺวารตา	๒๘/๓๑	อุพฺพฏฺฏมฺ	๑๔/๒๑๒
อิสฺสริยพลา ราชาโน	๒๗/๒๔๔	อุพฺเพเชตา	๑๓/๒๐๙
อิสฺสุกี	๒/๒	อุภโตภาควิมุตฺโต	๑๔/๑๓
		อุภโตโลหิตกุปฺปาเน	๖๔/๑๐๖
[อุ]		อุภโต สุชาโต	๑๓/๒๐๙
อุคฺคเหตา	๑๖/๒๑๖	อุมฺมคฺคํ	๑๔/๒๑๒
อุคฺคา ราชปุตฺตา	๖๗/๑๑๙	อุมฺมตฺตกสังวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๑
อุจฺฉงฺเกหิ	๘/๑๘๓	อุรุ	๗๔/๑๔๔
อุจฺเฉทวาโท (โคตโม)	๑๑/๑๙๓	อุรุตฺตาพี	๖๑/๓๒๑
อุชุปฏิปนฺโน	๒๗/๔๓๘	อุรุพฺภสตานิ	๔๗/๔๙
อุชุมคฺโค	๑๓/๒๑๑	[อู]	
อุฏฺฐานสญฺญี	๖๑/๙๘	อูสรุ	๓๔/๒๕๙
อุฏฺฐานสมฺปทา	๕๔/๓๐๙	[เอ]	
อุณฺหํ	๗๒/๑๔๗	เอกสัง	๒๐/๒๒๕
อุตุสตานิ	๗๔/๑๕๒	เอกคฺคํ	๑๑/๑๙๖
อุตู	๗๔/๑๕๒	เอกจฺโจ	๑๕/๑๓
อุตฺตรึ นิสฺสรณํ	๕๖/๘๖	เอกตฺตกายา	๔๔/๔๘
อุทกนฺตํ	๕๕/๘๓	เอกนฺตปฏิภาณํ	๘๒/๓๖๙
อุทกพุพฺพุลํ	๗๔/๑๕๐	เอกตฺตกายา	๔๔/๔๘
อุทกพุพฺพุลูปมํ ชีวิตํ	๗๔/๑๕๐	เอกปุตฺตโก	๕๓/๗๔
อุทกานิ	๖๖/๑๑๔	เอกพีชี	๑๒/๔๑๒
อุทกูปมา (ปุคฺคลา)	๑๕/๑๓	เอกภตฺติโก	๔๑/๒๗๓
อุปสมิโก	๒๙/๒๔๗	เอกรโส	๑๙/๒๒๐
อุปสมฺปทา	๕๑/๓๐๓	เอโกทิภาวํ	๕๓/๗๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[โอ]		กตฺตพฺพํ กุสลํ	๗๔/๑๔๙
โอการํ	๑๒/๒๐๗	กถาพาหุลฺลํ	๖๑/๙๘
โอกาสาธิคโม	๓๗/๔๖๒	กถาสลฺลาโป	๕๖/๘๘
โอฏฺฐจฺ	๗๒/๑๔๔	กทริโย	๕๗/๘๘
โอตฺตปฺปคารวตา	๓๓/๓๖	กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรโณ	๓๐/๒๕๓
โอตฺตปฺปธนํ	๕/๕	กนิฏฺโฐ	๑๑/๑๙๕
โอตฺตปฺปพลํ	๓/๓	กนฺทเร	๖๔/๑๐๙
โอตฺตปฺปี	๑/๒	กปฺปิตเกสมสฺสุ	๖๔/๑๐๖
โอทนกุมฺมาสุปจฺจสฺส	๑๕/๔๑๘	กมนิโย	๔๖/๒๘๘
โอทโน	๓๐/๒๕๒	กมฺมญฺโญ	๘๐/๓๖๕
โอทาตนิทสฺสนานิ	๖๕/๓๓๓	กมฺมารานํ	๗๐/๑๓๒
โอปนยิโก	๒๙/๔๓๘	กลฺยาโณ	๕๗/๙๐
โอปปาติโก	๑๕/๑๕	กลฺลจิตฺตํ	๑๒/๒๐๗
โอปานภูตํ กุลํ	๑๒/๒๐๖	กลฺลิตกุสโล	๔๐/๔๒
โอภคฺโคภคฺคํ	๔๐/๔๗๐	กสมฺพุ	๑๐/๑๙๑
โอมโก (ปาโท)	๔/๓๙๒	กสมฺพุชาโต	๗๒/๑๔๑
โอหิตภารา	๔/๓๙๔	กโพฬิหตฺโถ	๑๑/๔๐๗
		กาญฺจนํ	๔๒/๒๗๘
[ก]		กามคุณา	๓๔/๔๔๘
กกฺขพํ	๑๐/๑๙๐	กามจฺฉนฺโท	๖๗/๕๐๐
กงฺขี	๒/๑๗๐	กามราคานุสโย	๑๑/๑๑
กฏฺฐจคฺคิ	๔๖/๔๙	กามวิตกฺโก	๓/๓๘๘
กฏฺฐปุญฺชี	๕๕/๘๑	กายสกฺขี	๑๔/๑๓
กณฺฑุ	๔๐/๔๗๒	กายสตฺถึ	๕๗/๕๑
กณฺณโสตานิ	๖๑/๙๗	กายานุปสฺสี	๖๓/๓๒๘
กตูปาสโน	๓๘/๔๖๕	การโก	๕๗/๙๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
การณฺฑวํ	๑๐/๑๙๑	ขีณนิรโย	๒๗/๔๓๗
การา	๗๒/๑๔๗	ขีณปิตฺติวิสโย	๒๗/๔๓๗
กุฑฺโช	๖๔/๑๐๘	[ค]	
กุธารี	๑๐/๑๙๐	คจฺฉํ	๕๖/๘๒
กุธาริปาเสน	๑๐/๑๙๐	คณฺโฑ	๕๖/๓๑๗
กุนฺนทิโย	๖๖/๑๑๓	คติโย	๖๘/๕๐๐
กุพฺพรํ	๑๔/๒๑๑	คตฺตานิ	๖๑/๙๗
กุมาริกา	๗๔/๑๕๑	คทฺทูหนมตฺตมฺปิ เมตฺตจิตฺตํ	๒๐/๔๒๕
กุมฺภการปาโก	๖๖/๑๑๔	คนฺธพฺพา	๑๙/๒๒๑
กุลํ	๑๓/๑๒	คนฺธโภคา	๑๑/๑๙๓
เกวลปริปุณฺณํ	๖/๖	คนฺธรสา	๑๑/๑๙๒
โกกาสกชาโต	๖๙/๑๒๙	คนฺโธ	๖๙/๑๓๐
โกธโน	๖๔/๑๐๘	คหปติรตนํ	๖๒/๑๐๐
โกธปเรโต	๖๔/๑๐๖	คาถํ	๖๘/๑๒๔
[ข]		คารยฺโห	๖๘/๑๒๗
ขโณ	๗๔/๑๕๐	คารโว	๖๔/๑๐๙
ขตฺติยกญฺญํ	๗๒/๑๔๐	คาวี	๗๔/๑๕๑
ขตฺติยปริสํ	๕๗/๙๑	คาวีวชฺฌูปมํ ชีวิตํ	๗๔/๑๕๑
ขตฺติยมหาสาลานํ	๖๖/๑๑๖	คิมฺหานํ	๗๔/๑๕๒
ขตฺติยา	๑๙/๒๒๓	คิริคุหํ	๔๐/๔๗๒
ขนฺติพลา สมณพฺราหฺมณา	๒๗/๒๔๔	คิลานา	๘๐/๓๖๔
ขยานุปสฺสี	๙๖-๖๒๒/๑๖๔	[ฆ]	
ขาทนียเยน	๕๓/๗๓	ฆรสุณฺหา	๖๓/๑๐๒
ขารกชาโต	๖๙/๑๒๙	ฆานวิญฺเญยฺยา คนฺธา	๒๓๖/๔๓๕
ขิปฺปนิสนฺติ	๖๒/๓๒๓	[จ]	
ขีณติรจฺฉานโยนิ	๒๗/๔๓๗	จกฺกรตนํ	๖๒/๑๐๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
จกกวตฺตี	๖๒/๑๐๐
จกฺขุมา	๖๖/๑๑๘
จกฺขุวิญฺเญยฺยา รูปา	๒๖/๔๓๕
จงฺกเมน	๙/๑๘๗
จาควา	๒๓/๒๓๘
จาคสมฺปทา	๕๔/๓๑๑
จาตุรนฺโต	๖๒/๑๐๐
จิตฺตํ	๓๖/๓๙
จิตฺตปริกฺขารํ (ทานํ)	๕๒/๗๐
จิตฺตวูปกาเสน	๒/๑๗๐
จิตฺตสมาธิปธานสงฺขารสมนฺนาคตํ	๗๕/๕๐๖
จิตฺตปฺปโกปโน	๖๔/๑๐๘
จิตฺตาลงฺการํ (ทานํ)	๕๒/๗๐
จิรฏฺฐิติกํ (พุรหฺมจริยํ)	๕๑/๓๐๖
เจลกา	๖๗/๑๑๙
โจรีสมา (ภริยา)	๖๓/๑๐๓
[ฉ]	
ฉนฺทมูลกา สพฺเพ ธมฺมา	๘๓/๓๗๐
ฉนฺทราควินิพทฺโธ	๕๖/๓๑๗
ฉนฺทราโค	๒๓/๔๓๑
ฉนฺทวสานุคา	๔๖/๒๙๒
[ช]	
ชโฬ	๒๙/๒๔๘
ชาครียมนุยุตฺโต	๙/๑๘๖
ชาตกํ	๖๘/๑๒๕
ชาตรูปํ	๑๙/๒๒๐
ชาติ	๕๐/๖๕
ชาลกชาโต	๖๙/๑๒๙
ชิคจฺฉา	๗๔/๑๕๑
ชิมฺเหยฺยานิ	๑๓/๒๑๐
[ฌ]	
ฌานํ	๔/๔
[ญ]	
ญานํ	๔๔/๔๘
ญาณทสฺสนํ	๖๔/๓๓๐
ญาณวาทานํ	๓๘/๔๖๔
ญาณี	๘๕/๓๗๑
ญาติสาโลหิตา	๖๔/๑๐๗
ญายปฏิปนฺโน	๒๗/๔๓๘
[ฐ]	
ฐานํ	๗๐/๑๓๔
จิตธมฺโม	๑๙/๒๑๙
จิติกุสโล	๔๐/๔๒
เจตา	๔๑/๒๗๓
[ต]	
ตโจ	๖๕/๑๑๑
ตณฺหกฺขโย	๓๖/๔๕๗
ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต	๖๑/๙๖
ตติยา วิชฺชา	๑๑/๑๙๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ตตฺเตน	๗๒/๑๔๓	ทกฺขิเณน มุขา	๓๙/๔๖๘
ตถาคโต	๕๔/๗๖	ทกฺขิเณยฺยํ	๒๙/๓๒
ตทงฺคนิพฺพานํ	๕๐/๔๙๒	ทกฺขิเณยฺยคฺคิ	๔๖/๔๙
ตาลจฺฉายํ	๓๘/๔๖๕	ทกฺขิเณยฺยา	๑๔/๑๒
ติณกฏฺโจทกํ	๖๗/๑๑๙	ทานกถํ	๑๒/๒๐๗
ติณปุญฺเช	๕๕/๘๑	ทานปติ	๕๗/๘๙
ติณปุริสรูปเก	๓๖/๔๕๘	ทานผลํ	๕๗/๘๙
ติณวตฺถารโก	๘๔/๑๔๘	ทานมยํ	๓๖/๒๖๓
ติณสนฺถรกสยนาสนํ	๓๐/๒๔๓	ทานวตฺถูนิ	๓๓/๒๔๘
ติณานิ	๔๗/๕๔	ทานสํวิภาครโต	๖/๗
ติณฺณวิจิกิจฺโฉ	๑๒/๒๐๗	ทานสํวิภาโค	๕๒/๗๐
ติณฺโณ	๑๕/๑๓	ทานานิ	๙๑/๒๕๘
ติณฺหาย	๗๒/๑๔๒	ทานูปปตฺติโย	๓๕/๒๖๑
ติตฺถกโร	๖๖/๑๑๖	ทายํ	๕๕/๘๒
		ทายโก	๕๗/๙๒
[ถ]		ทายาทา	๕๔/๓๐๙
ถณฺฑิลํ	๕๑/๓๐๓	ทิฏฺฐิสมฺทยํ	๕๔/๗๗
ถมฺภสฺส	๖๕๓-๑๑๓๒/๑๖๗	ทิฏฺฐิสมฺปนฺนํ	๗๓/๑๔๙
ถลํ	๑๙/๒๑๙	ทินฺนปาฏิกงฺขี	๔๑/๒๗๒
ถามวา	๔/๔	ทินฺนาทายี	๔๑/๒๗๒
ถุลฺลผุสิตเก (เทเว)	๖๖/๑๑๔	ทีปิจมฺมปริวารานิ	๒๐/๔๒๔
ถูณูปนีตานิ (อุสภสตานิ)	๔๗/๔๙	ทิพฺพาย โสตธาตุยา	๓๕/๔๕๖
ถูลํ	๑๒/๒๐๘	ทิพฺเพน อายุนา	๓๖/๒๖๔
		ทิพฺเพน จกฺขุนา	๖๑/๙๖
[ท]		ทิพฺเพน วณฺเณน	๓๖/๒๖๔
ทกฺขิณํ (ทานํ)	๕๓/๗๒	ทิพฺเพน สุเขน	๓๖/๒๖๔
ทกฺขิณํ ทิสํ	๕๓/๗๒		

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ทิวสํ	๙/๑๘๗
ทิวา	๖๑/๙๗
ทุปฺปญฺโญ	๙๓/๑๖๒
ทุพฺพณฺโณ	๖๔/๑๐๕
ทุพฺภรตาย	๕๓/๓๐๘
ทุมฺมงฺกุยํ	๖๔/๑๐๘
ทุรุตฺตวาทินี	๖๓/๑๐๔
ทุรุตฺตานิ	๓๖/๓๙
ทุสฺสกรณฺฑโก	๓๐/๒๕๒
ทุสฺสีลรูปา	๖๓/๑๐๕
ทุสฺสีโล	๗๒/๑๔๑
ทูเตยฺยํ	๑๖/๒๑๖
ทูรงฺคมา	๗๔/๑๕๐
ทูเรปาตี	๓๖/๔๕๘
เทวณฺณตโร	๕๐/๖๔
เทวตา	๓๒/๓๕
[ธ]	
ธญฺญานิ	๑๐/๑๘๙
ธตา	๖/๖
ธนชานึ	๖๔/๑๐๘
ธนานิ	๕/๕
ธนุคฺคหา	๖๗/๑๑๙
ธมฺมกถิโก	๗๑/๓๔๔
ธมฺมครุ	๓๒/๓๖
ธมฺมคารวตา	๓๒/๓๕
ธมฺมจกฺขุ	๑๒/๒๐๗
ธมฺมญฺญู	๖๘/๑๒๔
ธมฺมทสฺสนํ	๕/๕
ธมฺมทานํ	๕/๓๙๖
ธมฺมเทสนา	๑๒/๒๐๗
ธมฺมนิสนฺติยา	๒๐/๑๘
ธมฺมปฏิสํเวที	๔/๓๙๓
ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน	๖๘/๑๒๘
ธมฺมานุปสฺสี	๖๓/๓๒๘
ธมฺมานุสารี	๑๔/๑๓
ธมฺมิการกฺขาวรณคุตฺติ	๒๑/๒๑
ธมฺมิโก	๖๒/๑๐๐
ธมฺมํ (กถา)	๕๒/๖๘
ธาเรตา	๑๖/๒๑๖
ธูมํ	๕๕/๘๒
[น]	
น อนวญฺญตฺติกาโม	๑/๒
น อปฺปิยปสํสี	๓/๑๗๔
นกฺขตฺตานิ (ตารกรูปานิ)	๖๑/๙๗
น จิรฏฺฐิติโก (มหาโจโร)	๘๔/๓๗๐
นชฺโช	๒๐/๔๒๔
นที	๗๔/๑๕๐
นทีปพฺพเตยฺยูปมํ ชีวิตํ	๗๔/๑๕๐
นนฺทิกาวาสี	๑๑/๔๐๗
นว ปุคฺคลา	๙/๔๐๔
นว ปุคฺคลา สอุปาทิเสสา	๑๒/๔๑๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นว สญฺญา	๑๖/๔๑๙		๒๔/๔๓๒
น สกฺการกาโม	๑/๒	[ป]	
นหาตโก	๘๙/๑๖๑	ปสุกูลจีวรํ	๓๐/๒๕๒
นาคา	๑๘/๒๒๑	ปกฺขนฺทิโน มหานาคา	๖๗/๑๑๙
นาโค	๔๐/๔๗๐	ปงฺโก	๕๖/๓๑๗
นาจฺโจคาพฺหํ	๕๔/๓๑๐	ปจุรตฺโถ	๖๔/๑๐๖
นิพฺเพธิกาย	๔/๔	ปจฺจนุภูตํ	๖๒/๑๐๐
นิพฺโภโค (โคตโม)	๑๑/๑๙๓	ปจฺจนฺติมํ นครํ	๖๗/๑๑๘
นิมิตฺตํ	๓๘/๔๑	ปญฺชลิโก	๓๓/๔๔๓
นิมุคฺโค	๑๕/๑๓	ปญฺญตฺตํ	๒๑/๒๐
นิมฺมโล	๘๕/๓๗๑	ปญฺญวนฺโต	๒๕/๒๙
นิยตายุกา	๒๑/๔๒๗	ปญฺญวา	๔/๔
นิยโต	๑๕/๑๔	ปญฺญา	๓/๓
นิรคฺคฬํ	๑/๑๖๙	ปญฺญากถา	๑/๓๘๓
นิรยํ	๔๗/๔๒	ปญฺญาธนํ	๕/๕
นิรยสํวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๐	ปญฺญาพลํ	๓/๓
นิรโย	๖๘/๕๐๐	ปญฺญาวาสนเลปนสมฺปนฺโน	๖๗/๑๒๓
นิโรธํ	๑๒/๒๐๗	ปญฺญาวิมุตฺตึ	๑๕/๑๕
นิโรธสญฺญํ	๒๗/๓๐	ปญฺญาวิมุตฺโต	๑๔/๑๓
นิโรธานุปสฺสี	๖๑/๙๙	ปญฺญาสมฺปทา	๕๔/๓๑๒
เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ	๖๖/๓๓๔	ปฏินิสฺสคฺคานุปสฺสี	๖๑/๙๙
เนวสญฺญานาสญฺญายตนสญฺญา	๓๓/๔๔๗	ปฏิพทฺธจิตฺโต	๕๒/๖๙
เนวสญฺญานาสญฺญายตนสมาปตฺติ	๓๖/๔๖๒	ปฏิพโล	๒๙/๒๔๘
เนวสญฺญานาสญฺญายตนูปคา		ปฏิภาณํ	๘/๑๘๓
		ปฏิลีนนิสโภ	๔๒/๔๘๖
		ปฏิสงฺขานพลา พหุสฺสุตา	๒๗/๒๔๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปฏิสนฺถารคารวตา	๓๒/๓๔	ปวตฺตมํสํ	๑๒/๒๐๘
ปฏิสนฺถารคารโว	๓๒/๓๖	ปวาสํ คนฺตุกามา	๕๕/๓๑๓
ปฏิสมฺภิทา	๓๘/๔๐	ปวาฬํ	๑๙/๒๒๐
ปฏิสลฺลานสารุปฺปานิ	๖๑/๙๙	ปวิวิตฺโต	๓๐/๒๕๔
ปฏิสลฺลาเน	๒๐/๑๘	ปวิเวกกถา	๑/๓๘๓
ปทำ	๕๕/๗๙	ปวิเวกสุขสฺส	๘๖/๓๗๒
ปทกฺขิณำ	๓๒/๓๔	ปวิเวกาย	๕๓/๓๐๘
ปทวีติหาเรน	๓๘/๔๖๕	ปสสา	๕/๑๗๖
ปทีเปยฺยำ	๓๕/๒๖๑	ปสาทพหุโล	๒๙/๓๒
ปนฺตเสนาสโน	๕๘/๓๑๙	ปสาริตำ (พาหำ)	๕๖/๘๕
ปปญฺจนิโรเธ	๓๐/๒๕๖	ปปฺปฏิกา	๕๕/๘๐
ปปญฺจารามตา	๗๙/๓๖๒	ปปฺผาลิกา	๖๗/๑๑๙
ปปาโต	๑๙/๒๑๙	ปพฺพชฺชา	๗๒/๑๔๗
ปริเทเวหิ	๕๐/๖๓	ปพฺพตราชา	๖๖/๑๑๒
ปรินายกรตนำ	๖๒/๑๐๐	ปพฺพเตยฺยา	๗๔/๑๕๐
ปรินิพฺพานำ	๕๕/๗๙	ปสุ	๑๒/๒๐๘
ปรินิพฺพานิโก	๒๙/๒๔๗	ปสฺสทฺธิ	๕๘/๔๙๕
ปรินิพฺพายี	๑๕/๑๕	ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺคำ	๒๖/๓๐
ปรินิพฺพุโต	๖๖/๑๑๘	ปสฺสทฺโธ กาโย	๑๑/๑๙๖
ปริปูรีการี	๑๒/๔๑๑	ปาทนขสิขาย	๗๑/๑๓๗
ปริพฺพาชกา	๘๓/๓๖๙	ปานำ	๕๒/๖๙
ปริภาสโก	๕๗/๘๙	ปานียานิ	๓๕/๔๕๑
ปริเยสนา	๒๓/๔๓๑	ปาปทิฏฺจิ	๑๐/๑๙๑
ปริโยคาพฺหธมฺโม	๑๒/๒๐๗	ปาปธมฺโม	๗๒/๑๔๑
ปริโยทาตา	๗๐/๑๓๒	ปาปมิตฺตา	๒๔/๒๘
ปริโยสานกลฺยาณา	๖/๖	ปาปสมฺปวงฺกา	๒๔/๒๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปาปสหายา	๒๔/๒๘	ปุริสคติโย	๕๕/๗๙
ปาปิจฺโฉ	๑/๑	ปุริสจฺฉนฺทำ	๕๑/๖๖
ปารคโต	๑๕/๑๓	ปุริสทมฺมสารถิ	๒๙/๒๔๗
ปารคู	๕/๑๗๖	ปุริสโทสา	๑๔/๒๑๓
ปารายนำ	๕๓/๗๒	ปุริสปุคฺคโล	๖๑/๑๐๖
ปาวโก	๖๔/๑๐๘	ปุริสเมธำ	๑/๑๖๙
ปิยวาทินี	๔๖/๒๙๐	ปุริสยุคานิ	๒๗/๔๓๘
ปิโย	๑/๒	ปุริสวิธำ	๕๑/๖๖
ปิสุณา (วาจา)	๔๐/๒๗๐	ปุริสสทสฺสา	๒๒/๔๒๙
ปีตนิทสฺสนานิ	๖๕/๓๓๓	ปุริสสฺสรำ	๕๑/๖๖
ปีตนิภาสานิ	๖๕/๓๓๓	ปุริสากปฺปำ	๕๑/๖๖
ปีตา	๔๖/๒๘๘	โปโส	๖๑/๑๐๙
ปีติสมฺโพชฺฌงฺคำ	๒๖/๓๐		
ปีติสุขำ	๕๓/๗๕	[ผ]	
ปุคฺคลปโรปรญฺญู	๖๘/๑๒๔	ผรุสา	๖๓/๑๐๔
ปุญฺชำ	๑๐/๑๘๙	ผสฺสสมุทยา สพฺเพ ธมฺมา	๘๓/๓๗๐
ปุญฺญำ	๔๗/๕๑	ผสฺเสน	๑๗/๒๑๗
ปุญฺญกิริยาวตฺถูนิ	๓๖/๒๖๓	ผาณิตำ	๖๗/๑๒๐
ปุญฺญกฺเขตฺตำ	๑๔/๑๒	ผาติเสยฺยำ	๓๔/๒๕๙
ปุญฺญมหิตำ	๕๓/๗๔	ผาสุวิหารำ	๒๒/๒๒
ปุญฺญาภิสนฺทา	๓๙/๒๖๘	ผีตำ (พฺรหฺมจริยำ)	๗๐/๓๔๐
ปุตฺตา	๔๗/๕๔	ผุฏฺฐำ	๖๙/๑๓๐
ปุรตฺถิมา ทิสา	๙/๑๘๖	เผคฺคุ	๖๕/๑๑๑
ปุริมานิ นามโคตฺตานิ	๑๙/๒๑๙	เผณุทฺเทหกำ	๗๒/๑๔๖
ปุริสกุตฺตำ	๕๑/๖๖	โผฏฺฐพฺพโภคา	๑๑/๑๙๓
ปุริสขพฺงฺกา	๑๔/๒๑๓	โผฏฺฐพฺพรสา	๑๑/๑๙๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[พ]		ภคินิสมา (ภริยา)	๖๓/๑๐๓
พลกาโย	๖๗/๑๑๙	ภฏฺโจ	๓๕/๔๕๒
พลวา ปุริโส	๕๖/๘๕	ภณิเตน	๑๔/๒๑๓
พลวา ภิกฺขุ	๓/๓	ภตฺตํ	๗๔/๑๔๒
พลานิ	๓/๓	ภตฺตนฺตรายา	๗๔/๑๔๒
พหุทุกฺขํ (ชีวิตํ)	๗๔/๑๔๙	ภตฺตสหสฺสานิ	๗๔/๑๔๒
พหุภาณี	๔/๑๗๕	ภตฺตา	๔๖/๒๙๑
พหุรตโน	๑๙/๒๒๐	ภวาสวา	๑๑/๑๙๘
พุทฺโธ	๔/๓,๖/๕	ภสฺสารามา	๒๔/๒๘
โพชฺฌงฺคา	๑๙/๒๒๔	ภาตา	๕๓/๗๒
โพธิสตฺโต	๖๔/๓๒๙	ภารวาหิโน	๒๘/๓๑
พฺยคฺฆจมฺมปริวารานิ	๒๐/๔๒๔	ภาวนาผลํ	๔๙/๕๖
พฺยตฺโต	๖๗/๑๑๙	ภาวนามยํ	๓๖/๒๖๓
พฺยนฺตีภูตํ	๒๘/๒๔๕	ภาวนีโย	๑/๒
พฺยากรณธมฺโม	๕๔/๗๘	ภิกฺขุทสฺสนํ	๒๙/๓๒
พฺยาปาทปโทสํ	๔๐/๔๗๒	ภิกฺขุนิโย	๕๙/๙๕
พฺยาปาทวิตกฺโก	๓/๓๘๘	ภิกฺขุโนวาทโก	๕๒/๓๐๗
พฺยาปาโท	๖๗/๕๐๐	ภิกฺขู	๑/๑
พฺราหฺมณปริสํ	๕๗/๙๑	ภิกฺขูนํ อนตฺถาย	๘๗/๓๗๖
พฺราหฺมณมหาสาลานํ	๖๖/๑๑๖	ภิงฺคารํ	๒๑/๒๓๒
พฺราหฺมณา	๑๙/๒๒๓	ภิสกฺโก	๘๕/๓๗๑
[ภ]		[ม]	
ภควโตฺติกา	๖/๑๗๗	มํสํ	๗๒/๑๔๑
ภควปฺปฏิสรณา	๖/๑๗๗	มํสเปสี	๗๔/๑๕๑
ภควมูลกา	๖/๑๗๗	มํสเปสูปมํ (ชีวิตํ)	๗๔/๑๕๑
ภควา	๑/๑	มํสโลหิตํ	๑๓/๒๑๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มกฺขสฺส	๖๕๓-๑๑๓๒/๑๖๗	มหทฺธโน	๗/๗
มคธมหามตฺโต	๒๒/๒๒	มหสฺสาทำ	๓๔/๒๕๙
มคฺคำ	๔๗/๕๑	มหาโจโร	๘๔/๓๗๐
มงฺกุภาโว	๖๑/๙๘	มหาชนกาโย	๘/๑๘๓
มจฺจุปาโส	๖๑/๑๐๙	มหาชนปทานำ	๔๒/๒๗๕
มจฺฉริยสญฺโญชนำ	๑๐/๑๐	มหาชุติกำ	๓๔/๒๕๙
มจฺฉริยสฺส	๖๕๓-๑๑๓๒/๑๖๗	มหาทานำ	๓๙/๒๖๘
มจฺฉรี	๒/๒	มหานทิโย	๖๖/๑๑๓
มจฺเฉรำ ททโต มลำ	๑๕/๒๑๖	มหาปจฺจรี	๖๖/๑๑๔
มธุ	๖๗/๑๒๐	มาตุคามสฺส อุจฺฉาทนำ	๕๐/๖๓
มนสานุกมฺปิ	๑/๑๖๙	มาตุคาโม	๔๖/๒๙๐
มนสานุเปกฺขิตา	๖/๖	มาตุจฺฉา	๕๑/๓๐๓
มนสิการสมฺภวา	๘๓/๓๗๐	มาตุถญฺญาย	๗๔/๑๕๒
มนาปกายิกา เทวตา	๔๖/๒๘๗	มาตุสมา (ภริยาย)	๖๓/๑๐๓
มนาปจารินี	๔๖/๒๙๐	มานสำ	๔๙/๖๒
มนาโป	๑/๒	มานสญฺโญชนำ	๘/๘
มนุเชสุ ธมฺมา	๕/๑๗๖	มานานุสโย	๑๑/๑๑
มนุสฺสโทภคฺยำ	๓๖/๒๖๓	มาโน	๘๕/๑๖๐
มนุสฺสราหเสยฺยกานิ	๖๑/๙๙	มิจฺฉาสงฺกปฺปา	๓๔/๒๕๙
มนุสฺสโสภคฺยำ	๓๖/๒๖๔	มิจฺฉาสติโน	๓๔/๒๕๙
มนุสฺสา	๔๔/๔๘	มิจฺฉาสมาธิโน	๓๔/๒๕๙
มสารคลฺลำ	๑๙/๒๒๐	มิตฺตวา	๖๑/๑๐๗
มสิ	๖๖/๑๑๕	มิตฺตามจฺจา	๖๑/๑๐๗
มหคฺคตำ วา จิตฺตำ	๓๕/๔๕๖	มิตฺเตหิ เภทนสำวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๐
มหคฺฆสา	๖๓/๑๐๔	มิตฺโต	๓๖/๓๙
มหตฺตมภิกงฺขตา	๖๒/๑๐๒	เมตฺตา	๑/๑๑๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา	๑/๑๖๘
เมถุนํ	๗/๔๐๑
เมถุนธมฺมสมาปตฺติยา	๔๙/๕๕
เมถุนสญฺโญคานํ	๕๐/๖๕
[ย]	
ยกฺขโยนึ	๕๓/๗๔
ยชมานานุจริยคา	๑/๑๖๙
ยถากมฺมูปเค สตฺเต	๗๘/๑๕๕
ยถาภูตญาณทสฺสนํ	๖๕/๑๑๑
ยถาสตฺติ	๑๙/๔๒๒
ยวกรเณ	๑๐/๑๘๘
ยวกรณฺฑโว	๑๐/๑๘๘
ยาปนาย	๙/๑๘๗
ยูปสฺส อุสฺสาปนํ	๔๗/๕๐
เยภุยฺยสิกา	๘๔/๑๔๘
[ร]	
รชตํ	๑๙/๒๒๐
รชนํ	๑๒/๒๐๗
รโชหรณํ	๑๑/๔๐๗
รชฺชุยา	๖๑/๑๐๙
รตนานิ	๖๒/๑๐๐
รโต	๓๐/๒๕๗
รตฺตญฺญานิ	๓๙/๒๖๘
รตฺตญฺญู	๒๓/๒๗
รตฺตี	๓๒/๓๕
รตฺตินฺทิโว	๔๒/๒๗๖
รตฺตี	๗๔/๑๕๒
รตฺตูปรโต	๔๑/๒๗๓
ราชโภคฺโค	๑๓/๒๐๙
รูปโภคา	๑๑/๑๙๓
[ล]	
ลชฺชี	๔๑/๒๗๒
ลโย	๗๔/๑๕๐
ลหุกํ อาปตฺตึ	๗๕/๑๕๔
ลหุกํ (ชีวิตํ)	๗๕/๑๕๔
ลหุฏฺฐานํ	๒๒/๒๒
ลาภกาโม	๑/๑
ลาภมจฺฉริยํ	๖๙/๕๐๐
ลาภสกฺการสิโลกสุขํ	๘๖/๓๗๓
ลาภสกฺการสิโลเก	๔๙/๖๐
ลาโภ	๕/๑๗๕
ลามโก (ปาโท)	๔/๓๙๒
ลีนตฺตํ	๓๘/๔๐
ลูขํ (ทานํ)	๑๒/๑๒
[ว]	
วสฺสานิ	๓๙/๒๖๘
วคฺคู	๔๖/๒๘๘
วงฺเกยฺยานิ	๑๓/๒๑๐
วจสา ปริจิตา	๖/๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วจีทุจฺจริตํ	๕๘/๙๓	วิญฺญาณสฺส อตฺถงฺคโม	๒/๑๗๒
วจีสตฺถํ	๔๗/๕๑	วิญฺญาตา	๑๖/๒๑๖
วจฺฉตรสตานิ	๔๗/๔๙	วิญฺญาเปตา	๑๖/๒๑๖
วจฺฉตริสตานิ	๔๗/๔๙	วิญฺญู	๘/๑๘๓
วชฺเชสุ	๗๕/๑๕๔	วิตกฺกา	๓๘/๔๐
วชฺฌา	๗๔/๑๕๑	วิตฺตึ	๕๐/๖๓
วณมุขานิ	๑๕/๔๑๘	วิตฺถาโร	๒๐/๒๒๘
วณิชฺชํ	๖๓/๑๐๓	วิธูปิตา	๕/๑๗๖
วณฺณํ	๓๕/๓๘	วินยธโร	๗๕/๑๕๔
วณฺณมจฺฉริยํ	๖๙/๕๐๐	วินเย	๗๗/๑๕๕
วณฺณสมฺปนฺโน	๒๒/๔๒๘	วินิจฺฉโย	๒๓/๔๓๑
วณฺณวาที	๓๕/๓๘	วินิปาตํ	๔๗/๕๒
วณฺณา	๑๙/๒๒๓	วินิปาติกา	๔๔/๔๘
วตฺตา	๓๗/๔๐	วินีวรณจิตฺตํ	๑๒/๒๐๗
วาสิชเฏ	๗๑/๑๓๙	วิมุตฺติญาณทสฺสนํ	๖๕/๑๑๑
วาหึ	๑๓/๒๑๐	วิมุตฺติญาณทสฺสนกถา	๑/๓๘๓
วิกฺขิตฺตํ (จิตฺตํ)	๓๘/๔๐	วิมุตฺติสารา สพฺเพ ธมฺมา	๘๓/๓๗๐
วิคตกถึกโถ	๑๒/๒๐๗	วิมุตฺติรโส	๑๙/๒๒๔
วิคตมลมจฺเฉรน	๖/๖	วิมุตฺโต	๘๕/๓๗๑
วิคฺคาหิกกถํ	๖๑/๙๘	วิโมกฺโข	๓/๓
วิฆาตปริพาหา	๗/๑๘๐	วิยตฺตา	๗๐/๓๓๘
วิจิกิจฺฉา	๕๔/๗๗	วิรชํ	๕/๑๗๖
วิจิกิจฺฉานุสโย	๑๑/๑๑	วิรตฺตรูปา	๖๑/๙๘
วิจิกิจฺฉาสญฺโญชนํ	๘/๘	วิราคสญฺญึ	๒๗/๓๐
วิจิตกาพฺโก	๓๐/๒๕๒	วิราคานุปสฺสี	๖๑/๙๙
วิจฺฉิกา	๗๔/๓๕๐	วิราโค	๓๖/๔๕๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วิริยํ	๑๕/๑๔	สํสปฺปี	๑๐/๑๙๑
วิริยพลํ	๓/๓	สอุตฺตรจฺฉทานิ	๒๐/๔๒๔
วิสญฺโญโค	๕๑/๖๖	สอุทฺเทสํ	๗๘/๑๕๕
วิสภาโค	๔๑/๔๗๔	สอุทฺรยา	๗๒/๑๔๗
วิสารโท	๕๗/๙๑	สอุปนิโส (สมาธิ)	๔๕/๔๙
วิเสสภุโน	๒๑/๔๒๗	สอุปาทิเสโส	๕๖/๘๔
วิเสโส	๔๙/๕๖	สกทาคามี	๑๕/๑๕
วิหารํ	๗๒/๑๔๖	สกฺกายทิฏฺจิ	๘๕/๑๖๐
วิหึสาวิตกฺโก	๓/๓๘๘	สกฺการกาโม	๑/๑
วิหึสูปรติยา	๙/๑๘๗	สกฺกาเรน (อภิภูโต)	๗/๑๘๐
วีตโกธา	๖๔/๑๑๐	สกฺขิภพฺพตํ	๓๕/๔๕๕
วีตโทสํ เม จิตฺตํ	๒๕/๔๓๒	สขารํ	๖๓/๑๐๔
วีตมลํ	๑๒/๒๐๗	สขี	๖๓/๑๐๔
วีตโมหํ เม จิตฺตํ	๒๕/๔๓๓	สงฺโค	๕๖/๓๑๗
วีตราคํ เม จิตฺตํ	๒๕/๔๓๓	สงฺฆกรณียานิ	๒๓/๒๗
		สงฺฆคโต	๒/๑๗๕
		สงฺฆคารวตา	๓๒/๓๕
[ส]		สงฺฆปรินายกา	๒๓/๒๗
สโยคาย	๕๓/๓๐๘	สงฺฆปิตโร	๒๓/๒๗
สโยชนา	๑/๑๖๙	สงฺฆสมฺมติ	๙๐/๓๗๘
สวจฺฉรา	๗๔/๑๕๒	สงฺฆสฺส อวณฺณํ	๘๗/๓๗๖
สวฏฺฏกปฺเป	๑๑/๑๙๗	สงฺฆสฺส วณฺณํ	๘๗/๓๗๖
สวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป	๖๒/๑๐๐	สงฺฆุปฏฺจาโก	๕๗/๙๒
สวาโส	๒๐/๒๒๗	สงฺโฆ	๑๙/๒๒๒
สสคฺคํ	๖๑/๙๙	สจฺจํ	๘/๑๘๓
สสคฺคารามตา	๗๙/๓๖๒	สจฺจวาที	๔๑/๒๗๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สจฺจสนฺโธ	๔๑/๒๗๓	สปฺปิ	๖๗/๑๒๐
สติ	๖๑/๙๘	สปฺปุริสทานานิ	๓๗/๒๖๖
สตฺถานิ	๔๗/๕๑	สปฺปุริสานุยาตา	๓๒/๒๕๘
สตฺถี	๑๔/๒๑๒	สปฺปุริโส	๓๘/๒๖๖
สตฺถุครุ	๓๒/๓๖	สพฺพญฺญู	๓๘/๔๖๔
สตฺถุคารวตา	๓๒/๓๕	สพฺพทสฺสาวี	๓๘/๔๖๔
สตฺถุสาสนำ	๘๓/๑๕๘	สพฺพปาณภูตหิตานุกมฺปี	๔๑/๒๗๒
สทฺทโภคา	๑๑/๑๙๓	สมณปลาโป	๑๐/๑๘๘
สทฺทรสา	๑๑/๑๙๒	สมณุทฺเทโส	๘๖/๓๗๔
สทฺธมฺมำ โสตุกาโม	๖๘/๑๒๗	สมโณ	๕๐/๖๓
สทฺธมฺมสฺสวนำ	๒๙/๓๒	สมนุญฺโญ	๓๒/๓๕
สทฺธมฺโม	๕๙/๙๔	สมนฺตปาสาทิโก	๗๑/๓๔๕
สทฺธา	๑๕/๑๓	สมโย	๖๖/๑๑๒
สทฺธาตา	๖๖/๑๑๕	สมสมคติโย	๖๖/๑๑๖
สทฺธาเทยฺยำ	๗๒/๑๔๓	สมาทปโก	๖๒/๓๒๓
สทฺธาธนำ	๕/๕	สมาธิกถา	๑/๓๘๓
สทฺธานุสารี	๑๔/๑๓	สมาธิกุสโล	๔๐/๔๒
สทฺธาพลำ	๓/๓	สมาธิครุ	๓๒/๓๖
สนฺนิธิเปกฺโข	๕๒/๖๙	สมาธิคารวตา	๓๒/๓๕
สนฺนิปาตพหุลา	๒๑/๒๐	สมาธิชำ (ปีติสุขำ)	๕๓/๗๕
สปตฺตกนฺตา	๖๔/๑๐๕	สมาธิปริกฺขารา	๔๕/๔๙
สปตฺตการณา	๖๔/๑๐๕	สมฺปสาทนำ	๕๓/๗๕
สปตฺตเวรสำวตฺตนิโก	๔๐/๒๗๐	สมฺปหำสโก	๖๒/๓๒๓
สปตฺโต	๖๔/๑๐๕	สมฺผปฺปลาโป	๔๐/๒๗๑
สปริกฺขาโร (สมาธิ)	๔๕/๔๙	สมฺพาโธ	๔๒/๔๘๖
สปฺปติสฺโส	๓๓/๓๖	สมฺโพธคามี	๒๙/๒๔๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สมฺโพธสุขสฺส	๘๖/๓๗๒	สารมฺภสฺส	๖๕๓-๑๑๓๒/๑๖๗
สมฺโพธิปรายโน	๑๕/๑๔	สารวนฺตานิ	๑๐/๑๘๐
สมฺภวา	๓๐/๓๓	สาโร	๖๕/๑๑๑
สมฺมชฺชนี	๑๐/๑๘๙	สาลิยวกำ	๖๗/๑๒๐
สมฺมทญฺญาวิมุตฺตา	๔/๓๙๔	สาวกปริสา	๕๘/๙๔
สมฺมปฺปธานา	๑๙/๒๒๔	สาวกสงฺโฆ	๒๗/๔๓๘
สมฺมาอธิสยิตานิ (อณฺฑานิ)	๗๑/๑๓๗	สาวกา	๕๘/๙๓
สมฺมาอาชีโว	๔๕/๔๙	สาวชฺชา	๕/๓๙๕
สมฺมากมฺมนฺโต	๔๕/๔๙	สาวิกา	๗๐/๓๓๙
สมฺมาทิฏฺฐิ	๑/๒	สาเวตา	๑๖/๒๑๖
สมฺมาวายาโม	๔๕/๔๙	สิกฺขาคารวตา	๓๒/๓๕
สมฺมาสติ	๔๕/๔๙	สีลกถำ	๑๒/๒๐๗
สมฺมาสมาธิ	๖๕/๑๑๑	สีลธนำ	๕/๕
สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๖/๖	สีลพฺพตปรามาโส	๘๕/๑๖๐
สมฺมิญฺชิตำ (พาหำ)	๕๖/๘๕	สีลมยำ	๓๖/๒๖๓
สมฺมุขาวินโย	๘๔/๑๕๘	สีลวตี	๖๓/๑๐๔
สราคาย	๕๓/๓๐๘	สีลวา	๖๐/๙๕
สโร	๖๙/๓๓๕	สีลสมฺปทา	๕๔/๓๑๑
สลากำ	๖๗/๑๑๙	สีสำ	๑๐/๑๘๙
สลฺลำ	๕๖/๓๑๘	สีหจมฺมปริวารานิ	๒๐/๔๒๔
สวนฺติโย	๑๙/๒๒๐	สีหนาทำ	๑๑/๔๐๕
สสงฺขารนิคฺคยฺหวาริตวโต	๓๗/๔๖๓	สีหเสยฺยำ	๖๑/๙๘
สสงฺขารปรินิพฺพายี	๑๖/๑๖	สุกฺกำ	๑๓/๒๐๙
สามุกฺกำสิกา ธมฺมเทสนา	๑๒/๒๐๗	สุขำ	๓/๓
สารชฺชมานรูโป	๔/๓๑๙	สุตวา	๕๔/๗๗
สารถิ	๑๓/๒๑๐	สุตสนฺนิจโย	๖/๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สุตาวุโธ	๖๗/๑๒๒	เสยฺยาวสถปทีเปยฺยํ	๕๒/๖๙
สุตฺตํ	๖๘/๑๒๔	สฺวากฺขาตธมฺโม	๕๘/๙๓
สุตฺตโส	๗๖/๑๕๔	สฺวาตนาย	๑๒/๒๐๗
สุทฺทา	๑๙/๒๒๓		
สุนิขาตา	๖๗/๑๑๘	[ห]	
สุนฺหาโต	๖๑/๑๐๖	หตูปนิโส	๖๕/๑๑๑
สุปฏิปนฺโน	๒๗/๔๓๘	หตฺถาโรหา	๖๗/๑๑๙
สุปินํ	๑/๑๖๘	หตฺถิกพฺภา	๔๐/๔๗๐
สุปฺปธํสิยานิ	๕๑/๓๐๖	หตฺถิจฺฉาปา	๔๐/๔๗๐
สุภรตาย	๕๓/๓๐๘	หตฺถินิโย	๔๐/๔๗๐
สุเมโธ	๕/๑๗๖	หตฺถิรตนํ	๖๒/๑๐๐
สุรโต (อุสโภ)	๑๑/๔๐๘	หตฺถี	๔๐/๔๗๐
สุหชฺชา	๖๔/๑๐๘	หริตนฺตํ	๕๕/๘๒
สูจิฆฏิกํ	๒๐/๒๒๗	หสิเตน	๑๗/๒๑๗
สูขเนหิ ปาเทหิ	๕๑/๓๐๑	หารหารินี	๗๔/๑๕๐
สูรา	๖๒/๑๐๐	หิตานุกมฺปินี	๖๓/๑๐๔
สูโร	๔๒/๒๗๘	หิรญฺญสฺส	๗/๗
เสกฺขา	๔/๓๙๔	หิริมนฺโต	๒๕/๒๙
เสฏฺโจ	๖๑/๙๙	หิริมา	๑/๒
เสตฏฺฐิกา นาม โรคชาติ	๕๑/๓๐๑	หิรี	๓/๓
เสทาวกฺขิตฺตา	๖๑/๑๐๗	หิริโอตฺตปฺปสมฺปนฺโน	๓๓/๓๖
เสนาปติ	๕๗/๘๙	หิริคารวตา	๓๓/๓๖
เสนาสนานิ	๕๖/๘๗	หิรีธนํ	๕/๕
เสมฺหํ	๗๔/๓๕๑	หิรีปริกฺโข	๖๗/๑๒๑
เสยฺยสุขํ	๖๑/๙๘	หิรีพลํ	๓/๓
เสยฺยาวสถํ	๓๕/๒๖๑	หิรีมนา	๖๓/๑๐๔

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
หิโรตฺตปฺปี	๒/๑๗๐	เหมชาลปฏิจฺฉนฺนานิ	๒๐/๔๒๔
เหฏฺฐาเนมงฺคมา	๒๖/๔๓๖	เหมนฺตานำ	๗๔/๑๕๒
เหตุ	๔๗/๕๓		

สุตฺตนฺตปิฏกเ องฺคุตฺตรนิกายสฺส
สตฺตกอฏฺฐกนวกนิปาตปาลิยา
อสาธารณนามานิ

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเ	อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเ
[อ]		[อิ]	
อคฺคาฬเว เจติเย	๒๓/๒๓๘	อิจฺฉานงฺคลํ	๘๖/๓๗๒
องฺคานํ (มหาชนปท)	๔๒/๒๗๕	อิจฺฉานงฺคลกา	๘๖/๓๗๒
องฺคีรสสฺส	๕๒/๗๐	[อุ]	
อจิรวตี	๖๖/๑๑๓	อุคฺคคฺคหปติ เวสาลิก)	๒๑/๒๓๐
อชาตสตฺตุ	๒๒/๒๒	อุคฺคตสรีรํ	๔๗/๕๐
อญฺชนวเน	๓๗/๔๖๓	อุตฺตโร	๘/๑๘๑
อฏฺฐกสฺส	๕๒/๗๐	อุตฺตรกุรุกา	๒๑/๔๒๗
อนาถปิณฺฑิกสฺส	๑/๑	อุตฺตรมาตา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
อนุรุทฺโธ	๓๐/๒๕๐	อุตฺตรา	๙/๑๘๖
อมฺพปาลีวเน	๖๖/๑๑๒	อุทายี	๓๔/๔๔๘
อรกสฺส	๗๓/๑๔๘	อุเทนเจติยํ	๗๐/๓๓๗
อรเนมิ (ติตฺถกร)	๗๓/๑๔๘	อุปาลิ	๘๓/๑๕๗
อวนฺตีนํ	๔๒/๒๗๕	อุรุเวลกปฺปี	๔๑/๔๗๓
อสญฺญิสตฺตา (เทวา)	๒๔/๔๓๒	[ก]	
อสฺสกานํ	๔๒/๒๗๕	กกฺกรปตฺตํ	๕๔/๓๐๘
[อา]		กปิลวตฺถุสฺมึ	๒๕/๒๔๑
อานนฺท	๒๒/๒๓	กมฺโพชานํ	๔๒/๒๗๕
อาภสฺสรา (เทวา)	๔๔/๔๘	กลนฺทกนิวาเป	๒๖/๔๓๓
อาพวโก	๒๓/๒๓๘	กลฺลวาลมุตฺตคเม	๖๑/๙๖
อาพวิยํ	๒๓/๒๓๘	กสฺสโป (อิสิ)	๓๘/๔๖๔

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
กาณมาตา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
กิมิกาพาย	๓/๓๘๖
กิมิล	๕๙/๙๕
กุฑฺฑาโล (ติตฺถกร)	๗๓/๑๔๘
กูฏาคารสาลา	๕๑/๓๐๑
โกมารภจฺโจ	๒๖/๒๔๓
โกวิลาโร	๖๙/๑๒๘
โกพิยธีตา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
โกพิยปุตฺโต	๕๔/๓๐๘
[ข]	
ขุชฺชุตฺตรา (อุปาสิกา)	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
เขมา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
[ค]	
คคฺครา (โปกฺขรณี)	๕๒/๖๗
คงฺคา	๖๖/๑๑๒
คนฺธารานำ	๔๒/๒๗๕
คยาสีเส	๖๔/๓๒๙
คิชฺฌกูเฏ	๒๒/๒๒
คิญฺชกาวสเถ	๗๓/๓๔๗
คิริพฺพเช	๗/๔๐๑
โคตม	๒๒/๒๓
โคตมกเจติยำ	๗๐/๓๓๗
โคตมี	๕๑/๓๐๐
โฆสิตาราเม	๔๓/๔๕
[จ]	
จนฺทิกาปุตฺต	๒๖/๔๓๓
จมฺปายำ	๕๒/๖๗
จมฺเปยฺยกา (อุปาสกา)	๕๒/๖๗
จาตุมฺมหาราชิกา (เทวา)	๖๙/๑๓๑
จาลิกายำ	๓/๓๘๖
จุนฺที	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
เจตี	๓๐/๒๕๐
[ช]	
ชฏิลภาคิกา (ภิกฺขุนี)	๓๗/๔๖๓
ชนฺตุคามำ	๓/๓๘๖
ชมฺพุทีปกา	๒๑/๔๒๗
ชมฺพูสณฺฑ	๖๒/๑๐๑
ชานุสฺโสณี	๕๐/๖๓
ชีวก (โกมารภจฺจ)	๒๖/๒๔๓
ชีวกมฺพวเน	๒๖/๒๔๓
เชตวเน	๑/๑
โชติปาโล (ติตฺถกร)	๗๓/๑๔๘
[ต]	
ตปุสฺส (คหปติ)	๔๑/๔๗๓
ตาวตึสานำ	๖๖/๑๑๖
ติสฺส (พฺรหฺมา)	๕๖/๘๗
ติสฺสมาตา	๙๑-๑๑๔/๓๗๙
ตุสิตา (เทวา)	๕๙/๑๓๑
[ท]	
ทกฺขิณาคิริ	๕๓/๗๑
ทีฆชาณุ (โกพิยปุตฺต)	๕๔/๓๐๘
เทวทตฺโต	๗/๑๘๐

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
[น]	
นกุลมาตา (คหปตานี)	๔๘/๒๙๓
นนฺทโก	๔/๓๙๐
นนฺทมาตา (อุปาสิกา)	๕๓/๗๒
นเพรุปุจิมณฺฑรุกฺขมูเล	๑๑/๑๙๒
นาคิต	๘๖/๓๗๒
นาฏปุตฺตํ	๑๒/๒๐๐
นาทิเก	๗๓/๓๔๗
นิคณฺฐํ	๑๒/๒๐๐
นิโครฺธาราเม	๒๕/๒๔๑
นิมฺมานรตี (เทวา)	๖๙/๑๓๑
[ป]	
ปญฺจาลวนํ (มหาชนปท)	๔๒/๒๗๕
ปทุมา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
ปรนิมฺมิตวสวตฺตี (เทวา)	๖๙/๑๓๑
ปหาราทํ (อสุรินฺท)	๑๙/๒๑๘
ปาริจฺฉตฺตก	๖๙/๑๒๙
ปาวาลเจติยํ	๗๐/๓๓๗
ปุณฺณิโย	๘๒/๓๖๘
ปุพฺพาราเม	๒๐/๒๒๕
[พ]	
พหุปุตฺตกเจติยํ	๗๐/๓๓๗
พิมฺพี	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
โพชฺฌา (อุปาสิกา)	๕๔/๒๘๔
พฺยคฺฆปชฺช	๕๔/๓๐๙
พฺรหฺมกายิกา (เทวา)	๔๔/๔๘
พฺรหฺมโลก	๕๖/๘๔
พฺรหฺมวิมาน	๖๒/๑๐๐
พฺรหฺมา	๕๖/๘๔
[ภ]	
ภคุ (อิสิ)	๕๒/๗๐
ภุมฺมา (เทวา)	๖๙/๑๓๑
[ม]	
มคธานํ	๔๒/๒๗๕
มจฺฉ (มหาชนปท)	๘๖/๓๗๒
มณฺฑา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
มลฺลานํ	๔๒/๒๗๕
มลฺลิกา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
มหาโกฏฺฐิโต	๑๓/๕๐๙
มหานาม (สกฺก)	๒๕/๒๔๑
มหาปชาปตี (โคตมี)	๕๑/๓๐๐
มหาพฺรหฺมา	๖๒/๑๐๐
มหาวเน	๕๗/๘๙
มหิสวตฺถุสฺมึ	๘/๑๘๑
มหึ	๖๖/๑๑๓
มารํ	๓๙/๔๗๐
มิคารมาตา	๔๓/๒๗๙
มิคารมาตุปาสาเท	๒๐/๒๒๕
มุตฺตา	๑๙/๒๒๐
เมฆิย	๓/๓๘๖
โมคฺคลฺลานํ	๕๖/๘๕

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
[ย]	
ยมทคฺคิ (อิสิ)	๕๒/๗๐
ยมุนา	๖๖/๑๑๓
ยามา (เทวา)	๖๙/๑๓๑
[ร]	
ราชคเห	๒๒/๒๒
รุจี	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
โรหเณยฺโย	๗/๗
[ล]	
ลิจฺฉวี	๒๑/๒๐
[ว]	
วํส (มหาชนปท)	๔๒/๒๗๕
วชฺชี (มหาชนปท)	๔๒/๒๗๕
วชฺชี	๒๑/๒๐
วฏฺฏชาลิกา	๘/๑๘๑
วสวตฺตี (เทวปุตฺต)	๖๒/๑๐๐
วสฺสการ	๒๒/๒๓
วามก (อิสิ)	๕๒/๗๐
วามเทว (อิสิ)	๕๒/๗๐
วาเสฏฺฐ (อิสิ)	๕๒/๗๐
วาเสฏฺฐ (อุปาสก)	๔๔/๒๘๓
วิสาขา (มิคารมาตา)	๔๓/๒๗๙
เวเทหิปุตฺต	๒๒/๒๒
เวรญฺช (พฺราหฺมณ)	๑๑/๑๙๓
เวรญฺชา	๑๑/๑๙๓
เวลาม	๒๐/๔๒๕
เวสาลิก	๒๑/๒๓๐
เวสาลี	๕๑/๓๐๑
เวสฺสวณฺณ	๕๓/๗๔
เวสฺสามิตฺต (อิสิ)	๕๒/๗๐
เวพฺภณฺฑก	๕๓/๗๒
เวพฺภณฺฑกี (นนฺทมาตา)	๕๓/๗๒
เวพฺวน	๕๙/๙๔
[ส]	
สกฺก (อินฺท)	๖๒/๑๐๐
สกฺโก	๖๒/๑๐๐
สกฺกา	๔๒/๔๔
สกฺยกุลา	๘๖/๓๗๒
สกฺยปุตฺโต	๘๖/๓๗๒
สกฺยปุตฺติยา	๑๙/๒๒๓
สงฺเขยฺยก (ปพฺพต)	๘/๑๘๑
สชฺฌ (ปริพฺพาชก)	๘/๔๐๓
สตฺตมฺพเจติยํ	๗๐/๓๓๗
สนฺตุสิโต (เทวปุตฺต)	๓๖/๒๖๕
สมิทฺธิ	๑๔/๔๑๗
สรภู	๖๖/๑๑๓
สากิยานีหิ	๕๑/๓๐๑
สาเกต	๓๗/๔๖๒
สามาวตี (อุปาสิกา)	๙๑-๑๑๖/๓๗๙
สารนฺทเท เจติเย	๒๑/๒๐
สารีปุตฺต	๓๕/๓๘
สาวตฺถี	๑/๑

อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก	อสาธารณนามานิ	ปพฺเพ/องฺเก
สิเนรุ	๖๖/๑๑๒	สุภกิณฺหา (เทวา)	๔๔/๔๘
สิริมา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙	สุมนา	๙๐/๓๗๙
สีห (เสนาปติ)	๕๗/๘๙	สุยาโม (เทวปุตฺต)	๓๖/๒๖๕
สุสุมารคิเร	๑/๙๖	สูรเสน (มหาชนปท)	๔๒/๒๗๕
สุชาตา	๖๓/๑๐๒	โสณมาตา	๙๐/๓๗๙
สุตวา (ปริพฺพาชก)	๗/๔๐๑		
สุธมฺมา	๙๑-๑๑๖/๓๗๙	[ห]	
สุนิมฺมิโน (เทวปุตฺต)	๓๖/๒๖๕	หตฺถก อาฬวก	๒๓/๒๓๘
สุเนตฺต (ติตฺถกร)	๖๖/๑๑๖	หตฺถิคาม	๒๒/๒๓๔
สุปฺปวาสา	๙๐/๓๗๙	หตฺถิคามก	๒๒/๒๓๔
สุปฺปิยา (อุปาสิกา)	๙๐/๓๗๙	หตฺถิปาล (ติตฺถกร)	๗๓/๑๔๘

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ*

๑. สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓. พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔. พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕. พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖. พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗. พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘. พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙. พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐. พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒. พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓. พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔. พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕. พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖. พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗. พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘. พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙. พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐. พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	กรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘** มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนามคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙** มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑. พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ		กรรมการ
๒๒. พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู		กรรมการ
๒๓. พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส		กรรมการ
๒๔. พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม		กรรมการ
๒๕. พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส		กรรมการ
๒๖. พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม		กรรมการ
๒๗. พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ		กรรมการ
๒๘. พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม		กรรมการ
๒๙. พระราชสุธี	วัดเทวราชกุญชร		กรรมการและเลขานุการ
๓๐. พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ		กรรมการ
๓๑. พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม		กรรมการ
๓๒. พระเมธีวรญาณ	วัดราชโอรสาราม		กรรมการ
๓๓. พระศรีรัชมงคลเมธี	วัดอาวุธวิกสิตาราม		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔. พระปริยัติกวี	วัดปากน้ำ		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕. พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม		กรรมการ
๓๖. พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส		กรรมการ
๓๗. พระมหานายก	วัดบวรนิเวศ		กรรมการ
๓๘. พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม		กรรมการ
๓๙. พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐. พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙	วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑. พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙	วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒. นายวิชัย ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓. นายบุญสืบ อินสาร	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔. นายบุญเชิด กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕. นายแก้ว ชิดตะขบ	ป.ธ. ๙		กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกฯ*

๑.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๘** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	ที่ปรึกษา
๒.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓.	พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๙.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒.	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓.	พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔.	พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖.	พระสุธีรัตนาภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗.	พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๑๘.	พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวุธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน

๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิดาราม คณะทำงาน

๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน

๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๘ คณะทำงาน

๒๕. นายสำรวย นักการเรียน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์			วัดปากน้ำ	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์			วัดปากน้ำ	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระราชวิริยาลังการ			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๔.	พระราชสุตาภรณ์			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๕.	พระปริยัติกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๖.	พระปิฎกโกศล			วัดปากน้ำ	คณะทำงานและเลขานุการ
๗.	พระวิเชียรกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๘.	พระมหามนตรี	ขนฺติสาโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๙.	พระมหาประนอม	กิตฺติปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมฺมาปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตฺติโชติโก	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณเมธี	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญฺญาวชิโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตฺติเสโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุชิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฺฒโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	คณะทำงาน
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน
๘.	พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑.	พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖.	พระมหาบุญเทียม ญาณินฺโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์ คนฺธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล		คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๙

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง

ที่ปรึกษา
พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน
พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)
พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙
นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙
นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙
นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕